

RENDÉSZETI ALAP- ÉS SZAKVIZSGA BIZOTTSÁG

RENDÉSZETI ALAPVIZSGA TANANYAG

KÖZIGAZGATÁSI ALAPISMERETEK

Oktatói tananyag

Szerző:	Dr. Sóti Kálmán
Szakmai lektor:	Dr. Török Zoltán
Pedagógiai lektor:	Bányik Anita
Szerkesztő:	Kecskés Nikolett
Készült:	2019. december
	II. kiadás

TARTALOMJEGYZÉK

1. ADAT- ÉS ÜGYKEZELÉSRE, ÜGYVITELRE, TITOKVÉDELEMRE VONATKOZÓ ELŐÍRÁSOK, TITOKTARTÁSI SZABÁLYOK.....	9
1.1. Az adatvédelem és az adatkezelés jogforrásai	9
1.2. Az adatkezelés fogalmai.....	10
1.3. Az adatkezelés elvei	13
1.4. Az adatkezelés jogalapja és általános feltételei	13
1.4.1. A személyes adat kezelése	14
1.4.2. A különleges adatok kezelése	14
1.5. Az érintettet megillető jogosultságok.....	15
1.6. Az adatkezelő és az adatfeldolgozó kötelezettségei	15
1.7. Az adatvédelmi incidensek kezelése	16
1.8. Az adatvédelmi tisztviselő	17
1.9. A személyes és adatok védelme	17
1.9.1. A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság jogállása, feladatai.....	17
1.10. Ügykezelés, ügyvitel	18
1.10.1. Az ügykezelésre vonatkozó fogalmak.....	18
1.10.2. Az ügyiratkezelés jogi szabályozása	18
1.10.3. A közfeladatot ellátó szervek iratkezelésének általános követelményei.....	19
1.11. Titokvédelemre vonatkozó előírások, a titoktartásra vonatkozó szabályok	24
1.11.1. Minősített adatok védelmének jogi alapjai.....	24
1.11.2. A minősített adatkezelés során alkalmazandó alapelvek	25
1.11.3. A minősített adat, a minősítés, a minősítési szintek.....	25
1.11.4. A felülvizsgálat és a felülbírálat.....	26
1.11.5. A biztonsági feltételek.....	27
1.11.6. A minősített adat védelmét ellátó szervezetek és személyek	28
1.11.7. A minősített adatok büntető-, és szabálysértési jogi védelme.....	28
2. KÖZIGAZGATÁSI SZERVEZETI IGAZGATÁS	30
2.1. A közigazgatás fogalma, feladata, rendszere, tagozódása.....	30
2.2. Az államigazgatás szervezete, tagozódása	30
2.2.1. A központi államigazgatási szervek.....	30
2.2.2. A Kormány.....	32
2.3. Önkormányzati igazgatás	36
2.3.1. A helyi önkormányzati rendszer	36
2.3.2. A helyi önkormányzatok típusai	37
2.3.3. Az önkormányzatok feladat- és hatásköre	37
2.3.4. A települési önkormányzatok szervezete	39
2.3.5. A települési önkormányzatok működése.....	41
2.4. A közigazgatás személyzete.....	41
2.4.1. A közigazgatás feladatellátás	41
2.4.2. A közigazgatási jogviszonyban foglalkoztatottak csoportosítása, jogállása,	41
2.4.3. A közszolgálati tisztviselők.....	42
2.4.4. A közszolgálati tisztviselők a (Kttv.rendelkezései)	42
2.4.5. A kormánytisztviselők (a kormányzati igazgatási jogviszonyban állókra vonatkozó szabályozás)	46
3. ALKOTMÁNYJOGI ÉS JOGI ALAPISMERETEK.....	47
3.1. A társadalmi norma, a jogi norma, a jog fogalma, szerkezete	47
3.1.1. A társadalmi norma, a jogi norma,	47
3.1.2. A jog fogalma.....	47
3.1.3. A jogforrási rendszer sajátosságai, és a jogforrások	48
3.1.4. Az uniós jog	48
3.1.5. A jogalkotó szervek által kibocsátott jogszabályok	49

3.1.6. Közjogi szervezetszabályozó eszközök	49
3.1.7. A Magyarország jogrendszerének jogági tagozódása	50
3.2. Általános jogalkotási és jogalkalmazási ismeretek	50
3.2.1. A jogképződés fogalma, fajtái.....	50
3.2.2. A jogalkotás fogalma, fajtái	51
3.2.4. A törvényalkotás	51
3.2.5. A rendeletalkotás.....	52
3.2.6. A jogalkalmazás fogalma, fajtái, típusai, szakaszai	52
3.3. Az alkotmány fogalma, az alkotmányossági követelmények.....	54
3.4. Az államhatalmi szervek rendszere.....	54
3.4.1. Az Országgyűlés	54
3.4.2. A Kormány.....	58
3.4.3. A köztársasági elnök	60
3.4.4. A bíróság.....	62
3.4.5. Az ügyészség.....	65
3.4.6. Az alapvető jogok biztosa	67
3.4.7. Az önálló szabályozó szervek	68
3.4.8. Az Alkotmánybíróság	69
3.4.9. Az Állami Számvevőszék	70
3.4.10. A helyi önkormányzatok	72
3.5. Az alapvető jogok és kötelezettségek rendszere	72
3.5.1. Az alapvető jogok csoportosítása, korlátozása.....	72
3.5.2. Az egyes alapvető jogok	73
3.5.3. Az alapvető kötelezettségek	74
4. EMBERI JOGI, POLGÁRI JOGI ÉS KISEBBSÉGJOGI, KÖZIGAZGATÁSI ÉS BELÜGYI ALAPISMERETEK	75
4.1. Emberi jogi alapismeretek.....	75
4.1.1. Az emberi- az állampolgári- és az alapvető jogok fogalmi viszonyrendszere	75
4.1.2. Az emberi és az állampolgári és az alapvető jogok tartalma	76
4.1.3. Az emberi jogok csoportosítása	77
4.1.4. Az emberi jogok deklarálása.....	77
4.1.5. Az antiszemitizmus definíciója	78
4.2. Polgári jogi alapismeretek	79
4.2.1. A polgári jog fogalma, jogforrása	79
4.2.2. A Ptk. szerkezete és nyelvezete.....	79
4.2.3. A Ptk. hatálya és alapelvei	79
4.2.4. A polgári jog területei	80
4.2.5. Az ember, mint jogalany	81
4.3. Közigazgatási és belügyi alapismeretek.....	83
4.3.1. A Belügyminisztérium feladata és hatáskörei a közigazgatás rendszerében.....	83
5. SZABÁLYSÉRTÉSEKRE VONATKOZÓ ÁLTALÁNOS SZABÁLYOK.....	89
5.1. A szabálysértési jog fogalma, jogforrása, célja.	89
5.1.1. A szabálysértés fogalma.....	89
5.2. A szabálysértésért való felelősség.....	90
5.3. A szabálysértést meghatározó jogszabály hatálya.....	91
5.4. A szabálysértés büntethetőségének elévülése	91
5.5. Felelősségi akadályok (büntethetőségi akadályok)	92
5.5.1. A szabálysértésért való felelősség akadályok rendszere	92
5.5.2. A büntethetőséget kizáró okok.....	92
5.5.3. A büntethetőséget megszüntető okok.....	93
5.5.4. A büntethetőséget kizáró másodlagos akadályai.....	93
5.6. A szabálysértés miatt alkalmazható jogkövetkezmények	93
5.6.1. A szabálysértési szankció.....	93
5.6.2. A szabálysértés miatt alkalmazható büntetések	93
5.6.3. A szabálysértés miatt alkalmazható intézkedések.....	94

5.6.4. A büntetés kiszabása, elévülése, mentesülés a hátrányos jogkövetkezmények alól	96
5.7. Katonákra vonatkozó rendelkezések	96
5.8. A szabálysértés miatt eljáró hatóságok	97
5.9. A kizárás.....	97
5.9.1. A kizárás általános szabályai.....	97
5.9.2. A szabálysértési hatóság tagjának kizárása	98
6. A KÖZIGAZGATÁSI HATÓSÁGI ELJÁRÁS	99
6.1. A közigazgatási eljárás, a közigazgatási hatósági eljárásjog.....	99
6.2. Alapelvek és a törvény hatálya.....	99
6.2.1. Az Ákr. alapelvei	99
6.2.2. Az Ákr. hatálya	100
6.2.3. Eljárási képesség és képviselő.....	101
6.3. Alapvető rendelkezések.....	102
6.3.1. Alapvető és a kivételes rendelkezések viszonya	102
6.3.2. Az eljárási kötelezettség, hatáskör, illetékesség.....	102
6.3.3. Nyelvhasználat	104
6.3.4. Kizárás	104
6.3.5. Megkeresés.....	105
6.3.6. A kapcsolattartás általános szabályai	105
6.3.7. Adatkezelés	105
6.3.8. A kiskorú, a cselekvőképtelen és a cselekvőképességében részlegesen korlátozott nagykorú, valamint a fogyatékkal élő személy eljárási védelme	106
6.3.9. A támogató	107
6.3.10. Betekintés az eljárás irataiba	107
6.4. A kérelemre induló hatósági eljárás	108
6.4.1. A kérelem, és annak tartama	108
6.4.2. Sommás eljárás és teljes eljárás	109
6.4.3. A függő hatályú döntés	109
6.4.4. A kapcsolódó eljárás	111
6.4.5. A kérelem visszautasítása	111
6.4.6. Az eljárás megszüntetése	112
6.4.7. Az eljárás felfüggesztése.....	112
6.4.8. Az eljárás szünetelése	113
6.4.9. Az ügyintézési határidő és a határidő számítása	113
6.4.10. Igazolási kérelem	114
6.4.11. A szakhatóság közreműködése.....	115
6.4.12. Idézés és az értesítés.....	115
6.4.13. A tényállás tisztázása	117
6.4.14. Az ügyfél nyilatkozata	117
6.4.15. Irat	118
6.4.16. Tanú	118
6.4.17. Szemle	119
6.4.18. Szakértő.....	120
6.4.19. Tolmács.....	120
6.4.20. Tárgyalás.....	120
6.4.21. Egyezségi kísérlet.....	120
6.4.22. A bizonyítékok ismertetése az ügyféllel	121
6.4.23. Az eljárás akadályozásának következményei	121
6.4.24. Az eljárási cselekmények rögzítése.....	121
6.4.25. A hatósági tanú.....	121
6.5. A hatóság döntései	122
6.5.1. A döntés formái, a határozat és a végzés	122
6.5.2. A döntés tartalma és formája.....	122
6.5.3. A hatóság döntésének véglegessége.....	123
6.5.4. Az egyezség jóváhagyása.....	123

6.5.5. Azonnali végrehajthatóság	124
6.5.6. A döntés közlése	124
6.5.7. A kézbesítésre vonatkozó szabályok.....	124
6.5.8. A döntés kijavítása és kiegészítése.....	126
6.5.9. Hatósági szerződés.....	126
6.6. Hatósági bizonyítvány, igazolvány és nyilvántartás	127
6.6.1. A hatósági bizonyítványra, igazolványra és nyilvántartásra vonatkozó általános szabályok	127
6.7. A hatósági ellenőrzés	128
6.7.1. Általános szabályok	128
6.7.2. A hatósági ellenőrzés lefolytatása. A hatósági ellenőrzés megindítására vonatkozó általános szabályok.....	128
6.7.3. A hatósági ellenőrzés lezárása.....	129
6.7.4. Folyamatos ellenőrzési feladat ellátására vonatkozó különös szabályok.....	129
6.8. A hivatalbóli eljárás	129
6.8.1. Az eljárás megindítása	129
6.8.2. Az ügyfél adatszolgáltatási kötelezettsége a hivatalbóli eljárásban.....	130
6.9. Az egyes hatósági intézkedések különös szabályai.....	130
6.9.1. Az ideiglenes intézkedés	130
6.9.2. Biztosítási intézkedések	130
6.9.3. Zár alá vétel és lefoglalás.....	131
6.10. A jogorvoslat.....	132
6.10.1. A jogorvoslat szabályainak alkalmazása.....	132
6.10.2. A jogorvoslathoz való jog	132
6.10.3. Jogorvoslati eljárások.....	132
6.10.4. Közigazgatási per.....	132
6.10.5. Fellebbezés.....	133
6.10.6. Felügyeleti eljárás	135
6.10.7. Ügyészi felhívás és fellépés	135
6.11. Semmisség.....	135
6.11.1. A semmisség általános szabályai	135
7. EURÓPA UNIÓS ALAPISMERETEK	136
7.1. Az európai unió kialakulása, fejlődése.....	136
7.1.1. Az európai unió előzményei, létrejötte	136
7.1.2. Az integráció bővülése, története.....	136
7.2. Az Európai Unió intézményrendszere.....	137
7.2.1. Az Európai Parlament (EP).....	138
7.2.2. Az Európai Tanács (EiT)	138
7.2.3. A Tanács	139
7.2.4. Az Európai Bizottság (Bizottság).....	139
7.2.5. Az Európai Unió Bírósága (EUB).....	139
7.2.6. A Számvevőszék	140
7.2.7. Európai Központi Bank és a Központi Bankok Európai Rendszere	140
7.2.8. Egyéb intézmények	140
7.3. Az euró, az euró övezet és a monetáris unió. nyelvhasználat és az EU jelképei.....	141
7.3.1. Az euró, az euró övezet és a monetáris unió	141
7.3.2. Nyelvhasználat, jelképek.....	141
7.4. Az európai unió jogrendszere.....	141
7.4.1. Az elsődleges jogforrások	142
7.4.2. A másodlagos jogforrások - a jogi aktusok.....	142
7.4.3. Alapjogvédelem az európai unióban	142
7.4.4. Az európai uniós jog és a magyar jog viszonya	142
8. ÁLTALÁNOS NEMZETKÖZI JOGI ISMERETEK ÉS A HUMANITÁRIUS JOG	144
8.1. Nemzetközi jog általános tételei.....	144
8.1.1. A nemzetközi jog meghatározása.....	144

8.1.2. A nemzetközi jog szintjei.....	145
8.1.3. A nemzetközi jog forrásai	145
8.1.4. A nemzetközi jog alapelvei.....	146
8.2.. A nemzetközi humanitárius jog.....	147
8.2.1. A nemzetközi humanitárius jog meghatározása.....	147
8.2.2. A humanitárius jog forrásai és alkalmazása	148
8.2.3. A humanitárius jog alapelvei	149
9. GAZDÁLKODÁSI ÉS PÉNZÜGYI ALAPISMERETEK.....	150
9.1. Pénzügyi alapismeretek.....	150
9.1.1. A gazdaságpolitika fogalma főbb területei, jellemzői, eszközrendszere.....	150
9.1.2. A monetáris és a költségvetési politika jellemzői, célja, eszközei, csoportjai:	150
9.1.3. A nemzetgazdaság, a gazdaság szereplői és szerkezete, és a nemzetgazdaság mutatói..	151
9.2. Államháztartási és gazdálkodási alapismeretek	152
9.2.1. Az államháztartás rendszere.....	152
9.2.2. A költségvetési bevételek, költségvetési kiadások, költségvetés	152
9.2.3. A központi költségvetés elkészítésének, végrehajtásának szabályai.....	153
9.2.4. A központi költségvetésről szóló törvény szerkezete, tartalma	154
9.3. Nemzeti vagyon.....	155
9.3.1. Az állami vagyon	156
9.3.2. Az önkormányzati vagyon	157
9.4. Költségvetési szervek.....	158
9.4.1. A költségvetési szerv fogalma, tevékenységei	158
9.4.2. A költségvetési szervek irányítása, felügyelete.....	158
9.5. Kötelezettségvállalás, ellenjegyzés, utalványozás	159
9.5.1. Kötelezettségvállalás.....	159
9.5.2. Utalványozás, teljesítés igazolás	159
9.6. Ellenőrzés az államháztartás területén	159
9.6.1. Az állami Számvevőszék ellenőrzése	159
9.6.2. A kormányzati ellenőrzési szerv és az európai támogatásokat auditáló szerv ellenőrzése	160
9.6.3. A kincstári ellenőrzés.....	161
9.6.4. A költségvetési szervek belső kontrollrendszere.....	161
9.6.5. Belső ellenőrzés	161
10. INFORMÁCIÓBIZTONSÁG ÉS ADATVÉDELEM, A HÍRADÁSRA, ÖSSZEKÖTTETÉSRE ÉS ADATTOVÁBBÍTÁSRA VONATKOZÓ SAJÁTOS LEHETŐSÉGEK ÉS SZABÁLYOK	162
10.1. Az információbiztonság és adatvédelem jelentősége	162
10.2. Az információbiztonság jogi szabályozása	162
10.3. Az információbiztonság alapfogalmai.....	163
10.4. Biztonsági követelmények	164
10.4.1. Az elektronikus információbiztonsági követelmények	164
10.4.2. Az elektronikus információs rendszerek biztonsági osztályba sorolása.....	164
10.4.3. Az elektronikus információs rendszerrel rendelkező szervezetek biztonsági szintje....	165
10.5. A szervezeteknek az elektronikus információs rendszereik védelmét biztosító kötelezettségei	165
10.5.1. A szervezet vezetőjének kötelezettségei	165
10.5.2. Az elektronikus információs rendszer biztonságáért felelős személy feladata	166
10.6. Az elektronikus információs rendszerek biztonságának felügyelete.....	167
10.6.1. Információbiztonsági felügyelő kirendelése	169
10.6.2. Sérülékenységvizsgálat, biztonsági esemény vizsgálata	169
10.6.3. Kormányzati eseménykezelő központ.....	169
10.7. Adattovábbítás.....	169
11. NEMZETPOLITIKA	170
11.1. A nemzetpolitika, és a nemzetpolitikai stratégia.....	170
11.2. Jogszabályi alapok.....	171

11.2.1. Az Alaptörvény	171
11.2.2. A Nemzeti Összetartozás melletti tanúságtételről szóló törvény	171
11.3. Cselekvési területek.....	172
11.3.1 A Magyar közigazgatás.....	172
11.3.2. Magyarországi társadalom	172
11.3.3. Magyarság Háza.....	172
11.3.4. Határtalanul! (osztálykirándulási program)	172
11.3.5. Egyszerűsített honosítás	173
11.3.6. Hatékony támogatáspolitiká.....	173
11.3.7. Bethlen Gábor Alap.....	173
11. 4. Magyar–magyar kapcsolattartás, párbeszéd.....	174
11.4.1. Magyar Állandó Értekezlet (MÁÉRT).....	174
11.4.2. Magyar Diaszpóra Tanács.....	174
11.4.3. Kárpát-medencei Magyar Képviselők Fóruma	174
11.4.4. Az Országgyűlés Nemzeti Összetartozás Bizottsága	174
A FELHASZNÁLT IRODALOM JEGYZÉKE	175

1. Adat- és ügykezelésre, ügyvitelre, titokvédelemre vonatkozó előírások, titoktartási szabályok

1.1. Az adatvédelem és az adatkezelés jogforrásai

Hatályos jogunkban az adatvédelem kötelező jogi szabályozása az Európai Unió általános adatvédelmi rendelete, az (EU) 2016/679 európai parlamenti és tanácsi rendelet (általános adatvédelmi rendelet)¹ az EU-ban lévő magánszemélyek személyes adatainak magánszemély, vállalkozás vagy szervezet által történő kezelésén alapul, melynek rendelkezéseit jogalkotási eljárással és a jogalkalmazás gyakorlatával is alkalmazni kell.

Ezzel összhangban Magyarország Alaptörvénye rendelkezik² a jó hírnév a személyes adatok védelméről, a közérdekű adatok megismerésének jogáról az alábbiak szerint:

„Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét tiszteletben tartsák.

Mindenkinek joga van személyes adatai védelméhez, valamint a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez.

A személyes adatok védelméhez és a közérdekű adatok megismeréséhez való jog érvényesülését sarkalatos törvénnyel létrehozott, független hatóság ellenőrzi.”

Magyarország Alaptörvénye **a személyes adatok védelméhez fűződő jogot és a közérdekű adatok megismeréséhez fűződő jogot is alapjogként** határozza meg.

A személyes adatok védelmét, valamint a közérdekű és a közérdekből nyilvános adatok megismeréséhez és terjesztéséhez való jog érvényesülését szolgáló alapvető szabályokról, valamint és a szabályok ellenőrzésére hivatott hatóságról törvény (továbbiakban: Infotv.) rendelkezik.³

Ezen jogok érvényesülésének ellenőrzéséről a **Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság** (NAIH) gondoskodik.

Az Infotv. rendelkezései kiterjednek és összhangban állnak a személyes adatoknak az (EU) 2016/679 európai parlamenti és tanácsi rendelet hatálya alá tartozó kezelésére.

Az Infotv. célja az adatok kezelésére vonatkozó alapvető szabályok meghatározása annak érdekében, hogy a természetes személyek magánszféráját az adatkezelők tiszteletben tartsák, valamint a közügyek átláthatósága a közérdekű és a közérdekből nyilvános adatok megismeréséhez és terjesztéséhez fűződő jog érvényesítésével megvalósuljon.

Az infotv. hatálya a személyes adatok tekintetében minden olyan adatkezelésre kiterjed, amely személyes adatra, valamint közérdekű adatra vagy közérdekből nyilvános adatra vonatkozik. A hatálya kiterjed továbbá a személyes adatok bűnüldözési, nemzetbiztonsági és honvédelmi célú kezelésére.

¹ AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS (EU) 2016/679 RENDELETE (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet) https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/data-protection/reform/what-does-general-data-protection-regulation-gdpr-govern_hu

² Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) SZABADSÁG ÉS FELELŐSSÉG fejezetének VI. cikke rendelkezik

³ 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról. (Infotv.)

1.2. Az adatkezelés fogalmai

Adatkezelés: az alkalmazott eljárástól függetlenül az adaton végzett bármely művelet, vagy a műveletek összessége, így különösen gyűjtése, felvétele, rögzítése, rendszerezése, tárolása, megváltoztatása, felhasználása, lekérdezése, továbbítása, nyilvánosságra hozatala, összehangolása vagy összekapcsolása, zárolása, törlése és megsemmisítése, valamint az adat további felhasználásának megakadályozása, fénykép-, hang- vagy képfelvétel készítése, valamint a személy azonosítására alkalmas fizikai jellemzők (pl. ujj- vagy tenyérnyomat, DNS-minta, íriszkép) rögzítése;

Érintett: bármely információ alapján azonosított vagy azonosítható természetes személy;

Azonosítható természetes személy: az a természetes személy, aki közvetlen vagy közvetett módon, különösen valamely azonosító, például név, azonosító szám, helymeghatározó adat, online azonosító vagy a természetes személy fizikai, fiziológiai, genetikai, szellemi, gazdasági, kulturális vagy szociális azonosságára vonatkozó egy vagy több tényező alapján azonosítható;

Személyes adat: az érintettre vonatkozó bármely információ;

Különleges adat: a személyes adatok különleges kategóriába tartozó minden adat, azaz a faji vagy etnikai származásra, politikai véleményre, vallási vagy világnézeti meggyőződésre vagy szakszervezeti tagságra utaló személyes adatok, valamint a genetikai adatok, a természetes személyek egyedi azonosítását célzó biometrikus adatok, az egészségügyi adatok és a természetes személyek szexuális életére vagy szexuális irányultságára vonatkozó személyes adatok,

Genetikai adat: egy természetes személy örökölt vagy szerzett genetikai jellemzőire vonatkozó minden olyan személyes adat, amely az adott személy fiziológiájára vagy egészségi állapotára vonatkozó egyedi információt hordoz, és amely elsősorban az adott természetes személyből vett biológiai minta elemzéséből ered;

Biometrikus adat: egy természetes személy fizikai, fiziológiai vagy viselkedési jellemzőire vonatkozó olyan, sajátos technikai eljárásokkal nyert személyes adat, amely lehetővé teszi vagy megerősíti a természetes személy egyedi azonosítását, mint például az arckép vagy a daktiloszkópiai adat;

Egészségügyi adat: egy természetes személy testi vagy szellemi egészségi állapotára vonatkozó személyes adat, ideértve a természetes személy számára nyújtott egészségügyi szolgáltatásokra vonatkozó olyan adatot is, amely információt hordoz a természetes személy egészségi állapotáról;

Bűnügyi személyes adat: a büntetőeljárás során vagy azt megelőzően a bűncselekménnyel vagy a büntetőeljárással összefüggésben, a büntetőeljárás lefolytatására, illetve a bűncselekmények felderítésére jogosult szerveknél, továbbá a büntetés-végrehajtás szervezeténél keletkezett, az érintettel kapcsolatba hozható, valamint a büntetett előéletre vonatkozó személyes adat;

Közérdekű adat: az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv vagy személy kezelésében lévő és tevékenységére vonatkozó vagy közfeladatának ellátásával összefüggésben keletkezett, a személyes adat fogalma alá nem eső, bármilyen módon vagy formában rögzített információ

vagy ismeret, függetlenül kezelésének módjától, önálló vagy gyűjteményes jellegétől, így különösen a hatáskörre, illetékességre, szervezeti felépítésre, szakmai tevékenységre, annak eredményességére is kiterjedő értékelésére, a birtokolt adatfajtákra és a működést szabályozó jogszabályokra, valamint a gazdálkodásra, a megkötött szerződésekre vonatkozó adat;

Közérdekből nyilvános adat: a közérdekű adat fogalma alá nem tartozó minden olyan adat, amelynek nyilvánosságra hozatalát, megismerhetőségét vagy hozzáférhetővé tételét törvény közérdekből elrendeli;

Adatkezelő: az a természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki vagy amely - törvényben vagy az Európai Unió kötelező jogi aktusában meghatározott keretek között - önállóan vagy másokkal együtt az adat kezelésének célját meghatározza, az adatkezelésre (beleértve a felhasznált eszközt) vonatkozó döntéseket meghozza és végrehajtja, vagy az adatfeldolgozóval végrehajtatja;

Közös adatkezelő: az az adatkezelő, aki vagy amely - törvényben vagy az Európai Unió kötelező jogi aktusában meghatározott keretek között - az adatkezelés céljait és eszközeit egy vagy több másik adatkezelővel közösen határozza meg, az adatkezelésre (beleértve a felhasznált eszközt) vonatkozó döntéseket egy vagy több másik adatkezelővel közösen hozza meg és hajtja végre vagy hajtja végre az adatfeldolgozóval;

Bűnüldözési célú adatkezelés: a jogszabályban meghatározott feladat- és hatáskörében a közrendet vagy a közbiztonságot fenyegető veszélyek megelőzésére vagy elhárítására, a bűnmegelőzésre, a büntetőeljárás lefolytatására vagy ezen eljárásban való közreműködésre, a szabálysértések megelőzésére és felderítésére, valamint a szabálysértési eljárás lefolytatására vagy ezen eljárásban való közreműködésre, továbbá a büntetőeljárásban vagy szabálysértési eljárásban megállapított jogkövetkezmények végrehajtására irányuló tevékenységet folytató szerv vagy személy (a továbbiakban együtt: bűnüldözési adatkezelést folytató szerv) ezen tevékenység keretei között és céljából - ideértve az ezen tevékenységhez kapcsolódó személyes adatok levéltári, tudományos, statisztikai vagy történelmi célból történő kezelését is - (a továbbiakban együtt: bűnüldözési cél) végzett adatkezelése;

Nemzetbiztonsági célú adatkezelés: a nemzetbiztonsági szolgálatok jogszabályban meghatározott feladat- és hatáskörében végzett adatkezelése, valamint a rendőrség terrorizmust elhárító szervének jogszabályban meghatározott feladat- és hatáskörében végzett, a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvény hatálya alá tartozó adatkezelése;

Honvédelmi célú adatkezelés: a honvédségi adatkezelésről szóló törvény, továbbá a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló törvény, és a Magyar Köztársaság területén szolgálati céllal tartózkodó külföldi fegyveres erők, valamint a Magyar Köztársaság területén felállított nemzetközi katonai parancsnokságok és állományuk nyilvántartásáról, valamint jogállásukhoz kapcsolódó egyes rendelkezésekről szóló törvény hatálya alá tartozó adatkezelés;

Adattovábbítás: az adat meghatározott harmadik személy számára történő hozzáférhetővé tétele;

Közvetett adattovábbítás: személyes adatnak valamely harmadik országban vagy nemzetközi szervezet keretében adatkezelést folytató adatkezelő vagy adatfeldolgozó részére

továbbítása útján valamely más harmadik országban vagy nemzetközi szervezet keretében adatkezelést folytató adatkezelő vagy adatfeldolgozó részére történő továbbítása;

Nyilvánosságra hozatal: az adat bárki számára történő hozzáférhetővé tétele;

Adattörlés: az adat felismerhetetlenné tétele oly módon, hogy a helyreállítása többé nem lehetséges;

Adatkezelés korlátozása: a tárolt adat zárolása az adat további kezelésének korlátozása céljából történő megjelölése útján;

Adatmegsemmisítés: az adatot tartalmazó adathordozó teljes fizikai megsemmisítése;

Adatfeldolgozás: az adatkezelő megbízásából vagy rendelkezése alapján eljáró adatfeldolgozó által végzett adatkezelési műveletek összessége;

Adatfeldolgozó: az a természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki vagy amely - törvényben vagy az Európai Unió kötelező jogi aktusában meghatározott keretek között és feltételekkel - az adatkezelő megbízásából vagy rendelkezése alapján személyes adatokat kezel;

Adatfelelős: az a közfeladatot ellátó szerv, amely az elektronikus úton kötelezően közzeendő közérdekű adatot előállította, illetve amelynek a működése során ez az adat keletkezett;

Adatközlő: az a közfeladatot ellátó szerv, amely - ha az adatfelelős nem maga teszi közzé az adatot - az adatfelelős által hozzá eljuttatott adatot honlapon közzéteszi;

Adatállomány: az egy nyilvántartásban kezelt adatok összessége;

Adatvédelmi incidens: az adatbiztonság olyan sérelme, amely a továbbított, tárolt vagy más módon kezelt személyes adatok véletlen vagy jogellenes megsemmisülését, elvesztését, módosulását, jogosulatlan továbbítását vagy nyilvánosságra hozatalát, vagy az azokhoz való jogosulatlan hozzáférést eredményezi;

Profilalkotás: személyes adat bármely olyan - automatizált módon történő - kezelése, amely az érintett személyes jellemzőinek, különösen a munkahelyi teljesítményéhez, gazdasági helyzetéhez, egészségi állapotához, személyes preferenciáihoz vagy érdeklődéséhez, megbízhatóságához, viselkedéséhez, tartózkodási helyéhez vagy mozgásához kapcsolódó jellemzőinek értékelésére, elemzésére vagy előrejelzésére irányul;

Álnevesítés: személyes adat olyan módon történő kezelése, amely - a személyes adattól elkülönítve tárolt - további információ felhasználása nélkül megállapíthatatlanná teszi, hogy a személyes adat mely érintetthez vonatkozik, valamint műszaki és szervezési intézkedések megtételével biztosítja, hogy azt azonosított vagy azonosítható természetes személyhez ne lehessen kapcsolni;

1.3. Az adatkezelés elvei

Az **adatkezelés elvei** a jogalkotónak az adatkezelésre vonatkozó általános, elvi tételeit határozzák meg.⁴

- a) **A célhoz kötöttség elve:** Személyes adat kizárólag meghatározott célból, jog gyakorlása és kötelezettség teljesítése érdekében kezelhető. Csak olyan személyes adat kezelhető, amely az adatkezelés céljának megvalósulásához elengedhetetlen, a cél elérésére alkalmas. A személyes adat csak a cél megvalósulásához szükséges mértékben és ideig kezelhető.
- b) **Az adatminőség követelménye:** Ez magában foglalja a pontos, teljes és naprakész adatok igényét, valamint az adatfelvétel és az adatkezelés tisztességes, törvényes mivoltát.
- c) **A jogalaphoz kötöttség:** Az adatkezelésnek minden szakaszában meg kell felelnie az adatkezelés céljának, az adatok felvételének és kezelésének tisztességesnek és törvényesnek kell lennie.
- d) **Az adatkezelés biztonsága:** Az adatkezelés során biztosítani kell az adatok pontosságát, teljességét és - ha az adatkezelés céljára tekintettel szükséges - naprakésztségét, valamint azt, hogy az érintettet csak az adatkezelés céljához szükséges ideig lehessen azonosítani.
- e) **A tisztességesség, törvényesség:** A személyes adatok kezelését tisztességesnek és törvényesnek kell tekinteni, ha az érintett véleménynyilvánítási szabadságának biztosítása érdekében az érintett véleményét megismerni kívánó személy az érintett lakóhelyén vagy tartózkodási helyén felkeresi, feltéve, hogy az érintett személyes adatait e törvény rendelkezéseinek megfelelően kezelik és a személyes megkeresés nem üzleti célra irányul. A személyes megkeresésre a munka törvénykönyve szerinti munkaszüneti napon nem kerülhet sor.

1.4. Az adatkezelés jogalapja és általános feltételei

Az Infotv. fő szabályként a személyes adatok **három típusát** különbözteti meg.

Személyes adatnak minősül az érintettel kapcsolatba hozható adat – különösen az érintett neve, azonosító jele, valamint egy vagy több fizikai, fiziológiai, mentális, gazdasági, kulturális vagy szociális azonosságára jellemző ismeret –, valamint az adatból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés. Az Infotv. vonatkozásában érintettnek nevezzük: bármely meghatározott, személyes adat alapján azonosított vagy – közvetlenül vagy közvetve – azonosítható természetes személyt.

A különleges adat:

- a) a faji eredetre, a nemzetiséghez tartozásra, a politikai véleményre vagy pártállásra, a vallásos vagy más világnézeti meggyőződésre, az érdek-képviselői szervezeti tagságra, a szexuális életre vonatkozó személyes adat,
- b) az egészségi állapotra, a kóros szenvedélyre vonatkozó személyes adat, valamint a bűnügyi személyes adat;

Bűnügyi személyes adat: a büntetőeljárás során vagy azt megelőzően a bűncselekménnyel vagy a büntetőeljárással összefüggésben, a büntetőeljárás lefolytatására, illetve a bűncselekmények felderítésére jogosult szerveknél, továbbá a büntetés-végrehajtás

⁴ 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról 4.§.

szervezeténél keletkezett, az érintettel kapcsolatba hozható, valamint a büntetett előéletre vonatkozó személyes adat;

1.4.1. A személyes adat kezelése

A személyes adat akkor kezelhető, ha

- a) azt törvény vagy helyi önkormányzat rendelete közérdeken alapuló célból elrendeli,
- b) az a) pontban meghatározottak hiányában az az adatkezelő törvényben meghatározott feladatainak ellátásához feltétlenül szükséges és az érintett a személyes adatok kezeléséhez kifejezetten hozzájárult,
- c) az a) pontban meghatározottak hiányában az az érintett vagy más személy létfontosságú érdekeinek védelméhez, valamint a személyek életét, testi épségét vagy javait fenyegető közvetlen veszély elhárításához vagy megelőzéséhez szükséges és azzal arányos, vagy
- d) az a) pontban meghatározottak hiányában a személyes adatot az érintett kifejezetten nyilvánosságra hozta és az az adatkezelés céljának megvalósulásához szükséges és azzal arányos.

1.4.2. A különleges adatok kezelése

A különleges adat akkor kezelhető:

- a) a hivatkozott c)-d) pontjában meghatározottak szerint, vagy
- b) ha az nemzetközi szerződés végrehajtásához feltétlenül szükséges és azzal arányos, vagy azt az Alaptörvényben biztosított alapvető jog érvényesítése, továbbá a nemzetbiztonság, a bűncselekmények megelőzése, felderítése vagy üldözése érdekében vagy honvédelmi érdekből törvény elrendeli.

Kizárólag állami vagy önkormányzati szerv kezelheti az állam bűncselekmények megelőzésére, felderítésére és üldözésére irányuló, valamint közigazgatási és igazságszolgáltatási feladatainak ellátása céljából kezelt **bűnügyi személyes adatokat**, valamint a szabálysértési, a polgári peres és nemperes ügyekre, valamint a közigazgatási peres és nemperes ügyekre vonatkozó adatokat tartalmazó nyilvántartásokat.

Különleges adatok kezelése esetén az adatkezelő, illetve a megbízásából vagy rendelkezése alapján eljáró adatfeldolgozó megfelelő műszaki és szervezési intézkedésekkel biztosítja, hogy az adatkezelési műveletek végzése során a különleges adatokhoz kizárólag az rendelkezzen hozzáféréssel, akinek az adatkezelési művelettel összefüggő feladatának ellátásához feltétlenül szükséges.

Bűnügyi személyes adatok kezelése esetén a különleges adatok kezelésének feltételeire vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.

A tudományos kutatást végző szerv vagy személy személyes adatot nyilvánosságra hozhat, ha az a történelmi eseményekről folytatott kutatások eredményeinek bemutatásához szükséges.

Kizárólag automatizált adatkezelésen - így különösen **profilalkotáson** - alapuló, az érintett személyére vagy jogos érdekeire **hátrányos vagy az érintettet jelentős mértékben érintő jogkövetkezményekkel járó döntés meghozatalára kizárólag akkor kerülhet sor**, ha azt törvény vagy az Európai Unió kötelező jogi aktusa kifejezetten lehetővé teszi és

- a) az nem sérti az egyenlő bánásmód követelményét,
- b) az adatkezelő, illetve a megbízásából vagy rendelkezése alapján eljáró adatfeldolgozó
 - ba) az érintettet - kérelmére - tájékoztatja a döntéshozatali mechanizmus során alkalmazott módszerről és szempontokról,
 - bb) az érintett kérelmére a döntés eredményét emberi közreműködés alkalmazásával felülvizsgálja, valamint
- c) arra nem különleges adatok felhasználásával kerül sor.

Bűnüldözési célú adatkezelés esetén az adatkezelő, illetve a megbízásából vagy rendelkezése alapján eljáró adatfeldolgozó - ha az aránytalan nehézséggel vagy költséggel nem jár - az általa kezelt személyes adatokat annak alapján rendszerezi, hogy azok azon érintettek személyes adatai

- a) akik tekintetében alapos okkal feltételezhető, hogy bűncselekményt vagy szabálysértést követtek el vagy bűncselekményt készülnek elkövetni,
- b) akik büntetőjogi vagy szabálysértési felelősségét jogerősen megállapították,
- c) akik bűncselekmény vagy szabálysértés sértettjei voltak, vagy akikről megalapozottan feltételezhető, hogy bűncselekmény vagy szabálysértés sértettjei lehetnek, vagy
- d) akik az a)-c) pontban meghatározottakon túl bűncselekménnyel vagy szabálysértéssel, vagy azok elkövetőivel kapcsolatba hozhatóak, így különösen, akik a büntetőeljárás során tanúként meghallgathatóak, a bűncselekményről vagy a szabálysértésről információval szolgálhatnak, vagy az a) és b) pontban meghatározott érintettekkel kapcsolatban állnak vagy velük összefüggésbe hozhatóak.

Bűnüldözési célú adatkezelés esetén az adatkezelő, illetve a megbízásából vagy rendelkezése alapján eljáró adatfeldolgozó - ha az aránytalan nehézséggel vagy költséggel nem jár - egyértelműen megkülönbözteti az érintettel kapcsolatba hozható tényeket és az érintettel kapcsolatba hozható szubjektív értékeléseket.

1.5. Az érintettet megillető jogosultságok

Az érintett jogosult arra, hogy az adatkezelő és az annak megbízásából vagy rendelkezése alapján eljáró adatfeldolgozó által kezelt személyes adatai vonatkozásában az adatkezeléssel összefüggő tényekről az adatkezelés megkezdését megelőzően tájékoztatást kapjon (a továbbiakban: **előzetes tájékoztatáshoz való jog**),

- a) kérelmére személyes adatait és az azok kezelésével összefüggő információkat az adatkezelő a rendelkezésére bocsátja (a továbbiakban: hozzáféréshez való jog),
- b) kérelmére, valamint az e fejezetben meghatározott további esetekben személyes adatait az adatkezelő helyesbítse, illetve kiegészítse (a továbbiakban: helyesbítéshez való jog),
- c) kérelmére, valamint az e fejezetben meghatározott további esetekben személyes adatai kezelését az adatkezelő korlátozza (a továbbiakban: az adatkezelés korlátozásához való jog),
- d) kérelmére, valamint az e fejezetben meghatározott további esetekben személyes adatait az adatkezelő törölje (a továbbiakban: törléshez való jog).

1.6. Az adatkezelő és az adatfeldolgozó kötelezettségei

Az **adatkezelő** az adatkezelés jogszerűségének biztosítása érdekében az adatkezelés összes körülményéhez, így különösen céljához, valamint az érintettek alapvető jogainak érvényesülését az adatkezelés által fenyegető kockázatokhoz igazodó műszaki és szervezési

intézkedéseket tesz, ideértve indokolt esetben az álnevesítés alkalmazását. Ezeket az intézkedéseket az adatkezelő rendszeresen **felülvizsgálja** és szükség esetén megfelelően **módosítja**.

Ha az adatkezelő adatvédelmi tisztviselő kijelölésére köteles, az adatkezelő belső adatvédelmi és adatbiztonsági szabályzatot alkot meg és alkalmaz. Aki az adatkezelő tevékenységi körében kezelt személyes adatokhoz adatfeldolgozóként vagy az adatkezelő irányítása alatt más módon jogszerűen hozzáférhet a hozzáféréssel érintett személyes adatokkal kizárólag az adatkezelő utasításában meghatározott műveletek végzésére jogosult.

Az adatkezelő és az adatfeldolgozó az általa végzett adatkezelési műveletek jogszerűségével kapcsolatos eljárások lefolytatására jogosult szervek és személyek tevékenységét köteles elősegíteni, részükre az eljárásuk lefolytatásához szükséges tájékoztatást köteles megadni.

Adatfeldolgozóként kizárólag olyan személy vagy szervezet járhat el, aki, vagy amely megfelelő garanciákat nyújt az adatkezelés jogszerűségének és az érintettek jogai védelmének biztosítására alkalmas műszaki és szervezési intézkedések végrehajtására. Ezen garanciákat az adatkezelés megkezdését megelőzően az adatfeldolgozó igazolja az adatkezelő számára.

Az adatfeldolgozó további adatfeldolgozót kizárólag abban az esetben vehet igénybe, ha azt jogszabály nem zárja ki, továbbá ha az adatkezelő további adatfeldolgozó igénybevételéhez előzetesen közokiratban vagy teljes bizonyító erejű magánokiratban eseti vagy általános felhatalmazást adott.

Az adatkezelői és az adatfeldolgozói nyilvántartás és az elektronikus napló

Az **adatkezelő** a kezelésében lévő személyes adatokkal kapcsolatos adatkezeléseiről, az adatvédelmi incidensekről és az érintett hozzáférési jogával kapcsolatos intézkedésekről nyilvántartást vezet (a továbbiakban együtt: adatkezelői nyilvántartás).

Az **adatfeldolgozó** az általa az egyes adatkezelők megbízásából vagy rendelkezése szerint végzett adatkezeléseiről nyilvántartást vezet (a továbbiakban: adatfeldolgozói nyilvántartás).

Az adatkezelői és az adatfeldolgozói nyilvántartást írásban vagy elektronikus úton rögzített formában kell vezetni és azt - kérésére - a Hatóság rendelkezésére kell bocsátani.

1.7. Az adatvédelmi incidensek kezelése

Az **adatkezelő** az általa, illetve a megbízásából vagy rendelkezése alapján eljáró adatfeldolgozó által kezelt adatokkal összefüggésben felmerült **adatvédelmi incidens** kapcsán rögzíti az incidensre vonatkozó adatokat, valamint az adatvédelmi incidenst haladéktalanul, de legfeljebb az adatvédelmi incidensről való tudomásszerzését követő **hetvenkét órán belül bejelenti** a Hatóságnak.

Az adatvédelmi incidenst **nem kell bejelenteni**, ha valószínűsíthető, hogy az nem jár kockázattal az érintettek jogainak érvényesülésére.

A **bejelentési kötelezettséget** az adatkezelő - a minősített adatot tartalmazó bejelentés kivételével - a Hatóság által e célra biztosított **elektronikus felületen kel teljesíteni**.

Ha az adatvédelmi incidens valószínűsíthetően az érintettet megillető valamely alapvető jog érvényesülését lényegesen befolyásoló következményekkel járhat (a továbbiakban: **magas kockázatú adatvédelmi incidens**), a nemzetbiztonsági célú adatkezelés kivételével az adatkezelő **az érintettet** az adatvédelmi incidensről haladéktalanul **tájékoztatja**.

1.8. Az adatvédelmi tisztviselő

Az **adatkezelő** és az **adattfeldolgozó** a személyes adatok kezelésére vonatkozó jogi előírások teljesítésének és az érintettek jogai érvényesülésének elősegítése érdekében **adatvédelmi tisztviselőt alkalmaz**,

- a) ha az adatkezelő, illetve az adattfeldolgozó állami feladatot vagy jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot lát el - kivéve a bíróságokat -, vagy
- b) ha törvény vagy az Európai Unió jogi aktusa azt előírja.

Adatvédelmi tisztviselőnek az jelölhető ki, aki a személyes adatok védelmére vonatkozó jogi előírások és jogalkalmazási gyakorlat megfelelő szintű ismeretével rendelkezik és alkalmas a feladatok ellátására.

1.9. A személyes és adatok védelme

1.9.1. A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság jogállása, feladatai.

A **Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság** (továbbiakban **Hatóság**) feladata a személyes adatok védelméhez, valamint a közérdekű és a közérdekből nyilvános adatok megismeréséhez való jog érvényesülésének ellenőrzése és elősegítése. A Hatóság autonóm államigazgatási szerv. **A Hatóság feladatkörében törvényi felhatalmazás alapján:**

- a) bejelentés alapján vizsgálatot folytat;
- b) hivatalból adatvédelmi hatósági eljárást folytathat;
- c) hivatalból titokfelügyeleti hatósági eljárást folytathat;
- d) a közérdekű adatokkal és a közérdekből nyilvános adatokkal kapcsolatos jogsértéssel összefüggésben bírósághoz fordulhat;
- e) a más által indított perbe beavatkozhat;
- f) adatvédelmi nyilvántartást vezet.

A Hatóság a feladatkörében

- a) javaslatot tehet a személyes adatok kezelését, valamint a közérdekű adatok és a közérdekből nyilvános adatok megismerését érintő jogszabályok megalkotására, illetve módosítására, véleményezi a feladatkörét érintő jogszabályok tervezetét;
- b) tevékenységéről minden évben március 31-éig beszámolót hoz nyilvánosságra és a beszámolót benyújtja az Országgyűlésnek;
- c) általános jelleggel vagy meghatározott adatkezelő részére ajánlást bocsát ki;
- d) véleményezi a közfeladatot ellátó szerv tevékenységével kapcsolatosan az e törvény szerint közzéteendő adatokra vonatkozó különös, illetve egyedi közzétételi listákat;
- e) törvényben meghatározott szervekkel vagy személyekkel együttműködve képviseli Magyarországot az Európai Unió közös adatvédelmi felügyelő testületeiben;
- f) megszervezi a belső adatvédelmi felelősök konferenciáját;
- g) meghatározza az adatvédelmi auditálás szakmai szempontjait;
- h) az adatkezelő kérelmére adatvédelmi auditot folytathat le.

A Hatóság független, csak a törvénynek van alárendelve, feladatkörében nem utasítható, a feladatát más szervektől elkülönülten, befolyásolástól mentesen látja el. A Hatóság számára feladatot csak törvény állapíthat meg.

1.10. Ügykezelés, ügyvitel

Az ügykezelés és az ügyvitel tárgyalása során a tananyag kizárólag a tárgykör elvi, elméleti és gyakorlati alaptételeire terjed ki. Terjedelmi, valamint külön közjogi szervezetszabályozó eszközökben meghatározott vizsga és továbbképzési kötelezettségekben meghatározott elektronikus ügykezelési, és ügyviteli leírására nem térünk ki.

1.10.1. Az ügykezelésre vonatkozó fogalmak

Az ügyviteli tevékenység magába foglalja az iratkezelést, az irat-előállítást, az általános adatkezelést és az irodai kommunikációt közvetlenül kapcsolódhat az érdemi ügyintézéshez, vagy a belső gazdálkodáshoz.⁵

Az ügyvitel a szervezeten belüli ügyintézés szervezett rendje, amely meghatározza az ügyek intézéséhez szükséges és valamennyi érdemi tennivaló pontos sorrendjét.

Ügyintézés: az ügyek elintézésére, döntések meghozatalára irányuló érdemi munkavégzés.

Ügykezelés (iratkezelés): az iratok készítésére, nyilvántartására, rendszerezésére, megőrzésére irányuló munkavégzés.

Mivel a szervezet hatékonyságát befolyásoló tényezőről van szó, az ügyviteli rendet a közigazgatási szervek alapvetően a Szervezeti és Működési Szabályzatukban határozzák meg, amelyhez szervesen kapcsolódik az Iratkezelési Szabályzat és az Irrattári terv.

Irrattári terv: a köziratok rendszerezésének és a selejtezhetőség szempontjából történő válogatásának alapjául szolgáló jegyzék, amely az irrattári anyagot tételekre (tárgyi csoportokra, indokolt esetben iratfajtákra) tagolva, a közfeladatot ellátó szerv feladat- és hatásköréhez, valamint szervezetéhez igazodó rendszerezésben sorolja fel, s meghatározza a kiselejtezhető irrattári tételekbe tartozó iratok ügyviteli célú megőrzésének időtartamát, továbbá a nem selejtezhető iratok levéltárba adásának határidejét;

Iratkezelés: az irat készítését, nyilvántartását, rendszerezését és a selejtezhetőség szempontjából történő válogatását, segédletekkel való ellátását, szakszerű és biztonságos megőrzését, használatra bocsátását, selejtezését, illetve levéltárba adását együttesen magába foglaló tevékenység;

1.10.2. Az ügyiratkezelés jogi szabályozása

Az ügyiratkezelést az alábbi jogszabályok határozzák meg.

- A köziratokról, a közlevéltárról és a magánlevéltári anyag védelméről szóló 1995. évi LXVI. törvény (Ltv.),
2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról. (továbbiakban: Ákr.)
- A közfeladatot ellátó szervek iratkezelésének általános követelményeiről szóló 335/2005. (XII.29.) kormányrendelet, valamint
- az elektronikus ügyintézés részletszabályairól szóló 451/2016. (XII. 19.) Korm. rendelet
- 24/2011. (IX. 9.) BM utasítás a Robotzsaru integrált ügyviteli, ügyfeldolgozó és elektronikus iratkezelő rendszer használatának szabályozásáról, az egységes elektronikus iratkezelés bevezetéséről

⁵ Nemzeti Közszoigalati Egyetem Űgykezelői alapvizsga tankönyv. Budapest 2012. 68p

A Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló jogszabály alapján⁶ a belügyminiszter feladat és hatáskörébe tartozik egyebek mellett a köziratok kezelésének szakmai irányításáért.

1.10.3. A közfeladatot ellátó szervek iratkezelésének általános követelményei

Az iratkezelés szempontjából közfeladatot ellátó szerv: az állami vagy helyi önkormányzati feladatot, valamint jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv és személy. Az iratkezelési szabályzatot évente felül kell vizsgálni és szükség esetén módosítani kell. Az irattári terv az iratkezelési szabályzat kötelező mellékletét képezi, melyet évente felül kell vizsgálni, és az irattári tervet alkalmazó szerv (szervek) feladat- és hatáskörében bekövetkezett változás vagy az őrzési idő megváltozása esetén módosítani kell.

Az iratkezelés felügyelete a szerveken belül

Az iratkezelési szabályzatban foglaltak végrehajtásáért, a szervezeti, működési és ügyrendi szabályok, az alkalmazott informatikai eszközök és eljárások, valamint az irattári tervek és iratkezelési előírások folyamatos összhangjáért, az iratok szakszerű és biztonságos megőrzésére alkalmas irattár kialakításáért és működtetéséért, továbbá az iratkezeléshez szükséges egyéb tárgyi, technikai és személyi feltételek biztosításáért, felügyeletéért a közfeladatot ellátó szerv vezetője felelős.

A közfeladatot ellátó szervek iratkezelését úgy kell megszervezni, hogy:

- a) a szervhez érkezett, ott keletkező, illetve onnan továbbított irat azonosítható, fellelési helye, útja követhető, ellenőrizhető és visszakereshető legyen;
- b) az irat tartalma csak az arra jogosult számára legyen megismerhető;
- c) az irat kezeléséért fennálló személyi felelősség egyértelműen megállapítható legyen;
- d) az irat szakszerű kezeléséhez, nyilvántartásához, kézbesítéséhez, védelméhez szükséges személyi, tárgyi, technikai feltételek biztosítottak legyenek;
- e) a beérkezett és továbbított iratok megváltoztathatlansága biztosított legyen;
- f) a rendszeres selejtezés elvégzésével az irattári iratanyag felesleges felhalmozódása megelőzhető, a maradandó értékű iratok megőrzése biztosított legyen;
- g) az ügyintézéshez, a döntések előkészítéséhez, a szervezet rendeltetésszerű működéséhez megfelelő támogatást biztosítson.

Az iratkezelés felügyeletével megbízott vezető gondoskodik:

- a) az iratkezelési szabályzat elkészítéséről, végrehajtásának rendszeres ellenőrzéséről, évente történő felülvizsgálatáról, intézkedik a szabálytalanságok megszüntetéséről, szükség esetén kezdeményezi a szabályzat módosítását;
- b) az iratkezelést végző, vagy azért felelős személyek szakmai képzéséről és továbbképzéséről;
- c) az iratkezelési segédeszközök (iktatókönyv, név- és tárgymutató, kézbesítőkönyv, iratminták és formanyomtatványok, számítástechnikai programok, adathordozók stb.) biztosításáról;
- d) az elektronikus iratkezelési szoftver hozzáférési jogosultságainak, az egyedi azonosítóknak, a helyettesítési jogoknak, a külső és a belső név- és címtáraknak naprakészen tartásáról, az üzemeltetési és adatbiztonsági követelményekről, és azok betartásáról;
- e) a hivatalos és személyes elektronikus postafiókok szabályozott működéséről;

⁶ 94/2018. (V. 22.) Korm. rendelet a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről 40.§ (1) bek. 12. pont alapján

- f) az elektronikus úton történő kapcsolattartás esetén annak szervezeten belüli működtetéséről;
- g) az egyéb jogszabályokban meghatározott iratkezelést érintő feladatokról.

A közfeladatot ellátó szerv vezetője, illetőleg tevékenységi körében iratkezelési feladatokat ellátó vezető, ügyintéző, ügykezelő köteles gondoskodni az iratkezelési szoftver által kezelt adatok biztonságáról, s megtenni azokat a technikai és szervezési intézkedéseket, kialakítani azokat az eljárási szabályokat, amelyek az üzembiztonsági, adatvédelmi szabályok érvényre juttatásához szükségesek. Az iratokat és az adatokat védeni kell különösen a jogosulatlan hozzáférés, megváltoztatás, továbbítás, nyilvánosságra hozatal, törlés, megsemmisítés, valamint a megsemmisülés és sérülés ellen. A szerv vezetője köteles az üzemeltetés és az adatbiztonság olyan szabályozására, amely alapján a feladatok, hatáskörök pontosan meghatározásra kerülnek és végrehajthatók.

Az ügyiratokat és a nyilvántartott egyéb iratokat – a szerv ügyköreit az azonos tárgyú egyedi ügyekig lemenő részletességgel felsoroló jegyzék segítségével – tárgyi alapon kell tételekbe sorolni. Az irattári tétel egy vagy több tárgykör (ügykör) irataiból is kialakítható.

Az irattári terv szerkezete és rendszere

Az **irattári terv szerkezetét és rendszerét** a címmel ellátott irattári tételek csoportosításával, továbbá a szerv ügykörei között meglévő tartalmi összefüggések alapján elvégzett rendszerezéssel kell kialakítani.

Az **irattári tervet** általános és különös részre kell osztani, és az irattári tételeket ennek megfelelően kell csoportosítani. Az általános részbe a szerv működtetésével kapcsolatos, több szervezeti egységet is érintő irattári tételek, a különös részbe pedig a szerv alapfeladataihoz kapcsolódó irattári tételek tartoznak.

A szerv ügykörei között meglévő tartalmi összefüggések alapján elvégzett rendszerezés eredményeként az irattári tételeket különböző főcsoportokba, azon belül pedig csoportokba és alcsoportokba kell besorolni. Az irattári terv különös részén belül a főcsoportok szervezeti egységeként is kialakíthatók.

A csoportosított, címmel ellátott és rendszerezett irattári tételeket az irattári tervben elfoglalt helyüknek megfelelő **azonosítóval** (irattári tételszámmal) **kell ellátni**.

Az iratok kezelésének általános követelményei

Az iratok rendszerezése

A közfeladatot ellátó szerv feladat- és hatáskörébe tartozó ügyek intézésének áttekinthetősége érdekében az azonos ügyre – egy adott tárgyra – vonatkozó iratokat egy irategységként, ügyiratként kell kezelni. A több fázisban intézett ügyek egyes fázisaiban keletkezett iratok ügyiraton belüli irategységnek, ügyiratdarabnak minősülnek.

Az ügyiratokat, valamint a közfeladatot ellátó szerv irattári anyagába tartozó egyéb más iratokat – még irattárba helyezésük előtt – az irattári tervben meghatározott irattári tételekbe, a tárgyi alapon, indokolt esetben iratfajta alapján kialakított irattári egységekbe kell besorolni.

Az iratok nyilvántartása és az iratforgalom dokumentálása

Az iratot az adatok rögzítésével, az e célra rendszeresített iktatókönyvben, iktatószámon kell nyilvántartani (iktatni). Az iktatást olyan módon kell végezni, hogy az iktatókönyvet az ügyintézés hiteles dokumentumaként lehessen használni.

Az iratforgalom keretében az átadást-átvételt minden esetben úgy kell dokumentálni, hogy egyértelműen bizonyítható legyen, ki, mikor, kinek továbbította vagy adta át az iratot.

Az iratok iktatásával és az iratforgalom dokumentálásával biztosítani kell, hogy az ügyintézés folyamata, és az iratok szervezeten belüli útja pontosan követhető és ellenőrizhető, az iratok holléte pedig naprakészen megállapítható legyen. Az iratkezelési folyamat szereplőit (szervezeti egység, szignáló, kiadmányozó, ügyintéző, ügykezelő) megszűnés, átszervezés és személyi változás esetén a kezelésükben lévő iratokkal a nyilvántartások alapján tételesen el kell számoltatni, arról átadás-átvételi jegyzőkönyvet kell felvenni és gondoskodni kell az iratok további kezeléséről.

A közfeladatot ellátó szerv szervezeti egységének megszűnése esetén a kezelésébe tartozó valamennyi küldeményt és a kezelésében lévő ügyek iratait átadás-átvételi jegyzőkönyv kíséretében át kell adni a megszűnő szervezeti egység feladatkörét átvevő szervezeti egység(ek)nek (a továbbiakban: átvevő szervezeti egység).

Az iratkezelés megszervezése

A közfeladatot ellátó szerv adottságainak és igényeinek megfelelően az iratkezelést

- a) központilag, egyetlen szervezeti egység vagy személy feladatául,
- b) osztottan, az ügyeket intéző szervezeti egységnél, vagy
- c) vegyes rendszerben, az a) és b) pontban foglaltak együttes alkalmazásával

szervezheti meg.

A szerv az elintézett ügyek iratait irattárában helyezi el.

Az iratkezelés folyamata

a) küldemények átvétele

Az Iratkezelési Szabályzatban meg kell határozni az adott szervhez érkezett küldemény átvételére való jogosultságot és az átvétellel kapcsolatos teendőket. Az átvétellel kapcsolatos teendők a küldemény érkezésének módja – postai vagy hivatali kézbesítés, futárszolgálat, informatikai-telekommunikációs eszköz, illetve a magánfél személyes benyújtása stb. – szerinti bontásban is meghatározhatók.

b) küldemény felbontása és érkeztetése

A közfeladatot ellátó szervhez érkezett küldeményt

- 1) a címzett, vagy
- 2) a központi iratkezelést felügyelő vezető által írásban felhatalmazott személy, vagy
- 3) a szervezeti és működési szabályzatban vagy iratkezelési szabályzatban meghatározottak szerint a szervezeti egység foglalkoztatottja, vagy az arra feljogosított személy, vagy
- 4) automatikusan a SZEÜSZ szolgáltató által biztosított elektronikus iratok kezelése szolgáltatás vagy az alkalmazott iratkezelési szoftver

bonthatja fel.

A közfeladatot ellátó szerv – az egységes kormányzati ügyiratkezelő rendszer érkeztető rendszerében történő érkeztetés kivételével – az érkeztetést és felbontást saját maga láthatja el, vagy ahhoz a SZEÜSZR-ben meghatározott SZEÜSZ szolgáltató szolgáltatását veheti igénybe.

Az egységes kormányzati ügyiratkezelő rendszer (a továbbiakban: érkeztető rendszer) biztosítja a szervek címére érkezett postai papíralapú küldemények tekintetében a feladatok ellátását.

c) Iktatás

Iktatás céljára az iratkezelési szabályzatban meghatározott feltételek alapján megnyitott, hitelesített iktatókönyvet kell használni.

Az iktatókönyv tartalmazza minimálisan az alábbi, az iktatókönyvben nyilvántartott iratokra vonatkozó adatokat, azok rendelkezésre állása esetén:

- 1) iktatószám,
- 2) iktatás időpontja,
- 3) beérkezés időpontja, módja, érkeztetési azonosítója,
- 4) adathordozó típusa (papír alapú, elektronikus), adathordozó fajtája,
- 5) küldés időpontja, módja,
- 6) küldő adatai (név, cím),
- 7) címzett adatai (név, cím),
- 8) hivatkozási szám (idegen szám),
- 9) mellékletek száma, típusa (papír alapú, elektronikus),
- 10) ügyintéző neve és a szervezeti egység megnevezése,
- 11) irat tárgya,
- 12) elő- és utóiratok iktatószáma,
- 13) kezelési feljegyzések,
- 14) intézés határideje, módja és elintézés időpontja,
- 15) irattári tételszám,
- 16) irattárba helyezés.

Az iraton és az előadói íven fel kell tüntetni az irat egyértelmű azonosítást lehetővé tevő egyedi azonosító adatát.

d) Szignálás

Az ügykezelő az érkezett iratot köteles a jogosult szervezeti egység vezetőjének vagy a vezető megbízottjának továbbítani, aki kijelöli az ügyintézést végző személyt (szignálás).

Az iratkezelési szabályzat rendelkezhet úgy, hogy meghatározott iratcsoport(ok) esetén:

- 1) az iratot a szervezeti egység vezetőjének szignálása nélkül az adott szervezeti egység ügyrendjében kijelölt azon ügyintézőhöz kell továbbítani, aki jogosult az ügyben eljárni, az iratkezelési feljegyzéseket megtenni,
- 2) iratkezelési szoftver által biztosított automatikus szignálás is elvégezhető.

Azt az iratot, amelynek iktatott előzménye van, vagy ha az ügy, ügycsoport feldolgozására illetékes szervezeti egység már korábban ki volt jelölve, közvetlenül a szervezeti egységhez lehet továbbítani. Az irat szignálására jogosult meghatározza az elintézással kapcsolatos esetleges külön utasításait (feladatok, határidő, sürgősségi fok stb.). Ezeket a szignálás idejének megjelölésével írásban teszi meg.

e) Kiadmányozás

Külső szervhez vagy személyhez küldendő irat kiadmányként történő aláírására csak a szervezeti és működési szabályzatban, ügyrendben, iratkezelési szabályzatban vagy a kiadmányozás rendjéről szóló szabályzatban meghatározott kiadmányozási jog alapján kerülhet sor. Külső szervhez vagy személyhez kiadmányt csak hitelesen lehet továbbítani.

Nem minősül kiadmánynak az elektronikus visszaigazolás, a fizetési azonosítóról és az iktatószámról szóló elektronikus tájékoztatás, valamint az Iratkezelési Szabályzatban meghatározott egyéb dokumentumok.

A papír alapú irat akkor hiteles kiadmány, ha

- 1) azt a szervezeti és működési szabályzatban, ügyrendben, iratkezelési szabályzatban vagy a kiadmányozás rendjéről szóló szabályzatban meghatározott kiadmányozási joggal rendelkező személy saját kezűleg aláírja, és aláírása mellett a szerv hivatalos bélyegzőlenyomata szerepel, vagy
- 2) a kiadmányozási joggal rendelkező személy neve mellett az „s. k.” jelzés szerepel, a szervezeti és működési szabályzatban, ügyrendben, iratkezelési szabályzatban vagy a kiadmányozás rendjéről szóló szabályzatban meghatározott hitelesítésre felhatalmazott személy azt saját kezűleg aláírja, továbbá a felhatalmazott személy aláírása mellett a szerv hivatalos bélyegzőlenyomata szerepel.

f) Expediálás

A szervezeti egység ügykezelőjének ellenőriznie kell, hogy a hitelesített iratokon végrehajtottak-e minden kiadói utasítást, és a mellékleteket csatolták-e. E feladat elvégzése után dokumentálni kell a nyilvántartással, továbbítással kapcsolatos információkat.

A küldeményeket a továbbítás módja szerint kell csoportosítani (posta, kézbesítő, futárszolgálat útján, személyesen vagy elektronikus formában). Ha a szerv az irat kézbesítésére a SZEÜSZR-ben meghatározott kézbesítési SZEÜSZ szolgáltatót vesz igénybe, a kézbesítés a szolgáltató részére történő átadással történik.

Az elektronikus iratok kézbesítésének rendjét a közfeladatot ellátó szerv az iratkezelési szabályzatában – az adott közfeladatot ellátó szervre és eljárására vonatkozó, továbbá az elektronikus iratok kézbesítését előíró jogszabályi rendelkezések figyelembevételével – határozza meg.

g) Irrattározás

Az irattárba adást és az irattári anyag kezelését dokumentáltan, visszakereshetően kell végezni. **Átmeneti irattárba** lehet elhelyezni az elintézett, további érdemi intézkedést nem igénylő, irattári tételszámmal ellátott ügyiratokat. Az átmeneti irattár az iratokat az iratkezelési szabályzat előírásai alapján meghatározott ideig őrzi, kezeli és adja át a szervezet központi irattárának. A **központi irattár** gondoskodik a maradandó értékű iratok levéltári átadásáról, a selejtezés vagy levéltárba adás előtti, valamint a maradandó értékű nem selejtezhető és levéltárba nem adott iratok, továbbá a helyben maradó iratok őrzéséről. Az ügyintézőnek legkésőbb az ügy befejezésével egyidejűleg meg kell határoznia (papír alapú irat esetén rávezetnie) az irattári tételszámot, és meg kell vizsgálnia az előírt kezelési és kiadási utasítások teljesülését.

A feleslegessé vált munkapéldányokat és másolatokat az ügyiratból ki kell emelni, és a selejtezési eljárás mellőzésével meg kell semmisíteni. Az irattárba helyezés alkalmával az ügykezelő köteles ellenőrizni, hogy az ügykezelés szabályainak eleget tettek-e. Amennyiben az ügykezelő hiányosságot észlel az iraton, visszaadja az ügyintézőnek, aki gondoskodik annak javításáról. Ezt követően az iktatókönyv megfelelő rovatába be kell vezetni az irattárba helyezés időpontját.

A közfeladatot ellátó szervnek:

- 1) a papír alapú ügyiratokat – biztosítva azok gyors és hatékony visszakereshetőségét, selejtezését, valamint átadás-átvételét – az iratkezelési szabályzatában meghatározott rendben, irattárban,

2) az elektronikus ügyiratokat – SZEÜSZR-ben meghatározott elektronikus dokumentumtárolási szolgáltatás szabályainak figyelembevételével – az iratkezelési szabályzatában meghatározottak szerint, elektronikus irattárban kell tárolnia.

h) Selejtezés

Az ügyiratok selejtezését az iratkezelés felügyeletével megbízott vezető által kijelölt legalább 3 tagú selejtezési bizottság javaslata alapján lehet elvégezni az irattári tervben rögzített őrzési idő leteltével. Az iratselejtezésről a selejtezési bizottság tagjai által aláírt, és a szerv körbélyegzőjének lenyomatával ellátott selejtezési jegyzőkönyvet kell készíteni, melyet iktatás után az illetékes levéltárhoz kell továbbítani, a selejtezés engedélyezése végett.

A levéltár az iratok megsemmisítését a szükséges ellenőrzés után a selejtezési jegyzőkönyv visszaküldött példányára írt záradékkal engedélyezi.

A megsemmisítésről a szerv vezetője az adatvédelmi és biztonsági előírások figyelembevételével gondoskodik. A megőrzési határidő lejáratának számításakor az irattári tételbe sorolás évében érvényes irattári tervben megjelölt megőrzési időt az ügyirat lezárását követő év első napjától kell számítani.

Elektronikus dokumentumkezelés esetén az adatbázisban levő iratok metaadatainak selejtezése fizikai törlés nélkül, a selejtezés tényére vonatkozó megjelöléssel történik. A selejtezést követően az elektronikus dokumentumokat meg kell semmisíteni, azaz visszaállíthatatlanul törölni kell az adatállományból.

i) Levéltárba adás

A levéltár számára átadandó ügyiratokat az ügyviteli segédletekkel együtt nem fertőzött állapotban, levéltári őrzésre alkalmas savmentes dobozokban az átadó költségére az irattári terv szerint, átadás-átvételi jegyzőkönyv kíséretében, annak mellékletét képező átadási egység szerinti (doboz, csomag stb.) tételjegyzékkel együtt, teljes, lezárt évfolyamokban kell átadni. A visszatartott ügyiratokról külön jegyzéket kell készíteni. Az átadási jegyzéket és a visszatartott iratokról készített jegyzéket – a levéltárral egyeztetett módon – elektronikus formában is át kell adni.

Az elektronikusan tárolt ügyiratok átadását a külön jogszabályban meghatározott formátum szerint kell elvégezni.

Ha a levéltári átadásra kötelezett iratok átadás-átvételére azért nem kerül sor, mert a nem selejtezhető iratokra a közfeladatot ellátó szervnek ügyviteli szempontból még rendszeresen szüksége van, vagy ha az illetékes közlevéltár az iratok átvételéhez szükséges raktári férőhellyel nem rendelkezik, az irattári megőrzési idő felülvizsgálata keretében az átadás-átvételi határidő a levéltárral egyeztetett időtartammal meghosszabbításra kerül. Ennek időpontját és a további őrzési évek számát dokumentáltan rögzíteni kell.

1.11. Titokvédelemre vonatkozó előírások, a titoktartásra vonatkozó szabályok

1.11.1. Minősített adatok védelmének jogi alapjai

A közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez való jog alkotmányos, alapvető jog. Azonban ez az alapvető jog nem feltételek nélküli, sajátossága, hogy törvény által meghatározott esetekben korlátozható.

Ennek tartalmát a minősített adatok védelméről szóló 2009. évi CLV. törvény (a továbbiakban: Mavtv.) határozza meg. A Mavtv. törvény az alapvető jogok tiszteletben tartása, Magyarország érdekeinek védelme és az állam nemzetközi kötelezettségvállalásainak teljesítése érdekében az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló törvénnyel összhangban meghatározza a minősített adat létrejöttével és kezelésével kapcsolatos alapvető rendelkezéseket, a minősítési eljárás és a nemzeti minősített adat felülvizsgálatának rendjét, a minősített adat védelmének általános szabályait, a telephelyi iparbiztonság rendszerének főbb elemeit, és rendelkezik a minősített adat védelmét ellátó szervekről és személyekről.

A Mavtv. rendelkezéseit kiegészítik a végrehajtására kiadott rendeletek

- a) a Nemzeti Biztonsági Felügyelet működésének, valamint a minősített adat kezelésének rendjéről szóló 90/2010. (III. 26.) Korm. rendelet;
- b) az iparbiztonsági ellenőrzés és a telephely biztonsági tanúsítvány kiadásának részletes szabályairól szóló 92/2010. (III. 31.) Korm. rendelet;
- c) a minősített adat elektronikus biztonságának, valamint a rejtjeltevékenység engedélyezésének és hatósági felügyeletének részletes szabályairól 161/2010. (V. 6.) Korm. rendelet

1.11.2. A minősített adatkezelés során alkalmazandó alapelvek

- a) **Szükségesség és arányosság elve:** a közérdekű adat nyilvánosságához fűződő jogot minősítéssel korlátozni csak a törvényben meghatározott feltételek fennállása esetén, a védelemhez szükséges minősítési szinttel és a feltétlenül szükséges ideig lehet.
- b) **Szükséges ismeret elve:** minősített adatot csak az ismerhet meg, akinek az állami vagy közfeladata ellátásához feltétlenül szükséges.
- c) **Bizalmasság elve:** minősített adat illetéktelen személy számára nem válhat hozzáférhetővé vagy megismerhetővé.
- d) **Sérthetetlenség elve:** a minősített adatot kizárólag az arra jogosult személy módosíthatja vagy semmisítheti meg.
- e) **Rendelkezésre állás elve:** annak biztosítása, hogy a minősített adat az arra jogosult személy számára szükség szerint elérhető és felhasználható legyen.

1.11.3. A minősített adat, a minősítés, a minősítési szintek

A Mavtv. kármérték alapú, négy szintű, és két típusú adat kezeléséről, és védelméről rendelkezik.

A Mavtv. a minősített adatok két típusát határozza meg

A minősített adat:

- a) **nemzeti minősített adat:** a minősítéssel védhető közérdekek körébe tartozó, a minősítési jelölést törvényben, valamint a törvény felhatalmazása alapján kiadott jogszabályokban meghatározott formai követelményeknek megfelelően tartalmazó olyan adat, amelyről – a megjelenési formájától függetlenül – a minősítő a minősítési eljárás során megállapította, hogy az érvényességi időn belüli nyilvánosságra hozatala, jogosulatlan megszerzése, módosítása vagy felhasználása, illetéktelen személy részére hozzáférhetővé, valamint az arra jogosult részére hozzáférhetetlenné tétele a minősítéssel védhető közérdekek közül bármelyiket közvetlenül sérti, vagy veszélyeztet (a továbbiakban együtt: károsítja), és tartalmára tekintettel annak nyilvánosságát, és megismerhetőségét a minősítés keretében korlátozza;

- b) **külföldi minősített adat:** az Európai Unió valamennyi intézménye és szerve, továbbá az Európai Unió képviselőjében eljáró tagállam, a külföldi részes fél vagy nemzetközi szervezet által készített és törvényben kihirdetett nemzetközi szerződés vagy megállapodás alapján átadott olyan adat, amelyhez történő hozzáférést az Európai Unió intézményei és szervei, az Európai Unió képviselőjében eljáró tagállam, más állam vagy külföldi részes fél, illetve nemzetközi szervezet minősítés keretében korlátozza;

A közérdekű vagy közérdekből nyilvános adatok megismerésével szembeni korlátozásra Magyarország nemzeti szuverenitása, biztonsága és az állami szervek zavartalan működésének biztosítása érdekében kerülhet sor, eszközeként az adatok meghatározott, szűk köre esetében a törvény a nyilvánosság kizárását írhatja elő. Az ennek érdekében alkalmazott legjelentősebb törvényi korlátozások egyike a **minősítés jogintézménye**. A minősítés akkor indokolt, ha az adat nyilvánosságra vagy illetéktelen kézbe kerülése nagyobb kárt okozna, mint az egyébként közérdekű adat megismerésének korlátozása.

A Mavtv. minősítési szintje ún. kármérték alapú, vagyis az adat minősítési szintjét nem az adat vélelmezett fontossága, hanem az a körülmény határozza meg, hogy az illetéktelen hozzáférés milyen káros következménnyel járna.

Az Mavtv. által meghatározott minősítési szintek:

- a) „Szigorúan titkos!” és
- b) „Titkos!”
- c) „Bizalmas!”
- d) „Korlátozott terjesztésű!”

Az Mavtv. a minősítési szintekhez érvényességi időt rendel. Az érvényességi idő az az év, hó, nap, szükség esetén óra, perc szerint feltüntetett időpont, ameddig a nemzeti minősített adat nyilvánosságra hozatalát, illetve az arra feljogosítottnak kívüli minden megismerhetőségét a minősítő korlátozza;

Az érvényességi idő:

- a) „Szigorúan titkos!” és „Titkos!” minősítési szintű adat esetén legfeljebb 30 év,
- b) „Bizalmas!” minősítési szintű adat esetén legfeljebb 20 év,
- c) „Korlátozott terjesztésű!” minősítési szintű adat esetén legfeljebb 10 év

1.11.4. A felülvizsgálat és a felülbírálat

A minősített adat **felülvizsgálata** során a felülvizsgálatára jogosult minősítő azt vizsgálja, hogy a minősítésnek az adat keletkezésekor meglévő feltételei továbbra is fennállnak-e.

A minősítő ennek alapján köteles legkésőbb 5 évenként felülvizsgálni az általa, a jogelődje vagy más minősítő által készített és a felülvizsgálat időpontjában feladat- és hatáskörébe tartozó nemzeti minősített adatot. A minősítő a felülvizsgálatba szakértőt vonhat be. A felülvizsgálat eredményeként a minősítő, illetve jogutódja a feladat- és hatáskörébe tartozó nemzeti minősített adat

- a) minősítését fenntartja, ha annak minősítési feltételei továbbra is fennállnak,
- b) minősítési szintjét csökkenti, illetve a minősítés érvényességi idejét módosítja, ha a minősítés feltételeiben változás történt,
- c) minősítését megszünteti, ha minősítésének feltételei a továbbiakban nem állnak fenn.

A minősítés megszüntetéséről, illetve a minősítési szint vagy az érvényességi idő módosításáról minden olyan címzettet vagy annak jogutódját értesíteni kell, akinek a nemzeti minősített adatot továbbították.

A legfőbb ügyész az ügyészség vezetője, a miniszterelnök a miniszterelnöki biztos, a kormányzati tevékenység összehangolásáért felelős miniszter a kormánybiztos, a Kormány tagja – felügyeleti jogkörében – a kormányhivatal vezetője minősítését a minősítés felülvizsgálatára vonatkozó szabályok szerint **felülbíráhatja**, ennek eredményeként megszüntetheti **a minősítést, módosíthatja a minősítési szintet, illetve a minősítés érvényességi idejét**. Ez eljárás szabályai megegyeznek a felülvizsgálati eljárásával.

1.11.5. A biztonsági feltételek

Mavtv. előírja a minősített adatok kezelésének biztonsági szabályai is. Ezek a szabályok az alábbiak szerint csoportosíthatóak:

- a) általános szabályok
- b) személyi biztonsági feltételek
- c) fizikai biztonsági feltételek
- d) adminisztratív biztonsági feltételek
- e) elektronikus biztonsági feltételek

Minősített adatot kezelni csak a Nemzeti Biztonsági Felügyelet által kiadott engedély alapján lehet, kizárólag akkor, ha az állami vagy közfeladat ellátásához nélkülözhetetlen. A minősített adathoz – a törvényben meghatározott kivételekkel – kizárólag személyi biztonsági tanúsítvánnyal és titoktartási nyilatkozattal rendelkező jogosult felhasználó a felhasználói engedélyben meghatározott rendelkezési jogosultságokkal férhet hozzá.

Felhasználónak minősül az a személy, akinek állami vagy közfeladat végrehajtása céljából a felhasználói engedély kiadására jogosult vezető a minősített adatra vonatkozóan a felhasználói engedélyben rendelkezési jogosultságokat biztosít.

A személyi biztonsági tanúsítvány kiadásához az érintett – a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló törvényben meghatározott – nemzetbiztonsági ellenőrzésének lefolytatása szükséges.

A minősített adat felhasználásához szükséges személyi biztonsági tanúsítvány nem adható ki, illetve a már kiadott tanúsítványt vissza kell vonni, ha a nemzetbiztonsági ellenőrzés kockázati tényezőt tár fel. A személyi biztonsági tanúsítvány a nemzetbiztonsági ellenőrzésről készült kockázatmentes biztonsági szakvélemény kiállításától számított 5 évig érvényes. A gazdálkodó szervezetnél a minősített adatot felhasználó külföldi állampolgárságú személy részére a személyi biztonsági tanúsítvány – törvényben kihirdetett nemzetközi szerződés alapján – abban az esetben is kiadható, ha rendelkezik az állampolgársága szerinti ország nemzeti feladat- és hatáskörrel rendelkező hatósága által kiállított érvényes személyi biztonsági tanúsítvánnyal.

Minden olyan szervnél, ahol minősített adatot kezelnek, **meg kell teremteni a minősített adat védelméhez szükséges, az adat minősítési szintjének megfelelő személyi, fizikai és adminisztratív**, valamint ha a szerv a minősített adatot elektronikus információs rendszeren kezeli, a törvényben és az elektronikus információbiztonságról szóló törvényben és végrehajtásukra kiadott jogszabályokban meghatározott **elektronikus biztonsági feltételeket**.

Minden olyan helyiséget, épületet, építményt, ahol minősített adatot kezelnek, fizikai biztonsági intézkedésekkel kell védeni az arra nem jogosult személyeknek a minősített adathoz történő hozzáférése ellen.

Az adminisztratív biztonsági intézkedésekkel gondoskodni kell a minősített adat nyomon követhetőségéről, bizalmasságáról, sérthetetlenségéről, rendelkezésre állásáról. Elektronikus biztonsági intézkedéseket kell tenni az elektronikus rendszeren kezelt minősített adat és az elektronikus rendszer bizalmassága, sérthetetlensége és rendelkezésre állása érdekében.

A biztonsági feltételek tervezése során figyelembe kell venni:

- a) a kezelt minősített adat minősítési szintjét,
- b) a minősített adat mennyiségét és megjelenési formáját,
- c) a helyszín és a szerv, illetve az elektronikus rendszer veszélyeztetettségi szintjét és sebezhetőségét, valamint
- d) a nemzetbiztonsági kockázatokat.

1.11.6. A minősített adat védelmét ellátó szervezetek és személyek

A Nemzeti Biztonsági Felügyelet

A Nemzeti Biztonsági Felügyelet feladata a minősített adat védelmének hatósági felügyelete, a minősített adatok kezelésének hatósági engedélyezése és felügyelete, valamint a telephelyi iparbiztonsági hatósági feladatok ellátása. A Nemzeti Biztonsági Felügyelet a minősített adatok védelmének szakmai felügyeletéért felelős miniszter irányítása alatt álló, kormányrendeletben kijelölt szervezet keretében működő, önálló feladattal és hatósági jogkörrel rendelkező szervezet.

A biztonsági vezető és a helyi biztonsági felügyelet

A minősített adat védelmi feltételeinek kialakításáért a minősített adatot kezelő szerv vezetője felelős. A minősített adatot kezelő szervnél a minősített adat védelmével kapcsolatos feladatok végrehajtását és koordinálását a minősített adatot kezelő szerv vezetője által kinevezett biztonsági vezető végzi. A minősített adatot kezelő szervnél, ha a minősített adatok mennyisége indokolja, helyettes biztonsági vezető foglalkoztatható, aki a biztonsági vezető tartós távolléte vagy akadályoztatása esetén, a minősített adatot kezelő szerv vezetőjének jóváhagyásával gyakorolja a biztonsági vezető minősített adat védelmére vonatkozó jogosítványait. A helyettes biztonsági vezető jogai és kötelezettségei tekintetében a biztonsági vezetőre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni.

Amennyiben a minősített adatok mennyisége indokolja, az ezek védelmével kapcsolatos feladatok ellátására külön szervezeti egységként **helyi biztonsági felügyelet is kijelölhető**. Ebben az esetben a helyi biztonsági felügyeletet a biztonsági vezető vezeti.

1.11.7. A minősített adatok büntető-, és szabálysértési jogi védelme

A minősített adatokat a büntető és a szabálysértési jog is egyaránt oltalmazza. (Lásd: Btk. 265.§ Minősített adattal visszaélés, Szabs.tv. A minősített adat biztonságának megsértése. (Szabs. tv. 206. §).

Btk. 265.§ Minősített adattal visszaélés

265. § (1) Aki minősített adatot

- a) jogosulatlanul megszerez vagy felhasznál,
- b) jogosulatlan személy részére hozzáférhetővé, vagy jogosult személy részére hozzáférhetetlenné tesz,

minősített adattal visszaélést követ el.

(2) A büntetés

- a) vétség miatt elzárás, ha korlátozott terjesztésű,
- b) egy évig terjedő szabadságvesztés, ha bizalmas,
- c) büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha titkos,
- d) egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztés, ha szigorúan titkos

minősítésű adatra követik el a bűncselekményt.

(3) Az a minősített adat felhasználására törvény alapján jogosult személy, aki a minősített adattal visszaélést korlátozott terjesztésű, bizalmas, titkos vagy szigorúan titkos minősítésű adatra követi el, a (2) bekezdésben meghatározott megkülönböztetés szerint egy évig, két évig, egy évtől öt évig, illetve két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(4) Aki a (2) bekezdés c)-d) pontjaiban meghatározott minősített adattal visszaélésre irányuló előkészületet követ el, az ott tett megkülönböztetés szerint vétség miatt két évig, illetve büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(5) Az a minősített adat felhasználására törvény alapján jogosult személy, aki a (2) bekezdés c)-d) pontjaiban meghatározott minősített adattal visszaélésre irányuló előkészületet követ el, az ott tett megkülönböztetés szerint büntett miatt három évig, illetve egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(6) Az a minősített adat felhasználására törvény alapján jogosult személy, aki a bűncselekményt gondatlanságból követi el, a (2) bekezdésben meghatározott megkülönböztetés szerint vétség miatt elzárással, egy évig, két évig, illetve három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

266. § (1) A büntetőjogi védelem a minősítés kezdeményezésétől számított harminc napig kiterjed arra az adatra is, amelynek a minősítését kezdeményezték, de a bűncselekmény elkövetésekor a minősítési eljárást még nem fejezték be, és erről az elkövető tudomással bír.

(2) Minősített adattal visszaélés miatt büntetőeljárásnak csak a minősített adat védelméről szóló törvényben az adott adatfajta minősítésére jogosult szerv vagy személy feljelentése alapján van helye.

Szabs. tv. 160. Minősített adat biztonságának megsértése

206. § (1) Aki

- a) a minősített adatot a feladatának ellátása során jogszabályellenes módon készíti, sokszorosítja, minősíti, nyilvántartja, kezeli vagy őrzi,
- b) a minősített adat felhasználására jogosultak kijelölésére és nyilvántartására vonatkozó szabályokat megszegi,
- c) a minősített adat védelmére vonatkozó jogszabályok megsértésével kapcsolatos, a minősítő és a Nemzeti Biztonsági Felügyelet részére törvényben előírt tájékoztatási kötelezettségének nem, vagy késedelmesen, a tudomására jutásától számított tíz napon túl tesz eleget,
- d) a minősített adat kezelésének jogszabályban előírt ellenőrzésére vonatkozó kötelezettségét megszegi,
- e) jogszerűen jutott minősített adat birtokába és megkísérli azt jogszabályellenes módon külföldre vinni, vagy a jogszabályoknak megfelelően külföldre vitt vagy ott készített minősített adatot onnan jogszabályellenes módon visszahozni vagy behozni,
- f) a minősítő hatáskörét jogosulatlanul elvonja, vagy

g) hatáskörének gyakorlása során elmulasztja az adatok minősítésére, a minősítési jelölés megismétlésére, vagy a minősítés felülvizsgálatára vonatkozó - a minősített adat védelméről szóló törvényben meghatározott - intézkedések megtételét, szabálysértést követ el. A szabálysértés miatt az eljárás a rendőrség hatáskörébe tartozik.

2. Közigazgatási szervezeti igazgatás

2.1. A közigazgatás fogalma, feladata, rendszere, tagozódása

A közigazgatás olyan szervezetrendszer, amelynek alapvető feladata, hogy a közérdek megvalósítására jogszabályokban rögzített előírásokat végrehajtsa és végrehajtsassa, akár közhatalmi eszközökkel kikényszerítve azokat. A közigazgatás a közérdek érvényesítésének funkcióját széleskörűen, jogalkotó, szervező és jogalkalmazó tevékenység útján látja el.

A közigazgatás rendszere a modern polgári államok jogfejlődése alapján dualisztikus jellegű, vagyis a közigazgatás két egymást kiegészítő alrendszerből áll, **az államigazgatásból és az önkormányzati igazgatásból** tevődik össze.

A strukturális megosztást több, jogszabályokban meghatározott közigazgatás szervezési modell együttes alkalmazását határozza meg. Így a szervezetrendszerek egyrészt a kormány által irányított központi területi és helyi szintre szerveződő, hierarchikusan felépülő államigazgatási szervek rendszeréből, másrészt a helyben (települési és területi alapon) szervezett és választott testületek által irányított önkormányzati közigazgatási szervek rendszeréből áll össze, melyek feladatait a jogszabályokban meghatározott hatásköri és illetékességi szabályok határozzák meg.

2.2. Az államigazgatás szervezete, tagozódása

A területi tagozódás alapján az államigazgatás szervezetrendszere

- a) központi (országos),
- b) területi (megyei, járási)⁷ és
- c) helyi (városi, községi) államigazgatási szervekből épül fel.

2.2.1. A központi államigazgatási szervek

Az államigazgatás központi szervei hatáskörükbe tartozó feladataikat országos illetékességgel látják el, a kormányzati feladatok⁸ ellátásában kiemelt feladatokat látnak el a hierarchiában alattuk alá szervezetek felett irányító, illetve szabályozó feladatokat látnak el.

Központi államigazgatási szerv⁹

- a) a központi kormányzati igazgatási szerv,
- b) az önálló szabályozó szerv,
- c) az autonóm államigazgatási szerv, és
- d) a rendvédelmi szerv és a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat.

⁷ A járás a megye felosztásával kialakított közigazgatási területi egység. A járások 2013. január 1-én jöttek létre.

⁸ A központi államigazgatási szervekről, valamint a kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról szóló 2010. évi XLIII. törvény (továbbiakban: Ksztv.) rendelkezik.

⁹ Megállapította 2018. évi CXXV. törvény a kormányzati igazgatásról 292. § (1). Hatályos: 2019. I. 1-től.

Kormányzati igazgatási szerv:

- a) a központi kormányzati igazgatási szervek és ezek területi, helyi (a továbbiakban együtt: területi) szervei, és
- b) a területi kormányzati igazgatási szervek.

Központi kormányzati igazgatási szerv:

- a) a Kormány,
- b) a Miniszterelnöki Kormányiroda,
- c) a minisztérium,
- d) a kormányzati főhivatal, és
- e) a központi hivatal.

Kormányzati főhivatal:

- a) a Központi Statisztikai Hivatal,
- b) az Országos Atomenergia Hivatal,
- c) a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, és
- d) a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal.

Területi kormányzati igazgatási szervek: a fővárosi és megyei kormányhivatalok (a továbbiakban együtt: kormányhivatal).

Önálló szabályozó szerv

- a) a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság, és
- b) a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal.

Autonóm államigazgatási szerv

- a) a Közbeszerzési Hatóság,
- b) az Egyenlő Bánásmód Hatóság,
- c) a Gazdasági Versenyhivatal,
- d) a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság, és
- e) a Nemzeti Választási Iroda.

Rendvédelmi szerv

- a) a rendőrség,
- b) a büntetés-végrehajtási szervezet,
- c) a hivatásos katasztrófavédelmi szerv, és
- d) a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok.

A központi államigazgatási szervek hatáskörük alapján két csoportba sorolhatóak. Így megkülönböztetjük az **általános hatáskörű szerveket**, melyek feladatköre kiterjedhet az adott illetékességi területen jelentkező valamennyi közigazgatási feladatra (pl. a kormány), és a **különös hatáskörű szerveket**, melyek meghatározott szakfeladatokat látnak el (pl. a rendvédelmi szervek).

2.2.2. A Kormány

A kormány feladata

A Kormány feladatait az Alaptörvény határozza meg,¹⁰ A Kormány központi államigazgatási szerv. A Kormány a végrehajtó hatalom általános szerve, amelynek feladat- és hatásköre kiterjed mindarra, amit az Alaptörvény vagy jogszabály kifejezetten nem utal más szerv feladat- és hatáskörébe. A Kormány az Országgyűlésnek felelős. Feladatkörében eljárva törvényben nem szabályozott tárgykörben, illetve törvényben kapott felhatalmazás alapján rendeletet alkot, mely törvénnyel nem lehet ellentétes.

A Kormány hatalommegosztás rendszerében a végrehajtó hatalmi jogosítványokkal rendelkezik. Ennek három fő összetevője van az irányítási-, a kormányzati-, és a szabályzó tevékenység. Az államigazgatási szervezetrendszer csúcsán áll, az egész államigazgatás működését irányítja. A Kormány a közigazgatás legfőbb szerve, törvényben meghatározottak szerint államigazgatási szerveket hozhat létre. A Kormány államigazgatási irányítási tevékenysége körében irányítja a minisztériumok és a közvetlenül alárendelt egyéb szervek munkáját, összehangolja tevékenységüket, E mellett kormányzati tevékenységet lát el. A kormányzás az ország társadalmi, gazdasági rendjének megvédésére, a lakosság, a nemzet jólétének növelésére, anyagi, szellemi, kulturális javainak gyarapítására irányuló tevékenység a fenti célt szolgáló stratégia és az ezt szolgáló eszközök meghatározásával.

A kormány szervezete

A Kormány a miniszterelnökből és a miniszterekből áll. A miniszterek jogállása kétféle lehet egyrészt: a minisztérium élén álló tárcaminiszter, és a Kormány által meghatározott feladatkör ellátására kinevezett tárca nélküli miniszter. A Kormány a miniszterek kinevezésével alakul meg, feladat- és hatáskörét ülésein gyakorolja. A Kormány rendszerint hetente ülésezik. A Kormány üléseit a miniszterelnök vezeti, akadályoztatása esetén pedig az általa kijelölt miniszter helyettesíti. A Kormány működésére vonatkozó részletes szabályokat a Ksztv.¹¹ és a Kormány ügyrendje tartalmazza. A Kormány törvény felhatalmazása alapján, annak végrehajtására, illetve feladatkörében rendeletet alkot, amely nem lehet ellentétes törvénnyel. A Kormány normatív (közjogi szervezetszabályozó eszközként határozatot is jogosult kibocsátani, amelyben a szervezetét és működését, tevékenységét, valamint cselekvési programját határozza meg.

A Kormány tagjai a miniszterelnök és a miniszterek. A miniszterelnök rendeletben a miniszterek közül egy vagy több miniszterelnök-helyettest jelöl ki. A miniszterelnököt az Országgyűlés a köztársasági elnök javaslatára országgyűlési képviselők több mint a felének szavazatával választja meg, aki a megválasztásával lép hivatalba. Ha a miniszterelnöknek javasolt személyt az Országgyűlés nem választotta meg, a köztársasági elnök az új javaslatát tizenöt napon belül teszi meg.

A minisztert a miniszterelnök javaslatára a köztársasági elnök nevezi ki. A miniszter a kinevezésében megjelölt időpontban, ennek hiányában a kinevezésével hivatalba lép. A Kormány a miniszterek kinevezésével alakul meg. A Kormány tagja az Országgyűlés előtt esküt tesz.

¹⁰ Magyarország Alaptörvénye 15-22 cikk

¹¹ A központi államigazgatási szervekről, valamint a kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról szóló 2010. évi XLIII. törvény (továbbiakban: Ksztv.)

Tárca nélküli miniszter a Kormány által meghatározott feladatkör ellátására nevezhető ki. A Kormány általános hatáskörű területi államigazgatási szerve a fővárosi és megyei kormányhivatal.

A miniszterelnök meghatározza a Kormány általános politikáját. A miniszter a Kormány általános politikájának keretei között önállóan irányítja az államigazgatásnak a feladatkörébe tartozó ágazatait és az alárendelt szerveket, valamint ellátja a Kormány vagy a miniszterelnök által meghatározott feladatokat. A Kormány tagja törvényben vagy kormányrendeletben kapott felhatalmazás alapján, feladatkörében eljárva, önállóan vagy más miniszter egyetértésével rendeletet alkot, amely törvénnyel, kormányrendelettel és a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendeletével nem lehet ellentétes.

A minisztériumok

Az Alaptörvény szerint a minisztériumok felsorolásáról törvény rendelkezik. A minisztérium a Kormány irányítása alatt álló, de a miniszter által vezetett, és a miniszter ágazati, valamint szervezeti irányító feladatait segítő központi kormányzati szerv, a miniszter munkaszerve. A Kormány irányítási jogköre elsősorban abban nyilvánul meg, hogy rendeletben meghatározza a miniszter feladat- és hatáskörét.

A miniszter a Kormány általános politikájának keretei között vezeti a minisztériumot; e feladatkörében irányítja az államtitkár és a közigazgatási államtitkár tevékenységét, valamint dönt a hatáskörébe utalt ügyekben. A miniszter feladatai a következők: rendeletalkotás, kormány-előterjesztések készítése, jogszabály-előkészítés, ágazati stratégia kidolgozása, jogalkalmazó, irányító, felügyeleti, ellenőrzési feladatok ellátása, nemzetközi kapcsolatok kialakítása, fenntartása, kapcsolattartás a civil szervezetekkel. Az **államtitkár** a törvényben meghatározott kivételekkel a miniszter helyettese, aki ellátja a minisztérium szervezeti és működési szabályzatában meghatározott helyettes államtitkár tevékenységének irányítását. Az államtitkárt a miniszter véleményének kikérését követően a miniszterelnök javaslatára a köztársasági elnök nevezi ki. A **közigazgatási államtitkár** a hivatali szervezet vezetője, akit a miniszterelnök javaslatára a köztársasági elnök nevez ki, határozatlan időre. A minisztérium feladatkörébe tartozó egyes szakmai területek irányítását a **helyettes államtitkárok** látják el. A helyettes államtitkárokat a miniszter javaslatára a miniszterelnök nevezi ki határozatlan időre.

Magyarország minisztériumainak felépítése

- a) a Miniszterelnökség, mint elsősorban az állam tevékenységének kormányzati, valamint a Kormány társadalompolitikai tevékenységének összehangolását ellátó minisztérium,
- b) a Miniszterelnöki Kabinetiroda, mint elsősorban általános politikai koordinációt ellátó minisztérium,
- c) a szakpolitikai feladatokat ellátó minisztériumok.

Magyarország minisztériumai a következők:¹²

- a) Agrárminisztérium,
- b) Belügyminisztérium,
- c) Emberi Erőforrások Minisztériuma,
- d) Honvédelmi Minisztérium,
- e) Igazságügyi Minisztérium,

¹² 2018. évi V. törvény Magyarország minisztériumainak felsorolásáról, valamint egyes kapcsolódó törvények módosításáról 1.§

- f) Innovációs és Technológiai Minisztérium,
- g) Külgazdasági és Külügyminisztérium,
- h) Miniszterelnöki Kabinetiroda,
- i) Miniszterelnökség,
- j) Pénzügyminisztérium.

A miniszterelnök politikai munkaszervezeteként működik a Miniszterelnöki Kabinetiroda.

A miniszterelnök kormányzati igazgatási munkaszervezeteként Miniszterelnöki Kormányiroda működik.

A minisztérium belső struktúráját tekintve minisztériumi kabinetre, államtitkárságokra, főosztályokra, titkárságokra, a főosztály pedig osztályokra tagolható. A minisztérium felépítését a törvényben meghatározott keretek között a Szervezeti és Működési Szabályzat (SZMSZ) tartalmazza.

A kormánybizottságok és egyéb, a kormány munkáját segítő szervek

A Kormány munkáját testületi típusú szervek és egyéb szervek segítik. Feladatuk, az ágazati szervek közötti koordináció megteremtése, és a kormányzati döntések előkészítése.

A Kormány munkáját segítő testületi típusú szervek:

- a) **Kabinetek:** a Kormány kiemelt fontosságú társadalompolitikai, gazdaságpolitikai vagy nemzetbiztonsági ügyekben a Kormány ülései előtti állásfoglalás megalkotására jogosult kabineteket hozhat létre. A kabinetek tagjai a feladatkörükben érintett miniszterek, valamint a miniszterelnök által kijelölt további személyek. Ha a kabinetet, kormánybizottságot létrehozó normatív kormányhatározat ekként rendelkezik, a kabinet, kormánybizottság tagja a miniszterelnök is. Főszabály szerint a kabinet ügydöntő hatáskörrel nem rendelkezik.
- b) **Kormánybizottságok:** a Kormány a hatáskörébe tartozó jelentős, több minisztérium feladatkörét érintő feladatok összehangolt megoldásának irányítására kormánybizottságokat hozhat létre, melynek tagjai a feladatkörükben érintett miniszterek. Ha a kormánybizottságot létrehozó normatív kormányhatározat ekként rendelkezik, a kormánybizottság tagja a miniszterelnök is.
- c) **Egyéb javaslattevő, véleményező, tanácsadó testületek (például kollégiumok):** a kabinetekhez és kormánybizottságokhoz hasonlóan ezek ugyancsak kormányhatározattal hozhatók létre, melyben meg kell jelölni a testület tagjait is.

A testületi típusú szervek mellett a Kormány munkáját segítik:

- a) kormánybiztosok,
- b) miniszterelnöki biztos és
- c) miniszteri biztos.

A Főhivatalok (Az autonóm államigazgatási szervek, a kormányhivatalok, a központi hivatalok, a rendvédelmi szervek és az önálló szabályozó szervek) A közigazgatási tudomány terminológiájában a központi különös hatáskörű szerveket főhivatalként határozza meg. Ezeket feladatkörük és hierarchikus viszonyaik szerint csoportosíthatjuk az alábbiak szerint:

- a) az autonóm államigazgatási szervek [például a Közbiztonsági Hatóság (KH), a Gazdasági Versenyhivatal (GVH)] nem állnak a kormány irányítása alatt;
- b) a kormányhivatalok [például a Központi Statisztikai Hivatal (KSH), Országos Atomenergia Hivatal];

- c) a központi hivatalok [például Magyar Államkincstár, Oktatási Hivatal, Kormányzati Ellenőrzési Hivatal];
- d) a rendvédelmi szervek (rendőrség, büntetés-végrehajtási szervezet, hivatásos katasztrófavédelmi szerv, polgári nemzetbiztonsági szolgálatok);
- e) az önálló szabályozó szervek [pl. a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH)].

A minisztériumok és a főhivatalok fő feladata a kormány döntéseinek végrehajtása, a területi állam-igazgatási szervek irányítása, a szakterületüket érintő kormányzati döntések előkészítése. Emellett hatósági jogalkalmazó tevékenységet is ellátnak. Hatáskörüket tekintve központi különös hatáskörű szervek, ami azt jelenti, hogy az egy-egy ágazaton belül meghatározott szakfeladatok ellátására jönnek létre.

Míg a kormányhivatalokat törvény hozza létre és a Kormány irányítása mellett egy-egy miniszter felügyelete alatt állnak, addig a központi hivatalokat kormányrendelet hozza létre és ezeket miniszter irányítja. Az önálló szabályozó szervek jogállásáról az Alaptörvény rendelkezik, eszerint az Országgyűlés sarkalatos törvényben a végrehajtó hatalom körébe tartozó egyes feladat- és hatáskörök ellátására és gyakorlására önálló szabályozó szerveket hozhat létre, melynek vezetőjét a miniszterelnök vagy - a miniszterelnök javaslatára - a köztársasági elnök nevezi ki. Az önálló szabályozó szerv vezetője törvényben kapott felhatalmazás alapján feladatkörében rendeletet ad ki. A rendvédelmi szervek külön törvényben meghatározott jogállással rendelkezve látják el feladataikat.

Területi (megyei, járási) és helyi (városi, községi) államigazgatási szervek

Az államigazgatási feladatokat az államigazgatási szervek az országos szint mellett – célszerűségi szempontok alapján - helyi-területi szinten is ellátják.

A megyei (fővárosi) kormányhivatalok

A megyei (fővárosi) kormányhivatalok a Kormány általános hatáskörű területi államigazgatási szervei. Szervezeti státusuk nem azonosak a Kormányhivatalokkal, mivel megyei (megyei kormányhivatalok) és a fővárosi (fővárosi kormányhivatal) megosztásban működnek. A szervezetük igazodik az elhelyezkedésükhöz.(megyeszékhelyek, illetve a Pest megyei és a fővárosi pedig Budapest).

A kormányhivatalok szervezete

A kormányhivatalt kormány megbízott vezeti, akit az illetékes miniszter javaslatára a miniszterelnök nevez ki és ment fel. A kormányhivatal kormány megbízott által közvetlenül vezetett szervezeti egységekre, valamint járási (a fővárosban fővárosi kerületi) hivatalokra tagozódik. A járási hivatal vezetője a járási hivatalvezető. **A kormányhivatal feladatai**

- a) A fővárosi és megyei kormányhivatal részt vesz a kormányzati célkitűzések területi megvalósításában, koordinációs, ellenőrzési, informatikai tevékenységet, valamint képzést, továbbképzést szervező, összehangoló feladatokat lát el.
- b) Ellátja a több ágazatot érintő kormányzati döntések végrehajtásának területi összehangolásáról, vagy közreműködik a közigazgatás korszerűsítésével, az e-közigazgatás kialakításával kapcsolatos feladatok helyi koordinálásában, szervezésében.
- c) Ellenőrzi, hogy a központi államigazgatási szervek területi szerveinek vezetői törvényesen járnak-e el a kormánytisztviselői és közalkalmazotti jogviszonnyal

kapcsolatos munkáltatói intézkedéseik során, vagy ellenőrzi a központi államigazgatási szervek területi szerveinek tevékenységének alkalmazását.

- d) Képzési, továbbképzési feladatainak körében gondoskodik a közigazgatási alap- és szakvizsgák, ügykezelői vizsgák, anyakönyvi szakvizsgák, alkotmányos alapismeretek, vizsgák, illetve egyéb vizsgák, valamint az ezek előkészítésére szolgáló tanfolyamok megszervezéséről és lebonyolításáról.

A kormányhivatalok kialakításáról és a területi integrációval összefüggő törvénymódosításokról szóló jogszabályok alapján a Kormány lehetőséget kívánt teremteni arra, hogy az ügyfél egyablakos ügyintézés keretében legyen jogosult az ügyintézésre.

A kormányablakokon keresztül az ügyfél a jogszabályban meghatározott nyilvántartásokba betekinthez, a róla nyilvántartott adatokat megismerheti, a rendeletben meghatározott ügyek tekintetében kérelmet terjeszthet elő, vagy tájékoztatást kaphat az eljárás menetéről, az eljárással kapcsolatos ügyféli jogokra és kötelezettségekre vonatkozóan, illetve meghatározott ügytípusoknál az ügyfél számára az ügyintézéshez internetes kapcsolati lehetőséget, szakmai és informatikai segítséget nyújtanak.

Járási (kerületi) hivatalok

Az alapvető igazgatási feladat- és hatásköröket a kormányhivatalok járási (fővárosi kerületi) hivatalai látják el. A járási (fővárosi kerületi) hivatalok a megyei és fővárosi kormányhivatalok szervezeti egységeként, az államigazgatás legalacsonyabb szintű területi szervezeteként kerültek kialakításra.

2.3. Önkormányzati igazgatás

A helyi közügyek intézése és a helyi közhatalom gyakorlása érdekében helyi önkormányzatok működnek. A szabályozás jogforrásait az Alaptörvény, valamint a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (Mötv.) tartalmazza.

Az Alaptörvény kinyilvánítja, hogy a község, a város, a főváros és kerületei, valamint a megye választópolgárainak közösségét megilleti a helyi önkormányzás joga. Az önkormányzáshoz való jog alkotmányos alapjog, amely jelenti egyrészt a választópolgárok közösségét érintő helyi közügyek önálló, demokratikus intézését, másrészt a helyi közhatalomnak a lakosság érdekében való gyakorlását.

Az önkormányzáshoz való jog a helyi lakosság kollektív alapjogaként definiálható, akik ezen jogukat választott tisztségviselők (képviselők, polgármester) útján gyakorolják.

A helyi önkormányzati képviselőket és polgármestereket a választópolgárok általános és egyenlő választójog alapján, közvetlen és titkos szavazással, a választók akaratának szabad kifejezését biztosító választáson választják.

2.3.1. A helyi önkormányzati rendszer

A helyi önkormányzás a helyi közügyek önálló, demokratikus intézése, a helyi közhatalomnak a lakosság érdekében való gyakorlása. A helyi önkormányzás joga a településen élő választópolgárok közösségét illeti meg. Az önkormányzatiság tartalmát a helyi közügyek adják. Helyi közügy a lakosság közszolgáltatásokkal való ellátását (például óvoda fenntartása, tömegközlekedés működtetése, szemetsháztartás stb.), a közhatalom önkormányzati típusú helyi gyakorlását (például önkormányzati rendeletalkotás, önkormányzati hatósági

ügyek intézése), és az ezekhez kapcsolódó szervezeti, személyi és anyagi feltételek biztosítását.

Az önkormányzati szervek a törvény rendelkezése alapján állam-igazgatási feladatokat is kötelesek ellátni. Az önkormányzati elven felépülő közigazgatási szervek települési (községi, nagyközségi, városi, a járásszékhely városi, megyei jogú városi, fővárosi, kerületi önkormányzatok) és megyei szinten (területi önkormányzatok) épültek ki.

2.3.2. A helyi önkormányzatok típusai

A területi tagozódásnak megfelelően az **önkormányzatok: a megyékben a területi önkormányzatok, a településeken pedig a települési önkormányzatok**, melyek közül az alaptípust a városi (speciális jogállású város a járásszékhely város, megyei jogú városok) és községi települési önkormányzatok működnek.

Az önkormányzati igazgatás speciális típusa nemzetiségi önkormányzat. Valamely nemzetiséghez tartozók érdekeik képviseletére a községekben, városokban és a főváros kerületeiben települési, a fővárosban és a megyében területi (együtt: helyi), valamint országos nemzetiségi önkormányzatot hozhatnak létre. A kisebbségi önkormányzatokról külön törvény rendelkezik.

Budapest főváros kétszintű önkormányzata (a főváros önkormányzati rendszere) a fővárosi és a kerületi szintű önkormányzatokból áll. A fővárosi, valamint a fővárosi kerületi önkormányzatok önkormányzati alapjogaikat tekintve egyenlőek, feladat- és hatásköreik egymástól eltérnek.

A fővárosi önkormányzat olyan önkormányzat, amely a települési és a területi önkormányzat feladat- és hatásköreit is elláthatja. A fővárosi önkormányzat képviselő-testülete a közgyűlés. A közgyűlést a főpolgármester képviseli.

A fővárosi közgyűlés tagjai a főpolgármester, a fővárosi kerületek polgármesterei, valamint a fővárosi kompenzációs listáról mandátumot szerző kilenc képviselő.

A főváros területe kerületekre, valamint a fővárosi önkormányzat által közvetlenül igazgatott Margitszigetre tagozódik. Minden fővárosi kerületben települési önkormányzat működik.

A fővárosban főpolgármesteri hivatal, a fővárosi kerületben polgármesteri hivatal működik. A főpolgármesteri hivatalt a főjegyző, a kerületi polgármesteri hivatalt a jegyző vezeti. A fővárosban és a fővárosi kerületben több aljegyző is kinevezhető.

Törvény vagy törvényi felhatalmazáson alapuló kormányrendelet egyes államigazgatási ügyeket a főváros egészére kiterjedő illetékességgel a főpolgármester hatáskörébe utalhat.

2.3.3. Az önkormányzatok feladat- és hatásköre

Az önkormányzatok jogszabályokban megjelenő hatásköre igazodik a településeken ellátandó feladatkörökhöz, a közigazgatási terület nagyságához, a lakosság számához és más statisztikailag nyilvántartott releváns jellemzőkhöz. A helyi önkormányzatok feladatainak sajátos csoportját alkotják a közbiztonsággal kapcsolatos feladatok, melyek ellátására a települési és fővárosi önkormányzat kényszerítő eszköz alkalmazására is jogosult szervezetet hozhat létre (például polgárőrség).

A települési önkormányzatok **feladatrendszere duális tagozódású**. Egyrészt törvény által **kötelezően ellátandó**, másrészt **önkéntesen vállalt** feladatokra oszthatóak. Főszabály szerint a kötelezően ellátandó feladatok terhén és rovására önkéntesen feladat nem vállalható. Az

Mötv. lehetőséget biztosít arra, hogy az egyébként nagyobb lakosságszámú és gazdasági teljesítőképességű települési önkormányzatok számára előírt feladatokat bizonyos feltételek mellett (például nem igényelhető rá többlet állami támogatás) egy másik települési önkormányzat átvállalja (átvállalt feladatok).

Kötelezően ellátandó feladatok

A helyi közügyek, valamint a helyben biztosítható közfeladatok körében ellátandó települési önkormányzati feladatok elsősorban:

- a) településfejlesztés, településrendezés;
- b) településüzemeltetés (köztemetők kialakítása és fenntartása, a közvilágításról való gondoskodás, kéményseprő-ipari szolgáltatás biztosítása, a helyi közutak és tartozékaiknak kialakítása és fenntartása, közparkok és egyéb közterületek kialakítása és fenntartása, gépjárművek parkolásának biztosítása);
- c) a közterületek, valamint az önkormányzat tulajdonában álló közintézmény elnevezése;
- d) egészségügyi alapellátás, az egészséges életmód segítségét célzó szolgáltatások; környezet-egészségügy (köztisztaság, települési környezet tisztaságának biztosítása, rovar- és rágcslóirtás);
- e) óvodai ellátás;
- f) kulturális szolgáltatás, különösen a nyilvános könyvtári ellátás biztosítása; filmszínház, előadó-művészeti szervezet támogatása, a kulturális örökség helyi védelme; a helyi közművelődési tevékenység támogatása;
- g) gyermekjóléti szolgáltatások és ellátások; szociális szolgáltatások és ellátások, amelyek keretében települési támogatás állapítható meg;
- h) lakás- és helyiséggazdálkodás;
- i) a területén hajléktalanná vált személyek ellátásának és rehabilitációjának, valamint a hajléktalanná válás megelőzésének biztosítása;
- j) helyi környezet- és természetvédelem, vízgazdálkodás, vízkárelhárítás;
- k) honvédelem, polgári védelem, katasztrófavédelem, helyi közfoglalkoztatás;
- l) helyi adóval, gazdaságszervezéssel és turizmussal kapcsolatos feladatok;
- m) a kistermelők, őstermelők számára - jogszabályban meghatározott termékeik - értékesítési lehetőségeinek biztosítása, ideértve a hétvégi árusítás lehetőségét is;
- n) sport, ifjúsági ügyek;
- o) nemzetiségi ügyek;
- p) közreműködés a település közbiztonságának biztosításában;
- q) helyi közösségi közlekedés biztosítása;
- r) hulladékgazdálkodás;
- s) távhőszolgáltatás;
- t) víziközmű-szolgáltatás.

Önként vállalt feladatok:

A települési önkormányzat - a helyi képviselő-testület vagy a helyi népszavazás döntésével - önként vállalhatja minden olyan helyi közügy önálló megoldását, amelyet jogszabály nem utal más szerv kizárólagos hatáskörébe. Az önként vállalt helyi közügyekben az önkormányzat mindent megtehet, ami jogszabállyal nem ellentétes. Az önként vállalt helyi közügyek megoldása nem veszélyeztetheti a törvény által kötelezően előírt önkormányzati feladat- és hatáskörök ellátását. Ezek finanszírozása a saját bevételek, vagy az erre a célra biztosított külön források terhére lehetséges.

Átvállalt feladatok

A kisebb lakosságszámú települések önkormányzata - amennyiben erről saját maga vagy társulásával közösen gondoskodni tud - működési területén önként vállalhatja a törvény által a nagyobb lakosságszámú települési önkormányzatnak, illetve területi (megyei) önkormányzatnak kötelezően előírt közszolgáltatás megszervezését. Ilyen esetben költségvetése számára igényelheti az átvállalt feladattal arányos fedezet biztosítását.

2.3.4. A települési önkormányzatok szervezete

A települési önkormányzat jogi személy, feladatainak ellátását a képviselő-testület és annak szervei biztosítják.

A képviselő-testület (közgyűlés)

Az önkormányzat szerve a képviselő-testület. A képviselő-testület feladatát a megyei, fővárosi és megyei jogú városi önkormányzat esetében a közgyűlés látja el. Működését testületi ülés formájában gyakorolja.

A választópolgárok önkormányzáshoz való joga a képviselő-testületi munkában, az általuk választott települési képviselők, illetve polgármester tevékenységén keresztül valósul meg. Az önkormányzati döntések meghozatala a képviselő-testület (közgyűlés) hatáskörébe tartozik, a helyi közügyek körébe tartozó társadalmi viszonyokat helyi jogszabályban (önkormányzati rendelet) szabályozza. Az önkormányzati képviselők, illetve a polgármesterek választásáról szóló törvény határozza meg a különböző településeken megválasztható képviselők számát, illetve megválasztásuk módját. Az önkormányzati képviselő alapvető kötelessége a képviselő-testület (közgyűlés) munkájában való részvétel. Az önkormányzati képviselő a képviselő-testületi munkában a település egészéért vállalt felelősséggel képviseli választóinak érdekeit. A képviselő-testület (közgyűlés) - ha azt törvény nem zárja ki - jogosult hatáskörei gyakorlását a polgármesterre, a bizottságokra, a részönkormányzat testületére, a jegyzőre vagy az önkormányzati társulásra átruházni. Vannak azonban olyan hatáskörök, amelyeket a képviselő-testület (közgyűlés) nem ruházhat át, ilyen például a rendeletalkotás, a helyi népszavazás elrendelése, az intézményalapítás vagy a közterület elnevezése.

A polgármester

A polgármestert a település lakossága közvetlenül - az önkormányzati képviselőkkel egyidejűleg - választja meg. A polgármester a testületi működés szempontjából a képviselő-testület tagjának minősül. A polgármester tevékenysége elsősorban a képviselő-testülethez kötődik, felelős a képviselő-testület üléseinek előkészítéséért, összehívja és vezeti az ülést, képviseli azt, valamint köteles végrehajtani a képviselő-testület döntéseit.

A polgármester emellett irányítja a polgármesteri hivatalt, és címzettje egyes államigazgatási feladat- és hatásköröknek is (például a katasztrófavédelem és a honvédelmi igazgatás területén lát el államigazgatási feladatokat). A képviselő-testület egyes hatásköreit átruházhatja a polgármesterre. A polgármester képviseli az önkormányzatot más szervezetek előtt, és közvetlen kapcsolatot tart fenn a lakossággal, civil szervezetekkel.

Javadalmazása attól függ, hogy főállásban látja-e el feladatát, vagy társadalmi megbízatásban. Előbbi esetben illetmény, utóbbi esetben tiszteletdíj illeti meg.

A polgármester javaslatára, a polgármester munkájának segítésére, helyettesítésére, a képviselő-testület tagjainak sorából köteles, illetve jogosult egy vagy több alpolgármestert választani.

Bizottságok

A képviselő-testület - munkájának segítésére - bizottságokat alakíthat. A bizottságok részben a helyi képviselőkből, részben külső szakértőkből állnak. A bizottság tagjainak többsége, illetve a bizottság elnöke csak települési képviselő lehet. A bizottságok funkciója elsősorban a képviselő-testület döntéseinek előkészítése, a döntések végrehajtásának szervezése, ellenőrzése.

A kétezer főnél több lakosú településen a képviselő-testület köteles pénzügyi bizottságot választani. A pénzügyi bizottság jogosult véleményezni az éves költségvetési javaslatot, ellenőrizheti a pénzkezelési szabályzat betartását stb.

Polgármesteri hivatal

A mindennapos igazgatási feladatok ellátására, a képviselő-testület, a bizottságok, a polgármester működésének biztosítására, döntéseinek előkészítésére és a meghozott döntések végrehajtására a képviselő-testület egységes **hivaltal hoz létre polgármesteri hivatal elnevezéssel.**

A hivatal sajátos formája a **közös önkormányzati hivatal.** A választás lehetősége elsősorban a 2000 fő alatti településeket illeti meg. Létrehozásáról vagy megszüntetéséről az érintett települési önkormányzatok képviselő-testületei állapodnak meg. A közös önkormányzati hivatal olyan sajátos „polgármesteri hivatal”, amelyet nem egy, hanem több önkormányzat közösen tart fenn, valamennyi tagönkormányzat igazgatási feladatainak ellátására. A közös önkormányzati hivatal vezetője a jegyző, aki köteles biztosítani az egyes településeken történő ügyfélfogadást.

A polgármesteri hivatalok (közös önkormányzati hivatalok) kettős feladatkört látnak el:

- a) az önkormányzati feladatok tekintetében döntés-előkészítő, ellenőrző, végrehajtó, adminisztratív funkciót gyakorolnak,
- b) valamint ellátják a jogszabályok által az önkormányzati közigazgatási szervekre megállapított államigazgatási feladat- és hatásköröket is.

Jegyző

A jegyző a képviselő-testület által kinevezett, a törvényben meghatározott képesítéssel rendelkező köztisztviselő, aki a polgármesteri hivaltal vezeti. Feladata kettős: egyrészt a képviselő-testületi munka kiszolgálása, másrészt elsőfokú államigazgatási hatósági feladatok ellátása.

A jegyző feladatai: gondoskodik az önkormányzat működésével kapcsolatos feladatok ellátásáról, tanácskozási joggal vesz részt a képviselő-testület, a képviselő-testület bizottságának ülésén, évente beszámol a képviselő-testületnek a hivatal tevékenységéről, döntésre előkészíti a polgármester hatás-körébe tartozó államigazgatási ügyeket stb.

A képviselő-testület döntéseinek törvényességéért a jegyző felel.

Részönkormányzat

A képviselő-testület valamely településrész sajátos érdekeinek képviseletére a települési képviselőkből és az adott településrészen élő választópolgárokból településrészi önkormányzatot (részönkormányzatot) hozhat létre.

Önkormányzati társulások

Az önkormányzatok feladatellátás érdekében történő társulása önkormányzati alapjog. A helyi önkormányzatok képviselő-testületei szabadon megállapodhatnak abban, hogy egy vagy több önkormányzati feladat- és hatáskör hatékonyabb, célszerűbb ellátása érdekében társulást hoznak létre.

Az Mötv. meghatározza, hogy mely célból lehet az önkormányzatoknak társulniuk, eszerint egy vagy több önkormányzati feladat- és hatáskör, valamint a polgármester és a jegyző államigazgatási feladat- és hatáskörének hatékonyabb, célszerűbb ellátására (például intézményi társulás stb.).

2.3.5. A települési önkormányzatok működése

A települési önkormányzat a törvény keretei között önállóan alakítja ki működését. A legalapvetőbb működési szabályokat az Mötv. tartalmazza. Az önkormányzat szervei, a képviselő-testületek önállóan rendeletben meghatározva szabályozzák működésüket. Ennek formája a szervezeti és működési szabályzat (SZMSZ).

A képviselő-testület döntéseit testületi üléseken hozza. Az ülést a polgármester hívja össze és elnökként vezeti. A testület ülései nyilvánosak, azaz ülésein bárki jelen lehet, zárt ülés csak kivételesen rendelhető el. A képviselő-testület döntése a rendelet és a határozat.

Határozatot egyedi ügyekben, illetve a testület irányítása alá tartozó szervezetekre vonatkozóan alkot a képviselő-testület, melyek az ún. normatív határozatok.

2.4. A közigazgatás személyzete

2.4.1. A közigazgatás feladatellátás

A közigazgatási szerveknél foglalkoztatottak állami és önkormányzati feladat- és hatáskörben végeznek főként jogalkalmazói és kapcsolódóan jogszabály előkészítési feladatokat.

A feladatellátás speciális közszolgálati jogviszonyok keretében történik, ahol a foglalkoztatási jogviszony létrejötté, tartalma, a jogosultságok, és kötelezettségek köre eltér más jogviszonyoktól. A jogviszony létrejötté önkéntes akarat elhatározással keletkezik, azonban azzal jár, hogy a jogviszony alanya a jogviszonyból fakadó speciális jogosultságokat szerez (pl. hatósági döntések meghozatala és végrehajtása) ugyanakkor vállalja a sajátos kötelezettségeket is (pl. összeférhetetlenségi és etikai szabályok). E helyütt a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII törvény rendelkezésinek tárgyalására nem kerül sor.

2.4.2. A közigazgatási jogviszonyban foglalkoztatottak csoportosítása, jogállása,

A közigazgatási szerveknél foglalkoztatottak speciális jogviszonyban állnak, melyre külön jogszabályok vonatkoznak. A kormánytisztviselők¹³, és közszolgálati tisztviselők mind a munkavállalókhöz, mind pedig a közalkalmazottakhoz képest többlet-jogosítványokat- és védelmet élveznek, ugyanakkor kötelezettségeik, felelősségük meghaladják azokat.

¹³ 2018. évi CXXV. törvény a kormányzati igazgatásról (Kit)

Az egyes jogviszonyokra vonatkozó szabályozásokat az alábbi jogszabályok határozzák meg

- a) 2018. évi CXXV. törvény a kormányzati igazgatásról (továbbiakban: Kit.)
- b) 2011. évi CXCV. törvény a közszolgálati tisztviselőkről (továbbiakban: Kttv.)
- c) 2016. évi LII. törvény az állami tisztviselőkről (hatálya a fővárosi és megyei kormányhivatalok állami tisztviselőinek és állami ügykezelőinek állami szolgálati jogviszonyára terjed ki.)
- d) 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról
- e) 2012. évi I. törvény a Munka Törvénykönyvéről

2.4.3. A közszolgálati tisztviselők

A közigazgatásban dolgozókat gyűjtőnéven közszolgálati tisztviselőknek nevezzük. Jogállásuk igazodik a közigazgatás felépítéséhez, vagyis az államigazgatásban, illetve az önkormányzati igazgatásban foglalkoztatottakra különül el. Jogállásukat a közszolgálati tisztviselőkről szóló 2011. évi CXCV. törvény (Kttv.) a határozza meg.

2.4.4. A közszolgálati tisztviselők a (Kttv.rendelkezései)

A Kttv. hatálya:

A Kttv. szabályozása (személyi hatály) kiterjed:

- a) a helyi önkormányzat képviselő-testületének polgármesteri hivatala, közterület-felügyelete, a közös önkormányzati hivatala (a továbbiakban: képviselő-testület hivatala) köztisztviselőjének és közszolgálati ügykezelőjének közszolgálati jogviszonyára,
- b) a polgármesterre és az alpolgármesterre, továbbá
- c) a Kormány által intézményfenntartásra kijelölt szerv kormánytisztviselőjének és kormányzati ügykezelőjének kormányzati szolgálati jogviszonyára

Kiterjed továbbá: a kormányzati igazgatási szerv kormánytisztviselőjének és kormányzati ügykezelőjének kormányzati szolgálati jogviszonyára vagy a jogviszony egyes elemeire, ha

- a) a kormányzati igazgatásról szóló törvény ekként rendelkezik, vagy
- b) a kormányzati igazgatásról szóló törvény a jogviszony vagy annak egyes elemei tekintetében a hatályának hiányáról rendelkezik.

A Kttv. rendelkezései meghatározott esetekben kiterjednek:

a Köztársasági Elnöki Hivatal, az Országgyűlés Hivatala, az Alkotmánybíróság Hivatala, a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság, az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala, a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal, a Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság Hivatala, a Gazdasági Versenyhivatal, a Magyar Tudományos Akadémia Titkársága, a Magyar Művészeti Akadémia Titkársága, az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, az Egyenlő Bánásmód Hatóság, a Közbeszerzési Hatóság, a Nemzeti Választási Iroda, az Országgyűlési Őrség és a Nemzeti Emlékezet Bizottságának Hivatala köztisztviselőjének és közszolgálati ügykezelőjének közszolgálati jogviszonyára is a törvény rendelkezéseit kell alkalmazni.

Továbbá egyes rendelkezései kiterjednek

- a) Azon magyar állampolgárookra is, akik pályázati eljárásban vesznek részt, illetve felvételüket kérik a toborzási adatbázisba.
- b) Azon munkáltatókra és a velük munkaviszonyban álló munkavállalókra, amelyek esetében a munkaviszony létesítésre amelyek esetében a munkaviszony létesítésre a Kttv. alapján kerül sor, továbbá a közalkalmazottak jogállásáról szóló törvény hatálya alá tartozó munkáltatóra és a közalkalmazottra, amelyek esetében a közalkalmazotti jogviszony létesítésére a Kttv. alapján kerül sor.
- c) A hatálya kiterjed a polgármesterre, valamint a helyi önkormányzati képviselőre.
- d) A hatálya - az ott meghatározottak szerint - kiterjed a Nemzeti Községi Egyetemre.
- e) A törvény hatálya alá tartozó szervek jegyzékét a Kormány teszi közzé.

A Kttv. 258. § hatálya kiterjed a közigazgatási szervnél kormánytisztviselőnek, köztisztviselőnek, kormányzati, illetve közszolgálati ügykezelőnek nem minősülő munkavállaló munkaviszonyára.

Törvény eltérő rendelkezése hiányában a nemzeti köznevelésről szóló törvény szerinti oktatási központ mint az oktatásért felelős miniszter egyes köznevelési fenntartói feladatkörébe tartozó feladatainak ellátására kijelölt szerv, valamint a köznevelési közfeladat ellátásában fenntartóként részt vevő tankerületi központ kormánytisztviselőjének, kormányzati ügykezelőjének kormányzati szolgálati jogviszonyára is e törvény rendelkezéseit kell alkalmazni, azzal, hogy a tankerületi központban foglalkoztatott kormánytisztviselők esetében a, a tankerületi központ vezetőjének az illetményalap huszonhatszorosát meg nem haladó mértékű illetményét az oktatási központ vezetőjének javaslatára a kinevezési jogkör gyakorlója állapítja meg.

A Ktv. hatálya nem terjed ki:

- a) az Állami Számvevőszéknél foglalkoztatottakra és a Honvédség, a nemzetbiztonsági szolgálatok és a fegyveres biztonsági őrök szerveire;
- b) a helyi önkormányzat feladatkörébe tartozó közszolgáltatások ellátására - polgármesteri hivatalban - foglalkoztatottakra;
- c) a közfoglalkoztatás keretében foglalkoztatottra, valamint az egyszerűsített foglalkoztatás céljára létesített munkaviszonyban foglalkoztatottra, illetve alkalmi munkára irányuló egyszerűsített foglalkoztatás keretében foglalkoztatott munkavállalóra;
- d) a kormányzati igazgatásról szóló törvény hatálya alá tartozó tisztségviselőre.

A közszolgálati tisztviselők csoportosítása:

Közszolgálati tisztviselő:

- a) a kormánytisztviselő,
- b) kormányzati ügykezelő,
- c) köztisztviselő,
- d) közszolgálati ügykezelő;

Kormánytisztviselő, köztisztviselő: a közigazgatási szerv feladat- és hatáskörében eljáró vezető és ügyintéző, aki előkészíti a közigazgatási szerv feladat- és hatáskörébe tartozó ügyeket érdemi döntésre, illetve - felhatalmazás esetén - a döntést kiadmányozza, kivéve, ha ezt a tevékenységet a rendvédelmi feladatokat ellátó szervnél más jogviszonyban álló személy végzi;

Kormányzati vagy közszolgálati ügykezelő: az, aki a közigazgatási szervnél közhatalmi, irányítási, ellenőrzési és felügyeleti tevékenység gyakorlásához kapcsolódó ügyviteli feladatot lát el, valamint a külképviseletekről és a tartós külszolgálatról szóló törvény szerinti adminisztratív és technikai személyzet tagja;

Magyar Kormánytisztviselői és Állami Tisztviselői Kar (továbbiakban: MKK): a kormánytisztviselők és az állami tisztviselők önkormányzattal rendelkező, közigazgatási szakmai köztestülete;

Általános magatartási követelmények

A kormányzati szolgálati jogviszonyban és a közszolgálati jogviszonyban (a továbbiakban együtt: közszolgálat) a köz szolgálatának elsődlegessége alapján és a jó közigazgatásba vetett bizalom fenntartásának szem előtt tartásával kell eljárni. A jogok gyakorlása és a kötelezettségek teljesítése során a jóhiszeműség és a tisztesség elvének megfelelően kell eljárni, továbbá kölcsönösen együtt kell működni és nem lehet olyan magatartást tanúsítani, amely a másik fél jogát, jogos érdekét sérti.

A jogalanyok kötelesek egymást minden olyan tényről, adatról, körülményről, vagy ezek változásáról tájékoztatni, amely a közszolgálat létesítése, valamint a jogok gyakorlása és a kötelezettségek teljesítése szempontjából lényeges.

A személyiségi jogok védelme, és az egyenlő bánásmód követelménye

A közszolgálati tisztviselő személyiségi joga akkor korlátozható, ha a korlátozás a közszolgálat rendeltetésével közvetlenül összefüggő okból feltétlenül szükséges és a cél elérésével arányos. A személyiségi jog korlátozásának módjáról, feltételeiről és várható tartamáról a közszolgálati tisztviselőt előzetesen tájékoztatni kell. A közszolgálati tisztviselő a személyiségi jogáról általános jelleggel előre nem mondhat le. A közszolgálati tisztviselő személyiségi jogáról rendelkező jognyilatkozatot érvényesen csak írásban tehet.

A közszolgálattal, így különösen az illetménnyel kapcsolatban az egyenlő bánásmód követelményét meg kell tartani. E követelmény megsértésének orvoslása nem járhat más közszolgálati tisztviselő jogának megsértésével, vagy csorbításával.

2.4.5. A kormányzati szolgálati jogviszony alanyai, jellege

A kormányzati szolgálati jogviszony az állam, valamint az állam nevében foglalkoztatott kormánytisztviselő között a köz szolgálata és munkavégzés céljából létesített különleges jogviszony, amely alapján a munkavégzéssel szükségszerűen együtt járó kötelezettségeken és jogosultságokon túlmenően mindkét felet többletkötelezettségek terhelik és jogosultságok illetik meg.

A kormányzati szolgálati jogviszony alapján a kormánytisztviselő az MKK tagjává válik.

A kormányzati szolgálati jogviszony létesítése

A kormányzati szolgálati jogviszony kinevezéssel és annak elfogadásával jön létre. Eltérő rendelkezés hiányában a kormányzati szolgálati jogviszony határozatlan időre és teljes munkaidőre jön létre. A kinevezést és annak elfogadását írásba kell foglalni. Kormányzati szolgálati jogviszony tartósan távollevő kormánytisztviselő helyettesítése céljából vagy

esetenként szükségessé váló feladat elvégzésére, illetve tartós külszolgálat ellátására létesíthető határozott időre.

Kormányzati szolgálati jogviszony létrejöttének feltételei:

Kormányzati szolgálati jogviszony létesíthető:

- a) büntetlen előéletű,
- b) cselekvőképese,
- c) legalább érettségi végzettséggel rendelkező

magyar állampolgárral létesíthető és tartható fenn.

Nem létesíthető kormányzati szolgálati jogviszony azzal, aki ellen a Btk-ban meghatározott bűncselekmény miatt indult büntetőeljárás hatálya alatt áll.

Kormányzati szolgálati jogviszony nem létesíthető a büntetőeljárás jogerős befejezéséig azzal, aki bűncselekmény elkövetésének megalapozott gyanúja miatt büntetőeljárás hatálya alatt áll

Nemzetbiztonsági ellenőrzés alá eső kormányzati szolgálati jogviszony nem létesíthető azzal,

- a) aki nemzetbiztonsági ellenőrzéséhez nem járul hozzá,
- b) akinek nemzetbiztonsági ellenőrzése során nemzetbiztonsági kockázatot állapítottak meg, kivéve, ha a külön törvény szerint arra feljogosított személy, szerv vagy testület a kormányzati szolgálati jogviszony létesítését jóváhagyta.

A kormánytisztviselőnek kinevezésekor esküt kell tennie.

A kormányzati szolgálati jogviszony megszűnése, megszüntetése

A kormányzati szolgálati jogviszony megszűnik:

- c) a kinevezésben foglalt határozott idő lejártával,
- d) a kormánytisztviselő halálával,
- e) törvényben meghatározott esetekben,
- f) az igazságügyért felelős miniszter által vezetett minisztériumba beosztott bíró, bírósági titkár, illetve ügyész minisztériumi beosztásának megszűnésével,
- g) a 70. életév betöltésével,
- h) a prémiumévek programban történő részvétel, illetőleg különleges foglalkoztatási állományba helyezés esetén az erre vonatkozó külön törvény szabályai szerint,
- i) az államigazgatási szerv jogutód nélküli megszűnésével,
- j) a kormánytisztviselő politikai vezetővé történő megválasztásával, illetve kinevezésével,
- k) a hivatalvesztés fegyelmi büntetéssel,
- l) ha a kormánytisztviselő a társadalombiztosítási szabályok alapján az öregségi nyugdíjkorhatárt betöltötte és az öregségi teljes nyugdíjhoz szükséges szolgálati időt megszerezte, kivéve, ha a kormánytisztviselő kérelmére és hivatali érdek alapján a munkáltató a jogviszonyt fenntartja.

A kormányzati szolgálati jogviszony megszüntethető:

- a) a felek közös megegyezésével,
- b) áthelyezéssel a közigazgatási szervek között, illetve a közalkalmazotti vagy hivatásos szolgálati jogviszonyt szabályozó jogszabályok hatálya alá tartozó szervekhez,
- c) lemondással,
- d) felmentéssel,
- e) azonnali hatállyal a próbaidő alatt.

2.4.5. A kormánytisztviselők (a kormányzati igazgatási jogviszonyban állókra vonatkozó szabályozás)

A kormányzati szolgálati jogviszony a köz szolgálata és munkavégzés céljából létesített különleges jogviszony, mely a Kttv-hez képest speciális alanyi körre vonatkozó szabályozás. A kormányzati szolgálati jogviszony a Kormány, mint munkáltató és a kormánytisztviselő, mint foglalkoztatott között jön létre. **Kormányzati szolgálati jogviszony**

- a) büntetlen előéletű,
- b) cselekvőképes,
- c) legalább érettségi végzettséggel vagy középszintű szakképesítéssel rendelkező, valamint
- d) eskütételi kötelezettségét teljesítő magyar állampolgárral létesíthető és tartható fenn.

Nem létesíthető kormányzati szolgálati jogviszony, akivel szemben a Kit kizáró rendelkezéseket tartalmaz.

A kormányzati szolgálati jogviszony megszűnése

A kormányzati szolgálati jogviszony megszűnik:

- a) a kinevezésben foglalt határozott idő lejártával,
- b) a kormánytisztviselő halálával,
- c) a 70. életév betöltésével,
- d) a kormányzati igazgatási szerv jogutód nélküli megszűnésével,
- e) a kormánytisztviselő politikai felsővezetővé vagy politikai vezetővé történő megválasztásával, illetve kinevezésével,
- f) ha a kormánytisztviselő az összeférhetetlenséget a felszólítás kézbesítésétől számított harminc napon belül nem szünteti meg,
- g) ha a határozatlan időre kinevezett kormánytisztviselő állam- vagy kormányközi nemzetközi szervezetnél vagy az Európai Unió szerveinél jogviszonyt létesít,
- h) ha a kormánytisztviselő a társadalombiztosítási szabályok alapján az öregségi nyugdíjkorhatárt betöltötte és az öregségi teljes nyugdíjhoz szükséges szolgálati időt megszerezte, kivéve az egészségügyi tevékenység végzésének egyes kérdéseiről szóló 2003. évi LXXXIV. törvény szerint egészségügyi dolgozónak minősülő kormánytisztviselőt, valamint a kormányzati igazgatási szerv különösen fontos érdekére tekintettel, ha a Kormány engedélyezte és a jogviszonyt a kormányzati igazgatási szerv fenntartja,
- i) jogviszonyváltáskor,
- j) a az álláshelyétől eltérő kormányzati igazgatási szervnél foglalkoztatás esetben.

A kormányzati szolgálati jogviszony megszüntethető:

- a) a felek közös megegyezésével,
- b) áthelyezéssel a közigazgatási szervek között, illetve a közalkalmazotti vagy hivatásos szolgálati jogviszonyt, rendvédelmi igazgatási szolgálati jogviszonyt szabályozó jogszabályok hatálya alá tartozó szervekhez,
- c) lemondással,
- d) felmentéssel,
- e) azonnali hatállyal a próbaidő alatt.

A kormánytisztviselői hivatás etikai alapelvei

A kormánytisztviselőre vonatkozó hivatásetikai alapelvek: A kormánytisztviselőre vonatkozó hivatásetikai alapelvek különösen az elkötelezettség, a nemzeti érdekek előnyben részesítése, az igazságosság, a méltányosság, a méltóság, a tisztesség, az előítéletektől való mentesség és a felelősségtudat.

3. Alkotmányjogi és jogi alapismeretek

Jogi alapismeretek

3.1. A társadalmi norma, a jogi norma, a jog fogalma, szerkezete

3.1.1. A társadalmi norma, a jogi norma,

A **társadalmi normák** a helyes és a követendő magatartás-előírásokat határozzák meg, amelyek be nem tartása hátrányos következményekkel jár. Az elvárást kifejező normától való eltérést vagy annak megsértését büntetik, míg a norma követését jutalmazzák.

A társadalmi normák leggyakoribb fajtái az **erkölcsi normák** (morál, etika) **szokásnormák**, **illemszabályok** (etika), **vallási szabályok**, és a szakmai-technikai normák.

A **jogi norma** általános értelemben olyan jogi magatartásszabály, amely előírja a követendő magatartást és szankciót. A jogi norma klasszikus megfogalmazás szerint **a jog legkisebb, még önmagában értelmes egysége, amely egy teljes, értelmezhető, követhető, alkalmazható magatartási szabályt alkot.**¹⁴ A jogi norma és a jogszabály közötti kapcsolatot a **jogtétel** képezi. A jogtétel jogi mondat, gondolati és nyelvi egység, az a forma, amellyel a jogalkotó a normát, illetve a nem normatartalmú rendelkezéseit kifejezi.

A **jogi norma szerkezeti vagy másként funkcionális elemei:** a hipotézis, a diszpozíció és a jogkövetkezmény. A hipotézis (feltétel) a magatartás tipikus körülményeinek jogi megfogalmazása, melyben a jogalkotó megjelöli a védett társadalmi érdeket, értéket. A diszpozíció (rendelkezés) a hipotézisben meghatározott feltételek esetén a jogi norma címzettjeinek milyen magatartást kell, vagy lehet tanúsítania. A jogkövetkezmény a magatartási utasítás követése vagy nem követése esetére meghatározott rendelkezéseket tartalmazza. Az előírt magatartás követésének következménye a joghatás, a nemkövetése a szankció.

3.1.2. A jog fogalma

A „jog” kifejezést több értelemben használjuk, ennek következtében több meghatározásával is találkozhatunk. Megkülönböztetjük az ún. **tárgyi jogot**, és az **alanyi jogot**. A tárgyi jog a jogszabályokat jelöli, az alanyi jog pedig az egyes személyekhez fűződő jogosultságokat és kötelezettségeket jelenti.

¹⁴ Szilágyi Péter: Jogi alaptan. Nemzeti Tankönyvkiadó Budapest, 1992. 171.o.

A jog fogalma:

- a) olyan magatartási szabályok és előírások összessége,
- b) amelyek keletkezése állami szervekhez kötődik, azaz az állam adja ki vagy szankcionálja, kényszerintézkedéseket hoz vagy pedig valamilyen nem állami normaalkotó eljárást (például népszavazás) jogalkotásként ismer el,
- c) az adott társadalomban általánosan kötelező,
- d) érvényesülését az állami szervek végső soron kényszerrel biztosítják.

3.1.3. A jogforrási rendszer sajátosságai, és a jogforrások

A **jogforrás** a jogszabályok jogrendszerben elfoglalt sajátos helyét, szerepét fejezi ki. Azt, hogy a jogi norma, a jogszabály kitől, mely állami szervtől ered és konkrétan milyen formában jelenik meg. Mindezek alapján a **jogforrás fogalma** a kibocsátó meghatározott módon és formában megjelenő akarata, amelyből a címzettek megismerhetik jogaikat és kötelességeiket. A jogforrás a jogszabálynál bővebb fogalomkört takar, mert minden jogszabály jogforrás, ugyanakkor nem minden jogforrás jogszabály. A jogforrások hierarchiája – más jogelvekkel és jogtechnikai megoldásokkal együtt – a jogrendszer egységét, koherenciáját biztosítja. A jogforrási hierarchia jogi értékrendet jelent, a jogszabályok között hierarchiát hoz létre és az esetleges ellentmondásokat a magasabb hierarchikus szint elsőbbsége alapján oldja meg. A jogforrások rangsora a kibocsátásukra jogosult szervek hierarchiájához igazodik. A **hierarchia alapszabálya**, hogy az alacsonyabb szintű szerv jogszabálya nem lehet ellentétes az állami hierarchia magasabb szintjén álló állami szerv jogszabályával, azt nem módosíthatja, és nem helyezheti hatályon kívül.

3.1.4. Az uniós jog

Az európai jog vagy korábbi elnevezés szerint közösségi jog (Acquis communautaire) mind a belső jogtól, mind pedig a nemzetközi jogtól különböző autonóm jogrendszer, mely nem része a nemzetközi jognak. A tagállamok belső jogához képest elsőbbségi joga van. A Lisszaboni Szerződés hatálybalépését követően már a „közösségi jog” terminust sem használjuk, helyette az „**uniós jog**” kifejezés a helytálló. Az EU jogrendje kettős tagozódású, a következők szerint:

Elsődleges jogforrások: az alapszerződések, ezek módosításai, illetve az ezekre épülő, egyéb kiegészítő szerződések (pl. Alapjogi Charta). Az elsődleges jogforrások közül kiemelt jelentősége van az Európai Közösséget létrehozó szerződésnek. Az alapszerződések hazánk csatlakozásakor belső jogforrással való kihirdetéssel válnak a hazai jog részévé.

Másodlagos jogforrások (jogi aktusok):

Rendeletek (regulation), melyekkel a közösségi célok tekintetében alapvető fontosságú tárgykörök kerülnek szabályozásra. A rendelet közvetlenül alkalmazandó (külön nemzeti jogi átültetés nélkül válnak az egyes nemzeti jogrendszerek részévé), illetve általános hatályú (minden részletében minden tagállamban kötelező). **Irányelv** (directive) célkitűzéseket és elérendő eredményeket, nem pedig részletes, követendő szabályozást irányoz elő a jogalkalmazóknak, amelyek végrehajtására általában határidőt jelöl meg. Az irányelvek átvétele a nemzeti jogba adaptációt igényel (új jogszabály alkotása vagy a már meglévő módosítása), így nemzeti jogszabály születik, amelyben meghatározásra kerülnek a cél leghatékonyabb eléréséhez szükséges részletszabályok.

Határozat (decision) meghatározott címzetteknek (tagállamok, egyes állampolgári csoportok, vállalkozások) szól, kötelező erővel is csak e címzettek vonatkozásában rendelkezik. A

rendeletre hasonlóan közvetlenül alkalmazható, vagyis nincs szükség külön jogi intézkedésre az átvételéhez.

Ajánlás (recommendation) és **vélemény** (opinion) nem minősül jogi normának, nincs kötelező ereje. Szükséges azonban, hogy a tagállamok figyelemmel kísérjék ezen jogforrások tartalmát. Az ajánlás általában a címzettől bizonyos magatartást, intézkedést vár el, míg a vélemény egy-egy témával kapcsolatos álláspontot fejt ki, általában felkérésre.

A másodlagos jogforrásokat ún. jogalkotási eljárások keretében fogadják el, ennek során legfőképpen az Európai Bizottságnak, az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak van szerepe. A Lisszaboni Szerződés hatálybalépése óta kétféle jogalkotási eljárás létezik: egyfelől az ún. rendes jogalkotási eljárás, másfelől pedig a különleges jogalkotási eljárás. Mindig a Szerződések határozzák meg, hogy adott feladatkör tekintetében melyik jogalkotási eljárást kell alkalmazni.

Az **Európai Bíróság esetjoga**. A Bíróság ítélezésének nincs precedens jellege (a korábban meghozott ítéletek nem kötik a Bíróságot), azonban az ítéletekben kialakított jogelvek kötelező erejűvé váltak és beépültek a közösségi jogforrási rendszerbe, annak kiemelkedően fontos részét alkotják.

3.1.5. A jogalkotó szervek által kibocsátott jogszabályok

Magyarország Alaptörvényében (2011.április 25) meghatározottak szerint jogszabály:

- a) a törvény,
- b) a kormányrendelet,
- c) a miniszterelnöki rendelet,
- d) a miniszteri rendelet,
- e) a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendelete,
- f) az önálló szabályozó szerv¹⁵ vezetőjének rendelete¹⁶
- g) és az önkormányzati rendelet.

Jogszabály továbbá a Honvédelmi Tanács rendkívüli állapot idején és a köztársasági elnök szükségállapot idején kibocsátott rendelete.

3.1.6. Közjogi szervezetszabályozó eszközök

A **közjogi szervezetszabályozó eszközök** fogalmát a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény (továbbiakban: Jat.) vezette be, hatályon kívül helyezve az –e tárgyú korábbi állami irányítás jogi eszközei elnevezésű jogintézményt. A Jat értelmében¹⁷ közjogi szervezetszabályozó eszközök a **normatív határozat** és **normatív utasítás**.

Az Országgyűlés, a Kormány és más testületi központi államigazgatási szerv, az Alkotmánybíróság, a Költségvetési Tanács **normatív határozatban** szabályozza az általa irányított szervek, valamint saját tevékenységét, működését és szervezetét, továbbá saját cselekvési programját.

Normatív utasításban szabályozhatja a köztársasági elnök, a miniszterelnök, a központi államigazgatási szerv vezetője, az Országos Bírósági Hivatal elnöke, a legfőbb ügyész, az alapvető jogok biztosa, a Magyar Nemzeti Bank elnöke, az Állami Számvevőszék elnöke, a

¹⁵ Magyarország Alaptörvényének (2011.április 25) Állam című fejezetének 23. cikke alapján Az Országgyűlés sarkalatos törvényben a végrehajtó hatalom körébe tartozó egyes feladat- és hatáskörök ellátására és gyakorlására önálló szabályozó szerveket hozhat létre.

¹⁶ A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság, a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal.

¹⁷ Jat. 1.§. (1) bekezdés b) pontja

fővárosi és megyei kormányhivatal vezetője, valamint a polgármester, a főpolgármester, a megyei közgyűlés elnöke (a továbbiakban együtt: polgármester) és a jegyző a vezetése, az irányítása vagy a felügyelete alá tartozó szervek szervezetét és működését, valamint tevékenységét.

Törvényben meghatározott tárgykörben normatív utasítást adhat ki: az Országgyűlés, a köztársasági elnök, az Alkotmánybíróság, az alapvető jogok biztosa, az önálló szabályozó szerv, valamint a minisztérium hivatali szervezetének vezetője, **amely a szerv állományába tartozó személyekre kötelező.**

A közjogi szervezetszabályozó eszköz jogszabállyal nem lehet ellentétes, benne jogszabály rendelkezése nem ismételhető meg. A közjogi szervezetszabályozó eszközökre vonatkozó rendelkezések nem érintik a kibocsátásukra jogosultak - más jogszabályon alapuló - egyedi határozat meghozatalára vagy egyedi utasítás adására vonatkozó jogát.

A jogszabályokat – az önkormányzati rendelet kivételével - a Magyar Közlönyben kell kihirdetni. A minősített adatot nem tartalmazó közjogi szervezetszabályozó eszközt - a helyi önkormányzat képviselő-testületének normatív határozata kivételével - a Magyar Közlönyben közzé kell tenni.

3.1.7. A Magyarország jogrendszerének jogági tagozódása

A **jogrendszer** egy adott állam érvényes jogi normáinak és ahhoz kapcsolódó egyéb jogi előírásainak (jogelvek, célmeghatározások) összessége. A jogrendszereket egy adott társadalmi gazdasági formációhoz tartozó közös sajátosságaik összessége alapján jogtípusokba (ázsiai, antik, feudális, modern) sorolhatjuk. A jogtípuson belül jogrendszercsoportokat, jogrendszerformákat (pl. angolszász jogrendszer, kontinentális jogrendszer) különíthetünk el.

A **jogág** a jogrendszeren belül viszonylagosan elkülönült rész, a jogi normák hasonló tartalommal és formával jellemezhető azonos vagy hasonló magatartásokat azonos módszerrel szabályozó összefüggő csoportja, sajátos jogdogmatikai megoldásokkal, sajátos módszerekkel. A jogág, vagyis a jogalanyok jogilag szabályozott tevékenységének egynemű csoportja a társadalmi viszonyok védelme érdekében jött létre. A jogágakat a jogalanyok egymáshoz való viszonya szerint is csoportosíthatjuk. A jogalanyok hierarchikus viszonya alapján teszünk különbséget a **közjog** (pl. alkotmányjog, büntetőjog) és **magánjog** (pl. polgári jog, családjog) között.

3.2. Általános jogalkotási és jogalkalmazási ismeretek

3.2.1. A jogképződés fogalma, fajtái

A jog keletkezésének két alapvető módját különböztetjük meg: a jogalkalmazói jogképződést és a jogalkotást.

A **jogalkalmazói jogképződés** azt a folyamatot jelöli, amikor a jogalkalmazói szervek tevékenysége során jogi normák jönnek létre. A jogalkalmazói jogképződés (jogalkalmazói jog) kifejezés helyett a szokásjogi jogképződést (szokásjog) és a bírói jogképződést (bírói jog) használjuk, előfordul az íratlan jog kifejezés is.

A jogalkalmazói jogképződés megengedettsége többféle formát ölthet. Az angolszász jogrendszerekre a bírói jogalkotás általános megengedettsége jellemző, más jogrendszerek viszont csak kivételesen, hégazpótló jelleggel engedik meg a jogalkalmazói jogképződést. A jogalkalmazói jog megengedettsége jogáganként is eltérő lehet. Általában a magánjogi jogágakban szélesebb körben megengedett, mint a büntetőjogban.

3.2.2. A jogalkotás fogalma, fajtái

A **jogalkotás** a kifejezetten jogalkotó hatáskörrel felruházott állami szervek tevékenysége. Tudatosan, kimondottan és kizárólagosan közvetlenül, általános és absztrakt magatartásszabályok formájában megfogalmazódó jogi normák létrehozása.

A jogalkotásnak két fajtáját különböztetjük meg: a törvényhozást és a rendeletalkotást. E megkülönböztetés alapja, hogy milyen állami szerv jogalkotó tevékenységéről van szó. Ezek a különbségek a jogalkotási folyamat eltérő jogi szabályozásában is kifejeződnek.

A jogalkotó szervek az alábbi jogszabályokat alkotják:

- a) az Országgyűlés törvényt,
- b) a Kormány rendeletet,
- c) a miniszterelnök miniszterelnöki rendeletet, a Kormány tagjai miniszteri rendeletet,
- d) Magyar Nemzeti Bank elnöke rendeletet,
- e) Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság elnöke rendeletet,
- f) Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal elnöke rendeletet,
- g) az önkormányzatok rendeletet.

3.2.4. A törvényalkotás

A **törvényhozás** általában a legfelső állami szervek jogalkotásra irányuló tevékenységét jelenti. Ebben az értelemben törvényhozással az államilag szervezett társadalmi formációban, társadalomban találkozunk. A modern törvényhozás tipikus jogkeletkezési mód és a kontinentális jogrendszerekre jellemző. A törvényhozás esetében a jogalkotás sajátosságai nagyobb mértékben érvényesülnek, mint a rendeletalkotás során.

A modern törvényhozó testületek a jogalkotás során figyelemmel kísérik a társadalmi viszonyok változásait, feltárják a különféle társadalmi viszonyok specifikus állapotát és a társadalmi relációval való összefüggéseket.

A **törvényhozás tárgyát** általában a legállandóbb jellegű és legjelentősebb társadalmi viszonyok, leginkább jellemző, tipikus emberi magatartások képezik, mivel azok igénylik a törvényi formát. Ez azt jelenti, hogy a legmarkánsabb parlamenti tevékenység a törvényhozás. Az Alaptörvény szerint a törvényhozás joga az Országgyűlést illeti, ilyen elnevezéssel tehát kizárólag az Országgyűlés alkothat jogszabályt.

A **törvényhozási tárgyak egyik alaptípusa az alapjogi törvény**, az Alapokmány szerint ugyanis az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg.¹⁸ A másik törvényhozási típus a szervezeti törvény, amely az Alkotmányban ismert valamennyi intézményre, szervezetre vonatkozóan szabályoz (önkormányzati, rendőrségi). Klasszikus, önállóan nevesített tárgykör a költségvetés.

A törvények a határozathozatal szerint lehetnek feles és kétharmados törvények. A megkülönböztetés egy másik formája szerint létezik egyszerű törvény, illetve alkotmánytörvény. A 2012. január 01-i hatályba lépő Magyarország Alaptörvénye vezette be a sarkalatos törvény fogalmát. A sarkalatos törvény olyan törvény, amelynek elfogadásához és módosításához a jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges. A törvényhozás folyamata részleteiben is jogilag szabályozott.

A képviselői módosító javaslat önálló parlamenti intézmény, a képviselet lényegéhez tartozik. A módosítási jog gyakran a kisebbségek véleményének tolmácsolója, nemritkán az ellenzék

¹⁸ Magyarország Alaptörvényének (2011. április 25) Szabadság és felelősség fejezete I. cikk (3) bek alapján.

fegyvere, bár a kormányzati képviselők is gyakran élnek vele. A módosító javaslat lényege, hogy amennyiben a képviselő a végsőkéig kitart, és javaslata a házszabálynak megfelel, arról a Parlamentnek külön szavaznia kell. A parlamenti jogban a módosító javaslatok változatos korlátai ismeretesek, mint az írásbeliség, az indokoltság, a kellő komolyság, a benyújtás határidőhöz kötése. A módosítás a vita bezárásáig megváltoztatható, visszavonható.

3.2.5. A rendeletalkotás

Rendeletalkotás minden olyan jogalkotás, amelyik nem törvényhozás, általában a Parlamentnek alárendelt kormányzati és államigazgatási szervek jogalkotó tevékenysége.

Az Alaptörvény többféle rendeletet különböztet meg. Az Alaptörvény elismeri a Kormány speciális szabályozó hatáskörét és kimondja: A Kormány tagja törvényben vagy kormányrendeletben kapott felhatalmazás alapján, feladatkörében eljárva, önállóan vagy más miniszter egyetértésével rendeletet alkot, amely törvénnyel, kormányrendelettel és a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendeletével nem lehet ellentétes.¹⁹

Egyes esetekben a törvények hatálybaléptetése és végrehajtása is sajátos rendeleteket igényel, ún. végrehajtási rendeletet. A végrehajtó hatalom szervei nem teljesíthetik feladataikat bizonyos általános jogi magatartásszabályok kibocsátása nélkül.

Az ágazati rendeletek az államigazgatás egy-egy ágát irányító miniszterek, testületek vagy más országos főhatóságok rendeletei. Az ágazati rendeletek legjellemzőbb példája a miniszteri rendelet. A rendeletek harmadik csoportját az önkormányzati rendeletek alkotják. A helyi önkormányzatok működésükhöz, autonómiájuk biztosításához rendeletalkotási jogkörrel rendelkeznek, az általuk alkotott rendeletek más jogszabállyal nem lehetnek ellentétesek.

3.2.6. A jogalkalmazás fogalma, fajtái, típusai, szakaszai

A **jogalkalmazás** a jogérvényesülés és a jogszabály konkretizálásának egyik esete. Az általánosan és elvontan megfogalmazott jogi normák konkrét, egyedi esetekre való vonatkoztatását, érvényesítését jelenti.

A jogalkalmazás tehát a jogkövetés mellett a jog érvényesülésének másik módja. A jogszabályok címzettjei a jogalanyok, a magatartásuk önmagában nem eredményezi a jogi normák előírásainak megvalósulását. Ezért a kényszerítés lehetőségével rendelkező állami szervek tevékenységére van szükség. Erre általában két esetben kerül sor. Az első esetben a jogszabályok címzettjei megsértették az előírásokat és így a jogi norma érvényesülésére csak a jogsértővel szembeni hátrány alkalmazásával kerülhet sor. A második esetben a jogalanyok jogkövető magatartása önmagában nem váltja ki a kívánt joghatást, ahhoz az állami szervek közreműködésére is szükség van, vagyis a jogszabályok előírása alapján a konkrét jogviszonyok keletkezése, módosulása vagy megszüntetése az illetékes állami szerv egyedi döntése nélkül nem lehetséges. Tipikusan ebbe a körbe tartoznak az engedélyezési eljárások (például építési engedélyezés, lakáscsere jóváhagyása).

Mindezek alapján a **jogalkalmazás** az arra feljogosított állami szervek olyan monopolizált és formalizált tevékenysége, amely során az általánosan megfogalmazott magatartási szabályt (normát) konkrét egyedi esetre alkalmazzák, és amely tevékenységükkel egyedi jogviszonyokat hoznak létre, módosítanak, vagy szüntetnek meg.²⁰

¹⁹ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) 18. cikk (3) bek.

²⁰ Dr. Mackó Mária-Dr.Szigeti Péter Jog és jogállam, Állam- és jogelméleti alapismeretek. Rejtjel kiadó Budapest, 2004. 122.o.

A jogalkalmazás fő jellemzői:

- a) A jogalkalmazás az arra feljogosított állami szerve tevékenysége, állami monopólium az államhatalom gyakorlásának sajátos megnyilvánulása, állami-hatalmi tevékenység,
- b) Jogalkalmazásra akkor kerül sor, ha a jog érvényesüléséhez az állami szerv közreműködése nélkülözhetetlen,
- c) Az általánosan, elvontan megfogalmazott jogalkotói gyakorlatot egyedi esetekre kell alkalmazni,
- d) A jogalkalmazás során hozott döntések a jogalanyok közötti jogviszonyokat keletkeztetnek, módosítanak, megszüntetnek, vagy ezeket megállapítják,
- e) A jogalkalmazásra eljárásjogilag szabályozott kereteken belül kerül sor,
- f) A jogalkalmazás során hozott döntés nemteljesítése kényszerintézkedést von maga után, a jogalkalmazói aktusok érvényesítését az állami szervek végső soron fizikai kényszerrel is biztosítják.

A jogalkalmazás fajtái, típusai

A **jogalkalmazás fajtáit** aszerint különböztetjük meg, hogy milyen szerv végzi, ezért adott jogrendszerben annyi faja különböztethető meg, ahány típusú szerv végez jogalkalmazást. Két alapvető jogalkalmazási fajtát emelünk ki a bírósági és a közigazgatási jogalkalmazást, minden más nevesített jogalkalmazó tevékenység ezekbe a típusokba sorolható be.

A **bírósági jogalkalmazás (és ezen belül a polgári, büntető, katonai, munkaügyi, közigazgatási és alkotmánybíráskodást)** az írott jog jellemzi, mely formalizált eljárási kereteken belül érvényesül. A közigazgatási jogalkalmazás során hivatalból vagy az ügyfél kérelmére jár el és hoz döntést, mely irányulhat ügyfelet érintő jog vagy kötelezettség megállapítására (pl. adókivetés) adat igazolására (pl. születési anyakönyvi kivonat) nyilvántartás vezetésére (lakcím nyilvántartás) hatósági ellenőrzésre. Sajátos a rendőri és más kapcsolódó rendvédelmi szervek jogalkalmazásának kérdése, mivel ez a büntetőfelfedező tevékenység során a bírói, míg a rendészeti igazgatási tevékenység során a közigazgatási jogalkalmazáshoz kapcsolódik.

A jogalkalmazás szakaszai

A jogalkalmazás öt legfontosabb művelete:

- a) **a vonatkozó jogszabályok hiteles szövegének kikeresése, megállapítása és kötelező erejük vizsgálata.** A jogszabály kiválasztásához a jogalkalmazónak a tényállásról, az esetről bizonyos kiinduló adatokkal kell rendelkezni, amire a mások által szolgáltatott információ (feljelentés, keresetlevél, vádirat) vagy a saját tapasztalat nyomán (nyomozás, ellenőrzés) tesz szert,
- b) **a tényállás megállapítása, pontosabban a ténymegállapítások összegyűjtése, megértése, mérlegelése, áttekintése.** Sajátos megismerési tevékenység, a jogilag releváns tények kiszűrése, értékelése,
- c) **a jogszabály értelmezése** a jogi norma konkrét tényállásra vonatkozó tartalmának feltárása,
- d) **a megállapított tényállás jogi minősítése** a jogalkalmazás folyamatának döntő eleme, mivel ekkor történik a jogszabály általános előírásainak és valamennyi konkrét eseti tényállás egyediségének egymásra vetítése,
- e) **a jogkövetkezmények megállapítása** a jogalkalmazás folyamatának utolsó, záró művelete. Közvetlenül a tényállás jogi minősítéséhez kapcsolódik, azzal nem állhat ellentétben. A jogkövetkezmények megállapítása önálló, felelősségteljes művelet. A

megállapítható jogkövetkezmények körét egyrészt a jogi minősítés, másrészt pedig a jogi szabályozás jellege szabja meg. A jogi minősítés kizárja a vele ellentétes jogkövetkezmények megállapítását (ha nem bűnös, elítélni nem lehet).

Alkotmányjogi alapismeretek

3.3. Az alkotmány fogalma, az alkotmányossági követelmények

Az **alkotmány** olyan különleges alaptörvényt jelent, amelyben az állam önmagát korlátozva biztosítja polgárai számára az alapvető jogokat és megszabja a hatalom gyakorlásának törvényes kereteit és szervezetét.²¹ Az alkotmányosság tágabb értelmezése a jogilag szabályozott és korlátozott állami főhatalom követelményét fejezi ki, szűkebb értelmezése pedig alaptörvényt jelent. Az alkotmány tehát tartalmi szempontból alaptörvény, mely kifejezi a társadalmi berendezkedés alapjait, meghatározza a társadalom és az állam viszonyát, az állam és kormányformát, a gazdasági és a társadalmi rendet, megállapítja az alapvető jogokat és kötelezettségeket, szabályozza az államszervezet felépítését az egyes állami szervek típusait, és azok működését. Formai értelemben is különleges alaptörvény, mivel a jogforrási hierarchia csúcsán helyezkedik el, és speciálisak megalkotásának, módosításának feltételei.

Az **alkotmányosság elvi szintű deklarációk sorozata**, összefoglalja a demokratikus alkotmány tartalmát és gyakorlati megvalósulási kritériumait.²² Mindezek alapján az alkotmány szükséges és konjunktívan érvényesülő – alkotmányosság fogalmi körébe tartozó – elemei a következők: népszuverenitás és a népképviselő elve; a hatalmi ágak szétválasztásának és egyensúlyának elve; a törvények uralma, a jogállam megvalósítása; az egyenjogúság elve; az emberi jogok deklarálása.

Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) valamint Magyarország Alaptörvényének Átmeneti Rendelkezései (2011. december 31.) – (a továbbiakban: Átmeneti rendelkezések) - 2012. január 01-én lépett hatályba. Az Átmeneti rendelkezések az Alaptörvény részét képezik.

3.4. Az államhatalmi szervek rendszere

A demokratikus állam alapvető jellemzője, hogy az egyes hatalmi ágak (törvényhozói, bírói, végrehajtói) és az egyes feladatok megvalósítására létrehozott szervek az alkotmányban meghatározott hatásköreiket gyakorolják, egymás hatásköreit nem vonhatják el. (hatalommegosztás elve) Közöttük a „fékek és ellensúlyok elvének” alkalmazásával egyensúly jön létre, nincsenek egymással alá-fölrendeltségi viszonyban, csupán kontrollálják egymás tevékenységét.

3.4.1. Az Országgyűlés

Az **Országgyűlés** Magyarország legfőbb népképviselői szerve. Az Országgyűlés feladatkörei, hatáskörei:

- a) megalkotja és módosítja Magyarország Alaptörvényét,
- b) törvényeket alkot,
- c) elfogadja a központi költségvetést, és jóváhagyja annak végrehajtását,
- d) felhatalmazást ad a feladat- és hatáskörébe tartozó nemzetközi szerződés kötelező hatályának elismerésére,

²¹ Kukorelli István: Alkotmánytan, Osiris kiadó Budapest 1995. 9. o.

²² Az alkotmányosság eszméjének nem csupán a deklaráció szintjén kell megvalósulnia, hanem az alkotmányban és az államszervezési, közhatalmi modellben olyan garanciáknak kell lenni, melyek az alkotmányosság megvalósulását biztosítják. Ezek hiányában ún. „fiktív vagy nem realizált” alkotmányról beszélünk.

- e) megválasztja a köztársasági elnököt, az Alkotmánybíróság tagjait és elnökét, a Kúria elnökét, az Országos Bírósági Hivatal elnökét, a legfőbb ügyészt, az alapvető jogok biztosát és helyetteseit, valamint az Állami Számvevőszék elnökét,
- f) megválasztja a miniszterelnököt, dönt a Kormánnyal kapcsolatos bizalmi kérdésről,
- g) feloszlátja az alaptörvény-ellenesen működő képviselő-testületet,
- h) határoz a hadiállapot kinyilvánításáról és a békekötésről,
- i) különleges jogrendet érintő, valamint katonai műveletekben való részvétellel kapcsolatos döntéseket hoz,
- j) közkegyelmet gyakorol,
- k) az Alaptörvényben és törvényben meghatározott további feladat- és hatásköröket gyakorol.

Az országgyűlési képviselők jogai és kötelezettségei egyenlők, tevékenységüket a köz érdekében végzik, e tekintetben nem utasíthatók.

Az Országgyűlés megbízatása az alakuló ülésével kezdődik, és a következő Országgyűlés alakuló üléséig tart. Az alakuló ülést – a választást követő harminc napon belüli időpontra – a köztársasági elnök hívja össze. Az Országgyűlés kimondhatja feloszlását.

A köztársasági elnök a választások egyidejű kitűzésével feloszlathatja az Országgyűlést, ha a Kormány megbízatásának megszűnése esetén a köztársasági elnök által miniszterelnöknek javasolt személyt az Országgyűlés az első személyi javaslat megtételének napjától számított negyven napon belül nem választja meg, vagy az Országgyűlés az adott évre vonatkozó központi költségvetést március 31-ig nem fogadja el.

Az Országgyűlés feloszlásától vagy feloszlátásától számított kilencven napon belül új Országgyűlést kell választani.

Az országgyűlési képviselő megbízatása megszűnik: az Országgyűlés megbízatásának megszűnésével; halálával; összeférhetetlenség kimondásával; lemondásával; ha a megválasztásához szükséges feltételek már nem állnak fenn; ha egy éven keresztül nem vesz részt az Országgyűlés munkájában.

Az **Országgyűlés tisztségviselői** az Országgyűlés: -elnöke (házelnök), az -alelnöke (alelnök), a -háznagya (háznagy) és az Országgyűlés jegyzője (jegyző).

Az Országgyűlés az alakuló ülésén – az Országgyűlésben képvisellel rendelkező pártok országgyűlési képviselőcsoportjai vezetőinek indítványára, a legidősebb képviselő (korelnök) javaslata alapján – tagjai közül titkos szavazással megválasztja a házelnököt, az alelnököket és a jegyzőket.

A **Házbizottság** állást foglal az Országgyűlés ülésszakonkénti és ülésszakon belüli munkarendjéről, javaslatot készít az ülések napirendjére, időtartamára és a felszólalási időkeretekre, meghatározza a nemzetiségek érdekeit, jogait érintő és az európai uniós kérdéssel összefüggő napirendi pontokat, megvitatja az Országgyűlés működését érintő önálló indítványokat, és ezekkel kapcsolatban állást foglal, egyeztet a Országgyűlés működésével kapcsolatos vitás kérdéseket, javaslatot tehet a nemzetközi kapcsolatok szervezésére vonatkozó ügyekben, előkészíti az ünnepi eseményeket, állást foglal a parlamenti munka sajtónyilvánosságával kapcsolatos kérdésekben.

A Házbizottság elnöke a házelnök, tagjai az alelnökök, a képviselőcsoportok vezetői és a háznagy.

Az Országgyűlés **országgyűlési bizottság**ként állandó bizottságokat és a nemzetiségeket képviselő bizottságot hoz létre, valamint eseti bizottságot és vizsgálóbizottságot hozhat létre.

Az országgyűlési képviselők tevékenységük összehangolására a házszabályi rendelkezésekben meghatározott feltételek szerint országgyűlési képviselőcsoportot alakíthatnak.

Az **országgyűlési képviselő** kérdést intézhet az alapvető jogok biztosához, az Állami Számvevőszék elnökéhez, a legfőbb ügyészhez és a Magyar Nemzeti Bank elnökéhez a feladatkörükbe tartozó bármely ügyben. Az országgyűlési képviselő interpellációt és kérdést intézhet a Kormányhoz és a Kormány tagjához a feladatkörükbe tartozó bármely ügyben.

Az Országgyűlés évenként két rendes ülősszakot tart: minden év február elsejétől június tizenötödikéig, illetve szeptember elsejétől december tizenötödikéig. Az ülősszak ülősséből, az ülőss ülőssnapokból áll. Az Országgyűlés ülősszakait és ülősseit a házelnök hívja össze.

Az Országgyűlés ülőssei nyilvánosak. A Kormány vagy bármely országgyűlési képviselő kérelmére az Országgyűlés az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával zárt ülőss tartásáról határozhat.

Az Országgyűlés akkor határozatképes, ha az ülőssen az országgyűlési képviselőknek több mint a fele jelen van. Ha az Alaptörvény eltérően nem rendelkezik, az Országgyűlés határozatait a jelen lévő országgyűlési képviselők több mint a felének szavazatával hozza meg. A házszabályi rendelkezések egyes döntések meghozatalát minősített többséghez köthetik.

Az Országgyűlés a jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával elfogadott házszabályi rendelkezésekben állapítja meg működésének szabályait és tárgyalási rendjét. Az Országgyűlés zavartalan működésének biztosítása és méltóságának megőrzése érdekében az Országgyűlés elnöke a házszabályi rendelkezésekben meghatározott rendészeti és fegyelmi jogkört gyakorol. Az Országgyűlés biztonságáról országgyűlési őrség gondoskodik. Az országgyűlési őrség működését az Országgyűlés elnöke irányítja.

A köztársasági elnök, a Kormány tagja, az Alkotmánybíróság elnöke, a Kúria elnöke, a legfőbb ügyész, az alapvető jogok biztosja, az Állami Számvevőszék elnöke, a központi költségvetésről szóló törvényjavaslat és a központi költségvetés módosításáról szóló törvényjavaslat vitája során a Költségvetési Tanács elnöke, továbbá az általa benyújtott beszámoló országgyűlési vitája során az Országgyűlés előtt beszámolásra kötelezett, valamint európai uniós kérdéssel összefüggő napirend országgyűlési vitája során az Európai Parlament magyarországi képviselője (a továbbiakban együtt: tanácskozási joggal rendelkező személy) részt vehet és – az ülőss lefolytatásával kapcsolatos házszabályi rendelkezések keretei között – bármikor felszólalhat az Országgyűlés ülőssén.

Az országgyűlési képviselőt mentelmi jog és a függetlenségét biztosító javadalmozás illeti meg.

A képviselő bíróság vagy hatóság előtt – képviselői megbízatásának ideje alatt és azt követően – nem vonható felelősségre leadott szavazata, továbbá a képviselői megbízatásának gyakorlása során a képviselői megbízatásával összefüggésben általa közölt tény vagy vélemény miatt (mentelmi jog). A képviselő mentelmi joga nem terjed ki a közigazgatási

hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló törvény szerinti közigazgatási hatósági eljárásokra.

A mentesség nem vonatkozik a képviselők polgári jogi felelősségére és a következő bűncselekményekre: a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény szerinti közösség elleni uszítás, nemzeti jelkép megsértése, a nemzetiszocialista vagy kommunista rendszerek bűneinek nyilvános tagadása, minősített adattal visszaélés.

A képviselő ellen csak az Országgyűlés előzetes hozzájárulásával lehet büntetőeljárást, valamint – a mentelmi jogról az adott ügyre vonatkozó önkéntes lemondás hiányában – szabálysértési eljárást indítani vagy folytatni, továbbá büntetőeljárás jogi kényszerintézkedést alkalmazni.

A képviselőt csak bűncselekmény elkövetésének tettenérésekor lehet őrizetbe venni, vagy vele szemben más büntetőeljárás jogi kényszerintézkedést alkalmazni. Szabálysértés elkövetésének tettenérésekor lehet – ha a szabálysértési őrizet elrendelésének törvényben meghatározott feltételei fennállnak – szabálysértési őrizetbe venni, vagy vele szemben más szabálysértési kényszerintézkedést alkalmazni. A képviselő mentelmi jogáról – a szabálysértési eljárás kivételével – nem mondhat le.

Sarkalatos törvény meghatározza azokat a közhivatalokat, amelyeket országgyűlési képviselő nem tölthet be, valamint más összeférhetetlenségi eseteket is megállapíthat. (Az összeférhetetlenség jellege hivatali, illetve gazdasági összeférhetetlenség.)

A képviselő a megbízatása keletkezését követő harminc napon belül, majd azt követően minden évben január 31-ig, valamint a megbízatásának megszűnését követő harminc napon belül vagyonynyilatkozatot tesz.

Az Országgyűlés hivatali szervezete az **Országgyűlés Hivatala**, mely az Országgyűlés szervezeti, működtetési, ügyviteli és döntés-előkészítési feladatait ellátó központi költségvetési szerv.

Az országgyűlési képviselőket a választópolgárok általános és egyenlő választójog alapján, közvetlen és titkos szavazással, a választók akaratának szabad kifejezését biztosító választáson választják.

Az **országgyűlési képviselők létszáma** százkilencvenkilenc. Százhat országgyűlési képviselőt egyéni választókerületben, kilencvenhárom országgyűlési képviselőt országos listán választanak. Minden egyéni választókerületben egy országgyűlési képviselő választható. Az egyéni választókerületben képviselőjelölt párt jelöltjeként vagy független jelöltként indulhat. Országos lista pártlistaként vagy nemzetiségi listaként állítható.

Az országgyűlési képviselők választása egyfordulós. A magyarországi lakóhellyel rendelkező választópolgár egy egyéni választókerületi jelöltre és egy pártlistára szavazhat.

A magyarországi lakóhellyel rendelkező, névjegyzékben nemzetiségi választópolgárként szereplő választópolgár egy egyéni választókerületi jelöltre és nemzetiségének listájára, ennek hiányában egy pártlistára szavazhat.

A magyarországi lakóhellyel nem rendelkező választópolgár egy pártlistára szavazhat. Az egyéni választókerületben az a jelölt lesz országgyűlési képviselő, aki a legtöbb érvényes szavazatot kapta. Nem szerezhethet mandátumot az a pártlista, amely a pártlistákra és a nemzetiségi listákra leadott összes érvényes szavazat legalább öt százalékát nem érte el.

A nemzetiségi listát állító, de azon mandátumot nem szerző nemzetiséget nemzetiségi szószóló képviseli az Országgyűlésben. A nemzetiségi szószóló a nemzetiségi listán első helyen szereplő jelölt lesz.

3.4.2. A Kormány

A kormányzás tágabb értelemben a kormányzati tevékenység gyakorlását jelenti, szűkebb értelemben kormányzáson a Kormány²³ munkáját, feladatainak megvalósítását, hatásköreinek gyakorlását értjük.²⁴

A **Kormány** a végrehajtó hatalom általános szerve, amelynek feladat- és hatásköre kiterjed mindarra, amit az Alaptörvény vagy jogszabály kifejezetten nem utal más szerv feladat- és hatáskörébe. A Kormány az Országgyűlésnek felelős.

A **Kormány** a közigazgatás legfőbb szerve, törvényben meghatározottak szerint államigazgatási szerveket hozhat létre.

Feladatkörében eljárva a Kormány törvényben nem szabályozott tárgykörben, illetve törvényben kapott felhatalmazás alapján rendeletet alkot, mely törvénnyel nem lehet ellentétes.

A **Kormány tagjai** a miniszterelnök és a miniszterek. A miniszterelnök rendeletben a miniszterek közül egy vagy több miniszterelnök-helyettest jelöl ki. A miniszterelnököt az Országgyűlés a köztársasági elnök javaslatára²⁵ országgyűlési képviselők több mint a felének szavazatával választja meg, aki a megválasztásával lép hivatalba. Ha a miniszterelnöknek javasolt személyt az Országgyűlés nem választotta meg, a köztársasági elnök az új javaslatát tizenöt napon belül teszi meg.

A **minisztert** a miniszterelnök javaslatára a köztársasági elnök nevezi ki. A miniszter a kinevezésében megjelölt időpontban, ennek hiányában a kinevezésével hivatalba lép. A Kormány a miniszterek kinevezésével alakul meg. A Kormány tagja az Országgyűlés előtt esküt tesz.

Tárca nélküli miniszter a Kormány által meghatározott feladatkör ellátására nevezhető ki. A Kormány általános hatáskörű területi államigazgatási szerve a fővárosi és megyei kormányhivatal.

A miniszterelnök meghatározza a Kormány általános politikáját. A miniszter a Kormány általános politikájának keretei között önállóan irányítja az államigazgatásnak a feladatkörébe tartozó ágazatait és az alárendelt szerveket, valamint ellátja a Kormány vagy a miniszterelnök által meghatározott feladatokat. A Kormány tagja törvényben vagy kormányrendeletben kapott felhatalmazás alapján, feladatkörében eljárva, önállóan vagy más miniszter egyetértésével rendeletet alkot, amely törvénnyel, kormányrendelettel és a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendeletével nem lehet ellentétes.

²³ Magyarország Alaptörvényének (2011.április 25) 2012. január 01-i hatályba lépését követően az Alaptörvény Állam című fejezetének 15-22 cikkei tartalmazzák a hatályos joganyagot.

²⁴ Kilényi im. 54.o

²⁵ A köztársasági elnök a javaslatát,

a) ha a miniszterelnök megbízatása az újonnan megválasztott Országgyűlés megalakulásával szűnt meg, az új Országgyűlés alakuló ülésén teszi meg;

b) ha a miniszterelnök megbízatása lemondásával, halálával, összeférhetlenség kimondásával, a megválasztásához szükséges feltételek hiánya miatt vagy azért szűnt meg, mert az Országgyűlés a bizalmi szavazáson a miniszterelnökkel szemben bizalmatlanságát fejezte ki, a miniszterelnök megbízatása megszűnésétől számított tizenöt napon belül teszi meg.

A Magyarország minisztériumainak felsorolását külön törvény tartalmazza.²⁶ Magyarország minisztériumai

- a) a Miniszterelnökség, mint elsősorban az állam tevékenységének kormányzati, valamint a Kormány társadalompolitikai tevékenységének összehangolását ellátó minisztérium,
- b) a Miniszterelnöki Kabinetiroda, mint elsősorban általános politikai koordinációt ellátó minisztérium,
- c) a szakpolitikai feladatokat ellátó minisztériumok.

A **Kormány tagja tevékenységéért felelős** az Országgyűlésnek, valamint a miniszter a miniszterelnöknek. A Kormány tagja részt vehet és felszólalhat az Országgyűlés ülésein. Az Országgyűlés és az országgyűlési bizottság az ülésén való megjelenésre kötelezheti a Kormány tagját.

Az Országgyűlés tájékoztatást kérhet a Kormánytól az Európai Unió kormányzati részvétellel működő intézményeinek döntéshozatali eljárásában képviselendő kormányálláspontról, és állást foglalhat az eljárásban napirenden szereplő tervezetről. A Kormány az európai uniós döntéshozatal során az Országgyűlés állásfoglalásának alapulvételével jár el.

A miniszterelnök megbízatásának megszűnésével a Kormány megbízatása megszűnik.

A miniszterelnök megválasztásához szükséges feltételek hiányának megállapításáról és az összeférhetetlenség kimondásáról az Országgyűlés a jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával határoz.

Az országgyűlési képviselők egyötöde a miniszterelnökkel szemben írásban - a miniszterelnöki tisztségre javasolt személy megjelölésével²⁷ - bizalmatlansági indítványt nyújthat be. Ha az Országgyűlés a bizalmatlansági indítványt támogatja, ezzel bizalmatlanságát fejezi ki a miniszterelnökkel szemben, egyben miniszterelnöknek megválasztja a bizalmatlansági indítványban miniszterelnöki tisztségre javasolt személyt. Az Országgyűlés döntéséhez az országgyűlési képviselők több mint a felének szavazata szükséges.

A miniszterelnök bizalmi szavazást indítványozhat. Az Országgyűlés a miniszterelnökkel szemben bizalmatlanságát fejezi ki, ha a miniszterelnök javaslatára tartott bizalmi szavazáson az országgyűlési képviselők több mint a fele nem támogatja a miniszterelnököt. A miniszterelnök indítványozhatja, hogy a Kormány által benyújtott előterjesztés feletti szavazás egyben bizalmi szavazás legyen. Az Országgyűlés a miniszterelnökkel szemben bizalmatlanságát fejezi ki, ha a Kormány által benyújtott előterjesztést nem támogatja. Az Országgyűlés bizalmi kérdésről való döntését a bizalmatlansági indítvány vagy a miniszterelnöknek az indítványa betérjesztésétől számított három nap után, de legkésőbb a betérjesztéstől számított nyolc napon belül hozza meg.

A Kormány a megbízatása megszűnésétől az új Kormány megalakulásáig ügyvezető kormányként gyakorolja hatáskörét, nemzetközi szerződés kötelező hatályát azonban nem ismerheti el, rendeletet csak törvény felhatalmazása alapján, halaszthatatlan esetben alkothat.

Ha a miniszterelnök megbízatása lemondásával vagy az újonnan megválasztott Országgyűlés megalakulásával szűnik meg, a miniszterelnök az új miniszterelnök megválasztásáig ügyvezető miniszterelnökként gyakorolja hatáskörét, miniszter felmentésére vagy új miniszter kinevezésére azonban javaslatot nem tehet, rendeletet csak törvény felhatalmazása alapján, halaszthatatlan esetben alkothat. Ha a miniszterelnök megbízatása halálával,

²⁶ Erre vonatkozóan lásd 2018. évi V. törvény Magyarország minisztériumainak felsorolásáról, valamint egyes kapcsolódó törvények módosításáról.

²⁷ Ün. konstruktív bizalmatlansági indítvány.

összeférhetetlenség kimondásával, a megválasztásához szükséges feltételek hiánya miatt vagy azért szűnt meg, mert az Országgyűlés bizalmi szavazáson a miniszterelnökkel szemben bizalmatlanságát fejezte ki, az új miniszterelnök megválasztásáig a miniszterelnök hatáskörét korlátozásokkal a miniszterelnök-helyettes vagy - több miniszterelnök-helyettes esetén - az első helyen kijelölt miniszterelnök-helyettes gyakorolja.

A miniszter a miniszterelnök megbízatásának megszűnésétől az új miniszter kinevezéséig vagy az új Kormány más tagjának a miniszteri feladatok ideiglenes ellátásával való megbízásáig ügyvezető miniszterként gyakorolja hatáskörét, rendeletet azonban csak halaszthatatlan esetben alkothat.

3.4.3. A köztársasági elnök

Magyarország államfője a köztársasági elnök,²⁸ aki kifejezi a nemzet egységét, és örökdik az államszervezet demokratikus működése felett. A köztársasági elnök a Magyar Honvédség főparancsnoka. Jogköreit önállóan, illetve egyes jogköreit a kormány tagjának ellenjegyzésével gyakorolhatja.

A köztársasági elnök:

- a) képviseli Magyarországot,
- b) részt vehet és felszólalhat az Országgyűlés ülésein,
- c) törvényt kezdeményezhet,
- d) országos népszavazást kezdeményezhet,
- e) kitűzi az országgyűlési képviselők, a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek általános választását, valamint az európai parlamenti választás és az országos népszavazás időpontját,
- f) különleges jogrendet érintő döntéseket hoz,
- g) összehívja az Országgyűlés alakuló ülését,
- h) feloszlatja az Országgyűlést,
- i) az elfogadott törvényt az Alaptörvénnyel való összhangjának vizsgálatára megküldheti az Alkotmánybíróságnak, vagy megfontolásra visszaküldheti az Országgyűlésnek,
- j) javaslatot tesz a miniszterelnök, a Kúria elnöke, az Országos Bírószági Hivatal elnöke, a legfőbb ügyész és az alapvető jogok biztosa személyére,
- k) kinevezi a hivatásos bírákat és a Költségvetési Tanács elnökét,
- l) megerősíti tisztségében a Magyar Tudományos Akadémia elnökét és a Magyar Művészeti Akadémia elnökét,
- 1) kialakítja hivatala szervezetét.

A köztársasági elnök a kormány tagjának ellenjegyzésével:

- a) az Országgyűlés felhatalmazása alapján elismeri a nemzetközi szerződés kötelező hatályát,
- b) megbízza és fogadja a nagyköveteket és a követeket,²⁹
- c) kinevezi a minisztereket, a Magyar Nemzeti Bank elnökét, alelnökeit, az önálló szabályozó szerv vezetőjét és az egyetemi tanárokat,³⁰

²⁸ Magyarország Alaptörvényének (2011.április 25) 2012. január 01-i hatályba lépését követően az Alaptörvény Állam című fejezetének 9-14 cikkei, továbbá a köztársasági elnök jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011.évi CX törvény tartalmazzák a hatályos joganyagot.

²⁹ A köztársasági elnök teljesítését megtagadja, ha a jogszabályi feltételek hiányoznak, vagy alapos okkal arra következtet, hogy az államszervezet demokratikus működésének súlyos zavarát eredményezné.

- d) megbízza az egyetemek rektorait,³¹
- e) kinevezi és előlépteti a tábornokokat,³²
- f) törvényben meghatározott kitüntetések, díjakat és címeket adományoz, valamint engedélyezi külföldi állami kitüntetések viselését,³³
- g) gyakorolja az egyéni kegyelmezés jogát,
- h) dönt a feladat- és hatáskörébe tartozó területszervezési kérdésekben,
- i) dönt az állampolgárság megszerzésével és megszűnésével kapcsolatos ügyekben,
- j) dönt mindazokban az ügyekben, amelyeket törvény a hatáskörébe utal.

Köztársasági elnökké megválasztható bármely magyar állampolgár, aki a harmincötödik életévét betöltötte. A köztársasági elnököt az Országgyűlés öt évre választja, e tisztségre legfeljebb egy alkalommal lehet újraválasztani.

A **köztársasági elnök személye** sérthetetlen, ellene büntetőeljárást csak megbízatásának megszűnése után lehet indítani. Az Alaptörvényt vagy tisztsége gyakorlásával összefüggésben valamely törvényt szándékosan megsértő, illetve szándékos bűncselekményt elkövető köztársasági elnökkel szemben az országgyűlési képviselők egyötöde indítványozhatja a tisztségtől való megfosztást. A megfosztási eljárás megindításához az országgyűlési képviselők kétharmadának titkos szavazata szükséges. Az Országgyűlés határozatának meghozatalától kezdődően a megfosztási eljárás befejezéséig a köztársasági elnök nem gyakorolhatja hatáskörét. A megfosztási eljárás lefolytatása az Alkotmánybíróság hatáskörébe tartozik. Ha az Alkotmánybíróság az eljárás eredményeként a köztársasági elnök közjogi felelősségét megállapítja, a köztársasági elnököt tisztségétől megfoszthatja.

A **köztársasági elnöki tisztség összeegyeztethetetlen** minden más állami, társadalmi, gazdasági és politikai tisztséggel vagy megbízatással. Ezért más keresőfoglalkozást nem folytathat, és egyéb tevékenységéért - a szerzői jogi védelem alá eső tevékenység kivételével - díjazást nem fogadhat el.

A köztársasági elnök feladatkörei ellátását kilencven napon túl lehetetlenné tevő állapotának és a megválasztásához szükséges feltételek hiányának megállapításáról, valamint az összeférhetetlenség kimondásáról az Országgyűlés a jelen lévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával határoz.

A köztársasági elnök átmeneti akadályoztatása esetén az akadályoztatás megszűnéséig vagy a köztársasági elnök megbízatásának megszűnése esetén az új köztársasági elnök hivatalba lépéséig a köztársasági elnök feladat- és hatáskörét az Országgyűlés elnöke gyakorolja. A köztársasági elnök átmeneti akadályoztatásának tényét a köztársasági elnök, a Kormány vagy bármely országgyűlési képviselő kezdeményezésére az Országgyűlés állapítja meg.

A köztársasági elnököt feladatainak ellátásában a Hivatal segíti.

³⁰ A köztársasági elnök teljesítését megtagadja, ha a jogszabályi feltételek hiányoznak, vagy alapos okkal arra következtet, hogy az az államszervezet demokratikus működésének súlyos zavarát eredményezné.

³¹ A köztársasági elnök teljesítését megtagadja, ha a jogszabályi feltételek hiányoznak, vagy alapos okkal arra következtet, hogy az az államszervezet demokratikus működésének súlyos zavarát eredményezné.

³² A köztársasági elnök teljesítését megtagadja, ha a jogszabályi feltételek hiányoznak, vagy alapos okkal arra következtet, hogy az az államszervezet demokratikus működésének súlyos zavarát eredményezné.

³³ A köztársasági elnök a teljesítését megtagadja, ha az az Alaptörvény értékrendjét sértené.

3.4.4. A bíróság

A bíróságok igazságszolgáltatási tevékenységet látnak el. Bíróság a rendes és a közigazgatási bíróság.

A rendes bíróságok döntenek büntetőügyben, magánjogi jogvitában és törvényben meghatározott egyéb ügyben. A rendes bírósági szervezet legfőbb szerve a Kúria, amely biztosítja a rendes bíróságok jogalkalmazásának egységét, a rendes bíróságokra kötelező jogegységi határozatot hoz.

A közigazgatási bíróságok döntenek közigazgatási jogvitákban és törvényben meghatározott egyéb ügyben. A közigazgatási bírósági szervezet legfőbb szerve a Közigazgatási Felsőbíróság, amely biztosítja a közigazgatási bíróságok jogalkalmazásának egységét, a közigazgatási bíróságokra kötelező jogegységi határozatot hoz.

A bírósági szervezet többszintű. Az ügyek meghatározott csoportjaira külön bíróságok létesíthetők.³⁴

A bíróságok³⁵ igazságszolgáltatási tevékenységet látnak el. Az igazságszolgáltatás olyan jogalkalmazó tevékenység, amelyben egyedi jogvitás ügyek jogszabályok alapján történő eldöntése valósul meg a jogszerű állapot helyreállítása, illetőleg a jogsérelem által okozott joghátrány kiegyenlítése céljából. A bíróságok a vitássá tett vagy megsértett jogról, az önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközéséről és megsemmisítéséről, a helyi önkormányzat törvényen alapuló jogalkotási kötelezettsége elmulasztásának megállapításáról - törvényben szabályozott eljárás során - véglegesen döntenek. A bíróságok a jogalkalmazási tevékenységük során biztosítják a jogszabályok érvényesülését.

A bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. Az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak³⁶.

A bíróság határozata mindenkire kötelező, ideértve azt is, ha a bíróság valamely ügyben hatáskörét vagy ennek hiányát állapítja meg. A bíróság előtt mindenki egyenlő.

A bíróság dönt

- a) büntetőügyben, magánjogi jogvitában, törvényben meghatározott egyéb ügyben,
- b) a közigazgatási határozatok törvényességéről,
- c) az önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközéséről és megsemmisítéséről,
- d) a helyi önkormányzat törvényen alapuló jogalkotási kötelezettsége elmulasztásának megállapításáról.

Magyarországon az igazságszolgáltatást a következő bíróságok gyakorolják:

- a) a Kúria,
- b) az ítéltábla,
- c) a törvényszék,
- d) a járásbíróság és
- e) a közigazgatási és munkaügyi bíróság.

³⁴ Magyarország Alaptörvénye 28 cikk. Lásd még A közigazgatási bíróságokról szóló törvény hatálybalépéséről és egyes átmeneti szabályokról szóló 2018. évi CXXXI. törvény. (hatályos 2020. január 01-től)

³⁵ Magyarország Alaptörvényének (2011. április 25) Állam című fejezetének 25-28. cikkei tartalmazzák a hatályos joganyagot. Kapcsolódó jogszabály még a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény

³⁶ Magyarország Alaptörvénye 28 cikk

A legfőbb bírói szerv a Kúria, mely jogi személy. A Kúriát az elnök vezeti. A Kúria feladatai:

- a) elbírálja - törvényben meghatározott ügyekben - a törvényszék, továbbá az ítéltábla határozata ellen előterjesztett jogorvoslatot,
- b) elbírálja a felülvizsgálati kérelmet,
- c) a bíróságokra kötelező jogegységi határozatot hoz,
- d) joggyakorlat-elemzést folytat a jogerősen befejezett ügyekben, ennek keretében feltárja és vizsgálja a bíróságok ítélkezési gyakorlatát,
- e) elvi bírósági határozatokat és elvi bírósági döntéseket tesz közzé,
- f) dönt az önkormányzati rendelet más jogszabályba ütközéséről és megsemmisítéséről,
- g) dönt a helyi önkormányzat törvényen alapuló jogalkotási kötelezettsége elmulasztásának megállapításáról, és
- h) eljár a hatáskörébe tartozó egyéb ügyekben.

A **Kúria** feladatának ellátása körében jogegységi határozatokat hoz, joggyakorlat-elemzést folytat jogerősen befejezett ügyekben, valamint elvi bírósági határozatokat és elvi bírósági döntéseket tesz közzé. A Kúrián ítélkező, jogegységi, önkormányzati, valamint elvi közzétételi tanácsok, büntető, polgári, közigazgatási-munkaügyi kollégiumok, továbbá bírósági joggyakorlat-elemző csoportok működnek.

Az **ítélőtábla** elbírálja a járásbíróság és a törvényszék határozata ellen előterjesztett jogorvoslatot, továbbá eljár a hatáskörébe utalt egyéb ügyekben. Az ítéltábla jogi személy, melyet az elnök vezet. Az ítéltáblán tanácsok, büntető, valamint polgári kollégiumok működnek. A katonai tanács által első fokon elbírált, katonai büntetőeljárásra tartozó ügyekben másodfokon a külön törvényben meghatározott ítéltáblán működő katonai tanács jár el.

A **törvényszék** első fokon jár el, és másodfokon elbírálja a járásbíróságok, valamint a közigazgatási és munkaügyi bíróságok határozatai ellen bejelentett fellebbezéseket.

A törvényszék jogi személy, melyet az elnök vezet. A törvényszéken tanácsok, csoportok és büntető, polgári, gazdasági, valamint közigazgatási-munkaügyi kollégiumok működnek. A kollégiumok összevontan is működhetnek. Törvény által meghatározott ügyekben első fokon - a külön törvényben meghatározott törvényszékeken és illetékességi területtel - katonai tanácsok járnak el.

A **járásbíróság** első fokon jár el. A járásbíróság nem jogi személy, azonban az elnöke az államháztartási gazdálkodási szabályok szerint kötelezettségeket vállalhat a törvényszék belső szabályzatában meghatározott módon. A járásbíróságot az elnök vezeti. A járásbíróságon meghatározott jellegű ügyek intézésére csoportok létesíthetők.

A közigazgatási és munkaügyi bíróság első fokon jár el

- a) a közigazgatási határozatok bírósági felülvizsgálata iránti,
- b) a munkaviszonyból és a munkaviszony jellegű jogviszonyból származó, valamint
- c) a törvény által hatáskörébe utalt egyéb ügyekben.

A közigazgatási és munkaügyi bíróság nem jogi személy, azt az elnök vezeti. Az elnöke az államháztartási gazdálkodási szabályok szerint kötelezettségeket vállalhat a törvényszék belső szabályzatában meghatározott módon. A közigazgatási és munkaügyi bíróságon meghatározott jellegű ügyek intézésére csoportok létesíthetők.

A kollégiumok tevékenységétől függetlenül, azok mellett, külön törvényben meghatározott számban és illetékességi területtel közigazgatási és munkaügyi regionális kollégium működik. A közigazgatási és munkaügyi regionális kollégium törvényben meghatározott szakmai feladatokat lát el, szervezeti kereteit a törvény által meghatározott törvényszék biztosítja.

Ha a közigazgatási és munkaügyi regionális kollégium illetékességi területe kizárólag egy törvényszékre terjed ki, a törvényszék közigazgatási-munkaügyi kollégiumára a kollégiumi tagság és a működés tekintetében a közigazgatási és munkaügyi regionális kollégiumra vonatkozó szabályokat megfelelően alkalmazni kell, továbbá ebben az esetben a törvényszék közigazgatási-munkaügyi kollégiuma, illetve kollégiumvezetője ellátja a közigazgatási és munkaügyi regionális kollégium, illetve regionális kollégiumvezető feladatait is.

A bíróságok feladatai az ítélezés egységének biztosítása érdekében

- a) A Kúria, biztosítja a bíróságok jogalkalmazásának egységét, a bíróságokra kötelező jogegységi határozatot hoz.
- b) A bírósági joggyakorlat-elemző csoport feladata az ítélezési gyakorlat vizsgálata. A bírósági joggyakorlat-elemző csoport a vizsgálat eredményéről összefoglaló véleményt készít. Az elkészült összefoglaló véleményt a Kúria tárgykör szerint illetékes kollégiuma megvitatja, és egyetértése esetén annak megállapításait a csoport vezetője a Kúria honlapján közzéteszi.
- c) Az elvi bírósági határozatok és az elvi bírósági döntések kiválasztására és közzétételére a Kúrián büntető, polgári, gazdasági, munkaügyi és közigazgatási szakágú elvi közzétételi tanács működik.

Jogegységi eljárásnak van helye, ha a joggyakorlat továbbfejlesztése vagy az egységes ítélezési gyakorlat biztosítása érdekében elvi kérdésben jogegységi határozat meghozatala, korábban meghozott jogegységi határozat megváltoztatása vagy hatályon kívül helyezése szükséges, vagy a Kúria valamely ítélező tanácsa jogkérdésben el kíván térni a Kúria másik ítélező tanácsának elvi bírósági határozatként közzétett határozatától vagy közzétett elvi bírósági döntéstől.

Jogegységi eljárást kell lefolytatni, ha azt

- a) a Kúria elnöke vagy kollégiumvezetője, illetve helyetteseik, valamint az ítélőtábla elnöke,
 - b) a Kúria valamely ítélező tanácsa jogkérdésben el kíván térni a Kúria másik ítélező tanácsának elvi bírósági határozatként közzétett határozatától vagy közzétett elvi bírósági döntéstől, ez esetben a Kúria tanácselnöke vagy
 - c) a legfőbb ügyész
- indítványozza.

A Kúrián büntető, összevont polgári-gazdasági, továbbá összevont közigazgatási-munkaügyi szakágú jogegységi tanács (a továbbiakban: jogegységi tanács) működik.

A **bíróság** fő szabály szerint **tanácsban ítélezik**. Egyesbíróként és a tanács elnökeként csak hivatásos bíró járhat el. Törvény által meghatározott ügyekben, egyesbíró hatáskörében bírósági titkár is eljárhat. Törvény által meghatározott ügyekben és módon nem hivatásos bírák is részt vesznek az ítékezésben.

A **bírák és az ülnökök függetlenek, és csak a törvénynek vannak alárendelve**, a jogszabályok alapján meggyőződésüknek megfelelően döntenek, az ítélezési tevékenységükkel összefüggésben nem befolyásolhatók és nem utasíthatók.

A **bíró szolgálati viszonya kinevezéssel** jön létre. A hivatásos bírakat a köztársasági elnök nevezi ki. Magyarországon bírónak az a harmincadik életévét betöltött személy nevezhető aki, megfelel a jogszabályban meghatározott feltételeknek³⁷ A Kúria elnöke és az Országos Bírói Hivatal elnöke kivételével a bíró szolgálati jogviszonya az általános öregségi nyugdíjkorhatár betöltéséig állhat fenn. A Kúria elnökét a bírák közül kilenc évre a köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés választja. A Kúria elnökének megválasztásához az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges. A bírót az országgyűlési képviselővel azonos mentelmi jog illeti meg. A bírák nem lehetnek tagjai pártoknak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet.

A bíróságok igazgatásának központi feladatait az **Országos Bírói Hivatal** elnöke végzi. Az Országos Bírói Tanács felügyeli a bíróságok központi igazgatását. Az Országos Bírói Tanács és más bírói önkormányzati szervek közreműködnek a bíróságok igazgatásában. Az Országos Bírói Hivatal elnökét a bírák közül kilenc évre a köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés választja. Az Országos Bírói Hivatal elnökének megválasztásához az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges. Az Országos Bírói Tanács tagja a Kúria elnöke, további tagjait sarkalatos törvényben meghatározottak szerint a bírák választják.

3.4.5. Az ügyészség

A legfőbb ügyész és az ügyészség³⁸ független, az igazságszolgáltatás közreműködőjeként, mint közvádó az állam büntetőigényét érvényesíti. Az ügyészség üldözi a bűncselekményeket, fellép más jogsértő cselekményekkel és mulasztásokkal szemben, valamint elősegíti a jogellenes cselekmények megelőzését. **A legfőbb ügyész és az ügyészség az Alaptörvény szerint:**

- a) jogokat gyakorol a nyomozással összefüggésben,
- b) képviseli a közvédelmet a bírósági eljárásban,
- c) felügyeletet gyakorol a büntetés-végrehajtás törvényessége felett,
- d) törvény által meghatározott további feladat- és hatásköröket gyakorol.

Az **ügyészségről** szóló 2011. évi CLXIII. törvény két alapvető feladatkört határoz meg az ügyészség számára. Egyrészt az igazságszolgáltatásban való közreműködést, másrészt eljárást a közérdek védelmében.

Az ügyészség az igazságszolgáltatás közreműködőjeként érvényesíti az állam büntetőigényét a büntetőeljárásról szóló törvényben meghatározott feltételek szerint; irányítja, felügyeli, illetve elvégzi a vádat előkészítő nyomozási eljárást, képviseli a közvédelmet a bírósági eljárásban, felügyeletet gyakorol a büntetés-végrehajtás törvényessége felett.

Az ügyészség a közérdek védelme érdekében közreműködik annak biztosításában, hogy mindenki betartsa a törvényeket. A jogszabályok megsértése esetén fellép a törvényesség érdekében. Fellépésre akkor köteles, ha a törvénytörés megszüntetésére hivatott szerv az Alaptörvényben, valamint törvényben és más jogszabályban vagy közjogi szervezetszabályozó eszközben meghatározott kötelezettsége ellenére a szükséges intézkedést nem teszi meg, vagy ha a törvénytörésből eredő jogsérelem elhárítása érdekében azonnali ügyészeti intézkedésre van szükség.

³⁷ A bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvény.

³⁸ Az Ügyészség jogállását, szervezetét, feladat és hatáskörét az ügyészségről szóló 2011. évi CLXIII. törvény határozza meg. Magyarország Alaptörvényének (2011. április 25) 2012. január 01-i hatályba lépését követően az Alaptörvény Állam című fejezetének 29. cikke tartalmazza a hatályos joganyagot.

A feladatok teljesítése érdekében az ügyészség

- a) a büntetőeljárásról szóló törvényben (a továbbiakban: büntetőeljárás törvény) meghatározott ügyekben nyomoz (ügyészségi nyomozás),
- b) felügyel arra, hogy a nyomozó hatóság az önállóan végzett nyomozást a törvény rendelkezéseit megtartva végezze (nyomozás feletti felügyelet),
- c) törvényben meghatározott egyéb jogokat gyakorol a nyomozással összefüggésben,
- d) közvádlóként gyakorolja a vádemelés közhatalmi jogkörét; a bírósági eljárásban képviseli a vádat, továbbá gyakorolja a büntetőeljárás törvényben számára biztosított jogorvoslati jogokat (vádemelés, vádképviselés, jogorvoslati joggyakorlás),
- e) törvényességi felügyeletet lát el a büntetések, a mellékbüntetések, az intézkedések, a személyi szabadságot elvonó és azt korlátozó eljárási kényszerintézkedések, az utógondozás, valamint a bűnügyi, a szabálysértési és a körözési nyilvántartás végrehajtásáról szóló jogszabályi rendelkezések megtartása felett, továbbá közreműködik a büntetés-végrehajtási bíró eljárásában,
- f) közreműködik abban, hogy a bírósági eljárásban a törvényeket helyesen alkalmazzák (az ügyész részvétele a bíróságok polgári, munkaügyi, közigazgatási és gazdasági jogi peres és nemperes eljárásaiban),
- g) elősegíti, hogy a hatósági jogkört gyakorló, illetve bíróságon kívüli jogvitát intéző szervek a jogszabályok rendelkezéseit megtartsák,
- h) kiemelt figyelmet fordít a kiskorúak által és sérelmükre elkövetett bűncselekmények üldözésére, a fiatalkorúak ellen indult szabálysértési és büntetőeljárás különös szabályainak betartására; törvényben meghatározott esetekben közreműködik a kiskorúak jogainak érvényre juttatásában és eljárást kezdeményez a szükséges gyermekvédelmi intézkedések megtétele érdekében,
- i) ellátja a nemzetközi szerződésekből, különösen a jogsegély kérésével és nyújtásával összefüggésben rá háruló feladatokat,
- j) teljesíti Magyarországnak az Eurojustban való részvételével kapcsolatos feladatokat,
- k) ellátja a tevékenysége körében okozott jogsértések és károk megtérítése miatt indított perekben való képviselést.

Az **ügyészség** független, csak a törvényeknek alárendelt önálló alkotmányos szervezet. Az ügyészség a feladatait a döntésért felelős ügyészségi alkalmazott személyének megállapítását biztosító, alá-fölérendeltségen alapuló szervezeti rendben végzi. Az ügyészi szervezetet a legfőbb ügyész vezeti és irányítja, kinevezi az ügyészeket. A legfőbb ügyész sem közvetlenül, sem közvetve nem utasítható valamely meghatározott tartalmú egyedi döntés meghozatalára vagy megváltoztatására.

Magyarország ügyészi szervei:

- a) a Legfőbb Ügyészség,
- b) a fellebbviteli főügyészségek,
- c) a főügyészségek,
- d) a járási ügyészségek.

Az ügyészség tudományos és kutató intézménye az Országos Kriminológiai Intézet, amely a bűnözés kutatása, a kriminológia, a kriminalisztika és a büntető-jogtudományok elméletének és gyakorlatának fejlesztése céljából működik.

A legfőbb ügyész kivételével az ügyész szolgálati jogviszonya az általános öregségi nyugdíjkorhatár betöltéséig állhat fenn. A legfőbb ügyészt az ügyészek közül a köztársasági

elnök javaslatára az Országgyűlés választja kilenc évre. A legfőbb ügyész megválasztásához az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges. A legfőbb ügyész évente beszámol tevékenységéről az Országgyűlésnek. Az ügyészek nem lehetnek tagjai pártnak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet.

A legfőbb ügyészt és az ügyészeket az országgyűlési képviselővel azonos mentelmi jog illeti meg. A legfőbb ügyészre az országgyűlési képviselők mentelmi jogával kapcsolatos eljárási szabályokat kell alkalmazni. A mentelmi jog felfüggesztése tárgyában az Országgyűlés a jelen lévő képviselők kétharmadának szavazatával dönt, a mentelmi jog megsértése esetén a szükséges intézkedést az Országgyűlés elnöke teszi meg

3.4.6. Az alapvető jogok biztosa

Az **alapvető jogok biztosa**³⁹ **alapjogvédelmi tevékenységet lát el**, eljárását bárki kezdeményezheti. Az alapvető jogok biztosa az alapvető jogokkal kapcsolatban tudomására jutott visszaéléseket vizsgálja vagy kivizsgáltatja, orvoslásuk érdekében általános vagy egyedi intézkedéseket kezdeményez.

Az alapvető jogok biztosát és helyetteseit az Országgyűlés az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával hat évre választja.

Az alapvető jogok biztosának helyettesei:

- a) Az alapvető jogok biztosának a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó helyettese,
- b) Az alapvető jogok biztosának a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó helyettese.

Az **alapvető jogok biztosa**⁴⁰ tevékenysége során - különösen hivatalból indított eljárások lefolytatásával - megkülönböztetett figyelmet fordít a gyermekek jogainak, a jövő nemzedékek érdekeinek a Magyarországon élő nemzetiségek jogai), valamint a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok jogainak továbbá a fogyatékkal élő személyek jogairól szóló egyezmény végrehajtásának segítésére, védelmére és ellenőrzésére.

Az alapvető jogok biztosa

- a) áttekinti és elemzi az alapvető jogok magyarországi helyzetét, és az alapvető jogokkal összefüggő, Magyarországon történt jogsértésekről statisztikai kimutatást készít,
- b) megkeresés⁴¹ alapján statisztikai kimutatáshoz személyes adatokat nem tartalmazó összesített adatokat szolgáltat,
- c) véleményezi a feladat- és hatáskörét érintő jogszabályok tervezetét, a hosszú távú fejlesztési, területrendezési és a jövő nemzedékek életminőségét egyébként közvetlenül érintő terveket és koncepciókat, valamint
- d) javaslatot tehet az alapvető jogokat érintő jogszabályok módosítására, megalkotására, illetve nemzetközi szerződés kötelező hatályának elismerésére,

³⁹ Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának jogintézménye a skandináv államok joggyakorlatából ismert, szószóló (ombudsman) jogintézmény mintájára jött létre. Magyarország Alaptörvényének (2011. április 25) 2012. január 01-i hatályba lépését követően az Alaptörvény Állam című fejezetének Alapvető jogok biztosa című 30. cikke, továbbá az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény tartalmazza a hatályos joganyagot.

⁴⁰ Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának, a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosának és a jövő nemzedékek országgyűlési biztosának jogutódja az alapvető jogok biztosa.

⁴¹ Az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülését ellenőrző közigazgatási szerv, a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság, a Független Rendészeti Panasztestület, valamint az oktatási jogok biztosa az alapvető jogok biztosának megkeresésére.

- e) kezdeményezheti a jogszabályok Alaptörvénnyel való összhangjának felülvizsgálatát az Alkotmánybíróságnál,
- f) közreműködik a feladat- és hatáskörét érintő nemzetközi szerződések alapján készülő nemzeti jelentések előkészítésében, figyelemmel kíséri és értékeli e szerződések magyar joghatóság alá tartozó érvényesülését,
- g) együttműködik azon szervezetekkel, amelyek célja az alapvető jogok védelmének előmozdítása.

Az alapvető jogok biztosának a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó helyettese figyelemmel kíséri a jövő nemzedékek érdekeinek érvényesülését, és

- a) rendszeresen tájékoztatja az alapvető jogok biztosát a jövő nemzedékek érdekeinek érvényesülésével kapcsolatos tapasztalatairól,
- b) felhívja az alapvető jogok biztosának figyelmét a természetes személyek nagyobb csoportját érintő jogsértés veszélyére,
- c) az alapvető jogok biztosának hivatalbóli eljárás megindítását javasolhatja,
- d) közreműködik az alapvető jogok biztosának vizsgálatában,
- e) javasolhatja, hogy az alapvető jogok biztosa az Alkotmánybírósághoz forduljon.
- f) Az alapvető jogok biztosának a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó helyettese figyelemmel kíséri a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak érvényesülését, és
- g) rendszeresen tájékoztatja az alapvető jogok biztosát a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak érvényesülésével kapcsolatos tapasztalatairól,
- h) felhívja az alapvető jogok biztosának figyelmét a természetes személyek nagyobb csoportját érintő jogsértés veszélyére,
- i) az alapvető jogok biztosának hivatalbóli eljárás megindítását javasolhatja,
- j) közreműködik az alapvető jogok biztosának vizsgálatában,
- k) javasolhatja, hogy az alapvető jogok biztosa az Alkotmánybírósághoz forduljon.

Az alapvető jogok biztosa évente beszámol tevékenységéről az Országgyűlésnek.

Az alapvető jogok biztosának és helyettesének a megbízatása összeegyeztethetetlen minden más állami, önkormányzati, társadalmi és politikai tisztséggel vagy megbízással. Más keresőtevékenységet nem folytathat, és egyéb tevékenységéért - a tudományos, oktatói, művészeti, szerzői jogi védelem alá eső, valamint lektori és szerkesztői tevékenységet kivéve - díjazást nem fogadhat el, vagy nyilatkozat tételre kötelezett.

Az alapvető jogok biztosát és helyettesét az országgyűlési képviselővel azonos mentelmi jog illeti meg. Az alapvető jogok biztosának a feladatával kapcsolatos ügyvitel és előkészítés teendőit a Hivatal látja el.

3.4.7. Az önálló szabályozó szervek

Az Országgyűlés sarkalatos törvényben a végrehajtó hatalom körébe tartozó egyes feladat- és hatáskörök ellátására és gyakorlására önálló szabályozó szerveket hozhat létre.

Az önálló szabályozó szerv vezetőjét a miniszterelnök vagy - a miniszterelnök javaslatára - a köztársasági elnök nevezi ki sarkalatos törvényben meghatározott időtartamra. Az önálló szabályozó szerv vezetője kinevezi helyettesét vagy helyetteseit. Az önálló szabályozó szerv vezetője az önálló szabályozó szerv tevékenységéről évente beszámol az Országgyűlésnek.

Az önálló szabályozó szerv vezetője törvényben kapott felhatalmazás alapján, sarkalatos törvényben meghatározott feladatkörében rendeletet ad ki, amely törvénnyel, kormányrendelettel, miniszterelnöki rendelettel, miniszteri rendelettel és a Magyar Nemzeti

Bank elnökének rendeletével nem lehet ellentétes. Az önálló szabályozó szerv vezetőjét rendelet kiadásában az általa rendeletben kijelölt helyettese helyettesítheti. Hatályos jogunkban önálló szabályozó szerv a Nemzeti Média-és Hírközlési Hatóság, valamint a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal.

3.4.8. Az Alkotmánybíróság

Az **Alkotmánybíróság**⁴² az Alaptörvény védelmének legfőbb szerve, székhelye Budapest.

Az Alkotmánybíróság:

- a) az Alaptörvénnyel való összhang szempontjából megvizsgálja az elfogadott, de ki nem hirdetett törvényeket,
- b) bírói kezdeményezésre felülvizsgálja az egyedi ügyben alkalmazandó jogszabálynak az Alaptörvénnyel való összhangját,
- c) alkotmányjogi panasz alapján felülvizsgálja az egyedi ügyben alkalmazott jogszabálynak az Alaptörvénnyel való összhangját,
- d) alkotmányjogi panasz alapján felülvizsgálja a bírói döntésnek az Alaptörvénnyel való összhangját,
- e) a Kormány, az országgyűlési képviselők egynegyede vagy az alapvető jogok biztosa kezdeményezésére felülvizsgálja a jogszabályoknak az Alaptörvénnyel való összhangját,
- f) vizsgálja a jogszabályok nemzetközi szerződésbe ütközését,
- g) az Alaptörvényben, illetve sarkalatos törvényben meghatározott további feladat- és hatásköröket gyakorol.

Az Alkotmánybíróság

- a) b), c) és e) pontokban foglalt hatáskörében megsemmisíti az Alaptörvénnyel ellentétes jogszabályt vagy jogszabályi rendelkezést,
- b) a d) pontban foglalt hatáskörében megsemmisíti az Alaptörvénnyel ellentétes bírói döntést,
- c) az f) pontjában foglalt hatáskörében megsemmisítheti a nemzetközi szerződésbe ütköző jogszabályt vagy jogszabályi rendelkezést,

illetve sarkalatos törvényben meghatározott jogkövetkezményt állapít meg.

Az Alkotmánybíróság döntéseit teljes ülésben, tanácsban vagy egyesbíróként eljárva hozza meg. A teljes ülés az Alkotmánybíróság legfőbb testületi szerve, mely az Alkotmánybíróság összes tagjából áll. A teljes ülésen az Alkotmánybíróság tagjai tanácskozási és szavazati joggal vesznek részt. A tanács és az egyesbíró döntéseit az Alkotmánybíróság hatáskörében eljárva hozza meg. Főszabály szerint az Alkotmánybíróság eljárása nem nyilvános.

Az Alkotmánybíróság döntése mindenkre nézve kötelező, döntése ellen jogorvoslatnak nincs helye, az alkalmazott jogkövetkezményeket az Alaptörvény és e törvény keretei között maga állapítja meg. Az Alkotmánybíróság az ügy érdemében, valamint ideiglenes intézkedés tárgyában határozattal, az eljárás során felmerült minden más kérdésben végzéssel dönt. Az Alkotmánybíróság döntését - rövidített indokolással ellátott végzés kivételével - részletesen indokolni köteles.

⁴² Magyarország Alaptörvényének (2011.április 25) 2012. január 01-i hatályba lépését követően az Alaptörvény Állam című fejezetének az Alkotmánybíróság című 24. cikke, valamint az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény tartalmazza a hatályos joganyagot.

Az Alkotmánybíróság tizenöt tagból álló testület, amelynek tagjait az Országgyűlés az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával tizenkét évre választja. Az Országgyűlés az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával az Alkotmánybíróság tagjai közül elnököt választ, az elnök megbízatása az alkotmánybírói hivatali ideje lejártáig tart.

Az Alkotmánybíróság tagja független, csak az Alaptörvénynek és a törvényeknek van alárendelve. Az Alkotmánybíróság tagjává megválasztható minden olyan büntetlen előéletű, és az országgyűlési képviselők választásán választható magyar állampolgár, aki jogász végzettséggel rendelkezik, 45. életévét betöltötte, és kiemelkedő tudású elméleti jogász (egyetemi tanár vagy a Magyar Tudományos Akadémia doktora), vagy legalább húszévi, jogi területen folytatott szakmai gyakorlattal rendelkezik.

Az Alkotmánybíróság tagjának megbízatása összeegyeztethetetlen minden más állami vagy önkormányzati, társadalmi, politikai, gazdasági tisztséggel, illetve megbízatással, kivéve a tudományos és felsőoktatási tevékenységhez közvetlenül kapcsolódó tisztségeket, ha az az alkotmánybírói feladatok ellátását nem akadályozza. Az Alkotmánybíróság tagja a tudományos, oktatói, művészeti, lektori, szerkesztői, valamint a jogi oltalom alá eső szellemi tevékenységen kívül más kereső foglalkozást nem folytathat.

Az Alkotmánybíróság tagját mentelmi jog illeti meg. Az Alkotmánybíróság tagját csak tettenérés esetén lehet őrizetbe venni, és ellene csak az Alkotmánybíróság előzetes hozzájárulásával lehet büntetőeljárást, valamint szabálysértési eljárást indítani vagy folytatni, továbbá büntető eljárásjogi kényszerintézkedést alkalmazni.

3.4.9. Az Állami Számvevőszék

Az **Állami Számvevőszék**⁴³ az Országgyűlés pénzügyi-gazdasági ellenőrző szerve, amely az Országgyűlésnek alárendelve látja el feladatát. Az Állami Számvevőszék törvényben meghatározott feladatkörében ellenőrzi a központi költségvetés végrehajtását, az államháztartás gazdálkodását, az államháztartásból származó források felhasználását és a nemzeti vagyon kezelését. Az Állami Számvevőszék ellenőrzési tevékenysége során minden más szervezettől független, általános hatáskörrel végzi a közpénzekkel és az állami és önkormányzati vagyonnal való felelős gazdálkodás ellenőrzését. Az Állami Számvevőszék ellenőrzési, javaslattételi, véleményezési, és eljárás kezdeményezési jogosítványokkal rendelkezik.

Az **Állami Számvevőszék** ellenőrzéseit törvényességi, célszerűségi és eredményességi szempontok szerint végzi. Törvényben meghatározott feladatkörében az Állami Számvevőszék köteles ellenőrzést lefolytatni az Országgyűlés döntése alapján, továbbá ellenőrzést végezhet a Kormány felkérésére. Továbbá ellenőrzést végezhet a NATO, az Európai Unió, illetve olyan nemzetközi szervezet felkérésére, amelynek Magyarország tagja, valamint az Országgyűlés vagy a Kormány által vállalt nemzetközi szerződésből eredő kötelezettség teljesítésére - díjazás ellenében is -, ügykörébe tartozó szakértői tevékenységet végezhet belföldön és külföldön.

Az Állami Számvevőszék jelentései, az abban foglalt megállapításai, következtetései bíróság vagy más hatóság előtt nem támadhatók meg.

⁴³ Magyarország Alaptörvényének (2011.április 25) 2012. január 01-i hatályba lépését követően az Alaptörvény Állam című fejezetének 43. cikke tartalmazza a hatályos joganyagot. A 2011. évi LXVI. törvény határozza meg az Állami Számvevőszék jogállását, hatáskörét, feladatait.

Az Állami Számvevőszék ellenőrzi:

- a) az államháztartás gazdálkodását, ennek keretében a központi költségvetési javaslat (pótköltségvetési javaslat) megalapozottságát, a bevételi előirányzatok teljesíthetőségét, az állami kötelezettségvállalással járó beruházási előirányzatok felhasználásának törvényességét és célszerűségét,
- b) a központi költségvetés szerkezeti rendjébe tartozó fejezetek működését, a társadalombiztosítás pénzügyi alapjainak és az elkülönített állami pénzalapoknak a felhasználását, valamint a helyi önkormányzatok és a kisebbségi önkormányzatok, továbbá ezek társulásai gazdálkodását,
- c) a központi költségvetésből gazdálkodó szervezeteket (intézményeket), valamint az államháztartásból nyújtott támogatás vagy az államháztartásból meghatározott célra ingyenesen juttatott vagyon felhasználását a helyi önkormányzatoknál, az országos és helyi kisebbségi önkormányzatoknál, a közalapítványoknál (ide értve a közalapítvány által alapított gazdasági társaságot is), a köztestületeknél, a közhasznú szervezeteknél, a gazdálkodó szervezeteknél, a társadalmi szervezeteknél, az alapítványoknál és az egyéb kedvezményezett szervezeteknél,
- d) az államháztartás körébe tartozó vagyon kezelését, a vagyonnal való gazdálkodást, az állami tulajdonban (résztulajdonban) vagy többségi önkormányzati tulajdonban lévő gazdálkodó szervezetek vagyonérték-megőrző és vagyongyarapító tevékenységét, az államháztartás körébe tartozó vagyon elidegenítésére, illetve megterhelésére vonatkozó szabályok betartását,
- e) központi költségvetés végrehajtásáról készített zárszámadást,
- f) az állami adóhatóság és a helyi önkormányzatok adóztatási és egyéb bevételszerző tevékenységét, valamint a vámhatóság tevékenységét,
- g) a Magyar Nemzeti Bank gazdálkodását és a Magyar Nemzeti Bankról szóló törvényben foglaltak alapján folytatott, az alapvető feladatok körébe nem tartozó tevékenységét,
- h) a pártok gazdálkodását,
- i) a pártok országgyűlési képviselőcsoportjai számára az Országgyűlés által folyósított hozzájárulás felhasználását,
- j) az egyházak részére, továbbá az általuk fenntartott, illetve működtetett intézmények és szervezetek részére az államháztartásból juttatott normatív és meghatározott célra biztosított támogatás felhasználását,
- k) a nemzetbiztonsági szolgálatok speciális működési költségkeret felhasználására vonatkozó adatait.

Az Állami Számvevőszék ellenőrizheti:

- a) az állami vagy önkormányzati tulajdonban (résztulajdonban) lévő gazdálkodó szervezetek vagyongazdálkodását,
- b) az államháztartás alrendszeréből finanszírozott beszerzéseket és az államháztartás alrendszereihez tartozó vagyont érintő szerződéseket a megrendelőnél (vagyonkezelőnél), a megrendelő (vagyonkezelő) nevében vagy képviselőjében eljáró természetes személynél és jogi személynél, valamint azoknál a szerződő feleknél, akik, illetve amelyek a szerződés teljesítéséért felelősek, továbbá a szerződés teljesítésében közreműködőknél.

Az Állami Számvevőszék személyi állománya elnökből, alelnökökből, vezetőkből, számvevőkből, legalább középfokú végzettségű köztisztviselőkből, ügykezelőkből és a Munka Törvénykönyve hatálya alá tartozó munkavállalókból áll.

Az Állami Számvevőszék elnökét az Országgyűlés az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával tizenkét évre választja meg. Az Állami Számvevőszék elnöke az Állami Számvevőszék tevékenységéről évente beszámol az Országgyűlésnek. Az Állami Számvevőszék elnökét és alelnökét az országgyűlési képviselővel azonos mentelmi jog illeti meg.

Az Állami Számvevőszék jogszabályi kötelezettség alapján részére megküldött tájékoztatók, vagy a hozzá érkezett tájékoztatási célú információk, jelzések és egyéb dokumentumok alapján ellenőrzést végezhet, külön jogszabályban foglalt felhatalmazás esetén jogorvoslati eljárást kezdeményezhet, a tudomására jutott adatokról, tényekről az eljárásra, intézkedésre jogosult illetékes állami szervet értesíti, a tudomására jutott adatokat, tényeket a folyamatban lévő ellenőrzései keretében vagy ellenőrzéseinek tervezése során hasznosítja.

Az Állami Számvevőszék ellenőrzéseinek lefolytatása, illetve az ellenőrzések megtervezése érdekében az ellenőrzött, illetve törvény alapján ellenőrizhető szervezet és annak munkavállalója közreműködésre köteles.

Amennyiben az ellenőrzés rendeltetésellenes vagy pazarló felhasználást tár fel, illetve az ellenőrzött szervezet által a pénzeszközök kezelésére vonatkozó szabályok súlyos megsértésével történő károkozást, illetve ennek veszélyét állapítja meg úgy az alábbi intézkedésekre jogosult. A kár megelőzése, illetve enyhítése érdekében, az Állami Számvevőszék elnöke az illetékes hatósághoz, illetve szervezethez fordulhat - a munkabérek folyósításának kivételével - az előirányzat-felhasználási keret zárolása, az államháztartás valamelyik alrendszeréből nyújtott támogatások folyósításának felfüggesztése, a személyi jövedelemadó 1%-ából történő felajánlásokból való részesedés lehetőségének felfüggesztése, bűncselekmény elkövetésének gyanúja esetén az ellenőrzött szervezet tulajdonában vagy kezelésében lévő, az államháztartási vagyron körébe tartozó vagyonelem tekintetében biztosítási intézkedés elrendelése.

Ha az Állami Számvevőszék az ellenőrzése során bűncselekmény gyanúját állapítja meg, megállapításait köteles az illetékes hatósággal haladéktalanul közölni. Egyéb jogellenes cselekmény esetén a felelősség tisztázását, érvényesítését kezdeményezheti.

3.4.10.A helyi önkormányzatok

A helyi önkormányzatok részletes ismertetését lásd 2 fejezet Közigazgatási szervezeti igazgatás 2.3. Önkormányzati igazgatás alcím alatt.

3.5. Az alapvető jogok és kötelezettségek rendszere

3.5.1. Az alapvető jogok csoportosítása, korlátozása

A demokratikus jogállamokban kialakított jogrendszerekben egyes alapvető jogok, és tartalma oltalmat élvez, azok lényeges, tartalma nem korlátozható. Az Alaptörvény⁴⁴ kimondja, hogy az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani. Védelmük az állam elsőrendű kötelezettsége. Magyarország elismeri az ember alapvető egyéni és közösségi jogait. Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.

⁴⁴Magyarország Alaptörvénye I, Cikk (1)-(3) bekezdése

3.5.2. Az egyes alapvető jogok

Az alapvető jogok:⁴⁵

- a) az élethez való jog⁴⁶
- b) az emberi méltósághoz való jog⁴⁷
- c) a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz való jog⁴⁸
- d) törvény előtti egyenlőség⁴⁹
- e) a jogorvoslati jog⁵⁰
- f) jogos védelemhez való jog⁵¹
- g) a tulajdonhoz való jog⁵²
- h) a szabad mozgás és a tartózkodási hely szabad megválasztásának joga⁵³
- i) a személyiséghez kapcsolódó jogok⁵⁴
- j) a gondolat, a lelkiismeret és a vallásszabadsághoz való jog⁵⁵
- k) az egyenjogúsághoz való jog
- l) a petíciós jog⁵⁶
- m) az egyesülési és a gyülekezési jog⁵⁷
- n) a szólás és sajtószabadság⁵⁸
- o) a választójog⁵⁹
- p) a helyi önkormányzás joga⁶⁰
- q) a munkához való jog⁶¹
- r) a pihenéshez való jog
- s) az egészséghez való jog⁶²
- t) a szociális biztonsághoz való jog⁶³
- u) tudományos kutatás művészeti alkotás szabadsága⁶⁴
- v) a művelődéshez való jog⁶⁵

⁴⁵ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) SZABADSÁG ÉS FELELŐSSÉG

⁴⁶ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) SZABADSÁG ÉS FELELŐSSÉG I. Cikk

⁴⁷ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) SZABADSÁG ÉS FELELŐSSÉG II. Cikk

⁴⁸ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) SZABADSÁG ÉS FELELŐSSÉG I. Cikk

⁴⁹ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) SZABADSÁG ÉS FELELŐSSÉG XV., XXIV. Cikk

⁵⁰ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) SZABADSÁG ÉS FELELŐSSÉG XXV. Cikk

⁵¹ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) SZABADSÁG ÉS FELELŐSSÉG V. Cikk

⁵² Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) SZABADSÁG ÉS FELELŐSSÉG XIII. Cikk

⁵³ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) SZABADSÁG ÉS FELELŐSSÉG IV., XXVII. Cikk

⁵⁴ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) SZABADSÁG ÉS FELELŐSSÉG VI. Cikk

⁵⁵ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) SZABADSÁG ÉS FELELŐSSÉG VII. Cikk

⁵⁶ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) SZABADSÁG ÉS FELELŐSSÉG XV. Cikk

⁵⁷ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) SZABADSÁG ÉS FELELŐSSÉG VIII. Cikk

⁵⁸ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) SZABADSÁG ÉS FELELŐSSÉG IX. Cikk

⁵⁹ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) SZABADSÁG ÉS FELELŐSSÉG XI II. Cikk

⁶⁰ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) SZABADSÁG ÉS FELELŐSSÉG XIII. Cikk

⁶¹ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) SZABADSÁG ÉS FELELŐSSÉG XII. Cikk

⁶² Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) SZABADSÁG ÉS FELELŐSSÉG XX. Cikk

⁶³ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) SZABADSÁG ÉS FELELŐSSÉG XIX.; XXII. Cikk

⁶⁴ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) SZABADSÁG ÉS FELELŐSSÉG X. Cikk

⁶⁵ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) SZABADSÁG ÉS FELELŐSSÉG XI. Cikk

3.5.3. Az alapvető kötelességek

Az állampolgári kötelezettségek cselekvési korlátokat határoznak meg a társadalmi életviszonyok fenntartása érdekében. **Az állampolgári (alapvető) kötelességek az Alaptörvényben:**

- a) Mindenki felelős önmagáért, képességei és lehetőségei szerint köteles az állami és közösségi feladatok ellátásához hozzájárulni.⁶⁶ **(Hozzájárulás állami és közösségi feladatokhoz)**
- b) A természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége.⁶⁷ **(Természeti erőforrások megőrzésének kötelessége)**
- c) Az Alaptörvény és a jogszabályok mindenkire kötelezőek.⁶⁸ **(Jogszabályok betartásának kötelezettsége)**
- d) Képességeinek és lehetőségeinek megfelelő munkavégzéssel mindenki köteles hozzájárulni a közösség gyarapodásához.⁶⁹ **(Közösség érdekében végzett munkavégzés)**
- e) A szülők kötelesek kiskorú gyermekükről gondoskodni. E kötelezettség magában foglalja gyermekük taníttatását.⁷⁰ **(Gondoskodási és tankötelezettség)**
- f) A nagykorú gyermekek kötelesek rászoruló szüleikről gondoskodni.⁷¹ **(Rászoruló sző ellátása)**
- g) Aki a környezetben kárt okoz, köteles azt – törvényben meghatározottak szerint – helyreállítani vagy a helyreállítás költségét viselni. **(Kárviselési és kártérítési kötelezettség a környezeti károkozásért)**
- h) Teherbíró képességének, illetve a gazdaságban való részvételének megfelelően mindenki hozzájárul a közös szükségletek fedezéséhez.⁷² **(Közteherviselés)**
- i) Minden magyar állampolgár köteles a haza védelmére. Rendkívüli állapot idején, vagy ha arról megelőző védelmi helyzetben az Országgyűlés határoz, a magyarországi lakóhellyel rendelkező, nagykorú, magyar állampolgárságú férfiak katonai szolgálatot teljesítenek. Ha a hadkötelezett lelkiismereti meggyőződésével a fegyveres szolgálat teljesítése összeegyeztethetetlen, fegyver nélküli szolgálatot teljesít.⁷³ **(Honvédelmi kötelezettség)**
- j) Magyarországi lakóhellyel rendelkező, nagykorú magyar állampolgárok számára rendkívüli állapot idejére – sarkalatos törvényben meghatározottak szerint – honvédelmi munkakötelezettség írható elő.⁷⁴ **(Honvédelmi munkakötelezettség)**
- k) Magyarországi lakóhellyel rendelkező, nagykorú magyar állampolgárok számára honvédelmi és katasztrófavédelmi feladatok ellátása érdekében – sarkalatos törvényben meghatározottak szerint – polgári védelmi kötelezettség írható elő.⁷⁵ **(Polgári védelmi kötelezettség)**

⁶⁶ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) O cikk.

⁶⁷ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) P cikk.

⁶⁸ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) R cikk (2) bekezdés.

⁶⁹ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) XII cikk (1) bekezdés.

⁷⁰ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) XVI cikk (3) bekezdés.

⁷¹ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) XVI cikk (4) bekezdés.

⁷² Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) XXX cikk (1) bekezdés.

⁷³ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) XXXI cikk (1)-(3) bekezdés.

⁷⁴ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) XXXI cikk (4) bekezdés.

⁷⁵ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) XXXI cikk (5) bekezdés.

- 1) Honvédelmi és katasztrófavédelmi feladatok ellátása érdekében – sarkalatos törvényben meghatározottak szerint – mindenki gazdasági és anyagi szolgáltatás teljesítésére kötelezhető.⁷⁶ (**Anyagi szolgáltatási kötelezettség**)

4. Emberi jogi, polgári jogi és kisebbségjogi, közigazgatási és belügyi alapismeretek

4.1. Emberi jogi alapismeretek

A továbbiakban emberi-, állampolgári-, és az alapjog” fogalmi meghatározásait tekintjük át.

4.1.1. Az emberi- az állampolgári- és az alapvető jogok fogalmi viszonyrendszere

Az emberi jogok esztörténetének kialakulása

Az emberi jogok napjainkban általánossá vált tartalmi és formai kialakulásáig hosszú évszázadokon át tartó fejlődés vezetett. Az emberiség történetében mindvégig központi szerepet töltött be az egyén és a közösség, majd később az egyén és a hatalom egymáshoz való viszonyának kérdése. Ezek a kérdések a felvilágosodás időszakában jelentek meg emberi, állampolgári jogok igényével, majd garanciális jogosultságokként az első polgári alkotmányokban nyertek megfogalmazást.

A feudalizmusban az egyes személyek, és a társadalmi csoportok az állam által meghatározott státus szerinti jogosultságokat élveztek. Ezért különbség volt a nemesség, a városi polgárság, és a jobbágyság jogi helyzete között. A feudalizmus nyílt jogegyenlőségével szemben a polgárság a formális jogegyenlőség elvét vallotta. Ebben a felfogásban tehát az ember jogát már nem születéséből, címeiből adódó jogosultságok alkották.

Az emberi jogok kezdetben szabadságjogokként jelentek meg. Ekkor ugyanis az emberi jogok az egyén cselekvési szabadságának megfogalmazását jelentették az állam hatalmával szemben.

A felvilágosodás korában a személyi szabadság mellett az első emberi jognak tekinthető cselekvési lehetőség a lelkiismereti és vallásszabadság problémája volt. Ugyanis a vallásszabadság kivívása volt a polgári átalakulás első kérdése. A protestáns hit fogalmazta meg, hogy istentől eredő jogosultság a teremőben való hit, ezért annak gyakorlásának módját emberi hatalom nem szabhatja meg.

A felvilágosodás korában emberi jogok másik sarok pontja a tulajdon szabadsága volt, mely a tulajdonhoz való jogot, a tulajdonnal való rendelkezés jogát deklarálta.

E kérdés jogosultságként való meghatározása szintén a feudalizmus ellen fellépő feltörekvő polgárság érdekeit szolgálta. Hiszen a korábbi tulajdoni struktúrát megtörve ebben az időszakban a hatalom alapja már nem kizárólag a földmagántulajdon volt, hanem más termelőeszközök tulajdona. Így kiemelt kérdéssé vált a tulajdonhoz való jog, a tulajdonnal való rendelkezés jogának deklarálása.

Az emberi jogok természetjogi felfogása

Az “emberi jog” fogalmának létrejötte a felvilágosodás és a természet jog felfogásának terméke. Az emberi jogok létezése a *természetjogi szemlélettel* kapcsolódik össze. A

⁷⁶ Magyarország Alaptörvénye (2011.április 25) XXXI cikk (6) bekezdés.

feudalizmus ellen küzdő polgárság képviselői vetették fel először, hogy az embernek vannak bizonyos veleszületett és elidegeníthetetlen jogai, amelyek társadalmi helyzetétől és állampolgárságától függetlenül megilletik őt (pl. az élethez való jog, melyek az egyéntől el nem vehetőek. E jogok a természet rendjéből adódóan keletkeztek, minden embert megilletnek, és az egyes embertől el nem idegeníthetőek. Ezért a természetjogi felfogás szerint az emberi jogok tartalmát az ember (így a hatalom birtokosa) következmények nélkül nem változtathatja meg.

Az emberi jogok pozitívista felfogása⁷⁷

Az emberi jogok természetjogi felfogásával szemben állt az ún. pozitívista felfogás. A pozitívista felfogás értelmében az ember születésétől fogva keletkezett jogokkal nem rendelkezik, ezért az egyént megillető jogok az államhatalom által keletkeznek.⁷⁸ Vagyis az emberi jogok tartalma nem változatlan és örök, hanem az államhatalom rendszerének változásával együtt változnak az egyén jogai is. A pozitívizmus két ponton is szakított a természetjogi felfogás nézetrendszerétől. Egyrészt az emberi jogokat már nem az ember létezésből, és természetéből vezették le, így jogoknak csak tételes jogszabályokban megjelenő normákat tekintették. Másodsorban az emberi jogok helyet állampolgári jogok kifejezést használták, mivel a történeti fejlődés e szakaszában már az emberi jogok az állam által elismert (tételes) jogi normákká váltak. A polgári államokban az egyén állampolgár, akinek az államhatalom által biztosított ún. állampolgári jogai vannak. Később ennek nyomán a XIX. században jelentek meg az egyes állampolgárt terhelő kötelezettségek az ún. állampolgári kötelezettségek kategóriái is. (pl. részvétel a közteherviselésben). Az emberi jogok alkotmányos intézmény rendszerként való megjelenése az első polgári alkotmányokban történt.

Mindezek alapján hogyan határozható meg az emberi jogok fogalma?

Emberi jog: olyan a nemzetközi jogban valamint az adott ország alkotmányjogában deklarált jogintézmény melynek az a rendeltetése, hogy az egyént megvédje az állam túlhatalmával szemben, és biztosítsa a személyiség jogi, és állami korlátoktól mentes kibontakozásának lehetőségét.

4.1.2. Az emberi és az állampolgári és az alapvető jogok tartalma

Emberi jognak tekintjük az emberi léthez kapcsolódó, veleszületett és elidegeníthetetlen, mindenkit megillető jogokat, amelyek függetlenek az állampolgárságtól. Ezzel szemben az állampolgári jogok az állam közhatalmának gyakorlása közben keletkeznek, amelyeket az adott ország jogrendszere kizárólag az állampolgárai számára biztosít.

Mindezek mellett a XX. század végének jogirodalmában vált általánosan ismertté az ún. "alapvető jogok" kifejezés. Ennek értelmezése során állampolgári jognak tekintjük azokat a jog által előírt és garantált cselekvési lehetőségeket, amelyek konkrét megjelenési formájukat tekintve az adott állam alkotmányában jelennek meg. Ebben az értelemben az állampolgári jogokat ún. alapvető jogoknak nevezik. Az alapjogok kifejezés, amely az adott állam alkotmányában megjelenő jogosultságokat jelenti. Így az alapvető jog olyan kiemelkedő fontosságú jogosultság, amely általában az alkotmányban nevesített formában jelenik meg, és amely a bírói úton alanyi jogként érvényre juttatható.

⁷⁷ A pozitívizmus a tudomány feladatát nem a tények magyarázatában, hanem azok leírásában határozta meg. Létrehozója Comte volt, akitől a pozitívizmus elnevezés származik.

⁷⁸ Ennek egyik megnyilvánulási formáját láthatjuk az 1831. évi Belga Alkotmányban is, mely a jogpozitívista felfogás egyik klasszikus példáját jelenti.

4.1.3. Az emberi jogok csoportosítása

Az emberi jogok csoportosítására, és rendszerezésére többféle rendező elv ismert. Az alapvető jogok jellegükre és tartalmukra tekintettel sorolhatók be az adott jogcsoportokba. Az egyik klasszifikációs megoldás az alapvető jogok történelmi kialakulásának időrendje szerint első-, második-, és harmadik generációs alapvető jogokat különböztet meg. Egy másik osztályozási lehetőség az állam közhatalma által biztosított cselekvési lehetőségeket tekinti kiindulópontnak. Ennek alapján az alapjogok négypólusú felosztása ismert: szabadságjogok; gazdasági, szociális és kulturális jogok; az állami tevékenységben részvételt biztosító jogok; az állampolgárok egyenjogúsága.

Az első generációs jogok

Az első generációs jogok kifejezés a jogcsoport keletkezésének időrendiségére utal. Ide tartozik a természetjogi felfogás hatására kifejlődött jogcsoport az ún. klasszikus szabadságjogok köre. A klasszikus szabadságjogok két csoportba sorolhatóak, úgy mint személyes szabadságjogok (pl. élethez-, személyes szabadsághoz való jog, lelkiismereti és vallásszabadság), másrészt a kollektív vagy politikai szabadságjogok (pl. egyesülési, gyülekezési jog, stb.)

A második generációs jogok (gazdasági, szociális, kulturális jogok)

A második generációs jogok (pl. munkához, szociális ellátáshoz való jog stb.) a jogpozitivismus eszmei talaján jöttek létre. Megjelenésükben nagy hatása volt a gondoskodó állami felfogásnak, valamint a katolikus egyház szerepének is.⁷⁹ Ezért a második generációs jogokat képező gazdasági, szociális, kulturális jogokat mindig aktív állami szerepvállalás jellemzi. E jogok biztosítása nagymértékben függ az adott állam gazdasági, anyagi lehetőségeitől. Jellemző, hogy a második generációs jogokat a fentiekre tekintettel általában nehezen kényszeríthetők ki.

Harmadik generációs jogok

Az emberi jogok harmadik nemzedéke a XX század 70'-es 80'-as éveiben jött létre egyetemes nemzetközi jogi igénnyel. E jogok alanya mindig az emberek közössége lehet, a gyakorlatban általában népeket, nemzeteket megillető jogosultságokról van szó, mint pl. a békéhez, a fejlődéshez, a környezet védelméhez való jog. E jogosultságok tartalma, és rendszere ma még meglehetősen kialakulatlan, ezért sok szempontból vitatott is. Ennek ellenére e jogcsoport különös jelentőségét az adja, hogy biztosíthatja a XXI. század küszöbén az emberiség globális problémáinak megoldását.

4.1.4. Az emberi jogok deklarálása

Az emberi jogok kialakulása elsősorban az angol, az amerikai és a francia alkotmányos jogfejlődéshez kötődik. Deklarálásukra is ezen államok jogfejlődése hatott leginkább. A nemzetközi, alpnorma szintű deklarációra a XX. században került sor. Az ENSZ Alapokmánya emelte először nemzetközi alpnorma rangjára az emberi jogokat, majd a

⁷⁹ Ennek előfutára volt XIII. Leó pápa 1891. május 15-én a munkások helyzetéről kiadott "Rerum novarum" kezdetű enciklikája. Ebben körvonalazta a szociális jogok azon körét, amelyek megvalósításában állami beavatkozás szükséges

széleskörű nemzetközi védelem kialakítása érdekében fogadta el az ENSZ Közgyűlése 1948. december 10-én az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát.⁸⁰

A későbbiekben az emberi jogi dokumentumok specializálódása indult el, melynek eredményeként – a teljesség igénye nélkül - nemzetközi egyezmények jöttek létre:

- a) Nemzetközi Egyezmény a Faji Megkülönböztetés Valamennyi Formájának Kiküszöböléséről (1965).
- b) Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (1966)
- c) Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (1966)
- d) Egyezmény a nőkkel szembeni megkülönböztetés minden formájának felszámolásáról (1979)
- e) Egyezmény a Kínzás és Más Kegyetlen, Embertelen vagy Megalázó Büntetések vagy Bánásmódok Ellen (1984)
- f) Egyezmény a Gyermekek Jogairól (1989)
- g) Egyezmény a Fogyatékkal Élő Személyek Jogairól (2006)

Az említett univerzális egyezményekkel párhuzamosan regionális szinten is megindult a nemzetközi együttműködés az emberi jogok védelmének érdekében, így:

- a) Emberi Jogok Európai Egyezménye (1950)
- b) Európai Szociális Charta (1961 – 1997-ben felülvizsgálták a Chartát)
- c) Az Európai Unió Alapjogi Chartája (2007)
- d) Emberi Jogok Amerikai Egyezménye (1969)
- e) Ember és Népek Jogainak Afrikai Chartája (1981)

4.1.5. Az antiszemitizmus definíciója

Magyarország Kormánya kiemelt feladatának tekinti, hogy minél szélesebb körben megismertesse a zsidóság történelmét és hagyományait, mivel meggyőződése, hogy ezen ismeretek terjesztése lehetőséget ad az antiszemitizmus és az ehhez kapcsolódó negatív nézetek visszaszorítására is; A Kormány emlékeztet továbbá arra, hogy zsidó polgártársaink méltóságának és biztonságának védelme érdekében politikájában zéró toleranciát hirdetett az antiszemita jelenségekkel és megnyilvánulásokkal szemben. A Kormány egyetért azzal, és támogatja, hogy az állami és nem állami oktatási intézményekben az antiszemitizmussal kapcsolatos történelmi tények és jelenségek objektív megvilágításban, a legszélesebb körben megismertetésre kerüljenek, ezzel is erősítve az antiszemitizmus elleni küzdelmet. A Kormány továbbá egyetért azzal, hogy a Nemzetközi Holokauszt Megemlékezési Szövetség keretében kidolgozott antiszemitizmus-definíció megfelelően irányadó az antiszemitizmus elleni küzdelemben. A fentiek előmozdítása érdekében a Kormány a Nemzetközi Holokauszt Megemlékezési Szövetség keretében kidolgozott antiszemitizmus-definíció alkalmazásának előmozdításáról rendelkezett, ezt a 1039/2019. (II. 18.) Korm. határozattal rendelte el.⁸¹

A Stockholmi Nyilatkozat szellemében a Nemzetközi Holokauszt Megemlékezési Szövetség (a továbbiakban: HRA) Antiszemitizmus- és Holokausztagadás Bizottságának felhívására az IHRA 2016. május 26-i bukaresti plenáris ülésén fogadta el az „antiszemitizmus” alábbi, jogi kötőerővel nem rendelkező munkadefinícióját: *„Az antiszemitizmus a zsidókkal kapcsolatos olyan felfogás, amely a zsidókkal szembeni gyűlölet formájában kerülhet kifejezésre. Az*

⁸⁰ <https://emberijogok.kormany.hu/emberi-jogok-kialakulasa>

⁸¹ Határozatok Tára A Kormány 1039/2019. (II. 18.) Korm. határozata a Nemzetközi Holokauszt Megemlékezési Szövetség keretében kidolgozott antiszemitizmus-definíció alkalmazásának előmozdításáról.

*antiszemitizmus szóbeli és fizikai megnyilvánulásai zsidó és nem zsidó egyének és/vagy tulajdonuk, zsidó közösségi intézmények és vallási létesítmények ellen irányul.*⁸²

4.2. Polgári jogi alapismeretek

4.2.1. A polgári jog fogalma, jogforrása

A polgári jog a magánjog része önálló jogág. Jellemzően a mellérendeltségi viszonyban álló, egyenjogú személyek (természetes- és jogi személyek) közti árujellegű vagyoni viszonyokat szabályozza, ugyanakkor megfelelő jogi védelmet kíván nyújtani a személyeknek is: az emberi személyiségnek, a családon belüli viszonyoknak és a szervezeti jogalanyok személyhez fűződő jogainak is.

Jogforrása a 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (Ptk.). Az új Ptk. társadalmi modellje a szociális piacgazdaság, ennek magánjogi feltételeit teremti meg. A Polgári Törvénykönyv a civiljogi szabályozás kódexe. Azonban kódex-jellege mellett is maradtak külön törvényekben magánjogi normák, míg a családjog és a gazdasági társaságokról szóló anyagi jog szabályait teljesen magába olvasztotta. A szövetkezetek absztrakt keretszabályait is tartalmazza, az egyes szövetkezettípusokra vonatkozó szabályozást, valamint az iparjogvédelmi és szerzői jog szabályait nem integrálta, de az ágazati szabályoknak a Ptk. külön utaló szabályuk nélkül is háttér normáját képezi.

4.2.2. A Ptk. szerkezete és nyelvezete

A Ptk. könyvekre tagolódik, a könyveken belül a szerkezeti egységek (Rész, Cím, Fejezet, szakasz) számozása újból kezdődik. A §-ok számozása a könyvek sorszáma rá történő utalással egészül ki (pl. a törvény hatálya: Ptk. 1:1. §)

A kódex könyvei az alábbiak:

- a) Első Könyv: Bevezető rendelkezések,
- b) Második Könyv: Az ember mint jogalany,
- c) Harmadik Könyv: Jogi személyek,
- d) Negyedik Könyv: Családjog,
- e) Ötödik Könyv: Dologi jog,
- f) Hatodik Könyv: Kötelmi jog,
- g) Hetedik Könyv: Öröklési jog,
- h) Nyolcadik Könyv: Záró rendelkezések.

4.2.3. A Ptk. hatálya és alapelvei

A Ptk. 1:1. §-a a törvény hatályát akként határozza meg, hogy a mellérendeltség és egyenjogúság elve szerint szabályozza a személyek alapvető vagyoni és személyi viszonyait. E meghatározásból kitűnik, hogy a kódex a polgári jogi jogviszonyok alanyainak teljes körét átfogja, azaz személyi hatálya mind az ember, mind a jogi személyek polgári jogi jogviszonyaira kiterjed. A jogi személyeken kívül jogképeséssel rendelkező szervezeteknek számítanak pl. korlátozott, relatív jogképeség formájában a társasházközösségek.

A törvény tárgyi hatálya nem terjed ki mindenfajta vagyoni viszonyra, hanem csak a polgári jogi szabályozásra alkalmas vagyoni viszonyokat vonja szabályozása körébe. Ezek közé kell sorolni az autonómiával rendelkező, egymással mellérendeltségi viszonyban álló jogalanyok (árutulajdonosok) vagyoni jogi kapcsolatait is. Az „alapvető” kifejezés használata pedig arra utal, hogy a Ptk. nem kizárólagosan szabályozza a felhívott szakaszban megjelölt

⁸² A Kormányhatározat a Magyar Közlöny 23. számában, 2019. február 18-án jelent

viszonyokat, hanem más jogszabályoknak is helyet enged a szabályozásban. A Ptk. tárgyi hatálya körében a vagyoni viszonyok mellett a személyi viszonyokra történő utalást különösen indokolja a személyiségi jogok védelmének fontossága, valamint az, hogy a kódex a családjogi viszonyok szabályait is tartalmazza.

A Ptk. a bevezető rendelkezések között a törvénykönyv egészére vonatkozó elveket tartalmazza és az egész törvényen végigható követelményként négy alapelvet fogalmaz meg, melyek az alábbiak:

- a) Az értelmezési alapelv
- b) A jóhiszeműség és tisztesség követelménye
- c) Az elvárható magatartás elve. Felróhatóság
- d) A joggal való visszaélés tilalma

Az értelmezési alapelv egyrészt azt jelenti, hogy a kódex rendelkezéseit Magyarország alkotmányos rendjével összhangban kell értelmezni, másrészt viszont megteremti az összhangot a Ptk. és a polgári jogi viszonyokat szabályozó más jogszabályok értelmezése között.

A jóhiszeműség és tisztesség elve azt az elvárást rögzíti, hogy a polgári jogok gyakorlása és a kötelezettségek teljesítése során a felek a jóhiszeműség és tisztesség követelményének megfelelően, kölcsönösen együttműködve kötelesek eljárni. Ez az elv etikai megalapozottságú általános és objektív zsinórmértéket fogalmaz meg a polgári jogi jogviszonyokban való eljáráshoz, egyben a felek kölcsönös bizalmának garanciáját is jelenti. Az új Ptk. ezt kiegészíti azzal, hogy a jóhiszeműség és tisztesség követelményét sérti az is, akinek joggyakorlása szemben áll olyan korábbi magatartásával, amelyben a másik fél okkal bízhatott.

Az elvárható magatartás elve azt a követelményt támasztja, hogy a polgári jogi viszonyokban úgy kell eljárni, ahogy az, az adott helyzetben általában elvárható. Saját felróható magatartására előnyök szerzése végett senki nem hivatkozhat. A másik fél felróható magatartására hivatkozhat az is, aki maga felróhatóan járt el.

4.2.4. A polgári jog területei

Hagyományosan a polgári jog halmazába soroljuk a személyi jogot, a családjogot, a dologi jogot, a kötelmi jogot és az öröklési jogot. Az új Polgári Törvénykönyv hatálybalépésével a társasági jogi szabályok a jogi személyekről szóló Harmadik Könyvben kaptak helyet.

A személyi jog a természetes személyek és jogi személyek jogképességével, cselekvőképességével, ezek keletkezésével és megszűnésével foglalkozik. Ezt meghaladóan tartalmazza a személyiségi jogok általános védelmét, és megsértésük szankcióit.

A társasági jog meghatározza a gazdasági társaságok közös szabályait (a gazdasági társaság alapítását, a létesítő okirat módosítását, a gazdasági társaság szervezetét, átalakulását, egyesülését és jogutód nélküli megszűnését), rögzíti továbbá az egyes gazdasági társaságok, nevezetesen a közkereseti társaság, a betéti társaság, a korlátolt felelősségű társaság és a részvénytársaság részletszabályait.

A családjog szabályozza a házasság, mint jogintézmény kérdéseit (a házasságkötést, a házasság megszűnését, a házastársak személyi és vagyoni viszonyait, és a házastársi tartást), az élettársi kapcsolat családjogi hatásait (élettársi tartást, élettársak lakáshasználatát), a rokonság (rokon kapcsolat, leszármazáson alapuló rokon kapcsolat, örökbefogadás, szülői felügyelet, rokontartás) és a gyámság kérdéskörét.

A dologi jog a birtok (ezen belül a birtok és birtokvédelem, jogalap nélküli birtoklás) a tulajdonjog (általános szabályok, a tulajdonjog tartalma, védelme, megszerzése, közös

tulajdon és társasház) a korlátozott dologi jogok (a zálogjog, a használati jogok, a szolgálatom és közérdekű használat), valamint az ingatlan-nyilvántartás szabályait tartalmazza.

A dolog tulajdonosával szemben mindenki túrni köteles, a dologi jog abszolút hatályú, mindenkivel szemben fennálló jog, amely a fennálló helyzet változatlanóságát biztosítja a jogosult javára.

A kötelmi jog az egyes individuális személyek egymás közötti ügyleteit, az egymással szemben fennálló jogosultságokat és kötelezettségeket szabályozza. Főszabályként relatív szerkezetű, mellérendelt jogviszonyban álló meghatározott jogalanyok, kölcsönös és egyenértékű követelése és tartozásai egységének szabályanyaga. A kötelmi jog általános és különös részből áll. Az egyik legfontosabb és leggyakoribb kötelelem a szerződés. Általános szabályait [a szerződés megkötése és értelmezése, érvénytelenség és hatálytalanság, bírósági úton nem érvényesíthető követelések, a szerződés teljesítése, megerősítése (foglalt, kötbér, jogvesztés kikötés) és módosítása, a szerződésszegés, engedményezés, tartozásátvállalás] a Ptk. Hatodik Könyv Második része taglalja.

A kötelmi jog különös része (új Ptk. Hatodik Könyv Harmadik része) szabályozza az egyes szerződéstípusokat (tulajdonátruházó szerződések, vállalkozói, illetve megbízási típusú szerződések, használati, letéti szerződések, forgalmazási és jogbérleti (franchise) szerződések, hitel- és számlaszerződések, biztosítéki és biztosítási szerződések, tartási és életjáradéki szerződések, polgári jogi társasági szerződések és az élettársi kapcsolat).

A kötelmi jog rendelkezik a szerződésen kívül okozott kárért való felelősségről is (általános kártérítési felelősség és a felelősség egyes esetei), rendezi továbbá a jogszerű károkozásokért való kártalanítás kérdését is. S végül a Ptk. Hatodik Könyv Ötödik része az értékpapírkötelmekkel, a Hatodik része pedig az egyéb kötelelem keletkeztető tényekkel (mint például a jogalap nélküli gazdagodás, megbízási nélküli ügyvitel, díjkitűzés, stb.) foglalkozik.

Az öröklési jog a meghalt személy tulajdontárgyainak sorsát rendezi. Szabályozza a végintézkedésen alapuló öröklés és törvényes öröklés rendjét, a köteles részt és az öröklés joghatásait. A végintézkedésen alapuló öröklés körében nevesíti a végrendelet fajtáit (a végrendelet érvényességét, tartalmát és érvénytelenségét) az öröklési szerződést és a halál esetére való ajándékozást. A törvényes öröklés körében rögzíti annak általános rendjét, az ági öröklést, az örökbefogadással kapcsolatos öröklési jogi szabályokat és az állam öröklését. Az öröklés joghatásai tekintetében meghatározza az örökös jogállását és a hagyatéki tartozásokért való felelősséget.

4.2.5. Az ember, mint jogalany

Minden ember **jogképes**, azaz jogai és kötelességei lehetnek. A jogképesség az életkorra, nemre, fajra, nemzetiséghez vagy felekezethez tartozásra tekintet nélkül egyenlő. Ezért a jogképességet korlátozó szerződés vagy egyoldalú nyilatkozat semmis. A jogképesség az embert, ha élve születik, fogamzásának időpontjától kezdve illeti meg. A fogamzás időpontjának a születéstől visszafelé számított háromszázadik napot kell tekinteni; bizonyítani lehet azonban, hogy a fogamzás korábban vagy később történt. A születés napja a határidőbe beleszámít. A gyermek részére már megszületése előtt gondnokot kell kirendelni, ha ez jogainak megóvása érdekében szükséges, különösen, ha a gyermek és törvényes képviselője között érdekellentét van.

A **jogképesség a halállal szűnik meg**. Az eltűnt személyt bírósági határozattal holttnak lehet nyilvánítani, ha eltűnésétől számítva öt év eltelt anélkül, hogy életbenlétére utaló bármilyen adat ismeretes volna. A bíróság a halál napját a körülmények mérlegelése alapján állapítja meg. Ha a körülmények mérlegelése nem vezet eredményre, úgy a halál időpontja az eltűnést követő hónap tizenötödik napja.

A cselekvőképesség

A **cselekvőképesség** életkori, és belátási képességi feltételekhez kötött, továbbá fokozatai vannak. Cselekvőképes mindenki, akinek cselekvőképességét a törvény nem korlátozza vagy nem zárja ki. A cselekvőképes, maga köthet szerződést vagy tehet más jognyilatkozatot. A cselekvőképességet korlátozó szerződés vagy egyoldalú nyilatkozat semmis.

A kiskorúság miatti korlátozott cselekvőképesség, illetve cselekvőképtelenség

Kiskorú az, aki a tizennyolcadik életévét még nem töltötte be, kivéve, ha házasságot kötött. A házasságkötés nem jár a nagykorúság megszerzésével, ha a házasságot a bíróság a cselekvőképesség hiánya vagy a kiskorúság miatt szükséges gyámhatósági engedély hiánya miatt nyilvánította érvénytelennek.

Korlátozottan cselekvőképes az a kiskorú, aki a tizennegyedik életévét már betöltötte és nem cselekvőképtelen.

A korlátozottan cselekvőképes kiskorú nyilatkozatának érvényességéhez - ha jogszabály kivételt nem tesz - törvényes képviselőjének beleegyezése vagy utólagos jóváhagyása szükséges. Ha a korlátozottan cselekvőképes kiskorú cselekvőképessé válik, maga dönt a függő jognyilatkozatainak érvényességéről.

A korlátozottan cselekvőképes kiskorú a törvényes képviselőjének közreműködése nélkül is tehet olyan személyes jellegű jognyilatkozatot, amelyre jogszabály feljogosítja. Megkötheti a mindennapi élet szokásos szükségleteinek fedezése körébe tartozó kisebb jelentőségű szerződéseket. Rendelkezik munkával szerzett keresményével; keresménye erejéig erre kötelezettséget vállalhat. Megköthet olyan szerződéseket, amelyekkel kizárólag előnyt szerez. A törvényes képviselő a korlátozottan cselekvőképes kiskorú nevében maga is tehet jognyilatkozatokat, kivéve azokat, amelyeknél a jogszabály a korlátozottan cselekvőképes kiskorú saját nyilatkozatát kívánja meg, illetve amelyek a munkával szerzett keresményre vonatkoznak.

Cselekvőképtelen az a kiskorú, aki a tizennegyedik életévét nem töltötte be.

Cselekvőképtelen az a tizennegyedik életévét már betöltött kiskorú is, akit a bíróság cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezett. A gondnokság hatálya a nagykorúság elérésével áll be, de a kiskorú már a határozat jogerőre emelkedésével cselekvőképtelenné válik.

A cselekvőképtelen kiskorú jognyilatkozata semmis; nevében a törvényes képviselője jár el. Nem lehet semmisnek tekinteni a cselekvőképtelen kiskorú által kötött és már teljesített csekély jelentőségű szerződéseket, amelyek megkötése a mindennapi életben tömegesen fordul elő, és különösebb megfontolást nem igényel.

A cselekvőképesség korlátozása és kizárása gondnokság alá helyezéssel

Korlátozottan cselekvőképes az a nagykorú, akit a bíróság ilyen hatállyal gondnokság alá helyezett.

A gondnokság alá helyezést a nagykorú személy házastársa, bejegyzett élettársa, egyeneságbeli rokona, testvére, a gyámhatóság és az ügyész kérheti. Ha a gondnokság alá helyezés szükségességéről a gyámhatóság tudomást szerez, a gondnokság alá helyezési eljárást meg kell indítania, ha ezt a közeli hozzátartozó a gyámhatóságnak a perindítás szükségességéről való tájékoztatását követő 60 napon belül nem teszi meg.

Cselekvőképességet korlátozó gondnokság alá a bíróság azt a nagykorú személyt helyezi, akinek az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége a pszichés állapota, szellemi

fogyatkozása vagy szenvedélybetegsége miatt - általános jelleggel, illetve egyes ügycsoportok vonatkozásában - tartósan vagy időszakonként visszatérően nagymértékben csökkent.

Ha a belátási képesség korlátozottsága csak részleges, a gondnokolt minden olyan ügyben önállóan érvényes jognyilatkozatot tehet, amely ügycsoport tekintetében a bíróság a cselekvőképességet korlátozó ítéletben a gondnokolt cselekvőképességét nem korlátozza.

Cselekvőképtelen az a nagykorú, akit a bíróság cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezett. A gondnokság alá helyezést a nagykorú személy házastársa, bejegyzett élettársa, egyeneságbeli rokona, testvére, a gyámhatóság és az ügyész kérheti.

A **cselekvőképességet kizáró gondnokság alá** a bíróság azt a nagykorú személyt helyezi, akinek ügyei viteléhez szükséges belátási képessége - pszichés állapota vagy szellemi fogyatkozása miatt - tartósan teljes mértékben hiányzik.

A cselekvőképtelen személy jognyilatkozata semmis; nevében gondnoka jár el. A cselekvőképtelen személy maga is megkötöheti azokat a csekély jelentőségű szerződéseket, amelyek a mindennapi életben tömegesen fordulnak elő, és különösebb megfontolást nem igényelnek.

Cselekvőképtelenség gondnokság alá helyezés nélkül

Gondnokság alá helyezés nélkül is **cselekvőképtelen** az, aki olyan állapotban van, hogy ügyei viteléhez szükséges belátási képessége - tartósan vagy a jognyilatkozata megtételekor átmenetileg - teljesen hiányzik.

A gondnokság alá helyezés nélkül cselekvőképtelen személy jognyilatkozata semmis. A gondnokság alá helyezés nélkül is cselekvőképtelen nagykorú személy jognyilatkozatát - a végintézkedése kivételével - cselekvőképtelenség miatt nem lehet semmisnek tekinteni, ha tartalmából és körülményeiből arra lehet következtetni, hogy a jognyilatkozat a fél cselekvőképessége esetében is indokolt lett volna.

4.3. Közigazgatási és belügyi alapismeretek

4.3.1. A Belügyminisztérium feladata és hatáskörei a közigazgatás rendszerében

A belügyminiszter kormányzati feladat- és hatásköre

A belügyminiszter a kormányzati struktúrában vezető (miniszterelnök-helyettesi), szakterületi kormányzati szervként, szakpolitikai felelősként, illetve kijelölt felelősként jár el.

A belügyminiszter a miniszterelnök nemzetbiztonságért felelős helyettese.⁸³ A miniszter vezeti a Nemzetbiztonsági Kabinet üléseit.

A belügyminiszter felelős:

- a) bűncselekmények megelőzéséért,
- b) büntetés-végrehajtásért,
- c) e-közigazgatásért,
- d) élet és vagyonbiztonság védelméért,
- e) határrendészetért,
- f) helyi önkormányzatokért,
- g) idegenrendészetért és menekültügyért,
- h) katasztrófák elleni védekezésért,
- i) közbiztonságért,
- j) közfoglalkoztatásért,

⁸³ 94/2018. (V. 22.) Korm. rendelet a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről 40.§

- k) közigazgatási informatika infrastrukturális megvalósíthatóságának biztosításáért,
- l) köziratok kezelésének szakmai irányításáért,
- m) közlekedésrendészetért,
- n) közszolgálati életpálya kidolgozásáért,
- o) közterület-felügyelet szabályozásáért,
- p) külföldiek társadalmi beilleszkedésének elősegítéséért,
- q) külföldre utazás szabályozásáért,
- r) minősített adatok védelmének szakmai felügyeletéért,
- s) polgári nemzetbiztonsági szolgálatok irányításáért,
- t) rendészetért,
- u) szabálysértési szabályozásért,
- v) személyiadat- és lakcímnnyilvántartásért,
- w) terrorizmus elleni küzdelemért,
- x) településüzemeltetésért, kéményseprő-ipari tevékenységért,
- y) vízgazdálkodásért,
- z) vízügyi igazgatási szervek irányításáért,
- aa) vízvédelemért,
- bb) társadalmi felzárkózásért⁸⁴

A miniszter a Kormány **nemzetiségpolitikáért felelős tagja**.

A Kormány a minisztert jelöli ki szervként az alábbi feladatok ellátására:⁸⁵

- a) a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvény szerinti polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartását kezelő szervként,
- b) a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvántartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvény szerinti személyazonosság igazolására alkalmas hatósági igazolványok nyilvántartását vezető szervként,
- c) a bűnügyi nyilvántartási rendszerről, az Európai Unió tagállamainak bíróságai által magyar állampolgárokkal szemben hozott ítéletek nyilvántartásáról, valamint a bűnügyi és rendészeti biometrikus adatok nyilvántartásáról szóló 2009. évi XLVII. törvény szerinti bűnügyi nyilvántartó szervként,
- d) az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény szerinti nyilvántartó szervként,
- e) a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény szerinti szabálysértési nyilvántartás tekintetében az adatkezelői feladatokat ellátó szervként;
- f) az egységes elektronikusártya-kibocsátási keretrendszerről szóló 2014. évi LXXXIII. törvény szerinti működtetőként,
- g) a törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződések alapján kiállításra kerülő közokiratok kiadásáért és a kiadott közokiratok nyilvántartásáért felelős szervként,
- h) a közúti közlekedési nyilvántartásról szóló 1999. évi LXXXIV. törvény szerinti közúti közlekedési nyilvántartó szervként,
- i) a közúti közlekedési előéleti pontrendszerről szóló 2000. évi CXXVIII. törvény szerinti közlekedési előéleti pontrendszert nyilvántartó szervként,
- j) a kötelező gépjármű-felelősségbiztosításról szóló 2009. évi LXII. törvény szerinti kötvénynyilvántartó szervként,

⁸⁴ Beiktatta: 84/2019. (IV. 18.) Korm. rendelet 1. § (1). Hatályos: 2019. V. 1-től.

⁸⁵ 94/2018. (V. 22.) Korm. rendelet a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről 41.§

- k) a közúti közlekedési nyilvántartás tekintetében az Európai Unió rendszereivel (EUCARIS, RESPER) való információcserét lebonyolító nemzeti kapcsolattartó pontként,
- l) részvételre az Európai Unió intézményei tagállami kormányzati részvétellel működő döntés-előkészítő tevékenységében és a szakmai feladatait érintő tagállami képviselő ellátására,
- m) a közúti közlekedési nyilvántartásról szóló 1999. évi LXXXIV. törvény szerinti közlekedési igazgatási hatóságként az okmánytárból és az eredetiségvizsgálati nyilvántartásból történő, a Kormány által rendeletben kijelölt szervezetnek eseti jellegű egyedi adatszolgáltatás tekintetében,
- n) a mozgásában korlátozott személy parkolási igazolványáról szóló 218/2003. (XII. 11.) Korm. rendeletben meghatározott parkolási igazolványok kiadásával, cseréjével és pótlásával kapcsolatos, továbbá a közúti közlekedési igazgatási feladatokról, a közúti közlekedési okmányok kiadásáról és visszavonásáról szóló 326/2011. (XII. 28.) Korm. rendeletben meghatározott, általánostól nem eltérő illetékességgel meghatározott közlekedési igazgatási feladatok ellátására,
- o) a személyazonosító jel helyébe lépő azonosítási módokról és az azonosító kódok használatáról szóló 1996. évi XX. törvény szerinti összerendelési nyilvántartást vezető szervként,
- p) az arcképelemzési nyilvántartásról és az arcképelemző rendszerről szóló 2015. évi CLXXXVIII. törvény szerinti központi szervként.

A miniszter különös feladatai a kezelésében, felelősségi és feladatkörében ellátott feladatai:

- a) A miniszter a kezelésében lévő nyilvántartások tekintetében ellátja
 - 1) az Európai Unió rendszereivel való információcserét lebonyolító nemzeti kapcsolattartó pont (EUCARIS, RESPER), illetve központi hatóság (ECRIS) hatáskörébe utalt, a publikus kulcsú információs rendszer (PKI) koordinátor, az úti okmányok szenzitív adatainak vizsgálatához kapcsolódó (SPOC) rendszer, valamint a
 - 2) Schengeni Információs Rendszer (SIS II) keretében megvalósuló információcserével kapcsolatos, külön jogszabályban meghatározott feladatait, valamint a foglalkoztatás mobilitás- és álláskeresés-hatékonyságát növelő egységes adatcserét biztosító (EURES) portál működtetését és fejlesztését.
- b) A miniszter a büntetés-végrehajtásért való felelőssége keretében előkészíti a büntetés-végrehajtási szervezet jogállására és működésére vonatkozó jogszabályokat.
A miniszter megszervezi és irányítja a büntetés-végrehajtással összefüggő pártfogó felügyelői tevékenységet.
- c) A miniszter az e-közigazgatásért való felelőssége keretében meghatározza az e-közigazgatás általános elveit, előkészíti az e-közigazgatásra vonatkozó jogszabályokat.

A miniszter az e-közigazgatásért való felelőssége keretében

- a) kialakítja az egységes közigazgatási informatikai fejlesztési és szolgáltatási kormányzati politikát,
- b) gondoskodik az e-közigazgatás általános elveinek megfelelően a közigazgatási hatósági eljárások vonatkozásában az elektronikus ügyintézésre vonatkozó jogszabályok előkészítéséhez szükséges szakmai irányok meghatározásáról,
- c) megkötö a közigazgatási informatika infrastrukturális eszközrendszerének fejlesztését érintő szerződéseket,

- d) felügyeli a kormányzati célú hírközlési szolgáltatót, a központi elektronikus szolgáltató rendszer működtetőjét, valamint az Egységes Digitális Rádiótávközlő Rendszer, a Zártcélú Rendészeti Hálózat, a Köznet, a K-600/KTIR Hírközlési és Informatikai Rendszer működését, valamint e hálózatok infrastrukturális alapját biztosító szervezetek tevékenységét,
- e) közreműködik a védelemszervezés közigazgatási szerveket érintő informatikai feladatainak tervezésében, végrehajtásában,
- f) ellátja az összkormányzati szintű közigazgatási informatikai alkalmazásokkal és nyilvántartások összehangolásával összefüggő igazgatásszervezési feladatokat,
- g) az elektronikus kormányzati stratégiai célokhoz és az infokommunikációs infrastruktúrához történő illeszkedés szempontjának vizsgálatával jóváhagyja az egyes kormányzati informatikai beszerzések és beruházások megvalósításához szükséges közbeszerzésekre irányuló előterjesztéseket, valamint ellenőrizheti a beruházás végrehajtását,
- h) ellátja az Európai Unió tagállamainak az elektronikus azonosítás területén történő együttműködésével kapcsolatos rendelkezésekről szóló kormányrendelet szerinti tagállami kapcsolattartási pont feladatait.

Informatikai és telekommunikációs feladatok

A miniszter - jogszabályban meghatározott kivétellel - a NISZ Nemzeti Infokommunikációs Szolgáltató Zrt. útján központosított informatikai és telekommunikációs szolgáltatásokat nyújt, gondoskodik az igénybevevők informatikai és telekommunikációs eszközökkel történő ellátásáról és az ilyen eszközök működtetéséről.

A miniszter a **helyi önkormányzatokért** való felelőssége keretében

- a) összehangolja a helyi önkormányzatok és a nemzetiségi önkormányzatok működésével összefüggő tervezés és gazdálkodás kormányzati feladatait, a helyi önkormányzatok feladat- és hatáskörének ellátásához szükséges feltételek vizsgálatát,
- b) működteti a helyi önkormányzati vagyonkatasztert,
- c) közreműködik a központi költségvetésnek a helyi önkormányzatok támogatásai fejezetében meghatározott támogatások körének, finanszírozásának és elszámolási rendjének kialakításában, az ezt elősegítő információs rendszer működtetésében, valamint az ilyen támogatások nyújtásában,
- d) közreműködik a helyi önkormányzatok és a helyi önkormányzati költségvetési szervek számviteli és az államháztartási mérlegrendszerbe illeszkedő pénzügyi információs rendszerének működtetésében,
- e) közreműködik az ágazati és térségi fejlesztési programok helyi önkormányzatokat érintő részének kidolgozásában,
- f) kialakítja az önkormányzati érdekszövetségekkel való kapcsolattartás és egyeztetés rendjét,
- g) az önkormányzati érdekszövetségek javaslatának kikérését kijelöli az Európa Tanács Helyi és Regionális Önkormányzatok Kongresszusa magyar delegációjának tagjait.

A miniszter a **katasztrófák elleni védekezésért** való felelőssége keretében

- a) ellátja a hazai és a nemzetközi polgári válságkezelésből, katasztrófavédelmi feladatokból fakadó kormányzati és koordinációs feladatokat,
- b) biztosítja a RODOS valósidejű nukleárisbaleset-elhárítási döntéstámogató rendszer, valamint a Nemzetközi Radiológiai Adatcsere Központ működési feltételeit,

- c) ellátja a NATO Felsőszintű Polgári Veszélyhelyzet Tervezési Bizottságának szerveivel való kapcsolattartást,
- d) irányítja a védelmi igazgatás - feladat- és hatáskörébe tartozó - egyes feladatainak ellátásában részt vevő szervek értesítésével összefüggő tevékenységeket,
- e) gondoskodik a földtani veszélyhelyzet megelőzésével és elhárításával kapcsolatos feladatok ellátásáról.

A miniszter a **közfoglalkoztatásért** való felelőssége keretében

- a) kidolgozza a Kormány közfoglalkoztatási politikáját, gondoskodik annak érvényesítéséről és végrehajtásáról,
- b) ellátja a közfoglalkoztatásban részt vevő személyek képzésével kapcsolatos feladatokat,
- c) megszervezi és az állami foglalkoztatási szervként eljáró fővárosi és megyei kormányhivatal, valamint járási (fővárosi kerületi) hivatal közreműködésével működteti a közfoglalkoztatás rendszerét, meghatározza a közfoglalkoztatás eszközrendszerét, elemzi és ellenőrzi annak működését, a közfoglalkoztatás tekintetében szakmai irányító miniszteri jogokat gyakorol a fővárosi és megyei kormányhivatal tevékenysége felett.

A miniszter a **köziratok kezelésének** szakmai irányításáért való felelőssége keretében

- a) ellenőrzi az iratkezelési szabályzatban foglaltak végrehajtását a központi államigazgatási szerveknél,
- b) a közlevéltárak ellenőrzési tapasztalatait is felhasználva évente értékeli a közfeladatot ellátó szervek iratkezelésének helyzetét, az elektronikus iratkezelésre történő áttérés tapasztalatait,
- c) évente részletes szakmai tájékoztatót készít a közfeladatot ellátó szervek részére, az interneten a nyilvánosság részére folyamatos tájékoztatást nyújt az egységes iratkezelés gyakorlati végrehajtásának tapasztalatairól,
- d) az elektronikus iratkezelés egységes bevezetéséhez szükséges informatikai feltételrendszer megteremtése érdekében folyamatosan gyűjti, rendszerezi és elemzi a közfeladatot ellátó szervek iratkezelésének informatikai feltételrendszerére, infrastruktúrájára vonatkozó adatokat, valamint kidolgozza az elektronikus iratkezelés egységes bevezetéséhez kapcsolódó koncepciókat.

A miniszter a **közszolgálati életpálya kidolgozásáért** való felelőssége keretében - a közigazgatási minőségpolitikáért és személyzetpolitikáért felelős miniszter közreműködésével

- a) előkészíti a közszolgálati tisztviselők kiválasztási, képesítési, képzési, továbbképzési, minősítési, teljesítményértékelési, előmeneteli, illetmény- és felelősségi rendszereivel kapcsolatos szakmai koncepciót,
- b) kidolgozza a személyügy területén kiadásra kerülő módszertani útmutatókat,
- c) gondoskodik a kormánytisztviselők és vezetők teljesítményértékeléséről, továbbképzéséről és a vezetői utánpótlásképzésről.

A miniszter a **rendészetért való felelőssége** keretében összehangolja a korrupcióellenes tevékenységgel kapcsolatos kormányzati feladatokat, és irányítja a korrupcióellenes kormányzati tevékenységben és összehangolásában közreműködő szervet.

A miniszter a **terrorizmus elleni küzdelemért** való felelőssége keretében ellátja a terrorizmus elleni fellépéssel kapcsolatos nemzetközi kötelezettségek hazai végrehajtásának koordinációját.

A miniszter a **vízügyi igazgatási** szervek irányításáért való felelőssége keretében

- a) végzi az ár- és belvízvédekezés országos irányításával kapcsolatos feladatokat,
- b) végzi a vízrajzi tevékenység ellátásának az irányítását,
- c) végzi a vízminőségi kárelhárítás végrehajtásának az irányítását,
- d) irányítja az integrált folyógazdálkodási feladatok végzését a vízgyűjtő-gazdálkodás keretein belül, valamint - a közlekedésért felelős miniszterrel együttműködve - gondoskodik a hajóút-kitűzési és a víziút-fenntartási tevékenységekről,
- e) ellátja a vízgazdálkodási társulatokkal kapcsolatos szakmai feladatokat,
- f) gondoskodik a természetes nagy tavakon, többcélú tározókon a vízügyi intézkedési tervek végrehajtásáról, meghatározza a part-, meder- és vízszintszabályozási feladatokat, a partvonal-szabályozási feladatokat,
- g) irányítja a lokalizációs tervek korszerűsítését, a lokalizációs fejlesztéseket,
- h) gondoskodik a folyók, tavak állapotörögzítésének felméréséről, a folyó- és víziút-kataszterek kidolgozásáról, a folyók hosszú távú hasznosíthatósága feltételei felméréséről,
- i) gondoskodik a vízgazdálkodási rendszerek és védművek fenntartásáról, üzemeltetéséről és a rekonstrukciós feladatokról,
- j) gondoskodik a vízgazdálkodási fejlesztések eredményeként megvalósult állami létesítmények fenntartásáról és a szükséges források biztosításáról,
- k) irányítja az ivóvízbázis-védelmi célprogramot, felügyeli az ivóvízminőség-javító programmal kapcsolatos feladatokat,
- l) ellátja a nemzeti települési szennyvízelvezetési és -tisztítási megvalósítási programhoz kapcsolódó feladatokat,
- m) ellátja az országhatárokon áterjedő vízszennyezésekkel kapcsolatos feladatokat, gondoskodik a többoldalú nemzetközi együttműködések vízgazdálkodási feladatainak végrehajtásáról, az Európai Unióval történő együttműködés feltételeinek biztosításáról,
- n) gondoskodik a szomszédos országokkal létesített vízgazdálkodási egyezmények végrehajtásáról.

A miniszter a **vízvédelemért** való felelőssége keretében

- a) előkészíti a felszíni vizek védelmére, a felszín alatti vizek védelmére, a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelmére, a települési szennyvíztisztítás szempontjából érzékeny felszíni vizek és vízgyűjtőterületük kijelölésére, valamint a vizek minőségi védelmét szolgáló gazdasági szabályozó eszközökre vonatkozó jogszabályokat,
- b) közreműködik a vizet, mint környezeti elemet érintő környezetvédelmi szabályozás előkészítésében és annak végrehajtásában,
- c) irányítja a vízvédelemmel kapcsolatos két- és többoldalú nemzetközi egyezményekből eredő feladatok végrehajtását.

A miniszter a **társadalmi felzárkózásért való felelőssége** keretében

- a) felel a társadalmifelzárkózás-politika stratégiai kereteinek kialakításáért és koordinációjáért,
- b) felel a hátrányos helyzetű és roma gyermekek esélyteremtésének biztosításáért,
- c) felel a hátrányos térségekben élők társadalmi felzárkózásáért,
- d) a foglalkoztatásért felelős miniszterrel együttműködésben felel az alacsony végzettségűek foglalkoztathatóságát javító komplex szolgáltatások biztosításáért.

A Kormány a **roma nemzetiségi önkormányzatok** törvényességi felügyeletének szakmai irányítására a minisztert jelöli ki.

A fenti feladatokkal kapcsolatosan jogszabály előkészítési tevékenységet végez.

5. Szabálysértésekre vonatkozó általános szabályok

5.1. A szabálysértési jog fogalma, jogforrása, célja.

A **szabálysértési jog** a társadalomra csekélyebb mértékben veszélyes cselekményekkel szembeni védelmet hivatott biztosítani. Nem minősül önálló jogágnak, hanem lényegében két jogág – a büntető-, és a közigazgatási jog - határán helyezkedik el. Anyagi jogi szabályai (fogalmi és felelősségi rendszere, a jogkövetkezmények szabályai) a büntetőjogból építkeznek, a szabálysértési eljárás rendjét a közigazgatási jog jellemzői határozzák meg.

Jogforrása a 2012. évi II. törvény (továbbiakban: Szabs.tv.) a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről.

A **törvény célja**, hogy gyors és eredményes fellépést biztosítson a társadalmi együttélés általánosan elfogadott szabályait sértő vagy veszélyeztető, de a bűncselekményként történő büntetni rendeléshez szükséges kockázatokkal és veszélyességgel nem rendelkező kriminális cselekményekkel szemben.

5.1.1. A szabálysértés fogalma

Szabálysértés a Szabs. tv. által büntetni rendelt tevékenység vagy mulasztás, amely veszélyes a társadalomra. A **törvény alkalmazásában az a tevékenység vagy mulasztás veszélyes a társadalomra**, amely a bűncselekményhez képest kisebb fokban sérti vagy veszélyezteti az állami, társadalmi vagy gazdasági rendet, a természetes és jogi személyek, valamint jogi személyiség nélküli szervezetek személyét vagy jogait.

A **szabálysértés fogalmi elemei** tehát, amelyeknek együttesen kell fennállniuk, az alábbiak:

- a) jogellenes cselekmény (tevékenység vagy mulasztás)
- b) büntetendőség (joghátránnyal fenyegetettség)
- c) elkövető felróható magatartása (szándékosság, gondatlanság)

A **jogellenesség egyrészt a társadalomra veszélyességet, másrészt a tényállásszerűséget jelenti**. A **társadalomra veszélyesség** lényege, hogy valójában az adott emberi magatartás sért vagy veszélyeztet jogvédett érdeket ún. jogtárgyat, és mértéke eléri a büntetést-érdemlőség szintjét. A tényállásszerűség azt fejezi ki, hogy az adott emberi magatartás maradéktalanul kimeríti-e a szabálysértési jogszabályban meghatározott valamely törvényi tényállás elemeit. A cselekmény lehet egyrészt tevékenység, amelyet aktív tevősséggel fejtenek ki, másrészt mulasztás, mely minden esetben a jogszabályokban meghatározott magatartás kötelességellenes nemtevését jelenti.

A büntetőjog elvei alapján a **büntetendőséget** csak jogszabály mondhatja ki. A szabálysértéssé nyilvánítás kétféle módon történhet: vagy maga a szabálysértési jogszabály, vagy más jogszabályok határozzák meg a büntetendő magatartást. Utóbbi esetek az ún. kerettényállásoknál fordulnak elő (mint pl. a közlekedési szabálysértéseknél, melyeknél a konkrét magatartási szabályokat a KRESZ rendelkezési határozzák meg).

A **felróhatóság** a jogellenes cselekményt elkövető szándékos vagy gondatlan magatartását jelenti. Amennyiben a szabálysértési eljárás alá vont személy magatartása a szándékosság vagy a gondatlanság kategóriája alá nem vonható, úgy felróhatóság hiányában a szabálysértési felelősségrevonásra nem kerülhet sor.

5.2. A szabálysértésért való felelősség

A szabálysértési felelősség alapvetően az **alanyi bűnfelelősséghez** (vagyis a természetes személy által elkövetett jogsértéshez) igazodik, és a felróhatóság (a cselekmény tudati tükröződése) alapján helyez kilátásba joghátrányt. Így a szabálysértést elkövető személy felelőssége két pilléren nyugszik, az alanyi felelősségen, és a felróhatóságon.

A felróhatóság a szabálysértési felelősség szükséges eleme. A büntetőjogban a felelősségre vonás a bűnösségen, míg a szabálysértési jogban a felróhatóságon nyugszik. E két felelősségi forma lényegében azonos fogalmakat takar. A felróhatóság az elkövető cselekménye és tudata között fennálló pillanatnyi pszichikus viszonyt fejezi ki.

A szabálysértési felelősségre vonás alapja a felróhatóság, amelynek két alakzata van a **szándékosság** és a **gondatlanság**. A szándékosság és a gondatlanság fogalmát a büntetőjog határozza meg az alábbiak szerint:⁸⁶

Szándékosan követi el a bűncselekményt, aki cselekményének következményeit kívánja, vagy e következményekbe belenyugszik.

Gondatlanságból követi el a bűncselekményt, aki előre látja cselekményének lehetséges következményeit, de könnyelműen bízik azok elmaradásában, vagy cselekménye lehetséges következményeit azért nem látja előre, mert a tőle elvárható figyelmet vagy körültekintést elmulasztja.

Ennek megfelelően szabálysértés miatt az vonható felelősségre, akinek a cselekménye szándékos vagy gondatlan, kivéve, ha a szabálysértést meghatározó jogszabály csak a szándékos elkövetést bünteti. Szabálysértés miatt a felbujtó és a bűnsegéd is felelősségre vonható.

Főszabályként a befejezett szabálysértési cselekmény büntetendő, azonban kísérlet miatt is helye lehet felelősségre vonásnak, ha a szabálysértést meghatározó jogszabály így rendelkezik (pl. tulajdon ellen szabálysértéseknél).

A szabálysértésért való felelősség nem állapítható meg

Nem állapítható meg ugyanakkor **szabálysértés**, ha a tevékenység vagy a mulasztás bűncselekményt valósít meg, továbbá akkor sem, ha a tevékenységre vagy mulasztásra törvény vagy kormányrendelet közigazgatási bírság alkalmazását rendeli el.

Nem lehet a szabálysértési felelősséget megállapítani olyan cselekmény miatt, amelyet jogszabály az elkövetés idején nem rendelt szabálysértésként büntetni.

Nem lehet szabálysértés elkövetése miatt olyan büntetést vagy intézkedést alkalmazni, amelyről jogszabály az elkövetés idején nem rendelkezett.

Szabálysértés miatt nem vonható felelősségre, akivel szemben büntethetőséget kizáró ok áll fenn. A Rendőrségről szóló törvényben felsorolt szabálysértés miatt nem vonható felelősségre

⁸⁶ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 7-8.§

a megbízhatósági vizsgálatot folytató személy, ha jogszabályban meghatározott feladata ellátása során követi el a szabálysértést.

Ugyanazon szabálysértés miatt nem büntethető, akinek szabálysértési ügyét a szabálysértési hatóság vagy a bíróság közvetítői eljárásra⁸⁷ utalta és a közvetítői eljárás eredményes volt.

5.3. A szabálysértést meghatározó jogszabály hatálya

A hatály a jogszabály alkalmazhatósági feltételeit jelöli. Azokra a kérdésekre ad választ, hogy mikor, hol és kivel szemben lehet vagy kell a jogszabályt alkalmazni. Ennek megfelelően határozható meg az Szabs.tv. időbeli, területi és személyi hatálya.

Az **időbeli hatály** az elkövetése idején hatályban levő jogszabályok alapján kell elbírálni a szabálysértést. Ha azonban a szabálysértés elbírálásakor hatályban levő új jogszabály szerint a cselekmény már nem szabálysértés vagy enyhébben bírálendő el, akkor az új jogszabályt kell alkalmazni.

A **területi hatály** főszabályként a belföldön elkövetett szabálysértésekre terjed ki. Kiegészítő szabályként nemzetközi szerződés vagy törvény előírhatja, hogy a törvény hatálya kiterjed a magyar állampolgár által külföldön elkövetett olyan cselekményre, amely a honi szabályozás szerint szabálysértésnek minősül.

A **személyi hatály** függetlenül az elkövető állampolgárságától kiterjed a magyar és külföldi állampolgárra egyaránt. Ez alól kivételt jelentenek a diplomáciai és a nemzetközi jog alapján a büntető joghatóság alól mentességet élvező személyek. A diplomáciai és a nemzetközi jog alapján büntető joghatóság alóli mentességet élvező személyek szabálysértési felelősségre vonására nemzetközi szerződés az irányadó.

5.4. A szabálysértés büntethetőségének elévülése

Az elévülés az idő múlásához kötött kedvezmény. **Nincs helye felelősségre** vonásnak, ha a szabálysértés elkövetése óta hat hónap eltelt (általános elévülési idő). A cselekmény elkövetésétől számított két év elteltével nincs helye szabálysértési felelősségre vonásnak. (feltétlen korlát)

Az elévülés határidejének kezdő napja az a nap, amikor a szabálysértés tényállása megvalósul, kísérlet esetén az a nap, amikor az ezt megvalósító cselekmény véget ér.

Ha a szabálysértés jogellenes állapot előidézésével, illetve fenntartásával vagy kötelesség teljesítésének elmulasztásával valósul meg, az elévülési határidő mindaddig nem kezdődik el, amíg ez az állapot fennáll, illetve amíg a kötelesség jogszerűen teljesíthető lett volna.

Ha az elkövetéstől számított hat hónapon belül a cselekmény miatt büntetőeljárás indul, de a nyomozó hatóság, az ügyész vagy a bíróság a szabálysértési eljárás lefolytatása céljából az ügyet átteszi a szabálysértési hatósághoz vagy a szabálysértés miatt eljáró bírósághoz, a 6 hónapos elévülés az áttételt elrendelő határozatnak a szabálysértési hatósághoz, illetve a szabálysértés miatt eljáró bírósághoz érkezése napjával újrakezdődik.

⁸⁷ A közvetítői eljárás célja, hogy a szabálysértés következményeinek jóvátételét és az eljárás alá vont személy jövőbeni jogkövető magatartását elősegítse. A közvetítői eljárásban arra kell törekedni, hogy az eljárás alá vont személy és a sértett között a közvetítői eljárás céljának elérését elősegítő megállapodás jöjjön létre.

Az ügy közvetítői eljárásra utalásának a szabálysértési eljárás alatt egy alkalommal van helye. Nem akadályozza az ügy közvetítői eljárásra utalásának, ha az eljárás alá vont személy a szabálysértéssel okozott kárt részben vagy egészben már önként megtérítette.

A közvetítői eljárást a szabálysértési hatóság vagy a bíróság székhelye szerint illetékes pártfogó felügyelői szolgálat közvetítői tevékenységet végző pártfogó felügyelője (a továbbiakban: közvetítő) folytatja le.

A szabálysértés miatt az eljárás alá vont személy ellen a szabálysértési hatóság, a fegyelmi jogkör gyakorlója, az ügyészség és a bíróság által fogatosított eljárási cselekmények az elévülést félbeszakítják. A félbeszakítás napjával az elévülési idő újakezdődik.

5.5. Felelősségi akadályok (büntethetőségi akadályok)

5.5.1. A szabálysértésért való felelősség akadályok rendszere

A **felelősségre vonási akadályok** olyan törvényi, vagy jogelvi rendelkezések, melyek kizárják, vagy megszüntetik a szabálysértés elkövetőjének felelősségre vonását.

A **büntethetőségi akadályok** jogi természetük szerint három csoportra oszthatók:

- a) büntethetőséget kizáró okok;
- b) büntethetőséget megszüntető okok;
- c) büntethetőséget kizáró másodlagos akadályok.

5.5.2. A büntethetőséget kizáró okok

A büntethetőséget kizáró okok az elkövetés pillanatában fennálló körülmények, amelyek kizárják a felróhatóságot. Így az elkövető csak formailag meríti ki valamely szabálysértés törvényi tényállását, a kizáró ok fennállása miatt a szabálysértésért való felelősség nem állapítható meg. **A büntethetőséget kizáró okok:**

- a) **gyermekkor:** gyermekkorú, az aki a cselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévét nem töltötte be.
- b) **kóros elmeállapot:** Az elmeműködés olyan kóros állapota, amely kizárhatja vagy korlátozhatja az elkövető felismerési képességét. E kérdésben orvos szakértői vélemény az irányadó.
- c) **kényszer, fenyegetés:** ezek hatása alatt az elkövető nem képes akaratának megfelelően cselekedni. A kényszer a más testére gyakorolt erőszakos fizikai ráhatást jelenti. A fenyegetés alatt komoly félelem kiváltására alkalmas súlyos hátrány kilátásba helyezését kell érteni.
- d) **tévedés:** Tévedésnek minősül, ha az elkövető tudattartama nem felel meg a valóságnak az elkövetőnek a cselekményhez való tudati viszonyát befolyásoló tényező, amely lehet ténybeli tévedés, vagy a cselekmény társadalomra veszélyességében való tévedés.
- e) **jogos védelem:** Jogos védelmi helyzetben cselekszik az, akinek a cselekménye a saját, illetőleg a mások személye, javai vagy a közérdek ellen intézett, illetőleg ezeket közvetlenül fenyegető jogtalan támadás elhárításához szükséges. A jogos védelem tehát a jogtalan támadó magatartás elleni védekezést jelenti.
- f) **végyszükség:** Végyszükségben cselekszik az, aki a saját, illetőleg a mások személyét vagy javait közvetlen, és másként el nem hárítható veszélyből menti, vagy a közérdek védelmében így jár el. A végyszükség nem jogtalan emberi támadás elleni védekezést, hanem másként el nem hárítható veszélyhelyzetből történő mentést jelent.
- g) **jogszabály engedélye:** pl. megbízhatósági vizsgálat keretében történő elkövetés.
- h) **törvényben meghatározott egyéb ok:** pl. diplomáciai mentesség, mentelmi jog.

5.5.3. A büntethetőséget megszüntető okok

A felelősséget megszüntető okok esetén az elkövető magatartása tartalmi és formai szempontból is kimeríti valamely szabálysértés törvényi tényállását, azonban egy későbbiekben fennálló esemény vagy körülmény folytán elenyészik az állam büntető igénye.

- a) **az elkövető halála:** az elkövető halála után az alanyi felelősség nem áll fenn, nincs felelősségre vonható személy.
- b) **az elévülés:** az idő múlásához kötött kedvezmény. Ideje a szabálysértési cselekmény elkövetésétől számított hat hónap, kivéve, ha a szabálysértési eljárás félbeszakadt vagy nyugszik. Objektív határideje két év, azaz a szabálysértés elkövetésétől számított két év elteltével nincs helye szabálysértési felelősségre vonásnak.
- c) **a kegyelem:** méltányolható okból a büntetés részben vagy egészben történő elengedése.
- d) **a közvetítői eljárás:** a büntetőjogi tevékeny megbánás megfelelője a szabálysértési jogban. Célja, hogy közvetítő bevonásával a sértett és az eljárás alá vont személy közötti konfliktust rendező, a szabálysértés következményeinek jóvátételét elősegítő írásbeli megállapodás jöjjön létre.

5.5.4. A büntethetőséget kizáró másodlagos akadályai

Olyan körülmények, amelyek akadályozzák a szabálysértési eljárás lefolytatását és ezáltal közvetetten az elkövető felelősségre vonását:

- a) **a magánindítvány hiánya:** e jogintézmény a sértett jogává teszi a döntést az eljárás kezdeményezéséről (pl. becsületsértés esetén). Ha ezzel meghatározott időn nem él, a szabálysértési eljárás megindításának nincs helye.
- b) **a jogosult feljelentésének hiánya:** vannak olyan szabálysértési tényállások, amelyek esetén csak egy (vagy több) meghatározott személy jogosultságává teszi az adott szabálysértés feljelentését.⁸⁸ Ilyenkor a mástól származó feljelentés alapján az eljárás meg sem indítható.

5.6. A szabálysértés miatt alkalmazható jogkövetkezmények

5.6.1. A szabálysértési szankció

A szabálysértési szankció lényege, hogy a jogsértéssel arányos hátrányt helyezzen kilátásba. Célja, hogy az elkövetőt a jövőben visszatartsa az újabb jogsértéstől (speciális prevenció), és a társadalom többi tagját is jogkövető magatartásra ösztönözze (általános prevenció).

A szabálysértési jog szankciórendszere dualisztikus jellegű, büntetéseken és intézkedéseken alapul.

5.6.2. A szabálysértés miatt alkalmazható büntetések

A szabálysértés miatt **alkalmazható** büntetések

- a) a szabálysértési elzárás
- b) a pénzbírság
- c) közérdekű munka

⁸⁸ Szabs.tv. 216/§ (3) bek.

A **szabálysértési elzárás** a személyi szabadságot korlátozó kivételes büntetési nem, és az alábbi feltételek mellett alkalmazható:

- a) kizárólag törvény állapíthat meg elzárással sújtható szabálysértést (pl. tulajdon ellen szabálysértés),
- b) minden esetben a pénzbírsággal vagylagosan alkalmazható,
- c) e szabálysértések elbírálása bírósági hatáskörbe tartozik.

Időtartama 1-60 napig, halmazati büntetésnél legfeljebb 90 napig terjedhet.

Nincs helye szabálysértési őrizetnek és szabálysértési elzárásnak, ha az eljárás alá vont személy

- a) a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló törvényben meghatározott fogyatékos személy, illetve napi rendszeres, életfenntartó vagy fekvőbeteg-ellátásban részesül,
- b) a várandósság tizenkettedik hetét elérő nő,
- c) tizennegyedik életévét be nem töltött gyermekét egyedül nevelő szülő, gyám,
- d) fogyatékos, vagy folyamatos ápolást, felügyeletet, gondozást igénylő hozzátartozójáról egyedül gondoskodik.

A **pénzbírság** a szabálysértés miatt alkalmazható általános büntetési nem, mely az államnak fizetendő vagyon hátrányt jelent. Mértéke legalább ötezer forint, legmagasabb összege százötvenezer forint, elzárással is büntethető szabálysértések esetén legfeljebb háromszázezer forint.

A Kormány rendelettel állapítja meg a pénzbírság kötelező mértékét az ún. fixbírságot, melytől a szabálysértési hatóság pénzbírság kiszabása esetén nem térhet el.

A pénzbírságot meg nem fizetése esetén a bíróság szabálysértési elzárásra változtatja át. A szabálysértési hatóság a határozatában, illetve a bíróság a végzésében tájékoztatja az eljárás alá vont személyt a meg nem fizetett pénzbírság közérdekű munkával történő megváltásáról. Nem lép a meg nem fizetett pénzbírság helyébe szabálysértési elzárás, ha az eljárás alá vont személy a szabálysértési elzárás tilalma alá tartozik.

A **közérdekű munka** a pénzbírsággal vagylagosan alkalmazható büntetési nem. Az eljárás alá vont személy köteles a számára meghatározott munkát elvégezni, személyi szabadsága egyébként nem korlátozható. Tartamát órákban kell meghatározni, melynek legkisebb mértéke hat, legmagasabb mértéke száznyolcvan óra. Ha az eljárás alá vont személy a munkakötelezettségének nem tesz eleget, a bíróság a közérdekű munka, illetve annak hátralévő részét hat óránként számítva egy nap szabálysértési elzárásra változtatja át. Nem változtatható át a közérdekű munka hátralévő része szabálysértési elzárássá, ha az nem éri el a hat órát. Közérdekű munka nem szabható ki abban az esetben, ha az eljárás alá vont személy a szabálysértési elzárás tilalma alá tartozik.

Főszabály szerint a büntetések önállóan és egymás mellett is kiszabhatók. Kivételes szabályként a szabálysértési elzárás mellett nem szabható ki közérdekű munka.

5.6.3. A szabálysértés miatt alkalmazható intézkedések

A szabálysértés miatt alkalmazható **intézkedések**

- a) járművezetéstől eltiltás
- b) elkobzás
- c) kitiltás
- d) figyelmeztetés

A járművezetéstől eltiltás: Az eljárás alá vont személy eltiltható, illetve az eljárás alá vont személyt el kell tiltani a járművezetéstől, ha a szabálysértést engedélyhez kötött járművezetés szabályainak megszegésével követte el. Az eltiltás alkalmazása kötelező:

Közveszély színhelyén, a 7500 kg-ot meghaladó megengedett legnagyobb össztömegű tehergépkocsival, vontatóval, valamint e járműből és pótkocsiból álló járműszerelvénnel

- a) az úton való haladásra,
- b) az előzésre és kikerülésre, valamint
- c) a lezárt útszakaszra történő behajtásra

vonatkozó szabályok megszegésével elkövetett szabálysértés esetén.

A vezetői engedély visszaadása külön jogszabályban meghatározott feltétel teljesítésétől tehető függővé (utánpépzés). A járművezetéstől eltiltás meghatározott járműkategóriára, illetve járműfajta-ra is vonatkozhat.

A járművezetéstől eltiltás legrövidebb tartama egy hónap, leghosszabb tartama egy év. A járművezetéstől eltiltás hatálya a szabálysértési határozat jogerőre emelkedésével kezdődik. A járművezetéstől eltiltás tartamába be kell számítani azt az időt, amelynek tartamára az eljárás alá vont személy vezetői engedélyét – a járművezetéstől eltiltás intézkedést megelőzően – a szabálysértéssel összefüggésben a helyszínen elvették, vagy azt a hatóságnál leadta.

Az elkobzás: Az elkobzásdolog ellen irányuló, rendszerint járulékos jellegű védelmi és büntető célú intézkedés. El kell kobozni azt a dologt:

- a) amelyet a szabálysértés elkövetéséhez eszközül használtak vagy arra szántak,
- b) amelynek a birtoklása jogszabályba ütközik, vagy amely veszélyezteti a közbiztonságot,
- c) amely szabálysértés elkövetése útján jött létre,
- d) amelyre a szabálysértést elkövették, vagy amelyet a szabálysértés befejezését követően e dolog elszállítása céljából használtak,
- e) amelyet az eljárás alá vont személy a szabálysértés elkövetéséért a tulajdonostól vagy annak hozzájárulásával mástól kapott.

Az elkobzás önállóan és akkor is alkalmazható, ha az eljárás alá vont személy nem vonható felelősségre. A kötelező elkobzási esetekre vonatkozó fő szabály mellett léteznek kivételek is. Az elkobzást nem lehet elrendelni, ha a dolog nem az eljárás alá vont személy tulajdona, kivéve, ha a tulajdonos az elkövetésről előzetesen tudott-

Az elkobzás kivételesen mellőzhető, ha az az eljárás alá vont személyre vagy a dolog tulajdonosára a szabálysértés súlyával arányban nem álló, méltánytalan hátrányt jelentene, feltéve, hogy az elkobzás mellőzését nemzetközi jogi kötelezettség nem zárja ki.

Nincs helye elkobzás elrendelésének:

- a) ha a cselekmény elkövetése óta két év eltelt, kivéve, ha az elkobzás tárgyának birtoklása jogellenes.
- b) a kölcsönzött kulturális javak különleges védelméről szóló törvény szerinti védelem esetén a különleges védelem időtartama alatt.

Az elkobzás önállóan és akkor is alkalmazható, ha az eljárás alá vont személy nem vonható felelősségre. Az elkobzott dolog tulajdonjoga az államra száll.

Kitiltás: A sportrendezvényen való részvétellel, az odautazással vagy az onnan történő távozással összefüggő szabálysértés miatt az eljárás alá vont személy kitiltható bármelyik sportszövetség versenyrendszerében megrendezésre kerülő sportrendezvényről, valamint bármelyik sportszövetség versenyrendszerében megrendezett sportesemény helyszínéül szolgáló sportlétesítményből. Továbbá a kereskedelmi tevékenységgel összefüggő

szabálysértés miatt, e tevékenysége folytatásának megakadályozása érdekében az eljárás alá vont személy kitiltható a kereskedelmi létesítményből vagy kereskedelmi tevékenység helyéül szolgáló egyéb helyszínről. A kitiltás legrövidebb tartama hat hónap, leghosszabb tartama két év.

Figyelmeztetés: A figyelmeztetéssel a szabálysértési hatóság, illetve a bíróság a rosszzallását fejezi ki és felhívja az eljárás alá vont személyt arra, hogy a jövőben tartózkodjon szabálysértés elkövetésétől. Figyelmeztetés alkalmazásának akkor van helye, ha a szabálysértés az elkövetés körülményeire tekintettel csekély súlyú és ettől az intézkedéstől kellő visszatartó hatás várható.

5.6.4. A büntetés kiszabása, elévülése, mentesülés a hátrányos jogkövetkezmények alól

Büntetiskiszabáson a szabálysértési hatóságnak, illetve a bíróságnak az a tevékenysége mely során a jogszabályi keretek között meghatározza a szabálysértés miatt alkalmazható büntetés, illetve intézkedés fajtáját és mértékét. A Szabs.tv. a tetтарыos felelősség elvén alapul, ehhez képest másodlagosan értékelendő szempont az elkövető személyisége, és személyi körülményei. Kötelező figyelembe venni az elkövető „szabálysértési előéletét”, azaz az elkövetést megelőző két éven belüli felelősségre vonását. Enyhítő körülményként kell értékelni a hatóságokkal való együttműködést, valamint a szabálysértéssel okozott kárnak a sértett részére még az érdemi határozat előtt történő megtérítését.

A szabálysértési büntetés elévülése azt jelenti, hogy a szabálysértésért kiszabott büntetést a határozat jogerőre emelkedésétől számított egy év elteltével nem lehet végrehajtani, kivéve, ha a büntetés végrehajtása félbeszakadt (a büntetés végrehajtás érdekében tett intézkedések) vagy nyugszik (pl. elzárás, vagy pénzbírság megfizetésére halasztás esetén). A büntetés végrehajtásának azonban nincs helye a határozat jogerőre emelkedésétől számított két év elteltével.

Az olyan hátrányos jogkövetkezmények alól, amelyeket jogszabály a szabálysértés miatti felelősségre vonáshoz fűz, az eljárás alá vont személy a büntetést vagy intézkedést megállapító határozat jogerőre emelkedését követő két év elteltével mentesül.

5.7. Katonákra vonatkozó rendelkezések

A Szabs.tv. alkalmazásában katona:

- a) a Magyar Honvédség tényleges állományú tagja,
- b) a rendőrség,
- c) a hivatásos katasztrófavédelmi szerv,
- d) a büntetés-végrehajtási szervezet,
- e) a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok, valamint
- f) az Országgyűlési Őrség hivatásos állományú tagja.

A katona által a szolgálati viszony tartama alatt a szolgálati helyen, illetve a szolgálattal összefüggésben elkövetett szabálysértést – a szabálysértési elzárással is büntethető szabálysértés kivételével – fegyelmi eljárás keretében kell elbírálni. Ha a katona szolgálati viszonya a fegyelmi eljárás befejezése előtt megszűnt, a szabálysértést a szabálysértési hatóság, illetve a bíróság bírálja el.

Katonával szemben elkobzást, valamint járművezetéstől eltiltást bíróság, illetve szabálysértési hatóság szabhat ki. Ha a fegyelmi jogkör gyakorlója elkobzás vagy járművezetéstől eltiltás szükségességét észleli, értesíti az eljárása eredményéről a szabálysértési hatóságot.

Ha katonával együtt polgári személlyel szemben is szabálysértési eljárást kell indítani, vagy a polgári személy a szabálysértés sértettje és az ügy elkülönítésére nincs lehetőség, az eljárást a szabálysértési hatóság, illetve a bíróság folytatja le. A tényállás megállapítását követően a szabálysértési hatóság a fegyelmi eljárás lefolytatása végett megkeresi a katona erre hatáskörrel rendelkező előljáróját.

A fegyelmi jogkör gyakorlója a fegyelmi eljárásban hozott, jogerős határozatának megküldésével értesíti a szabálysértési hatóságot vagy a bíróságot, amely ez alapján határoz a szabálysértési költség viselésének tárgyában.

A katona által elkövetett, fegyelmi eljárás keretében el nem bírálható szabálysértés esetén a rendőrség, illetve a szabálysértési hatóság értesíti az eljárás alá vont személy állományilletékes parancsnokát

- a) az őrizetbe vételről, illetve annak meghosszabbításáról,
- b) a szabálysértési elzárás büntetés kiszabásáról, valamint
- c) a meg nem fizetett pénzbírság, helyszíni bírság, illetve a közérdekű munka helyébe lépő elzárásra átváltoztatásról.

5.8. A szabálysértés miatt eljáró hatóságok

Az általános szabálysértési hatóság a fővárosi, megyei kormányhivatal járási (fővárosi kerületi) hivatala (a továbbiakban: járási hivatal).

A hatáskörébe utalt szabálysértés miatt a szabálysértési hatóság jogkörében a rendőrkapitányság vagy az egyes feladatok ellátására létrehozott rendőri szerv, illetve a Nemzeti Adó- és Vámhivatal feladat- és hatáskörrel rendelkező szerve jár el.

Szabálysértési elzárással is büntethető, valamint a Szabs.tv-ben meghatározott szabálysértés miatt első fokon a járásbíróság jár el.

5.9. A kizárás

A szabálysértési eljárásnál is alapvető követelmény, hogy az eljáró hatóság tagja elfogulatlanul, tárgyilagosan járjon el, illetve döntsön az ügyben. Az Sztv. a kizárási okokat egyrészt objektív (abszolút) és szubjektív (relatív) kizárási okokra osztja. Az abszolút kizárási okok összeférhetlenségi okok, bármelyikének megléte esetén minden további mérlegelés nélkül ki kell zárni a hatóság tagját az eljárás folytatásából. A relatív kizárási okokat a törvény nem sorolja fel, csupán azt fogalmazza meg, hogy az eljárásban nem vehet részt az, akitől az ügy elfogulatlan megítélése egyéb okból nem várható el.

5.9.1. A kizárás általános szabályai

A szabálysértési ügyben a szabálysértési hatóság és bíróság tagjaként nem járhat el:

- a) aki az ügyben, mint eljárás alá vont személy vagy az eljárás alá vont személy képviselője, továbbá mint sértett, feljelentő, vagy mint ezek képviselője vesz vagy vett részt, valamint a felsoroltak hozzátartozója;
- b) aki az ügyben, mint tanú vagy szakértő vesz vagy vett részt;
- c) akitől az ügy elfogulatlan megítélése egyéb okból nem várható;
- d) aki az ügyben közvetítőként jár vagy járt el.

Nem kizárási ok, ha a szabálysértési hatóság tagja a hivatali hatáskörében tudomására jutott szabálysértés miatt tesz feljelentést. Nem járhat el az ügyben az a szabálysértési hatóság és bíróság, amelynek vezetőjével szemben a meghatározott kizárási ok áll fenn.

A szabálysértési hatóságnak és a bíróságnak az a tagja, aki a kizárási okot maga jelentette be, bejelentésének elbírálásáig az ügyben nem járhat el.

A kizárásról hivatalból vagy bejelentésre a szabálysértési hatóságnál a kifogásolt személy közvetlen felettese, bíró esetében a bíróság elnöke dönt. Ha helyt ad a bejelentésnek, kijelöli az eljáró személyt.

Ha a kizárási ok a szabálysértési hatóság vezetőjével szemben áll fenn, a kizárásról és az eljáró szabálysértési hatóság kijelöléséről a jogszabályban meghatározott eljárási rendet kell alkalmazni.⁸⁹

A kizárás elbírálásáról határozatot kell hozni. A kizárást kimondó határozat ellen nincs helye jogorvoslatnak, a kizárás megtagadását az ügydöntő határozat elleni jogorvoslatban lehet sérelmezni.

5.9.2. A szabálysértési hatóság tagjának kizárása

A szabálysértési hatóság tagjaként az sem járhat el, aki az ügy elbírálásában, mint bíró vett részt, illetve e személy hozzátartozója. A kizárás indokoltságáról a szabálysértési hatóság vezetője dönt. Ha helyt ad a kizárási bejelentésnek, határozatban kijelöli a továbbiakban eljáró személyt is.

⁸⁹ Ha vitás, hogy több szabálysértési hatóság közül melyik köteles eljárni, a hatáskörrel, illetékességgel rendelkező szabálysértési hatóságot

a) járási hivatal esetén a fővárosi és megyei kormányhivatal, rendőrkapitányság esetén a megyei (fővárosi) rendőr-főkapitányság, Nemzeti Adó- és Vámhivatal területi szerve esetén a Központi Irányítás,

b) fővárosi és megyei, vagy több megyei kormányhivatal illetékességi területe esetén a kormányzati tevékenység összehangolásáért felelős miniszter, több rendőr-főkapitányság illetékességi területe esetén az Országos Rendőr-főkapitányság,

c) az a) és b) pontban foglaltak hiányában a szabálysértési szabályozásért felelős miniszter jelöli ki.

6. A közigazgatási hatósági eljárás

A közigazgatási hatósági eljárási modulban az alábbi jogszabályi rendelkezések ismertetésére kerül sor:

6.1. A közigazgatási eljárás, a közigazgatási hatósági eljárásjog

Közigazgatási hatósági eljárás:⁹⁰ a közigazgatási aktus előkészítésének, kibocsátásának, meghozatalának és érvényesítésének tevékenységi láncolata. Olyan tevékenység, amit az adott szervek hatósági természetű ügyben végeznek. Az adott szerveknek az államigazgatási szervezetrendszeren kívülre (az ügyfelek felé) ható jogi aktusainak rendje.

Közigazgatási hatósági eljárási jog:⁹¹ a közigazgatási hatósági aktusok kibocsátását szabályozza; a hatósági eljárására vonatkozó általános és speciális eljárási normák összessége.

A **közigazgatási hatósági eljárás jogforrása** az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvényt (továbbiakban: Ákr.).⁹²

6.2. Alapelvek és a törvény hatálya

6.2.1. Az Ákr. alapelvei

Az **alapelvek** elvi tételek rendeltetésük elsősorban az, hogy segítsék megismerni a törvényalkotó célját és akaratát. Az **Ákr. alapelvei** olyan előírások, amelyek meghatározzák az eljárás során követendő magatartási vagy egyéb szabályokat, továbbá segítséget nyújtanak a jogalkalmazói tevékenység során.

Az Ákr. alapelvei: a jogszerűség elve, a hivatalbóliség elve, a hatékonyság elve, az ügyfélre vonatkozó alapelvek, a jóhiszeműség és a bizalmi elv.

Az alapelvekről részletesen:

a) **A jogszerűség elve:** A közigazgatási hatóság (a továbbiakban: hatóság) jogszabály felhatalmazása alapján, hatáskörét a jogszabály keretei között, rendeltetésszerűen gyakorolva jár el. A hatóság a hatásköre gyakorlása során:

- 1) a szakszerűség, az egyszerűség, az ügyféllel való együttműködés és a jóhiszeműség követelményeinek megfelelően,
- 2) a törvény előtti egyenlőség és az egyenlő bánásmód követelményét megtartva, indokolatlan megkülönböztetés és részrehajlás nélkül,
- 3) a jogszabályban meghatározott határidőn belül, ésszerű időben

jár el.

b) **A hivatalbóliség elve:** A hatóság a kizárólag kérelemre indítható eljárások kivételével hivatalból eljárást indíthat, a kérelemre indult eljárást jogszabályban meghatározott feltételek fennállása esetén folytathatja. Hivatalból állapítja meg a tényállást, határozza meg a bizonyítás módját és terjedelmét, valamint e törvény keretei között

⁹⁰http://www.parlament.hu/documents/10181/595001/Infojegyzet_2016_48_kozigazgatasi_hatosagi_eljaras.pdf/d0ce5bad-6a23-4a84-92b8-8a5eb641d4b3

⁹¹http://www.parlament.hu/documents/10181/595001/Infojegyzet_2016_48_kozigazgatasi_hatosagi_eljaras.pdf/d0ce5bad-6a23-4a84-92b8-8a5eb641d4b3

⁹² Az Országgyűlés 2016. december 6-i ülésnapján elfogadta a közigazgatási eljárás új rendjét szabályozó, általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvényt, rövid elnevezése szerint Ákr.-t. Az Ákr. 2018. január 1-jén lépett hatályba.

felülvizsgálhatja a saját és a felügyelete alá tartozó hatóság döntését és eljárását.

- c) **A hatékonyság elve:** A hatóság a hatékonyság érdekében úgy szervezi meg a tevékenységét, hogy az az eljárás valamennyi résztvevőjének a legkevesebb költséget okozza, és - a tényállás tisztázására vonatkozó követelmények sérelme nélkül, a fejlett technológiák alkalmazásával - az eljárás a lehető leggyorsabban lezárható legyen.
- d) **Az ügyfélre vonatkozó alapelvek:** Az ügyfél az eljárás során bármikor nyilatkozatot, észrevételt tehet. A hatóság biztosítja az ügyfél, továbbá a tanú, a hatósági tanú, a szakértő, a tolmács, a szemletárgy birtokosa és az ügyfél képviselője (a továbbiakban együtt: eljárás egyéb résztvevője) számára, hogy jogait és kötelezettségeiket megismerhessék, és előmozdítja az ügyféli jogok gyakorlását.
- e) **A jóhiszeműség elve és a bizalmi elv:** Az eljárás valamennyi résztvevője köteles jóhiszeműen eljárni és a többi résztvevővel együttműködni. Senkinek a magatartása nem irányulhat a hatóság megfélemlítésére vagy a döntéshozatal, illetve a végrehajtás indokolatlan késleltetésére. Az ügyfél és az eljárás egyéb résztvevője jóhiszeműségét az eljárásban vélelmezni kell. A rosszhiszeműség bizonyítása a hatóságot terheli.

6.2.2. Az Ákr. hatálya

A hatály általános értelemben a jogszabály alkalmazhatósági feltételeit határozza meg. Azt fejezi ki, hogy a jogszabályt hol, mikor és kivel szemben lehet, vagy kell alkalmazni. Az általános szabályokra épülve az **Ákr. hatálya** azt fejezi ki, hogy

- a) mely személyekre, szervezetekre vonatkozóan állapít meg jogokat és kötelezettségeket (**személyi hatály, szervi hatály**),
- b) milyen életviszonyokra, ügycsoportokra vonatkozó szabályokat tartalmaz (**tárgyi hatály**),
- c) milyen **földrajzi területen** (területi hatály) továbbá milyen időben (**időbeli hatály**) érvényesek a rendelkezései, illetve ezeken a területeken, illetve ezekre a személyekre és ügycsoportokra vonatkoztatva kötelező.

A tárgyi hatály

Közigazgatási hatósági ügy (a továbbiakban: **hatósági ügy**): az, amelynek intézése során a hatóság döntésével az ügyfél jogát vagy kötelezettségét megállapítja, jogvitáját eldönti, jogsértését megállapítja, tényt, állapotot, adatot (a továbbiakban együtt: adat) igazol vagy nyilvántartást vezet, illetve az ezeket érintő döntését érvényesíti.

Az általános és különös eljárási szabályok viszonya

Az **Ákr.** a közigazgatási eljárások **általános hatályú**, alapvető szabályait megállapító eljárási kódex, amelyet a lehető legtöbb ügyben alkalmazni kell (általános eljárási szabályok). **Kivételes szabályként** határozza meg azokat az ügyeket, amelyekre az Ákr. hatálya nem terjed ki (**különös eljárási szabályok**). A különös eljárási szabályok önálló az Ákr. eljárási rendjétől eltérő szabályozásokban jelennek meg, azokra az Ákr. eljárási szabályai főszabály szerint nem alkalmazhatóak.

Az Ákr. eljárási szabályai főszabály szerint nem alkalmazhatóak.

- a) a szabálysértési eljárásra,
- b) a választási eljárásra, a népszavazás kezdeményezésére és a népszavazási eljárásra,
- c) az adó-, valamint vámigazgatási eljárásra,

- d) a menekültügyi és idegenrendészeti, valamint - az állampolgársági bizonyítvány kiadásának kivételével - az állampolgársági eljárásra, és
- e) a versenyfelügyeleti eljárásra.

A felsorolásban nem említett közigazgatási hatósági eljárásokra vonatkozó jogszabályok az Ákr. rendelkezéseitől csak akkor térhetnek el, ha azt törvény megengedi.

Miniszteri rendelet kivételével jogszabály az Ákr. szabályaival összhangban álló, kiegészítő eljárási rendelkezéseket állapíthat meg.

A szervei és a személyi hatály

Az Ákr. **személyi hatálya** meghatározza a közigazgatási **eljárás alanyait**, vagyis azt, hogy milyen típusú közigazgatási szervek lehetnek **hatóságok**, továbbá azt, hogy ki lehet **ügyfél** valamint azt, hogy, ki lehet az **eljárás egyéb résztvevője**.

A **hatóság**: az a szerv, szervezet vagy személy, amelyet (akit) törvény, kormányrendelet vagy önkormányzati hatósági ügyben önkormányzati rendelet hatósági hatáskör gyakorlására jogosít fel vagy jogszabály hatósági hatáskör gyakorlására jelöl ki. A hatóságtól a hatáskörébe tartozó ügy nem vonható el.

Az ügyfél: az a természetes vagy jogi személy, egyéb szervezet, akinek (amelynek) jogát vagy jogos érdekét az ügy közvetlenül érinti, akire (amelyre) nézve a hatósági nyilvántartás adatot tartalmaz, vagy akit (amelyet) hatósági ellenőrzés alá vontak.

Törvény vagy kormányrendelet meghatározott ügyfajtában megállapíthatja azon személyek és szervezetek körét, akik (amelyek) a jogszabály erejénél fogva **ügyfélnek** minősülnek.

6.2.3. Eljárási képesség és képviselő

Eljárási képesség: A közigazgatási hatósági ügyekben az ügyféli jogok főszabály szerint személyesen és képviselő útján gyakorolhatóak. Mindkét esetben vizsgálni kell az eljárási jogok gyakorlásának, és az eljárási kötelezettségek teljesítéséhez szükséges feltételek meglétét. (eljárási jogképesség) Az eljárási képesség természetes személyeknél: A természetes személy ügyfél akkor rendelkezik eljárási képességgel, ha az ügy tárgyára tekintettel cselekvőképességnek minősül.

A képviselő általános szabályai:

Ha az Ákr. nem írja elő az ügyfél személyes eljárását,

- a) helyette törvényes képviselője, vagy az általa, illetve törvényes képviselője által meghatalmazott személy, továbbá
- b) az ügyfél és képviselője együtt

is eljárhat.

Jogi személy törvényes képviselőjének eljárása személyes eljárásnak minősül. Az ellenérdekű ügyfelek képviselőjét nem láthatja el ugyanaz a személy.

A hatóság visszautasítja a képviselő eljárását, ha

- a) az nyilvánvalóan nem alkalmas az ügyben a képviselő ellátására, vagy
- b) képviselői jogosultságát az erre irányuló hiánypótlási felhívás ellenére sem igazolja.

A képviselő visszautasítása esetén a hatóság felhívja az ügyfelet, hogy járjon el személyesen, vagy gondoskodjék a képviselő ellátására alkalmas képviselőről.

Ha az ügyfélnek képviselője van, és az ügyfél eltérően nem rendelkezik, az iratokat a hatóság - a személyes megjelenésre szóló idézés kivételével - a képviselő részére küldi meg. A személyes megjelenésre szóló idézésről a hatóság a képviselőt egyidejűleg értesíti.

A hatóság nyilatkozattételre hívja fel az ügyfelet, ha az eljárás során az ügyfél és a képviselő vagy a képviselők nyilatkozata eltér egymástól, vagy egyéb eljárási cselekményeik ellentétesek. Ha az ügyfél eltérően nem nyilatkozik, a hatóság a későbbi cselekményt, nyilatkozatot tekinti érvényesnek.

A természetes személy ügyfél részére, akinek nincs képviselője és

a) ismeretlen helyen tartózkodik, vagy

b) nem tud az ügyben eljárni,

az eljáró hatóság gondoskodik **ügygondnok** kirendeléséről.

A meghatalmazásra vonatkozó szabályok:

A meghatalmazott a képviseleti jogosultságát - ha azt a rendelkezési nyilvántartás nem tartalmazza - köteles igazolni. A meghatalmazást közokiratba vagy teljes bizonyító erejű magánokiratba kell foglalni vagy jegyzőkönyvbe kell mondani.

Ha a meghatalmazásból más nem tűnik ki, az kiterjed az eljárással kapcsolatos valamennyi nyilatkozatra és cselekményre. Ha a képviseleti jogosultság visszavonás, felmondás vagy az ügyfél, illetve a meghatalmazott halála miatt megszűnik, a megszűnés a hatósággal szemben a hatóságnak való bejelentéstől, a többi ügyféllel szemben a velük való közléstől hatályos.

6.3. Alapvető rendelkezések

6.3.1. Alapvető és a kivételes rendelkezések viszonya

Az alapvető rendelkezések olyan általános eljárási szabályok, melyeket a közigazgatás rendtartás során főszabályként általános jelleggel, kötelezően kell alkalmazni. Az eltérő eljárási szabályokat az Ákr. **kivételes szabályai** tartalmazzák.

A hatóság az eljárási kötelezettségét - ezzel összefüggésben az alkalmazandó jogot, valamint hatáskörét és illetékességét az eljárás minden szakaszában hivatalból köteles vizsgálni.

6.3.2. Az eljárási kötelezettség, hatáskör, illetékesség

A hatóság a hatáskörébe tartozó ügyben illetékességi területén, valamint kijelölés alapján **köteles eljárni**. Ha a hatóság - a jogszerű hallgatás esetét kivéve - eljárási köteletségének az ügyintézési határidőn belül nem tesz eleget, a jogszabályban meghatározott felügyeleti szerve (a továbbiakban: felügyeleti szerv) az eljárás lefolytatására utasítja. Ha nincs felügyeleti szerv, vagy az nem intézkedik, az eljárás lefolytatására a közigazgatási perben eljáró bíróság (a továbbiakban: közigazgatási bíróság) kötelezi a hatóságot.

A hatóság számára, a jogszabályban ráruházott hatáskör, jogkör gyakorlása nem lehetőség, hanem a jogállamiság alapelvéből fakadó garanciális kötelezettség.

Illetékesség

Az illetékesség azt határozza meg, hogy az azonos hatáskörű szervek közül területileg melyik folytatja le az eljárást.

Ha jogszabály másként nem rendelkezik, az azonos hatáskörű hatóságok közül az jár el, amelynek illetékességi területén

- a) az ügy tárgyát képező ingatlan fekszik, ennek hiányában
- b) a tevékenységet gyakorolják vagy gyakorolni kívánják, ennek hiányában
- c) a jogellenes magatartást elkövették.

Ha nem állapítható meg az illetékes hatóság, a kérelmező ügyfél választása szerint lakóhelye vagy tartózkodási helye (a továbbiakban együtt: lakóhely), illetve székhelye, telephelye vagy fióktelepe (a továbbiakban együtt: székhely) szerint illetékes hatóság jár el.

Ha az ügyfél lakóhelye ismeretlen vagy nem rendelkezik magyarországi lakóhellyel vagy értesítési címmel (a továbbiakban együtt: lakcím), az illetékességet az ügyfél utolsó ismert hazai lakcíme alapján kell megállapítani.

Ha a fentiekre foglaltakra figyelnem állapítható meg az illetékes hatóság - ha jogszabály másként nem rendelkezik -, az eljárásra az adott ügyfajtában a fővárosban eljárásra jogosult hatóság jár el, több azonos hatáskörű fővárosi hatóság esetén pedig az illetékességi vita szabályait kell megfelelően alkalmazni.

Az ügyben illetékes hatóságok közül az jár el, amelynél az eljárás előbb indult meg (a továbbiakban: megelőzés).

A hatáskör és az illetékesség vizsgálata

A hatóság a hatáskörét és illetékességét az eljárás minden szakaszában hivatalból vizsgálja. Ha **valamelyik hiányát észleli**, és kétséget kizáróan megállapítható az ügyben hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóság, az ügyet **átteszi**, ennek hiányában a kérelmet **visszautasítja**, vagy az **eljárást megszünteti**.

Hatásköri és illetékességi vita

Ha ugyanabban az ügyben

- a) több hatóság állapította meg hatáskörét és illetékességét,
- b) több hatóság állapította meg hatáskörének és illetékességének hiányát, és emiatt az eljárás nem indulhat meg vagy nincs folyamatban, vagy
- c) több illetékes hatóság előtt indult az eljárás, és a megelőzés alapján nem lehet eldönteni, hogy melyik hatóság jogosult az eljárásra,
- d) az érdekelt hatóságok kötelesek egymás között azonnal, de legfeljebb három napon belül megkísérelni a vita eldöntését.

Az egyeztetést az a hatóság kezdeményezi, amelyiknél az eljárás később indult meg, amelyik hatáskörének és illetékességének hiányát később állapította meg, vagy amelyik hatóságnál az ügyfél az egyeztetés lefolytatása iránti kérelmét benyújtotta.

Ha az eljárás nem vezetett eredményre, az eljáró hatóságot

- a) illetékességi összeütközés esetén a legközelebbi közös felügyeleti szerv, ennek hiányában a vita eldöntését kérő hatóság működési területe szerint illetékes fővárosi és megyei kormányhivatal öt napon belül,
- b) hatásköri összeütközés esetén a közigazgatási bíróság jelöli ki.

Eljárás az illetékességi területen kívül

A hatóság az illetékességi területén kívül is végezhet eljárási cselekményt, ennek keretében ideiglenes biztosítási intézkedést is hozhat.

Ha a hatóság illetékességi területén kívül kíván eljárási cselekményt végezni, erről az illetékes hatóságot előzetesen értesíti.

6.3.3. Nyelvhasználat

Magyarországon főszabályként a közigazgatási hatósági eljárás hivatalos nyelve a magyar. Kivételes szabályok (pl. külügyi konzuli eljárás, nemzetiségi civil szervezet eljárása) alapján más nyelv is használható.

Ha a hatóság döntésének magyar és idegen nyelvű szövege között eltérés van, a magyar nyelvű szöveget kell hitelesnek tekinteni.

A hatósági igazolvány, hatósági bizonyítvány kiállítására és a hatósági nyilvántartásba történő bejegyzés módjára jogszabály eltérő nyelvhasználati szabályokat állapíthat meg.

Külföldiek nyelvhasználati joga: Ha a hatóság nem magyar állampolgár, a magyar nyelvet nem ismerő természetes személy ügyfél ügyében magyarországi tartózkodásának tartama alatt hivatalból indít azonnali eljárási cselekménnyel járó eljárást, vagy a természetes személy ügyfél azonnali jogvédelemért fordul a magyar hatósághoz, a hatóság gondoskodik arról, hogy az ügyfelet ne érje joghátrány a magyar nyelv ismeretének hiánya miatt.

A magyar nyelvet nem ismerő ügyfél - a fordítási és tolmácsolási költség előlegezése és viselése mellett – a fentiekben nem írt - esetekben is kérheti, hogy a hatóság bírálja el az anyanyelvén vagy valamely közvetítő nyelven megfogalmazott kérelmét.

6.3.4. Kizárás

A közigazgatási hatósági eljárásban az ügyek pártatlan, tárgyilagos előintézését a kizárás jogintézménye hivatott biztosítani. A kizáró okok személyi (szubjektív) illetve törvényi (kógens) kizárási okokra bonthatóak.

A kizárási okok rendszere, a kizárás általános szabálya

Az Ákr. **általános szabályként** rögzíti, hogy az ügy elintézésében **nem vehet** részt az a személy, **akitől nem várható el az ügy tárgyilagos megítélése**. Ez az ügyintéző és a döntéshozó személyében rejlő szubjektív ok, amely mindenkor mérlegelés tárgya. **Ettől elkülönítve tárgyalja azokat az eseteket**, amelyekben a törvény objektíve – az érintett személy tudati viszonyulásától függetlenül – érdekeltnek tekinti az ügyintéző és a döntéshozó személyt, akik így **a törvény erejénél fogva kizárás alá esnek**. Meghatározza ugyanakkor azokat az ésszerű kivételeket is, amikor a kizárás érvényesítése azért nem indokolt, mert a döntéshozónak a szervezeti rendszerben elfoglalt helye vagy az eljárásban hozható döntés jellege nem jár olyan érintettséggel, amely a döntéshozó bármilyen, az ügyre kiható elfogultságához vezetne.⁹³

⁹³ <http://www.parlament.hu/irom40/12233/12233.pdf> 66p.

A kizárási okok

Az ügy elintézéséből kizárt az a személy, akinek jogát vagy jogos érdekét az ügy közvetlenül érinti, továbbá az, aki az ügyben tanúvallomást tett, az ügyfél képviselőjeként vagy hatósági tanúként járt el, a szakértő, a szemletárgy birtokosa és a támogató.

Az ügy másodfokú elintézésében nem vehet részt az, aki az ügy elintézésében első fokon részt vett.

Az ügy elintézésében nem vehet részt az a hatóság, amelynek jogát vagy jogos érdekét az ügy közvetlenül érinti. A hatóság nem válik kizárttá azért, mert a határozatban megállapított fizetési kötelezettség teljesítése az általa megjelölt számlára történik.

A jegyző nem vehet részt annak az ügynek az elintézésében, amelyben az illetékességi területének az önkormányzata, annak szerve vagy a polgármester

- a) az eljárásban hozott határozattal jogosulttá vagy kötelezetté válhat, vagy az eljárás tárgyával összefüggő kötelezettséget vállal, vagy
- b) ellenérdekű ügyfél.

Az ügy elintézésében nem vehet részt az a hatóság, amelynek vezetőjével szemben kizárási ok merül fel.

6.3.5. Megkeresés

A megkeresés akkor szükséges, ha az eljáró hatóság:

- a) az ügyben a megkereső hatóság illetékességi területén kívül kell eljárási cselekményt végezni, vagy
- b) az eljárás során szükséges adattal vagy irattal más rendelkezik.

A hatóság a fenti esetekben legalább ötnapos határidő tűzésével más szervet vagy személyt kereshet meg. A megkeresett szerv a megkeresés teljesítését megtagadja, ha az nem tartozik a hatáskörébe, vagy arra nem illetékes.

6.3.6. A kapcsolattartás általános szabályai

A hatóság írásban, az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló törvényben (a továbbiakban: Eüsztv.) meghatározott elektronikus úton (a továbbiakban együtt: írásban), vagy személyesen, írásbelinek nem minősülő elektronikus úton (a továbbiakban együtt: szóban) tart kapcsolatot az ügyféllel és az eljárásban résztvevőkkel.

Ha törvény másként nem rendelkezik, a kapcsolattartás formáját a hatóság tájékoztatása alapján az ügyfél választja meg. Az ügyfél a választott kapcsolattartási módról más - a hatóságnál rendelkezésre álló - módra áttérhet.

Életveszéllyel vagy súlyos kárral fenyegető helyzet esetén a hatóság választja meg a kapcsolattartás módját.

6.3.7. Adatkezelés

Az adatkezelés szabályai

A hatóság jogosult az ügyfél és az eljárás egyéb résztvevője természetes személyazonosító adatainak és az ügyfajtát szabályozó törvényben meghatározott személyes adatok, továbbá - ha törvény másként nem rendelkezik - a tényállás tisztázásához elengedhetetlenül szükséges más személyes adatok megismerésére és kezelésére. A kérelemre induló eljárásban

vélelmezni kell, hogy a kérelmező ügyfél a tényállás tisztázásához szükséges személyes adatok - ideértve a különleges adatokat is - kezeléséhez hozzájárulást adott.

A hatóság gondoskodik arról, hogy a törvény által védett titok (a továbbiakban: védett adat) ne kerüljön nyilvánosságra, ne juthasson illetéktelen személy tudomására, és a személyes adatok védelme biztosított legyen.

A hatóság az eljárása során annak lefolytatásához - jogszabályban meghatározott módon és körben - megismerheti azokat a védett adatokat, amelyek eljárásával összefüggnek, illetve amelyek kezelése az eljárás eredményes lefolytatása érdekében szükséges.

Az adatok zárt kezelése

Indokolt esetben a hatóság kérelemre vagy hivatalból elrendeli az ügyfél és az eljárás egyéb résztvevője természetes személyazonosító adatainak és lakcímének zárt kezelését, ha az eljárásban való közreműködése miatt súlyosan hátrányos következmény érheti. A végzést a kérelmet előterjesztővel kell közölni.

A szakértő a fentiek szerint az igazságügyi szakértői névjegyzék nyilvános adatain kívüli természetes személyazonosító adatai és lakcíme zárt kezelését kérheti.

A természetes személyazonosító adatokat és a lakcímet a hatóság az ügy iratai között elkülönítve, zártan kezeli és biztosítja, hogy a zártan kezelt adatok az eljárási cselekmények során ne váljanak megismerhetővé.

6.3.8. A kiskorú, a cselekvőképtelen és a cselekvőképességében részlegesen korlátozott nagykorú, valamint a fogyatékkal élő személy eljárási védelme

Általános szabályok

A kiskorút, a cselekvőképtelen és a cselekvőképességében részlegesen korlátozott nagykorút, valamint a fogyatékkal élő személyt a közigazgatási hatósági eljárásban fokozott védelem illeti meg, ezért

- a) tárgyaláson történő meghallgatására csak abban az esetben kerülhet sor, ha az eljárásban részt vevő más személyek jelenlétében történő meghallgatása az érdekeit nem sérti,
- b) lehetőség szerint lakóhelyén kell meghallgatni,
- c) akkor hívható fel személyes nyilatkozattételre és akkor hallgatható meg tanúként, ha ezt állapota megengedi és személyes nyilatkozata vagy tanúvallomása más módon nem pótolható, valamint
- d) az egyenlő esélyű hozzáférést számára biztosítani kell.

Az, aki nem cselekvőképes, nyilatkozattételre csak akkor hívható fel, illetve tanúként akkor hallgatható meg, ha nyilatkozatot, illetve tanúvallomást kíván tenni, és a törvényes képviselője, vagy - érdekkellentét esetén - eseti gondnoka vagy eseti gyámja (a továbbiakban együtt: eseti gondnok) ehhez hozzájárul. A szóbeli nyilatkozat, illetve a tanúvallomás megtételére csak a törvényes képviselő vagy az eseti gondnok jelenlétében kerülhet sor, az írásbeli nyilatkozathoz a törvényes képviselő vagy az eseti gondnok aláírása szükséges. A cselekvőképtelen tanú meghallgatása esetén a hatóság mellőzi a hamis tanúzás következményeire való figyelmeztetést.

Ha az ügyfél vagy az eljárás egyéb résztvevője hallássérült, kérésére jelnyelvi tolmács közreműködésével kell meghallgatni, vagy a meghallgatás helyett a jelen lévő hallássérült írásban is nyilatkozatot tehet. Ha az ügyfél vagy az eljárás egyéb résztvevője siketvak, kérésére jelnyelvi tolmács közreműködésével kell meghallgatni. Ha a jelen lévő ügyfél vagy

az eljárás egyéb résztvevője beszéd fogyatékos, kérésére a meghallgatás helyett írásban tehet nyilatkozatot.

Az adatok zárt kezelésére és az irat betekintési jog korlátozására vonatkozó különös szabályok

A hatóság a kiskorú, a cselekvőképtelen és a cselekvőképességében részlegesen korlátozott nagykorú ügyfél, tanú, szemletárgy-birtokos vagy megfigyelt személy védelme érdekében erre irányuló kérelem nélkül is dönthet az érintett személy adatainak zárt kezeléséről és az iratbetekintési jog korlátozásáról. Az erről szóló végzést a törvényes képviselővel is közölni kell.

Az idézésre vonatkozó különös szabályok

Ha az idézett személy korlátozottan cselekvőképes vagy cselekvőképességében részlegesen korlátozott, a hatóság a törvényes képviselőjét értesíti. Ha az idézett személy cselekvőképtelen, a hatóság törvényes képviselője útján idézi. A törvényes képviselő gondoskodik az idézett személy megjelenéséről.

6.3.9. A támogató

A cselekvőképességet nem érintő támogatott döntéshozatal elősegítése érdekében a gyámhatóság által kirendelt, a Polgári Törvénykönyvről szóló törvény (a továbbiakban: Ptk.) szerinti **támogató**

- a) a támogatott személlyel egyidejűleg az eljárás során valamennyi eljárási cselekménynél - ideértve a nyilvánosság kizárásával megtartott tárgyalást is - jelen lehet, távolléte azonban az eljárási cselekmény teljesítésének, valamint az eljárás folytatásának nem akadálya,
- b) a nyilatkozat, adatszolgáltatás megtételének elősegítése érdekében a támogatott személlyel - az eljárási cselekmény rendjét meg nem zavaró módon - egyeztetethet.

6.3.10. Betekintés az eljárás irataiba

Az irat betekintési jog alapján az ügyfél az eljárás bármely szakaszában és annak befejezését követően is betekinthet az eljárás során keletkezett iratba.

A tanú a vallomását tartalmazó iratba, a szemletárgy birtokosa a szemléről készített iratba tekinthet be.

Harmadik személy akkor tekinthet be a személyes adatot vagy védett adatot tartalmazó iratba, ha igazolja, hogy az adat megismerése joga érvényesítéséhez, illetve jogszabályon, bírósági vagy hatósági határozaton alapuló kötelezettsége teljesítéséhez szükséges.

Az iratbetekintés során az arra jogosult másolatot, kivonatot készíthet vagy - kormányrendeletben meghatározott költségtérítés ellenében - másolatot kérhet, amelyet a hatóság kérelemre hitelesít.

Ha törvény a döntés nyilvánosságát nem korlátozza vagy nem zárja ki, az eljárás befejezését követően a személyes adatot és védett adatot nem tartalmazó véglegessé vált határozatot, valamint az elsőfokú határozatot megsemmisítő és az elsőfokú határozatot hozó hatóságot új eljárásra utasító végzést bárki korlátozás nélkül megismerheti.

Az irat betekintési jog korlátai

Nem lehet betekinteni a döntés tervezetébe. Nem ismerhető meg az olyan irat vagy az irat olyan része, amelyből következtetés vonható le valamely védett adatra vagy olyan személyes adatra, amely megismerésének törvényben meghatározott feltételei nem állnak fenn, kivéve,

ha az adat - ide nem értve a minősített adatot - megismerésének hiánya megakadályozná az iratbetekintésre jogosultat az e törvényben biztosított jogai gyakorlásában. A hatóság a kérelem alapján az iratbetekintést biztosítja - az eljárás befejezését követően is -, vagy azt végzésben elutasítja.

6.4. A kérelemre induló hatósági eljárás

6.4.1. A kérelem, és annak tartama

Az Ákr. **hivatalból**, illetve a **kérelemre** induló közigazgatási ügyeket különbözteti meg. **Az Ákr. a kérelemre induló ügyek szabályozását teszi elsődlegessé, és a hivatalból induló eljárásokra vonatkozó eltéréseket külön fejezetben állapítja meg.**

A **kérelem** az ügyfél olyan nyilatkozata, amellyel hatósági eljárás lefolytatását, illetve a hatóság döntését kéri jogának vagy jogos érdekének érvényesítése érdekében. Ha törvény vagy kormányrendelet másként nem rendelkezik, a kérelmet a hatósághoz írásban vagy személyesen lehet előterjeszteni. Az ügyfél kérelmével a tárgyában hozott döntés véglegessé válásáig rendelkezhet.

Ezeket a rendelkezéseket az eljárás megindítására irányuló kérelmen kívüli egyéb, az eljárás valamennyi résztvevőjének az eljárással összefüggő kérelmeire is megfelelően alkalmazni kell.

A kérelem tartalma

Ha jogszabály további követelményt nem állapít meg, a kérelem tartalmazza az ügyfél és képviselője azonosításához szükséges adatokat és elérhetőségét. Nem kérhető az ügyféltől szakhatósági állásfoglalás vagy előzetes szakhatósági állásfoglalás csatolása, és az ügyfél azonosításához szükséges adatok kivételével olyan adat, amely nyilvános, vagy amelyet jogszabállyal rendszeresített közhiteles nyilvántartásnak tartalmaznia kell.

A kérelem előterjesztése

A kérelem az illetékes hatóságnál vagy - ha azt törvény vagy kormányrendelet nem zárja ki - a kormányablaknál terjeszthető elő. Az eljárás a kérelemnek az eljáró hatósághoz történő megérkezését követő napon indul.

A kérelem elbírálása

A kérelmet tartalma szerint kell elbírálni akkor is, ha az nem egyezik az ügyfél által használt elnevezéssel.⁹⁴

Hiánypótlást kell alkalmazni, ha a kérelem nem felel meg a jogszabályban foglalt követelményeknek. A hiánypótlásnak alapvetően két esete különböztethető meg:

- a) nem felel meg, vagy
- b) megfelel, de a tényállás tisztázása során felmerült új adatra tekintettel az szükséges,

Az eljáró hatóság határidő megjelölésével, a mulasztás jogkövetkezményeire történő figyelmeztetés mellett egy ízben hiánypótlásra hívja fel a kérelmezőt.

⁹⁴ <http://www.parlament.hu/irom40/12233/12233.pdf> 33.p

6.4.2. Sommás eljárás és teljes eljárás

Az Ákr. meghatározza az eljárás fajtáit, megkülönböztetve a sommás és a teljes eljárást, valamint a sommás eljárás kvázi speciális módozatát, az automatikus döntéshozatali eljárást. Az automatikus döntéshozatali eljárás és a sommás eljárás alapvetően az egyszerű megítélésű ügyekben alkalmazható, feszes eljárási forma, amely az ügy gyors lezárását teszi lehetővé, ha annak feltételei adottak, míg a **teljes eljárás a klasszikus közigazgatási eljárási forma**, amelyben minden eljárási részcselekmény elvégezhető lehet.

Automatikus döntéshozatali eljárás akkor alkalmazható, ha a döntés mérlegelést nem igényel, nincs ellenérdekű ügyfél, minden – a döntéshez szükséges – adat rendelkezésre áll, és azt törvény vagy kormányrendelet lehetővé teszi.⁹⁵

A kérelem automatikus döntéshozatali eljárásban, sommás vagy teljes eljárásban bírálható el. Törvény egyes ügyekben kizárhatja a sommás eljárás alkalmazását.

Automatikus döntéshozatalnak van helye, ha

- a) azt törvény vagy kormányrendelet megengedi,
- b) a hatóság részére a kérelem benyújtásakor minden adat rendelkezésre áll,
- c) a döntés meghozatala mérlegelést nem igényel, és
- d) nincs ellenérdekű ügyfél.

Sommás eljárásnak van helye, ha

- a) a hiánytalanul előterjesztett kérelem és mellékletei, valamint a hatóság rendelkezésére álló adatok alapján a tényállás tisztázott és
- b) nincs ellenérdekű ügyfél.

Ha a hatóság megállapítja, hogy a meghatározott bármely feltétel nem áll fenn, a sommás eljárás szabályait mellőzi, és függő hatályú döntést.

A teljes eljárás

Ha az ügyfél erre irányuló felhívás nélkül terjeszt elő új bizonyítékot, vagy tesz bizonyítási indítványt, ezt a hatóság az ügy teljes eljárásban való lefolytatása iránti kérelemnek tekinti, és a kérelmet teljes eljárásban bírálja el.

Kérelem teljes eljárásban való elbírálása

Az automatikus döntéshozatali eljárásban és a sommás eljárásban hozott döntés közlését követő öt napon belül az ügyfél kérheti, hogy a hatóság a kérelmét ismételten, teljes eljárásban bírálja el.

6.4.3. A függő hatályú döntés

A hatóság az eljárás megindításától számított nyolc napon belül **függő hatályú döntést**⁹⁶ hoz.

⁹⁵ <http://www.parlament.hu/irom40/12233/12233.pdf> 71-74.p

⁹⁶ A közigazgatási bürokráciacsökkentéssel összefüggő törvénymódosításokról szóló 2015. évi CLXXXVI. törvény vezette be a függő hatályú döntés jogintézményét, Az Ákr. „fokozatosságot” teremt azzal, hogy a függő hatályú döntés alkalmazásának mellőzése, vagy annak kizártsága esetén az ügyintézési határidő túllépésére vonatkozó szabályok lépnek érvénybe, az eljárás tehát a következő három szintből áll:
– főszabály szerint minden eljárás sommás eljárásként vagy automatikus döntéshozatali eljárásként indul,

A függő hatályú döntésben a hatóság rendelkezik arról, hogy

- a) az eljárás lefolytatásáért fizetendő illetéknek vagy az illetékekről szóló törvény szerinti közigazgatási hatósági eljárásokért, vagy igazgatási jellegű szolgáltatások igénybevételért fizetett igazgatási szolgáltatási díjnak (a továbbiakban: díj) megfelelő összeget, ennek hiányában tízezer forintot a hatóság köteles a kérelmező ügyfél részére megfizetni,
- b) a kérelmező ügyfél mentesül az eljárási költségek megfizetése alól,
- c) a kérelmezett jog gyakorlása az ügyfelet megilleti.

A c) pontban írt rendelkezést nem kell alkalmazni

- a) a hatósági bizonyítvány kiállítására,
- b) a hatósági igazolvány kiállítására,
- c) a hatósági nyilvántartásba való bejegyzésre, törlésre és módosításra,
- d) azon eljárásokban, ahol az ügy érdemében a hatóság mérlegelésétől vagy a tényállás tisztázásától függő összeget kell meghatározni,
- e) ha az ügyben jogszabály hatósági szerződés kötését teszi lehetővé vagy írja elő, valamint
- f) ha törvény ekként rendelkezik.

A függő hatályú döntéshez akkor kapcsolódnak joghatások, ha az ügyintézési határidő elteltével a hatóság a hatósági ügy érdemében nem döntött és az eljárást nem szüntette meg. A felfüggesztést elrendelő vagy szünetelést megállapító döntést megelőzően hozott függő hatályú döntéshez joghatás nem kapcsolódik.

Az eljárás szünetelése, felfüggesztése vagy függőben tartása esetén az eljáró hatóság legkésőbb a szünetelés, felfüggesztés vagy függőben tartás időtartamának végét követő nyolcadik napon függő hatályú döntést hoz, amelyben rendelkezik az eljárás folytatásáról és a szünetelés, felfüggesztés vagy függőben tartás időtartamának figyelmen kívül hagyásával számított időpontról.

Az Ákr.-ben meghatározott **függő hatályú döntést mellőzi a hatóság**, ha az eljárás megindításától számított nyolc napon belül

- a) a kérelmet visszautasítja,
- b) az eljárást megszünteti,
- c) érdemben dönt,
- d) az eljárást felfüggeszti vagy a beadvány elintézését függőben tartja, vagy
- e) az eljárás szünetel.

Nincs helye függő hatályú döntés meghozatalának

- a) ha a döntés
 - aa) - központi hivatal kivételével - központi államigazgatási szerv, vagy
 - ab) a Magyar Nemzeti Bank hatáskörébe tartozik,
- b) az ügy tárgya honvédelmi és katonai, továbbá nemzetbiztonsági célú építmény.

A függő hatályú döntés véglegessé válásáról a hatóság értesíti a felügyeleti szervét, valamint akikkel a döntést közölte, és intézkedik az Ákr. szerinti összeg megfizetése, valamint

– amennyiben az eljárást nem lehet sommás eljárásban lefolytatni, a hatóság függő hatályú döntést hoz, és
– a függő hatályú döntés kizártsága esetén teljes eljárás lefolytatására kerül sor annak jogkövetkezményeivel, amely során nyolc napon belül meg kell hozni a teljes eljárást megalapozó, kikényszerítő döntéseket.

a kérelmező által az eljárásért, valamint a szakhatósági eljárásért megfizetett illeték vagy díj, továbbá az általa előlegezett eljárási költség visszatérítése iránt.

Ha a döntés meghozatalának nincs helye, a hatóság az ügyet teljes eljárásban intézi el. A hatóság - szükség esetén - szakhatóságot keres meg, a tényállás tisztázásához szükséges előre látható eljárási cselekményekről, hiánypótlásra hív fel, továbbá tájékoztatást ad a határidő túllépésének jogkövetkezményeiről.

6.4.4.. A kapcsolódó eljárás

A **kapcsolódó eljárás** a hatóságok együttműködésének újfajta, nevesített módja, amely egyes, egymásra épülő ügyek sorozatában az ügyfelek jobb kiszolgálását, tehermentesítését szolgálja a hatóságok tevékenységének jobb összehangolásával, és az ügyfél személyes közreműködésének mellőzésével. A kapcsolódó eljárási forma azokban az eljárásokban lehet előnyös, amelyek az ügyfél végső célja (pl. külföldről behozott gépjármű forgalomba helyezése, születéssel kapcsolatos iratok beszerzése és szociális támogatások elnyerése) több, egymásra épülő eljárás lefolytatását is szükségessé teszi.⁹⁷

Ha a hatóság döntése valamely más hatósági eljárásban (a továbbiakban: kapcsolódó eljárás) meghozható döntésnek feltétele, a hatóság tájékoztatja az ügyfelet, hogy a kapcsolódó eljárásban eljáró hatósághoz benyújtandó kérelmet nála is előterjesztheti.

Ha az ügyfél a tájékoztatás alapján kéri, a hatóság a döntését, a nála előterjesztett kérelmet és a birtokában lévő, a kapcsolódó eljáráshoz szükséges bizonyítékokat továbbítja a kapcsolódó eljárásban eljáró hatóságnak. A kapcsolódó eljárásban eljáró hatóság a döntését a hatóság útján közli az ügyféllel.

A hatóság a kapcsolódó eljárás szabályai szerint jár el akkor is, ha a kapcsolódó eljárásban eljáró hatóság döntése további kapcsolódó eljárás lefolytatásához szükséges. Ilyenkor a hatóság az ügyfelet valamennyi kapcsolódó eljárásról tájékoztatja.

Ha az ügyfél a kapcsolódó eljárás iránti kérelmet anélkül nyújtja be, hogy az abban hozandó döntés feltételét képező eljárás (a továbbiakban: megelőző eljárás) iránti kérelmét benyújtotta volna, a kérelmet a kapcsolódó eljárásban eljáró hatóság átteszi a megelőző eljárásban eljáró hatósághoz.

Ha jogszabály nem zárja ki, vagy az ügyfél eltérően nem nyilatkozik, úgy kell tekinteni, hogy a kapcsolódó eljárás iránti kérelme a megelőző eljárás lefolytatására is irányul.

A megelőző eljárásban eljáró hatóság a véglegessé vált döntését megküldi a kapcsolódó eljárásban eljáró hatóságnak.

Ha a kapcsolódó eljárás iránti kérelem benyújtásának időpontjához jogszabály jogkövetkezményt fűz, e tekintetben a kérelem Ákr.§ (4) bekezdés szerinti benyújtásának időpontját kell figyelembe venni azzal, hogy a kapcsolódó eljárás a megelőző eljárásban hozott, véglegessé vált döntésnek a kapcsolódó eljárásban eljáró hatósághoz történő megérkezését követő napon indul.

6.4.5. A kérelem visszautasítása

A kérelem visszautasítása az eljárás lefolytatásának akadálya. A kérelem visszautasításának két fő esetét szabályozza az Ákr.

⁹⁷ MAGYARORSZÁG KORMÁNYA T/12233 számú törvényjavaslat az általános közigazgatási rendtartásról <http://www.parlament.hu/irom40/12233/12233.pdf> 73-76 p

A hatóság a kérelmet visszautasítja, ha

- a) az eljárás megindításának jogszabályban meghatározott feltétele hiányzik, és e törvény ahhoz más jogkövetkezményt nem fűz, vagy
- b) az ugyanazon jog érvényesítésére irányuló kérelmet a bíróság vagy a hatóság érdemben már elbírálta, és a kérelem tartalma, valamint az irányadó jogi szabályozás nem változott.

A hatóság a kérelmet visszautasíthatja, ha azt nem az előírt formában terjesztették elő. Ha a kérelmező a kérelmét öt napon belül az előírt formában ismételten előterjeszti, a hatóság az eljárást teljes eljárásban folytatja le, azzal, hogy a kérelmet az eredeti benyújtáskor előterjesztettnek kell tekinteni, de az ügyintézési határidőt az ismételt benyújtást követő naptól kell számítani.

Ha az ügyfél a formakényszerszerűen figyelmen kívül hagyva ismételten terjeszti elő kérelmét, és a jogszabály határidőt vagy határnapot állapít meg, a kérelem előterjesztése szempontjából a határidő és a határnap megtartottnak tekintendő.

Az ismételt benyújtás a visszautasító döntés elleni jogorvoslatról való lemondásnak, illetve visszavonásának minősül.

6.4.6. Az eljárás megszüntetése

A hatóság az eljárást megszünteti, ha

- a) a kérelem visszautasításának lett volna helye, annak oka azonban az eljárás megindítását követően jutott a hatóság tudomására,
- b) a kérelmező ügyfél a hatóság felhívására nem nyilatkozik, és ennek hiányában a kérelem nem bírálható el, és az eljárást hivatalból nem folytatja,
- c) az eljárás okafogyottá vált,
- d) az ügyfél nem tesz eleget eljárási költség előlegezési kötelezettségének,
- e) az eljárás kérelemre indult, és valamennyi kérelmező ügyfél kérelmét visszavonta, illetve ahhoz az ellenérdekű ügyfelek hozzájárultak, és az eljárás hivatalból nem folytatható,
- f) a hatóság megállapítja, hogy az ügyben más hatóság már eljár, vagy más hatóság kijelölésére került sor, vagy
- g) az ügy érdemi eldöntése olyan kérdés előzetes elbírálásától függ (a továbbiakban: előkérdés), amely bíróság vagy más szerv hatáskörébe tartozik, és az ügyfél a hatóságnak az eljárás megindítására vonatkozó felhívásának nem tesz eleget.

Az f) pont szerinti esetben a hatóság szükség esetén a döntést visszavonja, és erről szóló döntését a korábban eljár, vagy kijelölt hatósággal is közli.

6.4.7. Az eljárás felfüggesztése

Az Ákr. újraszabályozta az eljárás felfüggesztésének intézményét. Az eljárás felfüggesztésétől –hasonlóan a polgári perrendtartáshoz –megkülönbözteti a szünetelés jogintézményét.⁹⁸

A hatóság felfüggeszti az eljárást, ha

- a) az előkérdés bíróság hatáskörébe tartozik, vagy
- b) az ügyben külföldi szervet kell megkeresni.

⁹⁸ MAGYARORSZÁG KORMÁNYA T/12233 számú törvényjavaslat az általános közigazgatási rendtartásról <http://www.parlament.hu/irom40/12233/12233.pdf> 76-77 p

Törvény lehetővé teheti az eljárás felfüggesztését, ha az előkérdés más szerv hatáskörébe tartozik, vagy ugyanannak a hatóságnak az adott ügygel szorosan összefüggő más hatósági döntése nélkül megalapozottan nem dönthető el.

Ha a bíróság vagy más szerv előtti eljárás megindítására az ügyfél jogosult, erre őt a hatóság megfelelő határidő tűzése mellett felhívja.

6.4.8. Az eljárás szünetelése

Az eljárás szünetel, ha azt - jogszabály kizáró rendelkezésének hiányában - az ügyfél kéri, több ügyfél esetén az ügyfelek együttesen kérik. Az eljárást bármelyik ügyfél kérelmére folytatni kell. Hat hónapi szünetelés után a csak kérelemre folytatható eljárás megszűnik. A megszűnés kényéről a hatóság értesíti azokat, akikkel a határozatot közölné.

6.4.9. Az ügyintézési határidő és a határidő számítása

Az ügyintézési határidő

Ha törvény eltérően nem rendelkezik, az ügyintézési határidő az eljárás megindulásának napján kezdődik. **Az ügyintézési határidő:**⁹⁹

- a) automatikus döntéshozatal esetén **huszonnégy óra**,
- b) sommás eljárásban **nyolc nap**,
- c) teljes eljárásban **hatvan nap**.

A teljes eljárásban hatvan nap ügyintézési határidőnél hosszabb határidőt törvény, rövidebb határidőt jogszabály állapíthat meg. Az ügyintézési határidőn belül a döntés közlése iránt is intézkedni kell. **Az ügyintézési határidőbe nem számít be.**

- a) az eljárás felfüggesztésének, szünetelésének és
- b) - ha függő hatályú döntés meghozatalának nincs helye - az ügyfél mulasztásának vagy késedelmének

időtartama.

Ha törvény vagy kormányrendelet valamely eljárási cselekmény teljesítésének határidejéről nem rendelkezik, a hatóság, az ügyfél és az eljárás egyéb résztvevője azonnal, de legkésőbb nyolc napon belül gondoskodik arról, hogy az eljárási cselekményt teljesítse, vagy a végzést meghozza. Ha a hatóság testületi szerv, a hatáskörébe tartozó ügyben az ügyintézési határidőn belül, vagy ha ez nem lehetséges, a határidő letelte utáni első testületi ülésen határoz.

Az ügyet soron kívül kell elintézni, ha

- a) a kiskorú ügyfél érdekeinek veszélyeztetettsége indokolja,
- b) életveszéllyel vagy súlyos kárral fenyegető helyzet elhárítása indokolja,
- c) a hatóság ideiglenes biztosítási intézkedést rendelt el, vagy
- d) a közbiztonság, a közrend vagy a nemzetbiztonság érdekében egyébként szükséges.

Ha a határidőből kevesebb, mint tizenöt nap van hátra, a további eljárási cselekményeket soron kívül kell elvégezni.

⁹⁹ Az Ákr. a kérelemre induló eljárásra irányadó határidő-szabályait határozza meg, szakítva az általános ügyintézési határidő fogalmával. MAGYARORSZÁG KORMÁNYA T/12233 számú törvényjavaslat az általános közigazgatási rendtartásról <http://www.parlament.hu/irom40/12233/12233.pdf> 77-78 p

A határidő túllépése

Az Ákr. az ügyintézési határidő túllépését a hatóság illeték és díj visszafizetési kötelezettségével szankcionálja, illetve mentesíti az ügyfelet az eljárási költségek megfizetése alól.¹⁰⁰

Ha a hatóság

- a) határidőben nem hoz függő hatályú döntést,
- b) az ügyintézési határidőt túllépi - és függő hatályú döntés meghozatalának nem volt helye -, vagy,
- c) az automatikus döntéshozatal, vagy a sommás eljárás szabályait indokolatlanul mellőzi,
- d) az eljárás lefolytatásáért illetéknek vagy díjnak megfelelő összeget, ennek hiányában tízezer forintot megfizet a kérelmező ügyfélnek, aki mentesül az eljárási költségek megfizetése alól is.

A határidő számítása

Az Ákr. a határidőket órákban, napokban, hónapokban, években határozza meg. A határidő jogintézménye anyagi jogi határidő.¹⁰¹

A napokban megállapított határidőbe nem számít bele a határidő kezdetére okot adó cselekmény vagy körülmény bekövetkezésének, a közlésnek, a kézbesítésnek, a hirdetmény kifüggesztésének és levételének, valamint a közhírré tétel napja.

A hónapokban vagy években megállapított határidő azon a napon jár le, amely számánál fogva megfelel a kezdőnapnak, ha pedig ez a nap a lejárati hónapjában hiányzik, a hónap utolsó napján.

Az órákban megállapított határidő az okot adó cselekményt követő óra első percében kezdődik.

Ha a határidő utolsó napja olyan nap, amelyen a hatóságnál a munka szünetel, a határidő - az ügyintézési határidő kivételével - a következő munkanapon jár le.

A postán küldött beadvány és megkeresés előterjesztési ideje a postára adás napja. A határozott naphoz kötött jogszerzés a nap kezdetén következik be. A határidő elmulasztása vagy a késedelem jogkövetkezménye a határidő utolsó napjának elteltével áll be.

A határidőt kétség esetén megtartottnak kell tekinteni.

6.4.10. Igazolási kérelem

A közigazgatási ügyekben határidők elmulasztása nem minden esetben róható fel a kötelezettségét nem teljesítőnek. Az önhibán kívül bekövetkezett mulasztáshoz fűződő **hátrányos következmények alóli mentesítés jogkövetkezménye az az igazolási kérelem.**

Aki az eljárás során valamely határnapot, határidőt önhibáján kívül elmulasztott, igazolási kérelmet terjeszthet elő. Az igazolási kérelemről az a hatóság dönt, amelynek eljárása során a mulasztás történt. A jogorvoslatra megállapított határidő elmulasztásával kapcsolatos igazolási kérelmet a jogorvoslati kérelmet elbíráló szerv bírálja el. Az igazolási kérelmet a

¹⁰⁰ MAGYARORSZÁG KORMÁNYA T/12233 számú törvényjavaslat az általános közigazgatási rendtartásról <http://www.parlament.hu/irom40/12233/12233.pdf> 80 p

¹⁰¹ MAGYARORSZÁG KORMÁNYA T/12233 számú törvényjavaslat az általános közigazgatási rendtartásról <http://www.parlament.hu/irom40/12233/12233.pdf> 77-78 p

mulasztásról való tudomásszerzést vagy az akadály megszűnését követően, de legkésőbb az elmulasztott határnaptól vagy a határidő utolsó napjától számított, az igazolni kívánt eljárási cselekményre előírt határidővel megegyező időtartamon, de legfeljebb negyvenöt napon belül lehet előterjeszteni.

A határidő elmulasztása esetén az igazolási kérelemmel egyidejűleg pótolni kell az elmulasztott cselekményt is, ha ennek feltételei fennállnak.

Az igazolási kérelem előterjesztése és a kérelem alapján megismételt eljárási cselekmény határidejének elmulasztása miatt nincs helye igazolásnak.

Az igazolási kérelem elfogadásának joghatása

Ha a **hatóság az igazolási kérelemnek helyt ad**, az elmulasztott határnapot vagy határidőt megtartottnak tekinti, ezért ha szükséges, a döntését módosítja vagy visszavonja, illetve egyes eljárási cselekményeket megismétel.

6.4.11. A szakhatóság közreműködése

Törvény vagy a szakhatóságok kijelöléséről szóló kormányrendelet közérdeken alapuló kényszerítő indok alapján az ügyben érdemi döntésre jogosult hatóság számára előírhatja, hogy az ott meghatározott szakkérdésben és határidőben más hatóság (a továbbiakban: szakhatóság) kötelező állásfoglalását kell beszereznie.

Nem kell a szakhatóságot megkeresni, ha a kérelmet vissza kell utasítani.

A szakhatóság döntése az eljárást befejező döntés elleni jogorvoslat keretében támadható meg. A hatóság és a szakhatóság, valamint a szakhatóságok egymás között a kérelem teljesítésére vonatkozó feltételeket egyeztetés útján állapítják meg.

A szakhatósági állásfoglalás

Ha a szakhatóság utóbb észleli, hogy állásfoglalása jogszabályt sért, állásfoglalását a hatóság határozatának vagy eljárást megszüntető végzésének véglegessé válásáig egy ízben módosíthatja. A szakhatóság mellőzése esetén az erről való tudomásszerzést követően egyeztet a hatósággal, ennek eredményéhez képest adja ki állásfoglalását. A szakhatóság az állásfoglalását a hatóság felügyeleti szervével is közli.

Az előzetes szakhatósági állásfoglalás

Ha törvény vagy kormányrendelet nem zárja ki, az ügyfélnek az eljárás megindítása előtt benyújtott kérelmére a szakhatóság a szakhatósági állásfoglalásra vonatkozó szabályok megfelelő alkalmazásával előzetes szakhatósági állásfoglalást ad ki. A kérelemhez egy évnél nem régebbi előzetes szakhatósági állásfoglalás csatolható be. A hatóság a kérelemmel benyújtott előzetes szakhatósági állásfoglalást szakhatósági állásfoglalásként használja fel.

6.4.12. Idézés és az értesítés

Az idézés általános szabályai

Azt, akinek személyes meghallgatása az eljárás során szükséges, a hatóság kötelezi, hogy a megjelölt helyen és időpontban jelenjen meg. Ha az idézett személy kora, egészségi állapota vagy más méltányolható ok miatt a hatóság előtt nem képes megjelenni, az idézett személyt a tartózkodási helyén is meg lehet hallgatni.

Az idézést - ha az ügy körülményeiből más nem következik - úgy kell közölni, hogy arról az idézett a meghallgatást megelőzően legalább öt nappal értesüljön.

Az idézésben meg kell jelölni, hogy a hatóság az idézett személyt milyen ügyben és milyen minőségben kívánja meghallgatni. Az idézett személyt figyelmeztetni kell a megjelenés elmulasztásának következményeire.

Az idézés helye

A hatóság az illetékességi területén lakóhellyel nem rendelkező személyt vagy székhellyel nem rendelkező szervezet törvényes képviselőjét akkor idézheti a székhelyére, ha

- a) ezt jogszabály írja elő,
- b) az idézés célja a tárgyaláson, egyeztetésen való részvétel,
- c) a megkeresés útján történő meghallgatás csorbítaná bármely ügyfél eljárási jogait,
- d) az idézni kívánt személy lakóhelyén nem működik olyan hatóság, amely megfelelő szakismeretek birtokában tudná elvégezni a szükséges eljárási cselekményt, vagy
- e) azt az idézett személy kéri.

A fővárosban működő hatóság a főváros egész területéről idézhet.

Az idézett személy megjelenési kötelezettsége

Ha az idézett személy

- a) a szabályszerű idézésnek nem tesz eleget, vagy meghallgatása előtt az eljárás helyéről engedély nélkül eltávozik, és távolmaradását előzetesen alapos okkal nem menti ki, vagy utólag megfelelően nem igazolja, vagy
- b) az idézésre meghallgatásra alkalmatlan állapotban jelenik meg, és ezt a körülményt nem menti ki,

eljárási bírsággal sújtható.

Ha az idézett személy az idézésre nem jelent meg, és távolmaradását nem mentette ki, a rendőrség útján elővezetethető. Az elővezetés fogatosításához az ügyésznek a hatóság vezetője által kért előzetes hozzájárulása szükséges.

Ha a hatóságnak tudomása van arról, hogy az elővezetni kívánt személy a Magyar Honvédség tényleges állományú vagy a rendvédelmi szervek hivatásos állományú tagja, az elővezetés céljából az állományilletékes parancsnokot keresi meg.

Ha az idézett személy igazolja a távolmaradásának vagy eltávozásának menthető indokát, a hatóság visszavonja az eljárási bírságot megállapító és az elővezetést elrendelő végzést.

Ha jogi személy vagy egyéb szervezet szervezeti képviselője nem jelent meg az idézésre, és a képviselő nevét a törvényes képviselő a hatóság felhívására nem közli, a felhívott törvényes képviselő, illetve a jogi személy vagy egyéb szervezet eljárási bírsággal sújtható. Ebben az esetben az elővezetést a felhívott törvényes képviselővel szemben is alkalmazni lehet.

Értesítés eljárási cselekményről

Ha nem szükséges az ügyfél idézése, a hatóság az ügyfelet a tanú és a szakértő meghallgatásáról, a szemléről és a tárgyalásról értesíti azzal a tájékoztatással, hogy az eljárási cselekményen részt vehet, de megjelenése nem kötelező. Az értesítést - ha az ügy körülményeiből más nem következik - úgy kell közölni, hogy azt az ügyfél legalább öt nappal korábban megkapja.

A szakhatóságot - ha az a feladat- és hatáskörét érinti - az eljárási cselekményről legalább öt nappal korábban értesíteni kell.

6.4.13. A tényállás tisztázása

A jogállami eljárásjogokban **meghatározó a szabad bizonyítás elve**, ami azt jelenti, hogy a hatóság szabadon választja meg az alkalmazandó bizonyítási eszközt, és a bizonyítékokat egyenként és összességükben, szabad meggyőződése szerint értékeli.¹⁰²

A közigazgatási hatósági eljárásjogban ismertek azonban olyan, az eljárást gyorsító, és egyúttal kiszámíthatóbbá tevő, a szabad bizonyítás elvét áttörő megoldások, amelyekben a jogalkotó egyes bizonyítási eszközök alkalmazását előírja.¹⁰³

A tényállás két módon tisztázható:¹⁰⁴

- a) a rendelkezésre álló adatok alapján és
- b) a bizonyítási eljárás útján

Az Ákr. rendelkezései szerint a tényállás tisztázása érdekében csak olyan bizonyíték használható fel, amely az ügy szempontjából releváns és feltétlenül szükséges a megalapozott döntéshozatalhoz. A bizonyítás célja tehát a tényállás nem teljes körű, hanem (az ügy eldöntéséhez nélkülözhetetlenül) kellő tisztázása.

A tényállás tisztázásának általános rendelkezései

Ha a döntéshozatalhoz nem elegendőek a rendelkezésre álló adatok, a hatóság bizonyítási eljárást folytat le. A hatósági eljárásban minden olyan bizonyíték felhasználható, amely a tényállás tisztázására alkalmas. Nem használható fel bizonyítékként a hatóság által, jogszabálysértéssel megszerzett bizonyíték. A hatóság által hivatalosan ismert és a köztudomású tényeket nem kell bizonyítani. A hatóság szabadon választja meg a bizonyítás módját, és a rendelkezésre álló bizonyítékokat szabad meggyőződése szerint értékeli. Törvény vagy kormányrendelet közérdeken alapuló kényszerítő indok alapján, meghatározott ügyekben kötelezővé teheti valamely okirat vagy más irat bizonyítási eszközként történő alkalmazását.

6.4.14. Az ügyfél nyilatkozata

Ha a tényállás tisztázása azt szükségessé teszi, a hatóság az ügyfelet nyilatkozattételre hívhatja fel.

Az ügyfél nyilatkozatának kiemelt szerepe

Ha jogszabály nem zárja ki, az ügyfél a nyilatkozatával pótolhatja a hiányzó bizonyítékot, ha annak beszerzése nem lehetséges. Ha az ügyfél vagy képviselője más tudomása ellenére az ügy szempontjából jelentős adatot valótlannul állít vagy elhallgat - ide nem értve, ha vele szemben az Ákr. 66. § (2) bekezdésében vagy (3) bekezdés b) és c) pontjában meghatározott

¹⁰² MAGYARORSZÁG KORMÁNYA T/12233 számú törvényjavaslat az általános közigazgatási rendtartásról <http://www.parlament.hu/irom40/12233/12233.pdf> 82-84 p

¹⁰³ MAGYARORSZÁG KORMÁNYA T/12233 számú törvényjavaslat az általános közigazgatási rendtartásról <http://www.parlament.hu/irom40/12233/12233.pdf> 82-84 p

¹⁰⁴ MAGYARORSZÁG KORMÁNYA T/12233 számú törvényjavaslat az általános közigazgatási rendtartásról <http://www.parlament.hu/irom40/12233/12233.pdf> 82-84 p

ok áll fenn -, illetve ha a kötelező adatszolgáltatás körében az Ákr. 105. § (2) bekezdésében foglalt ok hiányában adatszolgáltatási kötelezettségét nem teljesíti, eljárási bírsággal sújtható.

A hatóság figyelmezteti az ügyfelet jogaira, kötelességeire és a hamis, hamisított vagy valótlan tartalmú bizonyíték szolgáltatásának jogkövetkezményeire.

6.4.15. Irat

Az iratra vonatkozó szabályok

A hatóság, ha a tényállás tisztázása során szükséges, és az az Eüsztv. alapján nem szerezhető be – a 36. § (2) bekezdésben meghatározottak kivételével - felhívhatja az ügyfelet okirat vagy más irat bemutatására. Ha törvény vagy kormányrendelet másként nem rendelkezik, az ügyfél az iratot másolatban is benyújthatja, ha nyilatkozik arról, hogy az az eredetivel mindenben megegyezik. Ha a külföldön kiállított közokirat eredetiségével vagy tartalmával kapcsolatban kétség merül fel, a hatóság felhívja az ügyfelet felülhitelesített külföldön kiállított közokirat bemutatására. Ha az ügyfél a nem magyar nyelven kiállított irat mellé annak magyar nyelvű hiteles fordítását is csatolja, a hatóság azt a fordítás szerinti tartalommal fogadja el.

6.4.16. Tanú

A tanúra vonatkozó általános szabályok

A tanúként idézett személy köteles tanúvallomást tenni. **Tanúként nem hallgatható meg:**

- a) az, akitől nem várható bizonyítékként értékelhető vallomás,
- b) védett adatnak minősülő tényről az, aki nem kapott felmentést a titoktartás alól.

A tanú a vallomástételt megtagadhatja, ha

- a) bármelyik ügyfél Ptk. szerinti hozzátartozója (a továbbiakban: hozzátartozó),
- b) vallomásával saját magát vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná,
- c) a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló törvény szerinti médiatartalom-szolgáltató (a továbbiakban: médiatartalom-szolgáltató), vagy vele munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban álló személy - a jogviszonya megszűnése után is -, és a tanúvallomásával a számára a médiatartalom-szolgáltatói tevékenységgel összefüggésben információt átadó személy kilétét felfedné, vagy
- d) diplomáciai mentességben részesülő személy.

A tanúmeghallgatás

A meghallgatás kezdetén a hatóság megállapítja a tanú személyazonosságát. A hatóság felhívja a tanút, hogy nyilatkozzon arról, hogy az ügyfelekkel milyen viszonyban van, és elfogult-e, egyúttal figyelmezteti jogaira, kötelességeire és a hamis tanúzás jogkövetkezményeire is. A még meg nem hallgatott tanú nem lehet jelen az ügyfél, más tanú és a szakértő meghallgatásakor.

A meghallgatásra a tárgyalás szabályait kell alkalmazni akkor is, ha a hatóság a tanút tárgyaláson kívül hallgatja meg.

A tanú meghallgatásán nem lehet jelen az ügyfél és az eljárás egyéb résztvevője, ha a tanú védett adatról tesz vallomást, vagy ha elrendelték a tanú természetes személyazonosító adatainak és lakcímének zárt kezelését.

A hatóság engedélyezheti, hogy a tanú a meghallgatását követően vagy helyette írásban tegyen tanúvallomást.

Ha a tanú meghallgatás nélkül vagy a meghallgatását követően írásban tesz tanúvallomást, az írásbeli tanúvallomásból ki kell tűnnie, hogy a tanú a vallomást a vallomástétel akadályainak, valamint a hamis tanúzás következményeinek ismeretében tette meg. Erre a tanút a hatóság az írásbeli tanúvallomás megtételének engedélyezésével egyidejűleg, a vallomástétel akadályainak és a hamis tanúzás következményeinek ismertetésével figyelmezteti.

6.4.17. Szemle

A szemlére vonatkozó általános szabályok

Ha a tényállás tisztázására ingó, ingatlan (a továbbiakban együtt: szemletárgy) vagy személy megtekintése vagy megfigyelése szükséges, a hatóság szemlét rendelhet el. A szemletárgy birtokosát - ha az a szemle eredményességét nem veszélyezteti - a szemléről előzetesen értesíteni kell. A szemletárgy birtokosának távolléte - ha jelenléte nem szükséges - nem akadályozza a szemle megtartását. Ha a szemletárgy birtokosa természetes személyazonosító adatainak és lakcímének zárt kezelését nem rendelték el, a szemlén az ügyfél jelen lehet.

A szemle lefolytatása

A szemle megtartása során - az ismert tulajdonos értesítésével egyidejűleg - a szemletárgy birtokosa kötelezhető a szemletárgy felmutatására, illetve arra, hogy az ügyfelet a szemle helyszínére beengedje. **A szemle során a hatóság eljáró tagja jogosult különösen:**

- a) a szemlével érintett területre, építménybe és egyéb létesítménybe belépni,
- b) bármely iratot, tárgyat vagy munkafolyamatot megvizsgálni,
- c) felvilágosítást kérni, illetve
- d) mintát venni.

Az azonnali eljárási cselekmény érdekében lefolytatott szemle

A szemle eredményes és biztonságos lefolytatása érdekében a hatóság a rendőrség közreműködését kérheti. A rendőrség a rendőrségről szóló törvény végrehajtási eljárás lefolytatásában való közreműködésre vonatkozó szabályai szerint, a hatóság felkérésére - előzetes megkeresése nélkül - azonnal, a hatóság által megjelölt helyen és ideig biztosítja a közreműködést. Ha a helyszíni szemlére életveszéllyel vagy súlyos kárral fenyegető helyzetben, azonnali eljárási cselekmény érdekében van szükség, illetve, ha ezt törvény más fontos okból megengedi, a helyszíni szemlét a hatóság a lezárt terület, épület, helyiség felnyitásával, az ott tartózkodó személyek akarata ellenére is megtarthatja.

A szemle megtartásáról az ügyészt előzetesen - a szemle megtartásáról való hatósági döntést követően haladéktalanul - értesíteni kell, továbbá ahhoz a rendőrség és lehetőség szerint hatósági tanú közreműködését kell kérni. Ha az ügyész a szemle megtartásával nem ért egyet, azt megtiltja.

6.4.18. Szakértő

A szakértő kirendelésére vonatkozó szabályok

Szakértőt kell meghallgatni vagy - legalább tizenöt napos határidő tűzésével - szakvéleményt kell kérni, ha az ügyben jelentős tény vagy egyéb körülmény megállapításához különleges szakértelem szükséges, és az eljáró hatóság nem rendelkezik megfelelő szakértelemmel. Nincs helye szakértő kirendelésének, ha ugyanabban a szakkérdésben szakhatóság állásfoglalását kell beszerezni. A szakértő kizárására az Ákr. 23. § szabályait kell megfelelően alkalmazni.

A szakértői vizsgálatra vonatkozó általános szabályok

Törvény elrendelheti az ügyfél szakértői vizsgálatban való közreműködését. A szakértőt a véleményadás előtt figyelmeztetni kell a hamis véleményadás jogkövetkezményeire. Az itt nem szabályozott kérdésekben a szakértőkre az igazságügyi szakértőkről szóló törvény rendelkezései irányadók.

6.4.19. Tolmács

Ha az ügyfél vagy az eljárás egyéb résztvevője által használt idegen nyelvet az ügyintéző nem beszéli, tolmácsot kell alkalmazni. Az ügyben eljáró hatóság el nem járó tagja, valamint - ha az a tényállás tisztázásához elengedhetetlen - az ellenőrzés helyszínén tartózkodó, idegen nyelvet beszélő személy tolmácsként igénybe vehető. A tolmácsra egyebekben a szakértőre vonatkozó rendelkezések irányadók.

6.4.20. Tárgyalás

Az Ákr. megkülönbözteti az ellenérdekű ügyféllel szemben kérelemre indított jogvitás eljárások) és az ellenérdekű ügyfelek részvételével zajló eljárásokat.¹⁰⁵

A tárgyalás:

- a) a tényállás tisztázásához szükség van a felek együttes meghallgatására, az ellenérdekű ügyféllel szemben, kérelemre indított eljárásban (a továbbiakban: jogvitás eljárás),
- b) az ügy természete lehetővé teszi, ellenérdekű ügyfelek részvételével zajló eljárásban, vagy
- c) a tényállás tisztázásához szükség van az eljárásban részt vevő személyek együttes meghallgatására.

A hatóság helyszíni szemle keretében is lefolytathatja a tárgyalást, ha annak feltételei biztosítottak. Az ügyfél bizonyítási indítványt tehet és kérdést intézhet a meghallgatott személyhez. Azt, aki a tárgyalás rendjét zavarja, a tárgyalás vezetője rendreutasítja, ismételt vagy súlyosabb rendzavarás esetén kiutasíthatja, és eljárási bírsággal sújthatja.

6.4.21. Egyezségi kísérlet

Ha a hatóság tárgyalást tart, a tárgyaláson megkísérli az ellenérdekű ügyfelek között egyezség létrehozását.

¹⁰⁵ MAGYARORSZÁG KORMÁNYA T/12233. számú törvényjavaslat az általános közigazgatási rendtartásról
<http://www.parlament.hu/irom40/12233/12233.pdf> 86 p

6.4.22. A bizonyítékok ismertetése az ügyféllel

Ha a hatóság az ügyben bizonyítási eljárást folytatott le, melynek során a hatóság nem biztosította, hogy az ügyfél minden bizonyítékot megismerjen, annak befejezését követően értesíti az ügyfelet, hogy - az iratokba való betekintés szabályai figyelembevételével - megismerhesse a bizonyítékokat, és további bizonyításra irányuló indítványt terjeszthessen elő.

6.4.23. Az eljárás akadályozásának következményei

Azt, aki a kötelezettségét önhibájából megszegi, a hatóság az okozott többletköltségek megtérítésére kötelezi, illetve eljárási bírsággal sújthatja. Az eljárási bírság legkisebb összege esetenként tízezer forint, legmagasabb összege - ha törvény másként nem rendelkezik - természetes személy esetén ötszázezer forint, jogi személy vagy egyéb szervezet esetén egymillió forint.

Az **eljárási bírság kiszabásánál** a hatóság figyelembe veszi

- a) a jogellenes magatartás súlyát,
- b) - ha az erre vonatkozó adatok rendelkezésre állnak - az érintett vagyoni helyzetét és jövedelmi viszonyait, továbbá
- c) az eljárási bírságnak ugyanabban az eljárásban történő ismételt kiszabása esetén az előző bírságolások számát és mértékét.

6.4.24. Az eljárási cselekmények rögzítése

A szóbeli kérelemről - ha azt nyomban nem teljesítik -, valamint a tényállás tisztázása érdekében lefolytatott eljárási cselekményről az ügyfél vagy az eljárás más résztvevője részvétele esetén jegyzőkönyvet, más esetben feljegyzést kell készíteni. A feljegyzés tartalmazza készítésének helyét és idejét, az eljárási cselekményen részt vevő személyek azonosításához szükséges adatokat, nyilatkozataik lényegét, illetve a cselekmény lefolytatása során a tényállás tisztázásával összefüggő ténymegállapításokat. A jegyzőkönyv ezen túlmenően tartalmazza a jogokra és kötelezettségekre való figyelmeztetést. A feljegyzést annak készítője, a jegyzőkönyvet - annak minden oldalán - az eljárási cselekményen részt vevő személyek aláírják. A hatóság egyes eljárási cselekményekről kép- és hangfelvételt készíthet. A rögzítés ilyen módja esetén a jegyzőkönyvben csak az eljárási cselekményen résztvevő személyek azonosításához szükséges adatokat, valamint az elkészítés helyét, idejét kell feltüntetni.

6.4.25. A hatósági tanú

A hatóság a biztosítási intézkedés alkalmazása során, szemlénél, lefoglalásnál, zár alá vételnél és hatósági ellenőrzésnél hatósági tanút vehet igénybe, aki az eljárási cselekmény során történt eseményeket és az általa tapasztalt tényeket igazolja. Hatósági tanúként való közreműködésre senki nem kötelezhető. Nem lehet hatósági tanú az ügyfél, az ügyfél hozzátartozója vagy képviselője, az eljáró hatósággal közszolgálati, illetve egyéb munkavégzésre irányuló jogviszonyban álló személy és az eljárási képességgel nem rendelkező személy. Az eljárási cselekmény előtt a hatósági tanút a jogairól és kötelességeiről fel kell világosítani. A hatósági tanú a tanú költségeinek megtérítésére vonatkozó szabályok szerint jogosult költségtérítésre.

A hatósági tanút az eljárási cselekmény során tudomására jutott tényekre, adatokra nézve titoktartási kötelezettség terheli, amely alól az eljáró hatóság, a fellebbezés elbírálására jogosult hatóság (a továbbiakban: másodfokú hatóság) vagy bíróság az ügy tárgyát érintő tényekre, adatokra, körülményekre nézve felmentheti.

6.5. A hatóság döntései

Anyagi jogerő és a döntés véglegessége: A közigazgatás tudomány különbséget tesz a bíróság döntéséhez kapcsolódó jogerő és a közigazgatási hatósági döntéshez kapcsolódó jogerő között. A jogerő jelenleg is két (alaki és anyagi) értelemben jelenik meg a közigazgatási eljárásban.

Az Ákr. a dogmatikai elvek alapján szakít a közigazgatási jogerő fogalmával. Az anyagi jogerő (tehát a döntés megtámadhatatlansága és megváltoztathatatlansága) ugyanis kizárólag a bíróság döntéséhez kapcsolódhat. Összhangban tehát a közigazgatási perrendtartás koncepciójával, az Ákr. az alaki jogerő helyett a döntés véglegessége fogalmat használja, kifejezésre juttatva, hogy a végleges döntés a hatósági eljárás befejezése, azt már a hatóság nem módosíthatja, abból jogok és kötelezettségek nem eredeztethetők.¹⁰⁶

6.5.1. A döntés formái, a határozat és a végzés

A döntés határozat vagy végzés. A hatóság - az eljárás a jogszabályban meghatározott jogosultak pénzbeli ellátásának mérlegelés nélkül a jogszabályban meghatározott mértékre történő emelésére irányul, a hatóság mellőzi a határozathozatalt. A hatóság az ügy érdekében határozatot hoz, az eljárás során hozott egyéb döntések végzések.

Az ügyfelet megilleti a kérelmezett jog gyakorlása, ha a hatóság az ügyintézési határidőn belül mellőzi a határozathozatalt (jogszerű hallgatás). **Jogszerű hallgatásnak van helye, ha:**

- a) automatikus döntéshozatali eljárásban intézhető ügyben törvény vagy kormányrendelet nem zárja ki,
- b) sommás eljárásban intézhető ügyben törvény vagy kormányrendelet így rendelkezik,
- c) teljes eljárásban törvény vagy kormányrendelet így rendelkezik, továbbá nincs helye függő hatályú döntés meghozatalának, és az ügyben nincs ellenérdeklődő ügyfél.

A jogszerű hallgatás esetén a hatóság a megszerzett jogot rávezeti a kérelemre, és annak az ügyfél birtokában levő másolati példányára, vagy a hatóságnál levő példányról az ügyfél részére másolatot ad ki.

Ha az eljárás a jogszabályban meghatározott jogosultak pénzbeli ellátásának mérlegelés nélkül a jogszabályban meghatározott mértékre történő emelésére irányul, a hatóság mellőzi a határozathozatalt.

6.5.2. A döntés tartalma és formája

A döntés tartalmazza az eljáró hatóság, az ügyfelek és az ügy azonosításához szükséges minden adatot, a rendelkező részt - a hatóság döntésével, a szakhatóság állásfoglalásával, a jogorvoslat igénybevételével kapcsolatos tájékoztatással és a felmerült eljárási költséggel -, továbbá a megállapított tényállásra, a bizonyítékokra, a szakhatósági állásfoglalás indoklására, a mérlegelés és a döntés indokaira, valamint az azt megalapozó jogszabályhelyek megjelölésére is kiterjedő indokolást.

¹⁰⁶ MAGYARORSZÁG KORMÁNYA T/12233 számú törvényjavaslat az általános közigazgatási rendtartásról
<http://www.parlament.hu/irom40/12233/12233.pdf> 90 p

Jogorvoslatról való tájékoztatást mellőző, az indokolásban pedig csak az azt megalapozó jogszabályhelyek megjelölését tartalmazó **egyszerűsített döntés hozható**

- a) ha a hatóság a kérelemnek teljes egészében helyt ad, és az ügyben nincs ellenérdekű ügyfél, vagy a döntés az ellenérdekű ügyfél jogát vagy jogos érdekét nem érinti, vagy
- b) az egyezség jóváhagyásáról.

Az önállóan nem fellebbezhető végzésről az indokolásban csak az azt megalapozó jogszabályhelyek megjelölését tartalmazó egyszerűsített döntés hozható.

A hatóság a döntést külön okiratban szövegezi meg, jegyzőkönyvbe foglalja, vagy az ügyiratra feljegyzi. Azonnali eljárási cselekményt igénylő ügyben a döntés előzetes írásba foglalása mellőzhető és az ügyféllel szóban is közölhető. Ilyenkor a hatóság a döntést utólag írásba foglalja és közli.

6.5.3. A hatóság döntésének véglegessége

A hatóság döntése végleges, ha azt a hatóság már - az e törvényben meghatározott kivételekkel - nem változtathatja meg. A véglegesség a döntés közlésével áll be. Ha az adott ügytípusban törvény megengedi a fellebbezést, **a hatóság döntése véglegessé válik, ha**

- a) ellene nem fellebbeztek, és a fellebbezési határidő letelt,
- b) a fellebbezésről lemondtak vagy a fellebbezést visszavonták, vagy
- c) a másodfokú hatóság az elsőfokú hatóság döntését helybenhagyta, a másodfokú döntés közlésével.

A fellebbezésről lemondás vagy a fellebbezés visszavonása esetén **véglegessé válik a döntés**

- a) az elsőfokú döntés közlésekor, ha az ügyfél a kérelem teljesítése esetére már a döntés közlése előtt lemondott a fellebbezésről, és az ügyben nincs ellenérdekű ügyfél,
- b) az utolsóként kézhez kapott lemondás vagy visszavonás hatósághoz való megérkezésének napján, ha a fellebbezési határidő tartama alatt valamennyi fellebbezésre jogosult lemond a fellebbezésről vagy visszavonja fellebbezését.

A fellebbezési eljárás megszüntetése esetén a hatóság fellebbezéssel támadható elsőfokú döntése a fellebbezési eljárás megszüntetéséről szóló végzés véglegessé válásának napján válik véglegessé. Az elsőfokú döntés fellebbezéssel nem érintett rendelkezései véglegessé válnak, ha

- a) csak az eljárás egyéb résztvevője fellebbezett a döntés rá vonatkozó rendelkezése ellen, vagy
- b) kizárólag a döntés egyes rendelkezései ellen nyújtottak be fellebbezést, és az ügy jellegéből adódóan a fellebbezés elbírálása nem hat ki a fellebbezéssel meg nem támadott rendelkezésekre.

6.5.4. Az egyezség jóváhagyása

Ha az egyezségi kísérlet eredményre vezet vagy az ügyfelek egyezséget kötnek, és az egyezség megfelel az Alaptörvénynek és a jogszabályoknak, az kiterjed a teljesítési határidőre, valamint az eljárási költség viselésére is, a hatóság azt jóváhagyja és határozatba foglalja.

6.5.5. Azonnali végrehajthatóság

A hatóság a döntést azonnal végrehajthatónak nyilvánítja, ha

- a) életveszéllyel, súlyos kárral vagy a személyiségi jogok jelentős sérelmével fenyegető helyzet megelőzése, elhárítása vagy káros következményeinek enyhítése miatt szükséges,
- b) nemzetbiztonsági, honvédelmi vagy közbiztonsági érdekből, illetve a közérdek védelme miatt szükséges,
- c) a döntés valakinek a tartásáról vagy gondozásáról rendelkezik, vagy
- d) a hatósági nyilvántartásba történő haladéktalan bejegyzést törvény írja elő.

6.5.6. A döntés közlése

A döntés közlésének általános szabályai

A határozatot a hatóság közli az ügyféllel, azzal, akire nézve az rendelkezést tartalmaz, az ügyben eljáró szakhatósággal. A végzést a hatóság közli azzal, akire nézve az rendelkezést tartalmaz, és akinek a jogát vagy jogos érdekét érinti. A hatóság az ügyfél kérelmére egy ízben, külön illeték vagy díj felszámítása nélkül ad ki másolatot a vele nem közölt végzésről. A hatóság a döntést írásbeli kapcsolattartás esetén hivatalos iratként vagy az Eüsztv.-ben meghatározott elektronikus úton kézbesíti.

Ha törvény vagy kormányrendelet másként nem rendelkezik, **a döntés közlésének napja**

- a) az a nap, amelyen azt írásban vagy szóban közölték, vagy
- b) a hirdetmény kifüggesztését követő tizenötödik nap.

Ha a hatóság életveszéllyel vagy súlyos kárral fenyegető helyzetben, valamint törvény rendelkezése alapján a döntést nem az e törvényben meghatározott feltételeknek megfelelő módon közli, a döntést írásban is megküldi. **A döntés közlésének napja ilyenkor** - kizárólag a jogorvoslati határidők számításának szempontjából - az írásbeli közlés napja.

6.5.7. A kézbesítésre vonatkozó szabályok

A **nem elektronikusan közölt iratot** a kézbesítés megkísérlésének napján kézbesítettnek kell tekinteni, ha a címzett az átvételt megtagadta. Ha a kézbesítés azért volt sikertelen, mert az a címzett hatósági nyilvántartásban szereplő lakcíméről vagy székhelyéről a hatósághoz

- a) „nem kereste” jelzéssel érkezett vissza, az iratot a kézbesítés második megkísérlésének napját,
- b) „ismeretlen” vagy „elköltözött” jelzéssel érkezett vissza, az iratot a kézbesítés megkísérlésének napját

követő ötödik munkanapon kézbesítettnek kell tekinteni.

Ha a címzett tudomást szerez arról, hogy a neki küldött iratot a hatóság kézbesítettnek tekinti, a tudomásszerzéstől számított tizenöt napon belül, de legkésőbb a közléstől számított negyvenöt napon belül kifogást terjeszthet elő.

A kifogásnak a hatóság akkor ad helyt, ha a címzett az iratot azért nem vehette át, mert

- a) a kézbesítés a hivatalos iratok kézbesítésére vonatkozó jogszabályok megsértésével történt, vagy más okból nem volt szabályszerű, vagy
- b) az iratot más, az a) pontban nem említett önhibáján kívüli okból nem volt módja átvenni.

Nem természetes személy címzett csak akkor terjeszthet elő kifogást, ha a kézbesítés nem szabályszerűen történt. A kifogásban elő kell adni azokat a tényeket, illetve körülményeket, amelyek a kézbesítés szabálytalanságát igazolják vagy az önhiba hiányát valószínűsítik. Ha a kifogásnak a hatóság helyt ad, az igazolási kérelemre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni. A kifogást az a hatóság bírálja el, amelyik a kézbesítés tárgyát képező iratot kiadmányozta. A hatósági kézbesítő általi kézbesítésre az Ákr-ben foglalt rendelkezéseket kell alkalmazni.

A kézbesítési meghatalmazottra vonatkozó szabályok

Az ügyfél köteles az első kapcsolatfelvétel alkalmával - a kézbesítési meghatalmazás előterjesztésével együtt - kézbesítési meghatalmazottat megnevezni, ha

- a) magyarországi lakcímmel vagy székhellyel nem rendelkezik,
- b) képviselőt nem nevezett meg, és
- c) elektronikus kapcsolattartásnak nincs helye.

A kézbesítési meghatalmazott az eljárásban keletkezett, az ügyféllel közlendő döntéseket és iratokat átveszi, és azokat az ügyfél részére továbbítja.

Az ügyfél részére szóló és a kézbesítési meghatalmazottal szabályszerűen közölt döntést úgy kell tekinteni, hogy az a meghatalmazottal történt közlést követő tizenötödik napon minősül az ügyféllel közöltnek.

Ha hirdetményi közlésnek lenne helye, és a döntés az ügyfél számára kötelezettséget állapít meg, vagy alapvető jogát vonja el vagy korlátozza, a döntés közlésének megkísérlése érdekében kézbesítési ügygondnok rendelhető ki, aki gondoskodik az ügyfél tartózkodási helyének megállapításáról és a döntés kézbesítéséről.

Ha a kézbesítési ügygondnok nem járt sikerrel, a döntést azon a napon kell kézbesítettnek tekinteni, amikor a kézbesítés sikertelenségét a kézbesítési ügygondnok az őt kirendelő hatóságnak bejelenti, de legkésőbb a kirendeléstől számított tizenötödik napon.

Sikeres kézbesítés esetén a kézbesítési ügygondnok a sikeres kézbesítés napjáról és az ügyfél tartózkodási helyéről haladéktalanul értesíti az őt kirendelő hatóságot.

A hirdetményi közlés

A közlést hirdetmény útján kell teljesíteni, ha

- a) az ügyfél ismeretlen helyen tartózkodik,
- b) a kézbesítés egyéb elháríthatatlan akadályba ütközik, vagy annak megkísérlése már előre is eredménytelennek mutatkozik, vagy
- c) azt törvény vagy kormányrendelet előírja.

A hirdetmény tartalmazza

- a) a kifüggesztés, a honlapon történő közzététel esetén a közzététel napját,
- b) az eljáró hatóság megnevezését,
- c) az ügy számát és tárgyát,

- d) az ügyfél nevét és utolsó ismert lakcímét (székhelyét), továbbá
- e) azt a figyelemfelhívást, hogy a hatóság az ügyben döntést hozott, de annak kézbesítése akadályba ütközött, ezért az ügyfél vagy képviselője a döntést a hatóságnál átveheti.

A hirdetményt a hatóság hirdetőtábláján, valamint a honlapján helyezi el.

Közhírré tétel

Ha az ügyfelek köre pontosan nem megállapítható, vagy ha törvény vagy kormányrendelet azt előírja, a hatóság a döntéséről készült közleményt közhírré teszi. A közlemény – az Ákr. 88. § (2) bekezdés a)-d) pontjában foglaltakon túl – tartalmazza:

- a) a döntés rendelkező részét és indokolásának kivonatát, valamint
- b) azt a figyelemfelhívást, hogy a döntés a hatóságnál megtekinthető.

A közleményt a hatóság a hirdetőtábláján, valamint a honlapján helyezi el.

A hatóság közhírré teszi azt a véglegessé vált vagy azonnal végrehajthatóvá nyilvánított döntést,

- a) amelyet közérdekű keresettel lehet megtámadni,
- b) amelyet személyek széles vagy pontosan meg nem határozható köre számára életveszéllyel vagy súlyos kárral fenyegető helyzet megelőzése, elhárítása vagy káros következményeinek enyhítése érdekében hozott, vagy
- c) amelyet a közbiztonság fenntartása érdekében vagy fontos közrendvédelmi, környezet- vagy természetvédelmi okból hozott.

A hatóság közhírré teszi azt a véglegessé vált vagy azonnal végrehajthatóvá nyilvánított határozatot, amelyet több mint ötven ügyfél részvételével zajló eljárásban hozott.

6.5.8. A döntés kijavítása és kiegészítése

A döntés kijavítása: Ha a döntésben elírás, illetve számítási hiba van, és az nem hat ki az ügy érdemére, a hatóság a döntést kijavítja. A kijavítást a hatóság közli azzal, akivel az eredeti döntést közölte. A döntés kijavítással érintett része ellen ugyanolyan jogorvoslatnak van helye, mint az eredeti döntés ellen volt.

A döntés kiegészítése: Ha döntésből jogszabály által előírt kötelező tartalmi elem hiányzik, vagy az ügy érdeméhez tartozó kérdésben nem született döntés, a hatóság a döntést kiegészíti. Nincs helye a döntés kiegészítésének, ha a döntés véglegessé válásától számított egy év eltelt. A kiegészítést a hatóság egységes döntésbe foglalva, lehetőleg a döntés kicserélésével közli. A kiegészítés ellen ugyanolyan jogorvoslatnak van helye, mint az eredeti döntés ellen volt. A kiegészítést közölni kell azzal, akivel a kiegészített döntést közölték.

6.5.9. Hatósági szerződés

A hatósági szerződés megkötése

Jogszabály lehetővé teheti vagy előírhatja, hogy a hatóság a hatáskörébe tartozó ügynek a közérdek és az ügyfél szempontjából is előnyös rendezése érdekében határozathozatal helyett az ügyféllel írásban hatósági szerződést kössön. A hatósági szerződés közigazgatási szerződés.

A hatósági szerződés tartalmazza a szerződő feleket, a szerződés tárgyát, a felek által vállalt kötelezettségeket és biztosított jogokat, a szakhatósági állásfoglalásban foglalt kikötéseket, a

szerződésszegés jogkövetkezményeit, a teljesítés körében felmerült viták rendezésének módját, a szerződést lehetővé vagy kötelezővé tevő jogszabályban előírt kikötéseket és adatokat, továbbá a felek által lényegesnek tekintett kérdésekben kötött megállapodást.

Ha az ügyfél olyan kötelezettséget vállal, amelynek teljesítésére hatósági határozattal egyébként nem lenne kötelezhető, az ügyfélnek a hatósági szerződésben nyilatkoznia kell arról, hogy a saját szerződésszegése esetére a többletkötelezettség tekintetében a hatósági szerződésben aláveti magát a szerződésszegés megállapított jogkövetkezményének.

A szerződést a hatóság a többi ügyféllel is közli, akik tizenöt napon belül kezdeményezhetik a hatóságnál a szerződés módosítását. Ennek elmaradása esetén a nem szerződő ügyfél harminc napon belül megtámadhatja a szerződést a közigazgatási bíróság előtt.

A hatósági szerződés módosítása és teljesítése

Az ügy szempontjából jelentős új tény felmerülése, illetve a szerződéskötéskor fennálló körülmények lényeges megváltozása esetén bármelyik fél kezdeményezheti a szerződés módosítását. A módosítás meghíúsulása esetén bármelyik fél a közigazgatási bírósághoz fordulhat, ez azonban nem érinti a hatósági szerződés végrehajtását, illetve érvényesítését.

Ha a szerződő ügyfél a szerződésben foglaltakat megszegi, a hatóság intézkedik a szerződésszegés szerződésben vállalt jogkövetkezményének kikényszerítése iránt, és ha szükséges, megindítja a végrehajtást.

Ha a hatósági szerződésben foglaltakat a hatóság nem teljesíti, a szerződő ügyfél a teljesítésre irányuló felhívás eredménytelensége esetén - a szerződésszegés tudomására jutásától számított harminc napon belül - a közigazgatási bírósághoz fordulhat.

Az Ákr.-ben nem szabályozott kérdésekben a hatósági szerződésre az azt szabályozó jogszabály rendelkezéseit, ennek hiányában a Ptk. szerződésekre vonatkozó általános szabályait kell alkalmazni.

6.6. Hatósági bizonyítvány, igazolvány és nyilvántartás

6.6.1. A hatósági bizonyítványra, igazolványra és nyilvántartásra vonatkozó általános szabályok

A hatósági bizonyítványra vonatkozó szabályok.

A hatóság a jogszabályban meghatározott esetekben az ügyfél kérelmére - a felhasználás céljának feltüntetésével - adat igazolására hatósági bizonyítványt ad ki. Ha a hatósági bizonyítványt a hatóság visszavonta, a határozatot annak a hatóságnak, szervnek is meg kell küldeni, amelynek eljárásában az ügyfél a hatósági bizonyítványt felhasználta vagy fel kívánta használni.

Ha az ügyfél valótlan vagy olyan adat igazolását kéri, amellyel a hatóság nem rendelkezik, a hatóság a hatósági bizonyítvány kiadását megtagadja.

A hatósági igazolványra vonatkozó szabályok

A hatóság - jogszabályban meghatározott esetben és adattartalommal - az ügyfél adatainak vagy jogainak rendszeres igazolására hatósági igazolványt ad ki.

Hatósági nyilvántartás

A hatósági nyilvántartásra vonatkozó szabályok

A hatóság a jogszabályban meghatározott adatokról hatósági nyilvántartást vezet, ha

- a) a nyilvántartásba történő bejegyzés, annak módosítása és a nyilvántartásból való törlés az ügyfél jogait és kötelezettségeit keletkezteti, módosítja vagy szünteti meg, vagy
- b) a nyilvántartás vezetésének célja a benne foglalt adatok közhiteles igazolására, bizonyítására szolgál

Közhiteles hatósági nyilvántartás.

Ha törvény eltérően nem rendelkezik, a hatósági nyilvántartás közhitelessége alapján az ellenkező bizonyításáig vélelmezni kell annak jóhiszeműségét, aki a hatósági nyilvántartásban szereplő adatokban bízva szerez jogot. Az ellenkező bizonyításáig a hatósági nyilvántartásba bejegyzett adatról vélelmezni kell, hogy az fennáll, és a hatósági nyilvántartásból törölt adatról vélelmezni kell, hogy nem áll fenn. A hatósági nyilvántartásba történő hivatalbóli, mérlegelés nélküli bejegyzésre a határozatra vonatkozó, az Ákr. 80-82. §-ban és a 86. §-ban foglaltakat nem kell alkalmazni, és a döntés a nyilvántartásba való bejegyzés napján véglegessé válik.

Az ügyfél jogorvoslati kérelmének benyújtására nyitva álló határidő akkor kezdődik, amikor a bejegyzés tényét vagy az annak megtagadásáról szóló határozatot az ügyféllel közölték.

6.7. A hatósági ellenőrzés

6.7.1. Általános szabályok

A hatósági eljárásra vonatkozó szabályok alkalmazása

A hatósági ellenőrzésre Az Ákr.-ben főszabályként meghatározott hatósági eljárásra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni, a hatósági ellenőrzésre vonatkozó speciális eltérésekkel.

A hatósági ellenőrzés tárgya

A hatóság - a hatáskörének keretei között - ellenőrzi a jogszabályban foglalt rendelkezések betartását, valamint a végrehajtható döntésben foglaltak teljesítését.

6.7.2. A hatósági ellenőrzés lefolytatása. A hatósági ellenőrzés megindítására vonatkozó általános szabályok

A hatósági ellenőrzés hivatalból indul meg, azt a hatóság a hivatalbóli eljárás szabályai szerint folytatja le. **Hatósági ellenőrzését az ügyfél is kérheti**, kivéve, ha

- a) a kérelem benyújtásának időpontjában a hatóság előtt arra vonatkozóan hatósági ellenőrzés, vagy az alapján eljárás van folyamatban,
- b) a hatóság az ügyfélnél egyébként folyamatosan lát el ellenőrzési feladatot,
- c) törvény kizárja, vagy
- d) a hatóság ugyanazon ügyfél kérelmére az újabb kérelem benyújtását megelőző egy éven belül lefolytatott ellenőrzése során jogsértést nem tárt fel, kivéve, ha a kérelem

benyújtására az ellenőrzés lefolytatását követően felmerült ok vagy körülmény miatt kerül sor.

6.7.3. A hatósági ellenőrzés lezárása

A hatósági ellenőrzés lezárására vonatkozó általános szabályok

Ha a hatóság a hatósági ellenőrzés során jogsértést tapasztal,

- a) megindítja az eljárást, vagy
- b) ha a feltárt jogsértés miatt az eljárás más szerv illetékességébe tartozik, annak eljárását kezdeményezi.

Ha a hatóság az ügyfél kérelmére lefolytatott hatósági ellenőrzés során jogsértést nem tapasztal, ennek tényéről hatósági bizonyítványt állít ki. A hivatalból folytatott hatósági ellenőrzés eredményéről a hatóság az ügyfél kérelmére állít ki hatósági bizonyítványt.

6.7.4. Folyamatos ellenőrzési feladat ellátására vonatkozó különös szabályok

Ha a hatóság az ügyfélnél folyamatosan lát el ellenőrzési feladatot, az ügyfél ellenőrzést megelőző értesítése mellőzhető.

6.8. A hivatalbóli eljárás

A hivatalbóli eljárásokban a kérelemre indult eljárásokra vonatkozó rendelkezéseit az az Ákr. által meghatározott itt ismertetett eltérésekkel kell alkalmazni. A hivatalbóli eljárásokban szünetelésnek nincs helye, és a hatóság felfüggesztés esetén sem dönt érdemben az ügyfél vagy ügyfelek együttes kérelmére. Nincs helye az eljárás megszüntetésének, ha az ügyfél eljárási költség előlegezési kötelezettségének nem tesz eleget. A hivatalbóli eljárásokban az ügyintézési határidőbe csak az eljárás felfüggesztésének időtartama nem számít be.

Ha a hatóság a hivatalbóli eljárásban az ügyintézési határidő kétszeresét túllépi, a jogsértés tényének megállapításán és a jogellenes magatartás megszüntetésére vagy a jogszerű állapot helyreállítására kötelezésen túl egyéb jogkövetkezményt nem alkalmazhat. Ez esetben ugyanazon ügyféllel szemben, ugyanazon ténybeli és jogi alapon nem indítható új eljárás.

6.8.1. Az eljárás megindítása

A hatóság az illetékességi területén **hivatalból megindítja az eljárást**, ha

- a) az eljárás megindítására okot adó körülmény jut a tudomására,
- b) erre bíróság kötelezte,
- c) erre felügyeleti szerve utasította,
- d) életveszéllyel vagy súlyos kárral fenyegető helyzetről szerez tudomást, vagy
- e) ezt egyébként jogszabály előírja.

A hivatalból indított eljárás szabályait kell alkalmazni azon eljárásokra, amelyekben a hatóság az ügyfél kérelmére induló eljárást hivatalból folytatja. A hivatalbóli eljárás az első eljárási cselekmény elvégzésének napján kezdődik, megindításáról az ismert ügyfelet a hatóság értesíti. Az **értesítés csak akkor mellőzhető**, ha

- a) az eljárás megindítása után a hatóság nyolc napon belül dönt, vagy az eljárást megszünteti,
- b) azt honvédelmi, nemzetbiztonsági, közbiztonsági okból törvény kizárja, vagy
- c) az az eljárás sikerét megghiúsítaná.

Az értesítés tartalmazza:

- a) az ügy tárgyát és számát, az eljárás megindításának napját és az ügyintézési határidőt, az ügyintézési határidőbe nem számító időtartamokat, az ügyintéző nevét és hivatali elérhetőségét, és
- b) az ügyféli jogokra és kötelezettségekre vonatkozó tájékoztatást.

Ha a hatósági ellenőrzés jogsértést tárt fel, és a döntés feltételei egyébként fennállnak, a hatóság az ügyben érdemben dönt, és azt a jelenlévő ügyféllel nyomban közli.

Ha a döntés mérlegelést nem igényel, a hatóság a hivatalbóli eljárást automatikus döntéshozatali eljárásban is lefolytathatja.

6.8.2. Az ügyfél adatszolgáltatási kötelezettsége a hivatalbóli eljárásban

A hivatalbóli eljárásban az ügyfél a hatóság erre irányuló felhívására köteles közölni az érdemi döntéshez szükséges adatokat. Törvény vagy kormányrendelet jogkövetkezményeket állapíthat meg az adatszolgáltatási kötelezettség elmulasztása vagy valótlan adatok közlése esetére. Az adatszolgáltatást az ügyfél akkor tagadhatja meg, ha arra a tanúvallomást megtagadhatná.

6.9. Az egyes hatósági intézkedések különös szabályai**6.9.1. Az ideiglenes intézkedés**

A hatóság - tekintet nélkül a hatáskörére és az illetékességére - hivatalból köteles megtenni azt az ideiglenes intézkedést, amelynek hiányában a késedelem elháríthatatlan kárral, veszéllyel vagy a személyiségi jogok elháríthatatlan sérelmével járna. A hatóság haladéktalanul értesíti a megtett intézkedésről az illetékes hatóságot. A hatóság a hivatalból megtett ideiglenes intézkedéséről szóló végzését közli az ügyféllel, valamint az illetékes hatósággal, amely az ideiglenes intézkedés szükségességét felülvizsgálja, és szükség esetén intézkedik.

Az ideiglenes intézkedés felülvizsgálatánál nem érvényesül a jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogok védelme.

6.9.2. Biztosítási intézkedések

Ha az eljárás tárgyát képező kötelezettség későbbi teljesítése veszélyben van, a teljesítési határidő lejárta előtt, az erre okot adó körülmény felmerülésétől számított öt napon belül a hatóság biztosítási intézkedésként pénzkövetelés biztosítását rendeli el, vagy a meghatározott dolgot zár alá veszi, vagy lefoglalja. A biztosítási intézkedést a végrehajtást foganatosító szerv hajtja végre.

A biztosítási intézkedést vissza kell vonni, ha

- a) azt pénzfizetési kötelezettség biztosítására rendelték el, és ezt az összeget a döntést hozó hatóságnál vagy a végrehajtást foganatosító szervnél letétbe helyezték,
- b) azt meghatározott cselekmény biztosítása érdekében rendelték el, és a kötelezett kétséget kizáró módon igazolja, hogy az önkéntes teljesítéshez minden szükséges előkészületet megtett, és azt már csak a biztosítási intézkedés akadályozza, vagy
- c) elrendelésének oka egyébként megszűnt.

Ha megalapozottan feltételezhető, hogy az érdemi döntésben elrendelhető kötelezettség teljesítése elmaradásának veszélye áll fenn, a hatóság a meghatározott intézkedéseket - ideiglenes biztosítási intézkedésként - három napon belül megteszi. Az ideiglenes biztosítási intézkedés hatályát veszti az eljárást befejező döntés véglegessé válásával.

6.9.3. Zár alá vétel és lefoglalás

A zár alá vétel és lefoglalás általános szabályai

Ha a tényállás másként nem tisztázható vagy az jelentős késedelemmel járna, vagy a zár alá vétel mellőzése a tényállás tisztázásának sikerét veszélyeztetné, a hatóság jogosult valamely dolog birtokának a birtokos rendelkezése alóli elvonására (a továbbiakban: zár alá vétel). Nem vehető zár alá olyan dolog, amely a birtokosának élete, egészsége fenntartásához, illetve az életfeltételei fenntartásához egyébként nélkülözhetetlen jövedelemszerzéséhez szükséges. Az ilyen dolgot a hatóság lefoglalja, és a birtokos őrizetében hagyja, aki azt rendeltetésszerűen használhatja.

A zár alá vétel érdekében a dolog birtokosát fel kell szólítani, hogy a dolgot adja át. Nem kötelezhető a dolog átadására az, aki - a megtagadási okkal összefüggésben - a tanúvallomást megtagadhatja, vagy aki a védett adat tekintetében nem kapott felmentést a titoktartás alól.

Ha a dolog átadására köteles személy nem adja át a dolgot, a hatóság a zár alá vételt a rendőrség közreműködésével foganatosítja, és a dolog átadására köteles személyt eljárási bírsággal sújtja.

A zár alá vétel foganatosítására a szemle szabályai irányadóak azzal, hogy a szemletárgy birtokosa alatt a zár alá vett dolog birtokosát kell érteni. A zár alá vételre és a lefoglalásra egyebekben a bírósági végrehajtásról szóló törvény (a továbbiakban: Vht.) szabályait megfelelően kell alkalmazni.

A zár alá vétel megszüntetése és a dolog kiadása

A zár alá vételt a hatóság megszünteti, ha

- a) az elrendelésének oka megszűnt,
- b) a hatóság az eljárást megszüntette, vagy
- c) az ügy érdemében döntést hozott.

Ha törvény másként nem rendelkezik, a tényállás tisztázásához a továbbiakban már nem szükséges zár alá vett dolgot ki kell adni annak, akitől azt zár alá vették. Ha a hatóság más szerv hatáskörébe tartozó eljárást kezdeményez, az eljárás lefolytatásához szükséges zár alá vett iratokat és tárgyi bizonyítékokat átadja a megkeresett szervnek.

Ha a körülmények alapján nyilvánvaló, hogy az, akitől a dolgot zár alá vették, a dolog birtoklására nem jogosult, a hatóság a dolgot az arra jogos igényt bejelentő személynek adja ki.

Ha a dolog természetben már nem adható ki, a dolog előzetes értékesítéséből befolyt ellenértéket alapul véve, a kezeléséből, tárolásából eredő költséggel csökkentett, a megtérítés időpontjáig eltelt időre számított, a Ptk. szerinti késedelmi kamattal (a továbbiakban: törvényes kamat) növelt összeget kell megtéríteni. A jogosult az ezt meghaladó igényét a polgári jog szabályai szerint érvényesítheti. Ha a zár alá vétel alaptalan volt, a dolog előzetes

értékesítéséből befolyt ellenérték a dolog kezeléséből, tárolásából eredő költséggel nem csökkenthető.

A zár alá vett dolog értékesítése, megsemmisítése

A zár alá vett dolgot - a romlandó dolgok kivételével - nem lehet előzetesen értékesíteni. Ha a hatóság felhívását követő három hónapon belül a dolog kiadása iránt nem jelentettek be jogos igényt, a zár alá vett dolog értékesíthető. A zár alá vett dolog értékesítéséből befolyt ellenérték a dolog helyébe lép.

Ha a zár alá vett dolog értéktelen, vagy az értékesítés sikertelen volt, a zár alá vétel megszüntetése után azt meg kell semmisíteni. A megsemmisítés költségei a zár alá vett dolog tulajdonosát és birtokosát egyetemlegesen terhelik.

6.10. A jogorvoslat

6.10.1. A jogorvoslat szabályainak alkalmazása

A jogorvoslati eljárásban e törvény rendelkezéseit az e fejezetben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

6.10.2. A jogorvoslathoz való jog

A hatóság határozata ellen önálló jogorvoslatnak van helye. A hatóság végzése ellen önálló jogorvoslatnak akkor van helye, ha azt törvény megengedi, egyéb esetben a végzés elleni jogorvoslati jog a határozat, ennek hiányában az eljárást megszüntető végzés ellen igénybe vehető jogorvoslat keretében gyakorolható.

6.10.3. Jogorvoslati eljárások

Kérelemre induló jogorvoslati eljárások

- a) a közigazgatási per,
- b) a fellebbezési eljárás.

Hivatalból induló jogorvoslati eljárások

- a) a döntés módosítása vagy visszavonása a hatóság saját hatáskörében,
- b) a felügyeleti eljárás,
- c) az ügyészségről szóló törvény szerinti ügyészi felhívás és fellépés nyomán indított eljárás.

6.10.4. Közigazgatási per

A közigazgatási per lehetősége

Az ügyfél - az önálló fellebbezéssel nem támadható végzések kivételével - a véglegessé vált döntés ellen közigazgatási pert indíthat. Fellebbezéssel támadható döntés esetén közigazgatási per akkor indítható, ha az arra jogosultak valamelyike fellebbezett és a fellebbezést elbírálták. Ha a jogsértés megszüntetésére felszólító ügyészi felhívásban megállapított határidő eredménytelenül eltelt, az ügyész közigazgatási pert indíthat a hatóság véglegessé vált döntése

ellen, vagy a hatóság eljárási kötelezettségének elmulasztása esetén a hatóság eljárásra kötelezése iránt.

A döntés módosítása vagy visszavonása a keresetlevél alapján

Ha a keresetlevél alapján a hatóság megállapítja, hogy döntése jogszabályt sért, azt módosítja vagy visszavonja. Ha a keresetlevélben foglaltakkal egyetért és az ügyben nincs ellenérdekű ügyfél, a hatóság a nem jogszabálysértő döntést is visszavonhatja, illetve a keresetlevélben foglaltaknak megfelelően módosíthatja. Ha a szakhatóság a keresetlevél alapján módosítja állásfoglalását, a hatóság a döntését ennek megfelelően módosítja vagy visszavonja.

A döntést visszavonni, módosítani egy ízben lehet.

6.10.5. Fellebbezés

A fellebbezés általános szabályai

Az ügyfél, vagy akire a döntés rendelkezést tartalmaz, az elsőfokú döntés ellen akkor fellebbezhet, ha azt törvény kifejezetten megengedi.

Fellebbezésnek van helye, ha a határozatot

- a) járási (kerületi) hivatal vezetője vagy - a képviselő testület kivételével - helyi önkormányzat szerve, vagy
- b) rendvédelmi szerv helyi szerve

hozta.

Önálló fellebbezésnek van helye

- a) az ideiglenes biztosítási intézkedésről szóló,
- b) az ügyféli jogállásról vagy jogutódlásról rendelkező,
- c) a kérelmet visszautasító,
- d) az eljárást megszüntető,
- e) az eljárás felfüggesztése vagy szünetelése tárgyában hozott,
- f) az eljárási bírságot kiszabó,
- g) a fellebbezési határidő elmulasztása miatt benyújtott igazolási kérelmet elutasító,
- h) a zár alá vételt vagy lefoglalást elrendelő, valamint ezek megszüntetése iránti kérelmet elutasító,
- i) az iratbetekintési jog gyakorlására irányuló kérelem tárgyában hozott elutasító,
- j) az iratbetekintési jog korlátozására irányuló kérelem tárgyában hozott, valamint
- k) az eljárási költség megállapításával és viselésével kapcsolatos, a költségmentesség iránti kérelmet elutasító, a költségmentesség módosításáról vagy visszavonásáról szóló

elsőfokú végzés ellen.

A fentiekben írt esetekben sincs helye fellebbezésnek:

- a) ha az elsőfokú döntést - a központi hivatal kivételével - központi államigazgatási szerv vezetője hozta,
- b) ha a képviselő-testület önkormányzati hatósági ügyben hozott döntést,
- c) a másodfokú hatóság által hozott önállóan fellebbezhető végzés esetén,
- d) ha nincs kijelölt másodfokú hatóság,
- e) nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségűvé nyilvánított ügyben,
- f) ha a hatósági szerződés alapján végrehajtást rendeltek el.

A fellebbezés halasztó hatálya

Ha a hatóság a döntést nem nyilvánította azonnal végrehajthatónak, a fellebbezésnek a döntés végrehajtására halasztó hatálya van. Az ideiglenes biztosítási intézkedésről szóló, valamint az iratbetekintési jog korlátozása iránti kérelemnek helyt adó végzés elleni fellebbezésnek nincs halasztó hatálya.

A fellebbezés előterjesztése

Fellebbezni csak a megtámadott döntésre vonatkozóan, tartalmilag azzal közvetlenül összefüggő okból, illetve csak a döntésből közvetlenül adódó jog- vagy érdeksérelemre hivatkozva lehet. A fellebbezést indokolni kell. A fellebbezésben csak olyan új tényre lehet hivatkozni, amelyről az elsőfokú eljárásban az ügyfélnek nem volt tudomása, vagy arra önhibáján kívül eső ok miatt nem hivatkozott. A fellebbezést a döntés közlésétől számított tizenöt napon belül az azt meghozó hatóságnál lehet előterjeszteni.

A fellebbezésre jogosult a fellebbezési határidőn belül a fellebbezési jogáról lemondhat. A fellebbezési jogról történő lemondás nem vonható vissza, arra egyebekben a kérelemre vonatkozó szabályok az irányadók.

A fellebbezés különös szabályai

Ha a fellebbezés alapján a hatóság megállapítja, hogy döntése jogszabályt sért, azt módosítja vagy visszavonja. Ha a fellebbezésben foglaltakkal egyetért, és az ügyben nincs ellenérdekű ügyfél, a hatóság a nem jogszabálysértő döntését is visszavonhatja, illetve a fellebbezésben foglaltaknak megfelelően módosíthatja. Ha a hatóság a megtámadott döntést nem vonja vissza, illetve a fellebbezésnek megfelelően azt nem módosítja, javítja vagy egészíti ki, a fellebbezést a hatóság az ügy összes iratával, a fellebbezési határidő leteltét követően felterjeszti a - jogszabályban kijelölt - másodfokú hatósághoz.

A fellebbezést a másodfokú hatóság bírálja el, amely a fellebbezéssel megtámadott döntést és az azt megelőző eljárást megvizsgálja. A másodfokú hatóság eljárása során nincs kötve a fellebbezésben foglaltakhoz. A másodfokú hatóság a döntést helybenhagyja, a fellebbezésben hivatkozott érdeksérelem miatt, vagy jogszabálysértés esetén azt megváltoztatja vagy megsemmisíti.

Ha a döntés meghozatalához nincs elég adat, vagy ha egyébként szükséges, a másodfokú hatóság tisztázza a tényállást és meghozza a döntést. Ha valamennyi fellebbező visszavonta a fellebbezését, a másodfokú hatóság a fellebbezési eljárást megszünteti.

A döntés módosítása vagy visszavonása

Ha a hatóság megállapítja, hogy a másodfokú hatóság, a felügyeleti szerv vagy a közigazgatási bíróság által el nem bírált döntése jogszabályt sért, a döntését annak közlésétől számított egy éven belül, legfeljebb egy ízben módosítja vagy visszavonja. Törvény vagy kormányrendelet eltérő rendelkezése hiányában a döntést a hatósági igazolványba és bizonyítványba felvett téves bejegyzés kivételével nem lehet módosítani vagy visszavonni, ha az jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogot sértene.

6.10.6. Felügyeleti eljárás

A felügyeleti eljárás általános szabályai

A felügyeleti szerv hivatalból megvizsgálhatja az ügyben eljáró hatóság eljárását, illetve döntését, és ennek alapján megteszi a szükséges intézkedést a jogszabálysértő mulasztás felszámolására, illetve gyakorolja a felügyeleti jogkört.

Ha a hatóság döntése jogszabályt sért, a felügyeleti szerv legfeljebb egy ízben azt megváltoztatja vagy megsemmisíti, és szükség esetén a döntést hozó hatóságot új eljárásra utasítja. A **hatóság döntése nem változtatható meg és nem semmisíthető meg**, ha

- a) azt a közigazgatási bíróság érdemben elbírálta,
- b) semmisségi ok esetén a 123. §-ban foglalt idő eltelt,
- c) semmisségi ok hiányában az ügyfél jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogát sértené, vagy
- d) a kötelezettséget megállapító döntés véglegessé válásától, vagy, ha az hosszabb, a teljesítési határidő utolsó napjától számított öt év eltelt.

A felügyeleti eljárásban hozott döntés közigazgatási bíróság előtt támadható meg.

6.10.7. Ügyészi felhívás és fellépés

Ha az ügyész az ügyességről szóló törvény alapján felhívással él, vagy sikertelen felhívás esetén fellép, a hatóság az ügyész által kifogásolt döntését korlátozás nélkül módosíthatja (megváltoztathatja), illetve visszavonhatja (megsemmisítheti), akkor is, ha a közigazgatási hatósági eljárásra vonatkozó jogszabály ezt egyébként korlátozza, vagy nem teszi lehetővé.

6.11. Semmisség

6.11.1. A semmisség általános szabályai

Az eljárások során a döntést meg kell semmisíteni, illetve vissza kell vonni, és szükség esetén új eljárást kell lefolytatni, ha

- a) - az ideiglenes intézkedést kivéve - az ügy nem tartozik az eljáró hatóság hatáskörébe,
- b) azt a szakhatóság kötelező megkeresése nélkül vagy a szakhatóság állásfoglalásának figyelmen kívül hagyásával hozták meg,
- c) a döntést hozó testületi szerv nem volt jogszabályszerűen megalakítva, nem volt határozatképes, vagy nem volt meg a döntéshez szükséges szavazati arány,
- d) annak tartalmát bűncselekmény befolyásolta, feltéve, hogy a bűncselekmény elkövetését jogerős ítélet megállapította, vagy ilyen ítélet meghozatalát nem a bizonyítottság hiánya zárja ki,
- e) az ügyész a vádemelést elhalasztotta és annak tartama eredményesen telt el,
- f) a tartalma a közigazgatási bíróság adott ügyben hozott határozatával ellentétes, vagy
- g) annak meghozatala során valamely, törvényben meghatározott súlyos eljárási jogszabálysértést követtek el.

A döntés semmisségi ok esetén sem semmisíthető meg, ha

- a) az az ügyfél jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogát sértené, és a döntés véglegessé válása óta három év eltelt,

- b) a kötelezettséget megállapító döntés véglegessé válásától, vagy ha az hosszabb, a teljesítési határidő utolsó napjától, a folyamatos kötelezettséget megállapító döntés esetén az utolsó teljesítéstől számított öt év eltelt, vagy
- c) ahhoz a mellőzött, vagy megkeresni elmulasztott szakhatóság az Ákr.56. § (2) bekezdése szerint hozzájárult.

Kivételes szabály: d) és e) pontokban foglalt semmisségi ok esetében a döntés időkorlátozás nélkül megsemmisíthető, ha az jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogot nem érint.

7. Európa Unió alapismeretek

7.1. Az európai unió kialakulása, fejlődése

7.1.1. Az európai unió előzményei, létrejötte

Az európai egység gondolat előzményeit a XX. század második világháborús eseményeinek tapasztalatai alakították ki. Ezek összegezése vezetett a jelenleg létező európai integrációs szervezetek és intézmények kialakulásához. A II. világháború következtében kerültek kidolgozásra a gazdasági-politikai integráció lépcsőfokai, amelyre alapozva váltották valóra az európai integrációs folyamatot kezdetben francia és német politikusok.

A II. világháború európai eseményei befejeződésének ötödik évfordulóján, 1950. május 9-én az ún. Schumann-nyilatkozat után 951-ben hat nyugat-európai ország Belgium, Hollandia, Luxemburg, Olaszország, Franciaország és az NSZK (az ún. Hatok) Párizsban létrehozta az első európai integrációs szervezetet, az Európai Szén- és Acélközösséget (Montánunió, rövidítve ESZAK). Az ESZAK elsődleges célja az volt, hogy a hadiipar szempontjából kiemelt jelentőséggel bíró szén-termelést és acélipart, nemzetek feletti (szupranacionális) szervezetre bízzák.

A Hatok 1957-ben Rómában újabb két közösséget hoztak létre, egyrészt az Európai Gazdasági Közösséget (EGK), mely megteremtette az európai gazdasági-politikai integrációt, másrészt az Európai Atomenergia- közösséget (EURATOM). Az ezeket a létrehozó szerződések az ún. Római Szerződések.

7.1.2. Az integráció bővülése, története.

Az integrációs folyamat állomásai:

- a) 1972. az első szervezeti bővítés. (a csatlakozási szerződések 1973-tól hatályosak) az Egyesült Királyság, Írország, valamint Dánia csatlakozása („Kilencek”).
- b) 1981-ben Görögország belépése („Tízek”),
- c) 1986-ban Spanyolország és Portugália csatlakozása („Tizenkettek”).
- d) 1992-ben a Maastrichti Szerződéssel létrehozták az Európai Uniót, és egyúttal módosították a Római Szerződést.
- e) 1995-ben Svédország, Finnország és Ausztria csatlakozására került sor.
- f) A szervezet korszerűsítésére vonatkozó nemzetközi jogi aktus az 1997. évi Amszterdami Szerződés (1999-től hatályos) volt.
- g) 2004. május 1-jén tíz ország csatlakozott az Európai Unióhoz: (Magyarország, Csehország, Szlovákia, Lengyelország, Szlovénia, Málta, Ciprus, Észtország, Lettország, Litvánia - „Huszonötök”).
- h) 2007-ben Románia és Bulgária is csatlakozása („Huszonhetek”).

- i) 2007-ben fogadták el az Európai Uniót jelenleg is meghatározó módosításokat tartalmazó Lisszaboni Szerződéssel (2009-től hatályos). Lisszaboni Szerződés alapvető jelentősége az volt, hogy átalakította az Európai Unió addigi pillérrendszerét megszüntetve ún. Európai Közösségeket, és az EU-t jogi személlyé tette.
- j) 2013. július 1-jén Horvátország csatlakozása. („Huszonnyolcak”).

7.2. Az Európai Unió intézményrendszere

Az Európai Unióról szóló Szerződés az 1992. évi Maastrichti Szerződés (továbbiakban: EUSz is) hatályos szövegezése szerint az Unió saját intézményi kerettel rendelkezik, amelynek egyúttal célja az Unió értékeinek érvényesítése és célkitűzéseinek előmozdítása.

Az Európai Unió intézményei:

- a) Európai Parlament;
- b) Európai Tanács;
- c) Tanács;
- d) Európai Bizottság;
- e) Európai Unió Bírósága;
- f) Számvevőszék;
- g) Európai Központi Bank.

Az Európai Unió egyéb intézményei és intézményközi szervei: Az Európa Uniónak az alapintézményein kívüli tanácsadó szervei és egyéb intézményei.¹⁰⁷

Az **Európai Külügyi Szolgálat** (EKSZ) az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjének (jelenleg Federica Mogherini) munkáját segíti. A főképviselő elnöklí a Külügyek Tanácsát, ő felel a közös kül- és biztonságpolitikáért, illetve biztosítja az EU külső fellépéseinek egységességét és koordinációját.

Az **Európai Gazdasági és Szociális Bizottság** a civil társadalmat, a munkáltatókat és az alkalmazottakat képviseli.

A **Régiók Európai Bizottsága** a regionális és a helyi hatóságokat képviseli.

Az **Európai Beruházási Bank** az EU beruházási projektjeit finanszírozza, és az Európai Beruházási Alapon keresztül segítséget nyújt a kisvállalkozásoknak.

Az **Európai Ombudsman** megvizsgálja az uniós intézmények és szervek hivatali visszasságaival kapcsolatban beérkezett panaszokat.

Az **Európai Adatvédelmi Biztos** felügyeli az emberek személyes adatainak tiszteletben tartását.

A **Kiadóhivatal** tájékoztatókat tesz közzé az Unióról.

Az **Európai Személyzeti Felvételi Hivatal** toborozza az Unió intézményeinek és egyéb testületeinek munkatársait.

Az **Európai Közigazgatási Iskola** konkrét témakörökkel kapcsolatban képzéseket biztosít az EU munkatársainak.

Továbbá Számos szakosított ügynökség és decentralizált szerv lát el meghatározott technikai, tudományos és igazgatási feladatokat.

¹⁰⁷ https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies_hu

7.2.1. Az Európai Parlament (EP)

Az **Európai Parlament** az Európai Unió az európai polgárok által közvetlenül választott intézménye, székhelye Strasbourg. Az EP feladata az Unió polgárainak, érdekeinek képviselete az uniós döntéshozatalban, valamint az EU intézményeinek demokratikus működésének felügyelete. Az EP az uniós döntéshozatalban a Tanáccsal közösen hoz döntéseket, és alkot jogszabályokat. Az Európai Parlament tagjainak létszáma –mely az elnököt nem tartalmazza - legfeljebb 750 fő lehet.

A tagállamok képviselete a népesség számához viszonyítva arányos. ezért egyetlen országnak sem lehet 96-nál több és 6-nál kevesebb képviselője. Magyarország jelenleg 21 mandátummal rendelkezik az EP-ben. Az Európai Parlament tagjait az Unió polgárai választják közvetlen és általános választójog alapján; szabad és titkos választásokon; ötéves időtartamra; arányos (listás) választási rendszerben.

Az európai választásokon minden választókorú uniós polgár választhat és választható. minden magyar állampolgár uniós polgár is egyúttal.¹⁰⁸

Az **Európai Parlament tagjai** a szabad mandátum elve alapján tevékenykednek, ezért döntéshozatalra, annak tartalmára senki által sem utasíthatóak, tevékenységük alatt mentelmi jogot élveznek.

Az EP-képviselők tagjaik közül 2 és fél éves (megújítható) időtartamra választják meg az intézmény elnökét és tisztségviselőit. A Parlament tisztségviselői - az elnök mellett - az alelnök (14 fő) és a quaestor (5 fő). Az elnök és az alelnökök együttesen alkotják a Parlament Elnökségét, amelynek ülésein tanácsadó minőségükben a quaestorok is részt vesznek.

A quaestorok a képviselőket közvetlenül érintő pénzügyi és igazgatási feladatokat látnak el. A Parlament tisztségviselőit a képviselők saját soraikból választják titkos szavazással, amelynek során tekintettel kell lenni a tagállamok és a politikai nézetek méltányos képviseletére.

Az EP a nyilvános plenáris ülések mellet bizottsági munkát végez.

Az EP-bizottsági felépítése:

- a) állandó bizottságok,
- b) különbizottságok (a különbizottságok a rendkívüli kérdéseket kezelik, megbízásuk időtartama legfeljebb 12 hónap),
- c) vizsgálóbizottságok (az uniós jog megsértése vagy helytelen alkalmazása jönnek létre),
- d) az egyes testületeken belül albizottságok is létrehozhatók.

7.2.2. Az Európai Tanács (EiT)

Az **Európai Tanács** az Európai Unió legmagasabb szintű politikai döntéshozó, kormányközi szerve, amely a tagállamok állam-, illetve kormányfőiből áll félévente legalább két alkalommal ülésezik, rendkívüli ülésre is összehívható.

Az Európai Tanácsnak tagja a tagország kormányfője mellett az EiT által minősített többséggel megválasztott állandó elnöke, és az Európai Bizottság elnöke, munkájában részt vesz ezenkívül az Unió külügyi és biztonságpolitikai főképviseelője is.

Az EiT, meghatározza az EU általános politikai irányait. Főszabályként konszenzussal dönt, kivéve, ha a Szerződések ettől eltérően rendelkeznek. Az Európai Tanács nem lát el jogalkotási feladatokat. Munkáját saját során - amelyet saját Főtitkársága segít. Az Európai

¹⁰⁸ Uniós polgár csak az lehet, aki már valamelyik tagállam állampolgárának minősül, így az uniós polgárság nem helyettesíti a nemzeti állampolgárságot.

Tanács elnöke elnököl és vezeti az EiT üléseit, erőfeszítéseket tesz az intézményen belüli kohézió és konszenzus megteremtésére, valamint ellátja az Unió külső képviseletét a közös kül- és biztonság- politikához tartozó ügyekben.

7.2.3. A Tanács

A **Tanács** az Unió egyik legfontosabb jogalkotó intézménye, - Európai Unió Tanácsának¹⁰⁹ is nevezik -, a társjogalkotónak minősülő Európai Parlament mellett. Minden tanácsi formációnak létezik nem hivatalos és a gyakorlatban széleskörűen ismert és alkalmazott elnevezése, és ismertetésük során zárójelben megadjuk a magyar terminológiában használt rövidített elnevezésüket is.

7.2.4. Az Európai Bizottság (Bizottság)

Az **Európai Bizottságnak**¹¹⁰ szupranacionális elven működik feladata koordinatív, végrehajtási és igazgatási jellegű, székhelye Brüsszel, hivatali ideje öt év. Kiemelt feladata a szerződésekben foglaltak felügyelete, az uniós jogból fakadó kötelezettségek betartása.

További főbb feladatai:

- a) Az EU kezdeményező és javaslattevő szerve, kizárólagos joggal rendelkezik a jogalkotási javaslatok beterjesztésére a döntéshozó szervek, így a Tanács és a Parlament elé.
- b) Végrehajtja az Unió költségvetését.
- c) Szűkkörben jogalkotói hatáskörrel is rendelkezik a szerződésekben meghatározott területeken.

A Bizottság. elnökét az Európai Tanács minősített többséggel meghozott javaslatára az Európai Parlament választja meg tagjainak többségével. A Bizottság elnöke a Tanáccsal közös megegyezésben elfogadja azt a tagállamok kormányai által javasolt biztosok listát, amelyen a Bizottság tagjaivá kinevezni kívánt személyek nevei szerepelnek.¹¹¹ Minden tagállamnak egy biztos jelelésére van joga, így a bizottsági testület (a biztosok kollégiuma) - beleértve az elnököt és az alelnököket is - 28 tagú. Az Európai Bizottság testületileg az Európai Parlamentnek tartozik felelősséggel, valamint az EP bizalmatlansági indítvány elfogadásával lemondásra kényszerítheti a Bizottságot.

7.2.5. Az Európai Unió Bírósága (EUB)

Az **Európai Unió Bírósága (EUB)** a Bíróságból; a Törvényszékből és az ún. különös hatáskörű törvényszékekből áll, székhelye Luxembourg.

A **Bíróság tagállamonként** egy, a Törvényszék 2016. szeptember 1-jétől negyvenhét,¹¹² bíróból áll. Az EUB feladata a jog tiszteletben tartásának biztosítása a Szerződések értelmezése és alkalmazása során. Az Európai Unió Bírósága dönt a tagállamok, az intézmények, illetve természetes és jogi személyek keresettel előterjesztett ügyeiben. Az

¹⁰⁹ Miniszterek Tanácsaként is ismert

¹¹⁰ Az EU kvázi kormányának is nevezik

¹¹¹ A biztosokkal szemben elvárás az, hogy európai elkötelezettségűek legyenek, és függetlenségükhöz ne férjen kétség. Az Európai Bizottságról, mint testületről az Európai Parlament szavaz, majd jóváhagyását követően a Bizottságot az Európai Tanács nevezi ki minősített többséggel.

¹¹² 2019. szeptember 1-jétől pedig tagállamonként kettő bíróból áll.

Európai Unió Bírósága jogosult eljárni továbbá az előzetes döntéshozatallal kapcsolatos ügyekben, továbbá a Szerződésekben

A Bíróság munkáját főtanácsnokok (11 fő) segíti. A főtanácsnokok terjesztik a Bíróság elé az indítványokat folyamatban lévő ügyekben. A bírákat és a főtanácsnokokat hatéves időtartamra a tagállamok kormányai nevezik ki közös megegyezéssel. Munkájukat pártatlanul végzik, és megbízatásuk megújítható.

Az Európai Unió Bírósága a hagyományos bírósági funkciók mellett **alkotmánybíraskodási feladatköröket** is ellát, így az EUB kizárólagosan jogosult a Szerződések kötelező érvényű értelmezésére, és hivatalból vagy kérelemre megvizsgálja a másodlagos joganyagba tartozó legtöbb jogi aktus jogszerűségét. Amennyiben az EUB a kérdéses jogszabály jogszerűtlenségét állapítja meg, úgy azt semmisnek nyilvánítja. A Bíróság három- vagy öttagú tanácsokban, kivételes esetekben pedig 13 tagú nagytanácsban vagy teljes ülésen jár el.

Az Európai Bíróság jogértelmezése, döntései és határozatai az Európai Unió tagállamaiban kötelező erővel bírnak. Az Európai Unió Bírósága előtt zajló eljárás két részre oszlik, írásbeli és szóbeli részből áll.

7.2.6. A Számvevőszék

A luxembourgi székhellyel működő **Számvevőszék** feladata az Unió pénzügyi ellenőrzése. Ezen belül a legfontosabb feladata, hogy megvizsgálja az Unió összes bevételre és kiadásra vonatkozó elszámolását, továbbá az olyan intézményeket, amelyek EU-s pénzügyi forrásait használja fel.

7.2.7. Európai Központi Bank és a Központi Bankok Európai Rendszere

Az **Európai Központi Bank** (EKB) székhelye Frankfurt am Main. Az EKB az Unió monetáris politikáját - kiegészülve az érintett tagállamok jegybankjaival a Központi Bankok Európai Rendszere (KBER) keretében. Kizárólagos hatásköre van az euró kibocsátásának engedélyezésére.

7.2.8. Egyéb intézmények

Az EU egyéb intézményei

- a) A Gazdasági és Szociális Bizottság (GSzB) az EU-tanácsadó szerve. A GSzB feladata, hogy tanácsokat adjon a Bizottság, a Tanács és az Európai Parlament számára. Az EU intézményei egyes kérdésekben kötéserő nélküli konzultációra kötelezettek a GSzB testületével. A testület tagjai a munkaadók, a munkavállalók és az egyéb civil szervezetek képviselőiből áll, létszáma 350 fő, akiket a tagállamok javaslatára a Tanács nevez ki minisített többséggel ötéves időtartamra.
- b) A **Régiók Bizottsága** (CoR) az EU-intézmények tanácsadó szerve, feladata a települési és területi helyhatóságok számára a konzultációs részvétel biztosítása az uniós döntés- hozatalban. A tagjai a helyi önkormányzatok demokratikusan választott képviselőiből vagy tisztségviselőiből a tagállamok javaslatára a Tanács minisített többséggel nevezi ki ötéves időtartamra, létszáma 350 fő.
- c) Az **Ombudsman** az Európai Parlament által öt évre megválasztott, Strasbourgban székhellyel rendelkező jogvédő intézmény. Az Ombudsmanhoz az uniós polgárok, az EU-ban lakóhellyel rendelkező személyek, valamint az Európai Unió területén bejelentett irodával rendelkező társadalmi szervezetek és vállalkozások fordulhatnak, amennyiben nem megfelelő bánásmódban részesültek, illetve sérelmet szenvedtek az

EU intézményei által. Az ombudsman a panaszok alapján vizsgálatokat folytathat, javaslatokat és ajánlásokat tehet az EU intézményei számára.

7.3. Az euró, az euró övezet és a monetáris unió. nyelvhasználat és az EU jelképei

7.3.1. Az euró, az euró övezet és a monetáris unió

A **Gazdasági és Monetáris Unió (GMU)** fizetőeszköze az egységes valuta az euró,¹¹³ Az euró 19 uniós tagállamban törvényes fizetőeszköz, ezek a tagállamok az eurózónát vagyis az európai valutauniót.

7.3.2. Nyelvhasználat, jelképek

Az **Európai Unió nyelvhasználatának rendje** igazodik a tagállamok nyelvhasználatához. Ezért az Unió intézményeinek 24 hivatalos és munkanyelve van. Amennyiben az arra jogosult az Unió intézményeihez a tagállam, vagy hivatalos EU-s nyelven fordul, úgy azok kötelesek arra a megkeresés nyelvén válaszolni. A rendeleteket és egyéb általánosan alkalmazandó dokumentumokat, valamint az Európai Unió Hivatalos Lapját is valamennyi hivatalos és munkanyelven közzé kell tenni. Az EU intézményeiben az angolnak elsődleges, de a francia nyelvnek is kiemelkedő jelentősége van a napi ügyvitel során.

Az **Európai Unió hivatalos jelképei** a lobogó, a himnusz, az Európa-nap és a jelmondat. Az Európai Unió lobogója a kék eget, a 12 csillag pedig a tökéletességet és a teljességet, a népek közötti szolidaritást és harmóniát szimbolizálja.

Az **Európai Unió himnusza** 1985 óta Friedrich Schiller „Örömdája” Ludwig van Beethoven zenéjével (IX. szimfónia). Az Európa-nap Robert Schuman 1950. május 9-én benyújtott nyilatkozatának emlékeként minden esztendőben május 9-ére esik Az EU jelmondata: „Egyesülve a sokféleségben”.

7.4. Az európai unió jogrendszere

Az **Európai Unió jogrendszere** olyan önálló jogrendszert jelent, amely a saját jogalkotási rendszer mellett támaszkodik a belső jogi és nemzetközi jogi szabályozásokra is.

Az Európai Unió jogrendszerének **sajátosságai** az alábbiak:

- a) Az EU-jog önálló jogágnak minősíthető, mely hierarchikus felépítésű, és kettős tagozódású,
- b) Az EU-jog nem azonos az Európa-joggal,¹¹⁴
- c) az Európai unió jogát jelenleg az uniós jog kifejezés írja le helyesen.

Az EU jogrendje hierarchikus felépítésben kettős tagozódású, elsődleges és másodlagos jogforrásokból épül fel.

¹¹³ 2002. január 1-jétől

¹¹⁴ Az EU jog kizárólag az Európai Unió jogrendszere, az Európa Jog ennél bővebb fogalmat takar, tartalmazza más európai szervezetek joganyagát, valamint az európai regionális szokásjogot is.

7.4.1. Az elsődleges jogforrások

Az elsődleges jogforrások

- a) Az **alapító Szerződések**: Az EU-jog elsődleges jogforrása az Alapító Szerződések: ESZAK, EGK, EURATOM, illetve ezek módosításai (pl. Maastrichti Szerződés).¹¹⁵
- b) Az ún. **csatlakozási szerződések és azok mellékletei**, így beleértve természetesen a mások mellett Magyarországgal is megkötött 2003. évi csatlakozási szerződést.

Az elsődleges joganyagba tartozó jogszabályokat, a klasszikus kormányköziség elvének talaján állva, az érintett tagállamok konszenzussal (teljes egyetértés mellett) módosíthatják vagy helyez- hetik hatályon kívül.

7.4.2. A másodlagos jogforrások - a jogi aktusok

A másodlagos jogforrásokat – melyeket az unió jogi aktusainak nevezünk - a szupranacionalitás intézmények alkotják meg, a tagállamoktól függetlenül, az alapító szerződésekben leírt rendes vagy különleges jogalkotási eljárások során.

Az uniós jogi aktusok két csoportba sorolhatóak, kötelező vagy nem kötelező aktusok körébe. Kötelező aktusok:

- a) A rendelet általános hatállyal bír, vagyis minden jogalany (EU, tagállamok, intézmények, természetes és jogi személyek) számára jogokat és kötelezettségeket állapíthat meg. A rendelet teljes egészében kötelező, és közvetlenül alkalmazandó valamennyi tagállamban.
- b) Az irányelv az elérendő célokat illetően minden címzett tagállamra nézve kötelező, azonban a forma és az eszközök megválasztását a nemzeti hatóságokra hagyja.
- c) A határozat teljes egészében, és amennyiben külön megjelöli a címzettjeit, úgy csak azokra kötelező.

Nem kötelező aktusok:

- a) Az **ajánlás** címzettjeire nézve bizonyos cselekvési és magatartási szabályokat fogalmaz meg.
- b) A **véleményben** az EU intézménye álláspontot határoz meg valamely kérdésben.

7.4.3. Alapjogvédelem az európai unióban

Alapjai az Alapító Szerződésekben és az Európai Unió Alapjogi Chartájában találhatóak meg. Az Alapjogi Charta alapjogokat határoz meg, az ún. uniós polgárság intézményéhez kötődnek. Az Alapjogi Charta a tagállamok közös alkotmányos hagyományaira és nemzetközi tötelezettségére építve sorolja fel az alapjogokat.

7.4.4. Az európai uniós jog és a magyar jog viszonya

Az európai uniós jog és a magyar jog viszonyában a két jogforrási rendszer egymásra épültségét, és a jogforrási hierarchiának való megfelelést – más jogi eszközök mellett - a **jogharmonizáció** biztosítja.

¹¹⁵ A Lisszaboni Szerződés hatályba lépése alapvető változásokat hozott az alapító szerződések tartalmában, és formájában egyaránt. Az alapító szerződéseket egységes szerkezetbe foglalták, módosított elnevezéssel látták el.

A jogharmonizáció az a folyamat, amely biztosítja a tagállami belső jogrendszerek rendelkezéseinek összhangját az EU-joggal, Ezért a jogharmonizáció az EU-ban kötelezés jelleggel, és a hazai jogban kötelezett jelleggel áll fenn. A jogharmonizáció legfontosabb uniós jogi eszköze a már tárgyalt az irányelv.

A hazai jogalkotás eszköze, hogy az ún. **jogharmonizációs záradék**, mellyel a magyar jogalkotási eljárásban a jogszabályokat. A záradék tartalmazza a konkrét harmonizációs kötelezettségre utaló pontos információkat, vagyis azt, hogy a magyar norma pontosan melyik uniós jogszabály jogharmonizációját valósítja meg.

Az uniós és a magyar jog kapcsolatában áll fen a tárgyaltakon kívül az ún. **közvetlen hatály** jogintézménye. A közvetlen hatály az uniós joganyagokra vonatkozóan hoz létre jogokat és kötelezettségeket uniós jogszabályok alapján tagállami intézkedések nélkül. Az Európai Unió Bírósága döntése szerint az uniós jogszabályok rendelkezései nemzeti bíróságok és hatóságok előtt hivatkozhatóak és az uniós jog rendelkezéseinek közvetlen hatálya megdönthető vélelmet jelent. A jogharmonizáció keretében a bíróságok rendelkezésére áll az előzetes döntéshozatali eljárást is. Amennyiben valamely tagállam bírósága előtt az EU joga Szerződések vagy más értelmezése kapcsán jogértelmező hatáskörét meghaladó kérdés merül fel, úgy megkeresheti az EUB-t.

8. Általános nemzetközi jogi ismeretek és a humanitárius jog

8.1. Nemzetközi jog általános tételei

8.1.1. A nemzetközi jog meghatározása

A **nemzetközi jog** (pontosabban: nemzetközi közjog) önálló jogág.¹¹⁶ A nemzetközi jog a nemzetközi közösség tagjai, elsősorban az államok közötti kapcsolatokat szabályozó, az államok és a nemzetközi jog más alanyai által létrehozott jogi normák rendszere, amelyek betartását az államok szükség esetén egyéni, vagy kollektív úton kifejtett kényszer útján is biztosítanak.

Az államon belüli jogtól az alábbi sajátosságai különböztetik meg:

- a) a speciális keletkezési mód
- b) a jogalanyok köre
- c) a szabályozás tárgya
- d) kikényszerítésének módja

A **speciális keletkezési mód** azt jelenti, hogy nemzetközi jogszabály csak úgy jöhet létre, ha annak megalkotásában két vagy több állam közösen vesz részt, közöttük akarat megegyezés (konszenzus) jön létre valamely szabály nemzetközi normaként történő elismerésére. Nemzetközi joggá egy szabályt soha sem a tartalma, hanem mindig a keletkezési módja teszi.

A nemzetközi jog alanyai¹¹⁷

- a) az állam,
- b) a nemzetközi szervezetek
- c) a természetes személyek
- d) a jogi személyek
- e) a népek

A **nemzetközi jog alanyai** közül a tipikus, a leggyakoribb **az állam**, amelynek jogképessége eredeti, vagyis keletkezésénél fogva jön létre, másrésről pedig elvileg korlátlan, mert mindenféle nemzetközi jogviszonynak alanya lehet. Jogalanyisággal rendelkeznek a **nemzetközi szervezetek** is (például az ENSZ, Európai Unió, Nemzetközi Tengerfenék Hatóság, Kereskedelmi Világszervezet, stb.), jogképességük azonban az államéhoz képest egyrésről származékos, azaz a tagállamok ruházzák rá, amit vissza is vonhatnak, másrésről korlátozott, ugyanis csak a tevékenységi körük ellátásához szükséges jogviszonyok tekintetében léteznek. A **természetes személyek** nemzetközi jogalanyisága az eljárási jogok tekintetében korlátozott és relatív. Az utóbbi évtizedekben olyan nemzetközi szerződések születtek, amelyek az egyéneket megillető jogokat, illetve őket terhelő kötelezettségeket tartalmaznak. (Emberi Jogok Európai Egyezménye, Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, stb.). Korlátozott és relatív nemzetközi jogalanyisággal rendelkezhetnek a **jogi személyek** is

A **nemzetközi jog tárgyát** az államok közötti és más jogalanyok közötti azon viszonyok képezik, ahol a jogalanyok, mint a szuverenitás hordozói lépnek fel. Az államok felségjogából folyó tevékenységet szabályozza és ez a minőség dönti el, hogy a kapcsolat nemzetközi jogi

¹¹⁶ Tóthné Dr. jur. Demus Mária Ph.D: Rendszeti alapvizsga. Közigazgatási alapismeretek. 8 fejezet: Általános nemzetközi jogi ismeretek és a humanitárius jog. Rendszeti alap- és Szakvizsga Bizottság Budapest, 2014.

¹¹⁷ Bruhács János, Dialóg Campus Kiadó - Nordex Kft. (2014)

jellegű, vagy a nemzetközi magánjog körébe tartozik-e. Két állam illetve két állam polgárai, jogi személyei közötti, a polgári jog hatálya alá tartozó ügyleteket, és ebből következően az alkalmazandó jogot nem a nemzetközi közjog, hanem a nemzetközi magánjog szabályozza.

Fő funkciója napjainkban az államok közötti békés és zavartalan kapcsolatok fenntartása, amely elsősorban az önkéntes jogkövetéssel biztosítható. Ennek hiányában viszont a sértett állam maga vagy más államokkal együtt **önsegély** formájában kényszerítheti ki jogát. Az önsegély enyhébb formája az ún. **ellenrendszabály** (retorzió), ami bizonyos hátrányt, rosszallást kifejező intézkedést (például kereskedelmi és kulturális bojkott, stb.) jelent. Súlyosabb hátrányt okozó kényszerintézkedés az ún. megtorlás (represszália), amely maga is jogsértésnek minősülne, ha nem szankcióként kerülne alkalmazásra.

8.1.2. A nemzetközi jog szintjei

A nemzetközi jog szabályainak szintjeit a jogalkotók száma határozza meg. Ennek megfelelően a nemzetközi jog szabályai lehetnek univerzális, partikuláris és bilaterális jellegűek.

Az **univerzális szabály** azt jelenti, hogy abban valamennyi állam (vagy majdnem minden állam) részt vesz, közös érdekeket tükröz, olyan szabályokat, amelyek betartása minden állam érdeke. Az a körülmény, hogy esetleg egy-két vagy néhány állam egy normát nem fogad el, ez még nem kérdőjelezi meg annak univerzális jellegét.

A **partikuláris** nemzetközi szabályok is több állam részvételével jönnek létre, de nem részese a teljes nemzetközi jogközösség. Amennyiben a jogot létrehozó államok egy földrajzi térségen belül helyezkednek el, ez esetben a szabályt regionálisnak nevezzük.

A nemzetközi jog többségét a **bilaterális szabályok** képezik, amelyek két állam közötti kapcsolatokat rendezik, és nemzetközi jognak csak a két állam szempontjából tekinthetők.

A szintek közötti **jogforrási hierarchia szabálya**, hogy a bilaterális szabály megelőzi (rontja) a partikuláris és az univerzális szabályt, az azonos szintűek között pedig a későbbi a korábbi. A hierarchia alól egy kivétel van, mégpedig az univerzális nemzetközi jog körében az imperatív (kényszerítő) jellegű nemzetközi normák, amelyeket a nemzetközi jogközösség, mint egész alkotott, és az univerzális nemzetközi jogban az alábbiakban ismertetésre kerülő alapelvek sorában jelennek meg.

Az egyetemes nemzetközi jogban a szabályok döntő többsége **engedő** (permisszív) jellegű, ami azt jelenti, hogy csak addig és annyiban érvényesül, amennyiben az államok velük ellentétes partikuláris vagy kétoldalú szabályokat nem hoznak létre.

8.1.3. A nemzetközi jog forrásai

Jelenleg nincs olyan nemzetközi jogszabály, amely konkrétan megjelölné a nemzetközi jogforrások körét. Az ENSZ Nemzetközi Bíróság Statútumának (Alapszabály) 38. cikke tartalmazza azokat a forrásokat, amelyeket a bíróság az elé terjesztett jogvitában eljárása során alkalmaz. **Ezek az alábbiak:**

- a) az általános vagy különös nemzetközi egyezmények, amelyek a vitában álló Államok által kifejezetten elismert jogszabályokat állapítanak meg,
- b) a nemzetközi szokás, mint a jog gyanánt elismert általános gyakorlat,

- c) a civilizált nemzetek által elismert általános jogelvek,
- d) a megelőző bírói döntések és a különböző nemzetek legkiválóbb publicistáinak tanításai, mint a jog megállapításának segédeszközei.

A **nemzetközi szerződés** a nemzetközi jog legfontosabb forrása. Olyan államok közötti kifejezett akarat megegyezést jelent, amely nemzetközi jogok és kötelezettségek létrehozására, módosítására vagy megszüntetésére irányul. A „kifejezett akarat-megegyezés” elem az írásbeli forma mellett a szóban történő megköthetőséget is jelenti, amit ún. „úriember megállapodásnak” (gentlemen's agreement) neveznek.

A **szokásjog** a nemzetközi jogban jelentősebb, mint az államon belüli jogban. A nemzetközi szokás az államok ismétlődő cselekvésének eredményeként jön létre, amelynek további feltétele, hogy az érdekelt államok jogi meggyőződése jusson benne kifejezésre.

A **nemzetközi szerződés** és a szokásjog a nemzetközi jog egyenrangú jogforrásai, közöttük hierarchia nincs.

E két jogforrás mellett kötelezettséget eredményezhetnek még az egyoldalú nyilatkozatok, azaz olyan akarat megegyezés, ahol a másik oldalon hallgatólagos elfogadás áll, továbbá a nemzetközi szervezetek határozatai (pl. az ENSZ Biztonsági Tanácsának az Alapokmány VII. Fejezet alapján hozott határozata az Alapokmány 25. cikke alapján).

A nemzetközi szerződések a jogforrások rendszerében

A nemzetközi jog szabályai szerint az államok között szerződésben foglalt megállapodások jöhetnek létre. A magyar jogforrási rendszer a nemzetközi jog, a nemzetközi szerződések elsőbbségéből indul ki. A nemzetközi jog legfontosabb szabályai akkor is kötelezik az államokat, ha ezt ők nem ismerik el magukra nézve kötelezőnek.

Magyarország Alaptörvénye¹¹⁸ (2011. április 25) szerint Magyarország **nemzetközi jogi kötelezettségeinek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját**. Magyarország elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait.¹¹⁹ A nemzetközi jog más forrásai jogszabályban történő kihirdetésükkel válnak a magyar jogrendszer részévé.

A nemzetközi szerződés kötelező hatályának elismerésére adott felhatalmazást a nemzetközi szerződést kihirdető jogi aktus tartalmazza.

8.1.4. A nemzetközi jog alapelvei

Alapelvek alatt a nemzetközi jogközösség egésze által alkotott és elismert általános jellegű és egyetemes érvényű normákat értjük, amelyek többsége az államok közötti kapcsolatokban kógens szabályként jelenik meg. Ezek az alábbiak:

- a) a szuverenitás elve
- b) az államok egyenlőségének elve
- c) a beavatkozás tilalma
- d) az erőszak tilalma és a viták békés rendezésének elve
- e) az államok együttműködésének elve
- f) a nemzetközi kötelezettségek jóhiszemű teljesítésének elve
- g) a népek és nemzetek önrendelkezési joga

¹¹⁸ 2012. január 01-től hatályos

¹¹⁹ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25) Alapvetés fejezetének Q) cikk (2)-(3) bekezdése

A **szuverenitás** az államnak, mint a nemzetközi jog alanyának sajátossága. Belső dimenziója az állam önállóságát és azt jelenti, hogy jogrendjét maga alkotja és tartja fenn, továbbá, hogy területi főhatalmat gyakorol a területén lévő személyek és dolgok felett. Külső oldala az állam függetlenségét, továbbá más államokkal való kapcsolataiban teljes jog- és cselekvőképességét jelenti.

A **jogegyenlőség elvét** az ENSZ Alapokmánya akként fogalmazza meg, hogy a szervezet valamennyi tag szuverén egyenlőségének elvén alapul. Az egyenlőség nem tényleges, hanem jogi egyenlőséget jelent (pl. az ENSZ-ben kis és nagy országnak egyaránt ugyanannyi szavazata van, ugyanakkor az ENSZ Biztonsági Tanácsának állandó tagjait képező nagyhatalmaknak speciális jogai vannak, mint pl. vétójog).

A **beavatkozás tilalma** a szuverenitás elvéből következik. Beavatkozásnak minősül minden olyan cselekmény, amely alkalmas arra, hogy egy állam szabad cselekvését, akaratát, belső szuverenitását sértse vagy jogellenesen befolyásolja (pl. politikusi nyilatkozat más állam joghatóságába tartozó ügyben, gazdasági nyomás, más országokban terrorcselekmények támogatása, stb.).

Az **erőszak tilalmának elve** alapján valamely állam területi épsége vagy függetlensége ellen irányuló közvetlen erőszak vagy azzal való fenyegetés sérti az államok közösségének a rendjét. (Ilyennek minősül pl. más állam területe elleni támadás, más állam megszállása, területének bombázása, stb.). Az erőszak tilalmának elvéhez szorosan kapcsolódik a viszályok békés eszközökkel történő rendezésének elve, melyet az ENSZ Alapokmánya rögzít és kötelezettségként írja elő a szervezetben részes államok számára. Az eszközök tekintetében a feleknek szabad választásuk van kezdve a diplomáciai eszközöktől (közvetlen tárgyalás, jó szolgálat, közvetítés, nemzetközi vizsgálóbizottság, nemzetközi egyeztető bizottság, nemzetközi szervezetek igénybevétele) egészen a bírói útig (választott bíróságok, állandó nemzetközi bíróságok).

A **népek és nemzetek önrendelkezési joga** a szuverenitás fogalmához kapcsolódik, a nemzetközi jog alapelvevé a XX. századi függetlenségi mozgalmak, illetve a gyarmati rendszer felbomlásának idején vált.

8.2.. A nemzetközi humanitárius jog

8.2.1. A nemzetközi humanitárius jog meghatározása

A **nemzetközi közjog rendszerébe** tartoznak az emberi jogok, a nemzetközi szerződések joga, a diplomáciai jog, a tengerjog, a nemzetközi büntetőjog és a nemzetközi humanitárius jog. A következőkben a humanitárius jog főbb kérdéseit tekintjük át.

A **nemzetközi humanitárius jog** tág értelemben a nemzetközi közjognak az a területe, amely a fegyveres konfliktusok, az azok során tanúsított magatartások szabályozásával foglalkozik (háborúban alkalmazott jog: is ín belli). Szabályozási célja a fegyveres ellenségeskedések káros hatásainak csökkentése, elsődlegesen a nem harcolók, a sebesültek, a polgári személyek, a hadifoglyok védelme, illetve az okozott károknak az éppen még szükséges szintre szorítása.

A **humanitárius jog szabályait** meg kell különböztetni az általános nemzetközi jognak a fegyveres erők alkalmazásának jogszerűségével foglalkozó (a háborúhoz való jog: is ad

bellim) szabályaitól, amelyek azt állapítják meg, hogy egy állam mikor nyúlhat a fegyveres erő eszközeihez.

8.2.2. A humanitárius jog forrásai és alkalmazása

A nemzetközi humanitárius jog **alapvető forrásai az 1949-ben elfogadott Genfi Egyezmények és azokat kiegészítő jegyzőkönyvek** (1977., 2005.), továbbá történelmileg az 1899-ben, illetve 1907-ben elfogadott **Hágai Egyezmények**. Ezek mellett még egyéb egyezmények is hatályban van, amelyek egy-egy részterülettel foglalkoznak (pl. kulturális javak vagy a környezet védelme, egyes fegyvertípusok tiltása vagy korlátozása), illetve kiemelten jelentős szerepük van e területen is a nemzetközi szokásjog által létrejött kötelező jogi normáknak.¹²⁰

A nemzetközi humanitárius jog jelenlegi rendszere az 1949-ben elfogadott **négy genfi egyezményre és az azokat módosító kiegészítő jegyzőkönyvekre** épül. Ezeket számos egyéb, különböző részterületeket szabályozó nemzetközi szerződés, valamint a kötelezőnek tekintett nemzetközi szokásjogi normák egészítik ki. A genfi egyezmények mára univerzális elfogadottsággal bírnak, mivel azokat a világ minden állama megerősítette, abban pedig szakirodalmi egyetértés mutatkozik, hogy tartalmuk ma már szokásjogi erejű, azaz ratifikáció hiányában is kötelező, egyes elemeik pedig egyenesen a nemzetközi kötelezően alkalmazandó jogának (jus cogens) részének tekinthetők.

1949-ben, a következő négy egyezményt írták alá az államok:

- a) Egyezmény a hadra kelt fegyveres erők sebesültjeinek és betegeinek helyzetének javításáról (I. genfi egyezmény).
- b) Egyezmény a tengeri haderők sebesültjeinek és betegeinek helyzetének javításáról (II. genfi egyezmény).
- c) Egyezmény a hadifoglyokkal való bánásmódról (III. genfi egyezmény).
- d) Egyezmény a polgári lakosság háború idején való védelméről (IV. genfi egyezmény).

A négy egyezménytartalmát később kiegészítő jegyzőkönyvekkel módosították, illetve bővítették.

- a) 1977 — Jegyzőkönyv az 1949-es genfi egyezmények kiegészítéséről és a nemzetközi fegyveres összeütközések áldozatainak védelméről (I. kiegészítő jegyzőkönyv).
- b) 1977 — Jegyzőkönyv az 1949-es genfi egyezmények kiegészítéséről és a nemzetközi fegyveres összeütközések áldozatainak védelméről (II. kiegészítő jegyzőkönyv).
- c) 2005 — Jegyzőkönyv egy további megkülönböztető jelvény elfogadásáról (III. kiegészítő jegyzőkönyv)

A genfi egyezmények alkalmazása az alábbiak szerint foglalható össze:

- a) Az egyezményekben foglalt rendelkezéseket nemcsak az államok között szabályszerű hadüzenettel kinyilvánított háború esetén, hanem abban az esetben is alkalmazni kell, ha a szerződő államok között fegyveres összeütközés támad, még ha valamelyik fél nem is ismeri el a hadiállapot fennállását.
- b) Az egyezmény előírásai érvényesek az egyik szerződő fél területének vagy területrészének egy másik fél által történő megszállása esetében is, még ha a megszállással szemben semmiféle katonai ellenállást nem fejtenek is ki.

¹²⁰ Nemzetközi jog Szerkesztette Kende Tamás — Nagy Boldizsár Sonnevend Pál — Valki László CompLex 2014.

- c) Ha az összeütköző államok valamelyike az egyezményeknek nem is részese, azok a szerződő államokat egymás közötti viszonyukban mégis kötelezik.
- d) Az egyezményekben részes államokat az abban nem részes állammal szemben az egyezmények az esetben kötelezik, ha a nem részes állam elfogadja és alkalmazza az egyezmények rendelkezéseit.
- e) Az egyezményekben nem részes állam egyoldalú nyilatkozata, valamint az egyezmények tényleges alkalmazásának megkezdése — ahogy már említést nyert — elegendő ahhoz, hogy az ellenfelet az egyezmények alkalmazására kötelezze.

Az egyezmények lényeges rendelkezéseit a valamely államon belül lejátszódó nem nemzetközi jellegű fegyveres összeütközés esetén is alkalmazni kell.

8.2.3. A humanitárius jog alapelvei

A nemzetközi humanitárius jog alapelvei:

- a) az emberiesség elve
- b) a katonai szükségesség elve
- c) a különbségtétel elve
- d) az arányosság elve

Az **emberiesség elve** az emberséges bánásmód követelményét jelenti valamennyi emberi lénnyel minden körülmények között, magába foglalja továbbá az emberéletek megmentését, bárminemű szenvedés enyhítését az egyén tiszteletben tartása mellett. A genfi egyezmények rögzítik, hogy az ellenségeskedésben közvetlenül részt nem vevő személyekkel, ideértve a fegyveres erőknek azokat a tagjait, akik letették a fegyvert, és azokat a személyeket, akik betegség, sebesülés, elfogás vagy más ok következtében harcképtelenné váltak, minden körülmények között — megkülönböztetés nélkül — emberségesen kell bánni. Tilos életük kioltása, testük megcsonkítása, kínzásuk, a velük való kegyetlenkedés. Tilos túszok szedése, a megalázó és lealacsonyító bánásmód.

A **katonai szükségesség elve** azt fejezi ki, hogy a hadviselés eszközeinek és módjainak megválasztása nem korlátlan, így tilos olyan hadviselési eszközt, vagy módot alkalmazni, amely szükségtelen szenvedést vagy túlzott mértékű sérülést okozhat.

A **különbségtétel elve** értelmében különbséget kell tenni a támadható és a nem támadható személyek vagy objektumok között. A harcolóknak meg kell különböztetniük magukat a másik féltől (egyenruhák vagy legalább megkülönböztető jelzések használatával).. Továbbá a harcolóknak meg kell különböztetniük magukat a fegyveres konfliktusban megjelenő semleges szereplőktől (például az ENSZ- és más békefenntartó erőktől, illetve segélyszervezetektől).

Az **arányosság elve** szerint pedig tilos az olyan támadás indítása, amelyben az esetleges polgári áldozatok, vagy a polgári létesítményekben okozott kár aránytalan lenne az elérni kívánt konkrét és közvetlen katonai előnyhöz képest.

9. Gazdálkodási és pénzügyi alapismeretek

9.1. Pénzügyi alapismeretek

9.1.1. A gazdaságpolitika fogalma főbb területei, jellemzői, eszközrendszere

A **gazdaságpolitika** az államnak a gazdaságra vonatkozó célkitűzéseit, és a célok megvalósításának eszközeiről, módszereiről kialakított nézetrendszerét foglalja magában, melyek meghatározzák a gazdaság fejlődésének irányát.

A gazdaságpolitika főbb területeit **részpoltikáknak** nevezzük, közülük a legfontosabb a monetáris politika és a költségvetési (fiskális) politika.

9.1.2. A monetáris és a költségvetési politika jellemzői, célja, eszközei, csoportjai:

A monetáris politika jellemzői

A **monetáris politika** olyan pénzügyi politika, amely a pénz és hitelkínálat, valamint a pénz és hitelkereslet befolyásolására irányul, a forgalomban levő pénz mennyiségét szűkítésével vagy bővítésével szabályozza. Célja a pénzügyi egyensúly megteremtése, megőrzése a nemzetgazdaság stabilitása érdekében. A monetáris politika eszközein értjük azokat a sajátos jegybanki eszközöket, amelyek összehangolt gyakorlati alkalmazásuk során képesek a monetáris politika célkitűzéseinek megvalósítását elősegíteni.

A monetáris politika **eszközeit** kétféleképpen csoportjuk: **Indirekt és direkt eszközök**, melyeket a jegybank alkalmaz a nemzetgazdaság stabilitása érdekében.

Az **indirekt eszközök** azon jegybanki eszközök, amelyek a piaci működés logikájával próbálnak hatni a pénzügyi folyamatokra, a pénzmennyiségre. Ezek a viszontleszámlázás és a nyílt piaci műveletek (deviza vagy értékpapír megvétele, illetve eladása)

A **direkt eszközök** azon jegybanki eszközök, amelyek szabályozási szinten jelennek meg, adminisztratív korlátot képeznek, közvetlenül hatnak a pénzmennyiségre. és csak közvetett módon befolyásolják a kamatokat. **A direkt eszközök:**

- Kötelező tartalék előírások (A tartalékráta azt mutatja meg, hogy egy kereskedelmi bank a meglévő betéteinek hány százalékát köteles a központi banknál elhelyezni).
- Hitelkontingentálás
- Irányított hitelek
- Erkölcsei ráhatás

A gazdaság pénzszükségletből keletkező gazdasági hatásként **infláció** keletkezhet, mely tartós árszínvonal-emelkedést jelent. Az **árszínvonal-emelkedés** a pénz vásárlóértéke folyamatosan csökkenést vonja maga után. A külföldi fizetőeszköz árának változása befolyásolja a gazdasági folyamatokat. A hazai és a külföldi fizetőeszköz egymáshoz viszonyított arányát az **árfolyam** fejezi ki.

A költségvetési politika jellemzői

A **költségvetési (fiskális) politika** a kormányzati kiadások és adóztatás irányításán keresztül hat a gazdasági szereplőkre. A költségvetési politika eszközrendszere az adók fajtaival, mértékével és az elvont jövedelem kormányzati felhasználásával (transzferekkel, kormányzati vásárlásokkal) gyakorol hatást. Legfontosabb intézménye az állami költségvetés.

A költségvetési politika általános célja a hosszú távú gazdasági növekedés biztosítása. A költségvetés éves bevételei és kiadásai közötti egyenlőtlenségeket írja le a **szufficit** és a **deficit** fogalma. Az állami bevételi többletet szufficitnek, a kiadási többletet deficitnek (hiánynak nevezzük- Az adott költségvetési évben képződő hiány az államháztartási hiány).

9.1.3. A nemzetgazdaság, a gazdaság szereplői és szerkezete, és a nemzetgazdaság mutatói

A **nemzetgazdaság** egy adott ország gazdaságát értjük -, amelynek része minden rendelkezésre álló anyagi és emberi erőforrás -, valamint az ezeket kölcsönhatásban lévő tevékenységek összessége. Folyamatai: termelés, elosztás, forgalom, fogyasztás

A gazdasági szereplők az alábbiak szerint csoportosíthatjuk:¹²¹

- 1) háztartások, melyek lehetnek:
 - a) végső fogyasztók,
 - b) tulajdonosok (termelési tényezők tulajdonosai)
- 2) termelők, vállalatok, vállalkozás: a javakat megtermelik, megvásárolják, bérelik a termelési tényezőket;
- 3) állam: feladata a szabályozás és újraosztás;
- 4) külföld: befolyással bír a mikro-, de főleg a makro-folyamatokra.

A gazdaság szervezeti struktúrája:

- 1) Háztartás: a fogyasztás színtere, megtakarít, vagyont gyűjt,
- 2) Üzleti szervezet (vállalat): javak és szolgáltatások előállításának színtere
- 3) Az állam (kormányzat): közhatalmi tényező.
- 4) Piac. **A piac felosztása:**
 - a) fogyasztási javak piaca (másnéven reál piac),
 - b) termelési tényezők piaca:
 - c) munkapiac,
 - d) tőkepiac,
 - e) földhasználati piac.

A nemzetgazdaság mutatói

A **nemzetgazdaság termelési mutatói** közül a legelterjedtebb a GDP és a GNI. A **GDP** (gross domestic product, bruttó hazai termék) egy adott ország gazdaságának adott idő alatt (általában egy év alatt) mért teljesítménye. Az egy főre vetített GDP-t az ország életszínvonalának elemzésekor használják.

A bruttó nemzeti jövedelem **GNI** – (Gross National Income) a GDP-ből származtatott mutató. A külföldről beáramló elsődleges jövedelmek és a külföldre kiáramló elsődleges jövedelmek egyenlegével korrigált GDP. A gazdasági növekedést az adott évi GDP előző évi (vagy egy bázisévi) GDP-hez való viszonyításával lehet kifejezni.

¹²¹ <http://kozgaz.blogspot.hu/2010/03/gazdasagi-rendszerek-gazdasagi.html>

9.2. Államháztartási és gazdálkodási alapismeretek

Az állam szerepe a nemzetgazdaságban

Nemzetgazdasági Minisztérium felelős a hazai gazdaságpolitika irányvonalának meghatározásáért, és a nemzetgazdasági stratégia végrehajtásáért. A Minisztérium foglalkozik a nemzetgazdaságot érintő olyan kiemelkedő jelentőségű területekkel, mint a munkahelyteremtés, a családbarát adórendszer megteremtése, a versenyképesség javítása, a költségvetés megalkotása, az államadósság csökkentése vagy a gazdasági növekedés ösztönzése.

9.2.1. Az államháztartás rendszere

Az **államháztartás** a közfeladatok ellátásának egységes szervezeti, tervezési, gazdálkodási, ellenőrzési, finanszírozási, adatszolgáltatási és beszámolási szabályok szerint működő rendszere. Az **államháztartás központi és önkormányzati** alrendszerből áll.

Az államháztartás központi alrendszerébe tartozik

- a) az állam,
- b) a központi költségvetési szerv,
- c) az államháztartás központi alrendszerébe sorolt köztestület, és
- d) a köztestület által irányított köztestületi költségvetési szerv.

Az államháztartás önkormányzati alrendszerébe tartozik

- a) a helyi önkormányzat,
- b) a helyi nemzetiségi önkormányzat és az országos nemzetiségi önkormányzat (a továbbiakban együtt: nemzetiségi önkormányzat),
- c) a társulás,¹²² valamint a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló törvény¹²³ alapján létrejött területfejlesztési önkormányzati társulás (a továbbiakban együtt: társulás),
- d) a térségi fejlesztési tanács, és
- e) az a)-d) pontban foglaltak által irányított költségvetési szerv.

A közfeladatok értelmezése

A **közfeladat** a jogszabályban meghatározott állami vagy önkormányzati feladat. A közfeladatok ellátása költségvetési szervek alapításával és működtetésével vagy az azok ellátásához szükséges pénzügyi fedezet a meghatározott eszközökkel, részben vagy egészben történő biztosításával valósul meg. A közfeladatok ellátásában államháztartáson kívüli szervezet is közreműködhet.

9.2.2. A költségvetési bevételek, költségvetési kiadások, költségvetés

A **költségvetés** a költségvetési évben teljesülő költségvetési bevételek és költségvetési kiadások előirányzott összegét tartalmazza (a továbbiakban bevételi előirányzatok és kiadási előirányzatok). A bevételi előirányzatok azok teljesítésének kötelezettségét, a kiadási előirányzatok azok felhasználásának jogosultságát jelentik.

¹²² Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény (a továbbiakban: Mötv.) és a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény (a továbbiakban: Njt.)

¹²³ 1996. évi XXI. törvény a területfejlesztésről és a területrendezésről

Költségvetési bevételek különösen

- a) a közhatalmi – adók, illetékek, járulékok, hozzájárulások, bírságok, díjak, és más fizetési kötelezettségek – bevételek,
- b) a közfeladatok ellátása során nyújtott közszolgáltatások ellenértékei,
- c) az európai uniós forrásokból és az államháztartáson kívülről érkező támogatásokból származó bevételek,
- d) e törvény eltérő rendelkezése hiányában a nemzeti vagyonnal kapcsolatos bevételek, és
- e) a kapott kamatok.

Költségvetési kiadások különösen

- a) a költségvetési szervek működési és felhalmozási kiadásai,
- b) az államháztartáson kívül ellátott közfeladatok finanszírozásával kapcsolatos kiadások,
- c) az európai uniós tagságból és más nemzetközi kötelezettségekből származó fizetési kötelezettségek,
- d) a társadalombiztosítás pénzügyi alapjaiból finanszírozott ellátások,
- e) a nemzeti vagyonnal kapcsolatos kiadások, és
- f) az államháztartás alrendszerének adósságával kapcsolatos kiadások.

A **költségvetésben meg kell állapítani** a költségvetési bevételek és költségvetési kiadások különbözeteiként a költségvetési többletet vagy hiányt (a továbbiakban együtt: költségvetési egyenleg). A központi költségvetés hiányának finanszírozásáról az államháztartásért felelős miniszter gondoskodik. Az államháztartás önkormányzati alrendszerében a költségvetési hiány finanszírozásáról a költségvetési rendelet, költségvetési határozat rendelkezik.

A **költségvetési kiadások** – a központi költségvetés előirányzat-módosítási kötelezettség nélkül túlteljesíthető költségvetési kiadásai kivételével – a költségvetésben megállapított (a továbbiakban: eredeti előirányzat), vagy az év közben módosított (a továbbiakban: módosított előirányzat) **kiadási előirányzatok** mértékéig teljesíthetők.

A **kiadási előirányzatok** működési költségvetés, felhalmozási költségvetés, kölcsönök előirányzat-csoportokra tagozódnak.

A működési költségvetés a kiadási előirányzatokat személyi juttatások, munkaadókat terhelő járulékok és szociális hozzájárulási adó, dologi kiadások, ellátottak pénzbeli juttatásai, és egyéb működési célú kiadások, a felhalmozási költségvetés intézményi beruházások, felújítások, kormányzati beruházások, lakástámogatás, lakásépítés, és egyéb felhalmozási kiadások (a továbbiakban együtt: kiemelt előirányzatok) szerinti bontásban tartalmazza.

A bevételi előirányzatokat a Kormány rendeletében foglalt kiemelt előirányzatokra kell bontani.

Az elkülönített állami pénzalapok és a társadalombiztosítás pénzügyi alapjai költségvetési bevételeit és költségvetési kiadásait az azokat szabályozó törvény által meghatározott jogcímek szerinti bontásban kell meghatározni.

A költségvetési év megegyezik a naptári évvel.

9.2.3. A központi költségvetés elkészítésének, végrehajtásának szabályai

A tervezés célja annak biztosítása, hogy tervezett bevételek közgazdaságilag megalapozottan, a tervezett kiadások kizárólag a közfeladatok megfelelő ellátásához szükséges mértékben kerüljenek jóváhagyásra. Olyan új közfeladat írható elő vagy vállalható, amelynek ellátásához

megfelelő pénzügyi fedezet áll rendelkezésre. Ha a tervezés során a pénzügyi fedezet már nem biztosítható, intézkedni kell a közfeladat megszüntetéséről.

Az államháztartásért felelős miniszter javaslatára a Kormány március 31-ig meghatározza a gazdaság- és pénzügypolitika fő irányait, így különösen az adópolitika és a költségvetési politika céljait, rögzíti az államadósság csökkentésével összhangban álló költségvetési egyenleg célt.

Az államháztartásért felelős miniszter kidolgozza a tervezés részletes ütemtervét és tartalmi követelményeit, valamint a központi költségvetésről szóló törvény fejezeteinek tervezett kiadási főösszegeit.

A fejezetet irányító szerv az államháztartásért felelős miniszter által meghatározott részletességgel május 31-ig megtervezi az adott fejezetbe sorolt költségvetési szerv, központi kezelésű előirányzat és fejezeti kezelésű előirányzat, valamint az elkülönített állami pénzalap és a társadalombiztosítás pénzügyi alapjai tervezett bevételeit és kiadásait.

A fejezetet irányító szerv a megtervezett bevételeket és kiadásokat július 31-ig egyezteti az államháztartásért felelős miniszterrel, egyidejűleg tájékoztatást ad a költségvetési bevételeket és a költségvetési kiadásokat befolyásoló jogszabályok, közjogi szervezetszabályozó eszközök, szerződések vagy más kötelezettségek módosításának lehetőségéről, módjáról.

A központi költségvetésről szóló törvény elkészítéséhez a kormányzati szektorba sorolt egyéb szervezet, valamint a besorolás szempontjából statisztikai módszertani vizsgálat alá vett jogi személy adatszolgáltatást teljesít az államháztartásért felelős miniszternek.

Az államháztartásért felelős miniszter elkészíti a központi költségvetésről szóló törvényjavaslat tervezetét, amelyet az abban foglaltak megalapozásához szükséges törvénymódosításokat tartalmazó önálló törvényjavaslattal együtt a Kormány elé terjeszt.

9.2.4. A központi költségvetésről szóló törvény szerkezete, tartalma

A központi költségvetésről szóló törvény felépítése

- a) a költségvetési bevételeket és költségvetési kiadásokat fejezetekbe tagolva (fejezetrend) állapítja meg. A központi költségvetésről szóló törvényben
- b) az elkülönített állami pénzalapok és a társadalombiztosítás pénzügyi alapjai alaponként külön fejezetben jelennek meg.
- c) a helyi önkormányzatok központi adókból, illetékekből származó részesedését, a települési önkormányzatok jövedelemkülönbségének mérséklését szolgáló támogatást, a helyi önkormányzatok, helyi nemzetiségi önkormányzatok, többcélú kistérségi társulások normatív hozzájárulásait, támogatásait, valamint a részükre juttatandó egyéb költségvetési támogatásokat önálló fejezetként tartalmazza.

A fejezetek címekre, alcímekre, jogcímcsoportokra, jogcímekre tagozódnak. A központi költségvetésről szóló törvényben szereplő címek címrendet képeznek. A költségvetési szervek a fejezeteken belül címet alkotnak. A területileg szétagoltan működő, de azonos alaptevékenységet végző költségvetési szervek közül több is képezhet egy címet. A fejezeti kezelésű előirányzatok fejezetenként egy címet alkotnak. A fejezeti általános tartalékot fejezeti kezelésű előirányzatként kell megtervezni.

A központi költségvetésről szóló törvény az államháztartás központi alrendszerébe tartozó költségvetési szervek kiadási előirányzatait előirányzat-csoportok, kiemelt előirányzatok szerinti bontásban, bevételi előirányzataikat összesítve tartalmazza.

A központi kezelésű előirányzatok és a fejezeti kezelésű előirányzatok bevételi és kiadási előirányzatait a központi költségvetésről szóló törvény előirányzat-csoport, kiemelt előirányzat bontás nélkül, összesítve tartalmazza.

A központi költségvetésről szóló törvényben a bevételi és kiadási előirányzatok központi kezelésű előirányzatként, fejezeti kezelésű előirányzatként, elkülönített állami pénzalapok előirányzataiként, társadalombiztosítás pénzügyi alapjai előirányzataiként vagy az államháztartás központi alrendszerébe tartozó költségvetési szervek előirányzataiként jelennek meg. A központi kezelésű előirányzatok az állam nevében beszédendő költségvetési bevételek és teljesítendő költségvetési kiadások elszámolására szolgálnak. A fejezeti kezelésű előirányzatok a fejezetet irányító szerv sajátos szakmai, ágazati feladatai ellátása, vagy az államnak a fejezethez tartozó költségvetési szervek tevékenységével kapcsolatban felmerülő, illetve szakmailag ahhoz kapcsolódó sajátos kötelezettségei teljesítése során felmerülő költségvetési bevételek és költségvetési kiadások elszámolására szolgálnak.

A társadalombiztosítás pénzügyi alapjairól szóló törvény szerinti társadalombiztosítás pénzügyi alapjai a társadalombiztosítás rendszerének működtetése során az állam nevében beszédendő költségvetési bevételek és teljesítendő költségvetési kiadások elszámolására szolgálnak.

9.3. Nemzeti vagyon

Magyarország Alaptörvénye határozza meg a nemzeti vagyon fogalmát. Ennek értelmében **az állam és a helyi önkormányzatok tulajdona nemzeti vagyon.**¹²⁴ Nemzeti vagyont csak törvényben¹²⁵ meghatározott célból lehet átruházni, törvényben meghatározott kivételekkel az értékarányosság követelményének figyelembevétele mellett. Nemzeti vagyon átruházására vagy hasznosítására vonatkozó szerződés csak olyan szervezettel köthető, amelynek tulajdonosi szerkezete, felépítése, valamint az átruházott vagy hasznosításra átengedett nemzeti vagyon kezelésére vonatkozó tevékenysége átlátható.

Az állam és a helyi önkormányzatok tulajdonában álló gazdálkodó szervezetek törvényben meghatározott módon, önállóan és felelősen gazdálkodnak a törvényesség, a célszerűség és az eredményesség követelményei szerint.

A jogszabály meghatározza az állam kizárólagos tulajdonának és kizárólagos gazdasági tevékenységének körét, valamint a nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyon elidegenítésének korlátait és feltételeit. A törvény tehát **a nemzeti vagyont társadalmi rendeltetése szerint csoportosítja**, ezekhez a szintekhez oltalmat rendel.

Az első kategória a kizárólagos állami és önkormányzati tulajdon, amely forgalomképtelen, vagyis teljes elidegenítési és terhelési tilalom, valamint a dologi jogi és az osztott tulajdon létesítésének tilalma is vonatkozik rá. Ezen vagyonelemek körét taxatívén határozza meg a törvény. Az állam és önkormányzatok kizárólagos tulajdona fő szabályként kizárólag koncesszió útján hasznosítható.

A második kategória a nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyon. Jellemzője, hogy ezek a vagyonelemek sem idegeníthetők el, nem terhelhetők meg, vagyis megegyezik a forgalomképtelen vagyontárgyakkal meghatározottakkal. Hasznosításuk szabályozása azonban ezektől eltér, fő szabályként nem koncesszió köteles.

A nemzeti vagyon **harmadik kategóriája** a korlátozottan forgalomképes vagyoni kör. Az ide tartozó vagyonelemek eladhatók, megterhelhetők, de csak törvényben vagy önkormányzati

¹²⁴ Magyarország Alaptörvénye 38. cikke

¹²⁵ A nemzeti vagyon megőrzésének, védelmének és a nemzeti vagyonnal való felelős gazdálkodásnak a követelményeit a nemzeti vagyonról szóló 2011. évi CXCVI. törvény (továbbiakban: Nvtv.) határozza meg.

rendeletben meghatározott feltételek szerint. A **negyedik csoportba** az üzleti vagyon tartozik, amely engedély nélkül elidegeníthető, hasznosítható, így a piaci forgalom része. Külön kategóriaként, de a későbbiek miatt fontos kiemelni azokat az egyébként nemzeti vagyonba tartozó vagyonelemeket, amelyekre az Nvtv. hatálya nem terjed ki, így ezekre a szabályait nem lehet alkalmazni. Ilyenek az államháztartás körébe tartozó szervek és személyek pénzvagyona, a követelések és a fizetési kötelezettségek, a társadalombiztosítás és az elkülönített állami pénzalapok pénzvagyona, valamint a nemzeti adatvagyon.

A Nemzeti vagyonba tartozik:

- a) az állam vagy a helyi önkormányzat kizárólagos tulajdonában álló dolgok,
- b) az állam vagy a helyi önkormányzat tulajdonában lévő dolog,
- c) az állam vagy a helyi önkormányzat tulajdonában lévő pénzügyi eszközök, továbbá az államot vagy a helyi önkormányzatot megillető társasági részesedések,
- d) az államot vagy a helyi önkormányzatot megillető bármely vagyoni értékkel rendelkező jogosultság, amelyet jogszabály vagyoni értékű jogként nevesít,
- e) Magyarország határa által körbezárt terület feletti légtér,
- f) az üvegházhatású gázok kibocsátási egységeinek kereskedelméről szóló törvény szerinti kibocsátási egység és légiközeledési kibocsátási egység, valamint az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezménye és annak Kiotói Jegyzőkönyve végrehajtási keretrendszeréről szóló törvény szerinti kiotói egység,
- g) állami vagy helyi önkormányzati fenntartású közgyűjtemény (muzeális intézmény, levéltár, közgyűjteményként működő kép- és hangarchívum, valamint könyvtár) saját gyűjteményében nyilvántartott kulturális javak körébe tartozó dolog, kivéve, ha az állami vagy önkormányzati tulajdon jogszerű létrejötté kétséget kizáró módon nem bizonyítható és a dologra nézve más a tulajdonjogát bizonyítja vagy a kulturális javakra vonatkozó jogszabályokban meghatározott eljárás keretében valószínűsíti,
- h) a régészeti lelet,
- i) a nemzeti adatvagyon körébe tartozó állami nyilvántartások fokozottabb védelméről szóló törvény szerinti nemzeti adatvagyon.

A nemzeti vagyon fogalomkörébe tartozó egyes vagyontípusok

- a) Az állami vagyon
- b) Az önkormányzati vagyon

Ezekről részletesen:

9.3.1. Az állami vagyon

Az állam kizárólagos tulajdonába tartozik

- a) a Szent Korona és a hozzá tartozó jelvények,
- b) az Országház,
- c) a föld méhének kincsei természetes előfordulási helyükön,
- d) a felszín alatti vizek, a felszín alatti vizek természetes víztartó képződményei, a folyóvíz és természetes tavak elhagyott medre és a folyóvízben, természetes tavakban újonnan keletkezett sziget, valamint meghatározott folyóvizek, holtágak, mellékágak, természetes tavak és ezek medre,
- e) jogszabályban meghatározott csatornák, tározók, árvízvédelmi fővédvonalak és egyéb vízi létesítmények, valamint az állami tulajdonban álló vízi közművek,
- f) az országos közutak és azok műtárgyai, ide nem értve a közút tartozékát képező, az ingatlan-nyilvántartásban várakozóhelyként, pihenőhelyként feltüntetett önálló ingatlant, valamint a közúti közlekedésről szóló törvény szerinti útsatlakozást,

- g) állami tulajdonban álló terek, parkok,
- h) az országos törzshálózati vasúti pályák és azok tartozékai,
- i) az állami tulajdonban lévő nemzetközi kereskedelmi repülőtér, a hozzá tartozó légiforgalmi távközlő, rádiónavigációs és fénytechnikai berendezésekkel és eszközökkel, továbbá a légiforgalmi irányító szolgálat elhelyezését szolgáló létesítményekkel együtt,
- j) a barlang,
- k) a rádióspektrum, valamint az elektronikus hírközlő hálózat működéséhez, az elektronikus hírközlési szolgáltatások nyújtásához vagy az elektronikus hírközlőhálózatok és szolgáltatások együttműködéséhez szükséges, az információ vagy a jelzés célba juttatására szolgáló, annak címzettjét meghatározó betűkből, számokból vagy jelekből álló karaktersorozat,
- l) földgáztároló¹²⁶.

Nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyonnak minősül a Nvtv 2. mellékletben meghatározott, valamint törvényben vagy kormányrendeletben ekként meghatározott állami tulajdonban álló vagyonelem.

Korlátozottan forgalomképes nemzeti vagyonnak minősül a nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyon körébe nem tartozó, többségi állami tulajdonban álló, a közbeszerzésekről szóló törvényben meghatározott közszolgáltatási tevékenységet ellátó gazdasági társaságban fennálló, állami tulajdonban lévő társasági részesedés.

9.3.2. Az önkormányzati vagyon

A **helyi önkormányzat vagyona** törzsvagyon vagy üzleti vagyon lehet. A helyi önkormányzat tulajdonában álló nemzeti vagyon külön része a törzsvagyon, amely közvetlenül a kötelező önkormányzati feladatkör ellátását vagy hatáskör gyakorlását szolgálja, és amelyet törvény kizárólagos önkormányzati tulajdonban álló vagyonnak minősít, törvény vagy a helyi önkormányzat rendelete nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyonnak minősít (továbbiakban együtt: forgalomképtelen törzsvagyon), és a törvény vagy a helyi önkormányzat rendelete korlátozottan forgalomképes vagyonelemként állapít meg.

A helyi önkormányzat kizárólagos tulajdonát képező nemzeti vagyonba tartoznak

- a) a helyi közutak és műtárgyaik,
- b) a helyi önkormányzat tulajdonában álló terek, parkok,
- c) a helyi önkormányzat tulajdonában álló nemzetközi kereskedelmi repülőtér, a hozzá tartozó légiforgalmi távközlő, rádiónavigációs és fénytechnikai berendezésekkel és eszközökkel, továbbá a légiforgalmi irányító szolgálat elhelyezését szolgáló létesítményekkel együtt, valamint
- d) a helyi önkormányzat tulajdonában álló - külön törvény rendelkezése alapján részére átadott - vizek, közcélú vízi létesítmények, ide nem értve a vízi közműveket.

Nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyonnak minősül a törvényben vagy a helyi önkormányzat rendeletében ekként meghatározott a helyi önkormányzat tulajdonában álló vagyonelem. A helyi önkormányzat korlátozottan forgalomképes törzsvagyonát képezi

- a) a helyi önkormányzat tulajdonában álló közmű,

¹²⁶ A földgáz biztonsági készletezéséről szóló 2006. évi XXVI. törvény szerinti biztonsági

- b) a helyi önkormányzat tulajdonában álló, a helyi önkormányzat képviselő-testülete és szervei, továbbá a helyi önkormányzat által fenntartott, közfeladatot ellátó intézmény, költségvetési szerv elhelyezését, valamint azok feladatának ellátását szolgáló épület, épületrész,
- c) a helyi önkormányzat többségi tulajdonában álló, közszolgáltatási tevékenységet vagy parkolási szolgáltatást ellátó gazdasági társaságban fennálló, helyi önkormányzati tulajdonban lévő társasági részesedés, továbbá
- d) a Balatoni Hajózási Zrt.-ben fennálló, a helyi önkormányzat tulajdonában álló társasági részesedés.

A **korlátozottan forgalomképes törzsvagyoni** minősítés addig áll fenn, amíg az adott vagyontárgy közvetlenül önkormányzati feladat és hatáskör ellátását vagy a közhatalom gyakorlását szolgálja.

9.4. Költségvetési szervek

9.4.1. A költségvetési szerv fogalma, tevékenységei

A **költségvetési szerv** az államháztartás sajátos jogi személyiségtípusa. A költségvetési szerv jogszabályban vagy alapító okiratban meghatározott közfeladat ellátására létrejött jogi személy, amelynek tevékenysége alap- vagy vállalkozási tevékenység lehet. A költségvetési szerv jogi személyiségéből adódóan bármilyen olyan jogot megszerezhet és kötelezettséget vállalhat, amely megszerzését vagy vállalását törvény kifejezetten nem tiltja.

A költségvetési szerv tevékenysége kétféle lehet

- a) **alaptevékenység**, amely a létrehozásáról rendelkező jogszabályban, alapító okiratában a szakmai alapfeladatoként meghatározott, valamint a szakmai alapfeladatai ellátását elősegítő más, nem haszonszerzés céljából végzett tevékenység,
- b) **vállalkozási tevékenység**, amely haszonszerzés céljából, államháztartáson kívüli forrásból, nem kötelezően végzett termelő-, szolgáltató-, értékesítő tevékenység.

A költségvetési szerv jogutóddal vagy jogutód nélkül szüntethető meg. A megszüntetés minden esetben az alapító döntése, köteles ugyanakkor a költségvetési szervet megszüntetni, ha az alapítás feltételei tartósan nem állnak fenn.

9.4.2. A költségvetési szervek irányítása, felügyelete

Az **irányítás és a felügyelet** azok az eszközök, amelyek lehetővé teszik, hogy az alárendelt szervek hatékonyan, összehangoltan és egységes elvek mentén, azonos cél megvalósítása érdekében fejtsék ki a tevékenységüket. Az **irányítás** mindig két különálló szerv között megvalósuló tevékenység, amelynek a keretében a hierarchiában magasabban lévő irányító szerv meghatározó befolyást gyakorol az irányított szerv működési viszonyai tekintetében, és amely szinte minden esetben az irányított szerv vezetésére hat.

A **felügyelet**, mint a szervezetrendszeri igazgatás eszköze, minden esetben egyfajta uralmi helyzetet feltételez a felügyeletet gyakorló szerv és a felügyelt szerv között, de a felügyeletet gyakorló szervet minden esetben gyengébb hatáskörök illetik meg, mint az irányító szervet. A felügyelet leggyakrabban a felügyelt szerv tevékenységének folyamatos figyelemmel kísérése, illetve valamely jogszabályban biztosított beavatkozási lehetőség útján valósul meg.

9.5. Kötelezettségvállalás, ellenjegyzés, utalványozás

9.5.1. Kötelezettségvállalás

Kötelezettségvállalás: a kiadási előirányzatok és az idegen pénzeszközként nyilvántartott pénzeszközök terhére fizetési kötelezettség – így különösen a foglalkoztatásra irányuló jogviszony létesítésére, szerződés megkötésére, költségvetési támogatás biztosítására irányuló – vállalásáról szóló, szabályszerűen megtett jognyilatkozat,

A költségvetési év kiadási előirányzatai rendelkezésre bocsátott összeg terhére kötelezettségvállalásra az azokat terhelő korábbi kötelezettségvállalásokkal és más fizetési kötelezettségekkel csökkentett összegű eredeti vagy módosított kiadási előirányzatok (a továbbiakban: szabad előirányzat) mértékéig kerülhet sor.

Kötelezettséget vállalni – jogszabályi kivételekkel - csak **pénzügyi ellenjegyzés** után, a pénzügyi teljesítés esedékességét megelőzően, írásban lehet. A pénzügyi ellenjegyzőnek meg kell győződnie arról, hogy a szabad előirányzat rendelkezésre áll, a tervezett kifizetési időpontokban a pénzügyi fedezet biztosított, és a kötelezettségvállalás nem sérti a gazdálkodásra vonatkozó szabályokat.

9.5.2. Utalványozás, teljesítés igazolás

A bevételi előirányzatok javára bevételt elszámolni és a kiadási előirányzatok terhére kifizetést elrendelni **utalványozás alapján lehet**. A kiadási előirányzatok terhére történő utalványozásra - a Kormány rendeletében meghatározott kivételekkel - **a teljesítés igazolását**, és az annak alapján végrehajtott **érvényesítést** követően kerülhet sor.

9.6. Ellenőrzés az államháztartás területén

Az államháztartás ellenőrzési rendszere az **államháztartási kontrollok** rendszerén keresztül valósul meg. Az államháztartási kontrollok célja az államháztartás pénzeszközeivel és a nemzeti vagyonnal történő szabályszerű, gazdaságos, hatékony és eredményes gazdálkodás, a beszámolási és adatszolgáltatási kötelezettségek szabályszerű teljesítésének biztosítása.

Az alkalmazott kontrollok külső és/vagy belső kontrollok lehetnek.

Az államháztartás külső ellenőrzésére feljogosított szervek

- a) Az államháztartás külső ellenőrzésével kapcsolatos feladatokat általános hatáskörrel az Állami Számvevőszék látja el. Az Állami Számvevőszék ellenőrzési tevékenységének korlátozása nélkül külső ellenőrzést a kincstár is végezhet.
- b) Az államháztartás kormányzati szintű ellenőrzése a kormányzati ellenőrzési szerv, az európai támogatásokat auditáló szerv és a kincstár által valósul meg.

9.6.1. Az állami Számvevőszék ellenőrzése

Az **Állami Számvevőszék** az Országgyűlés legfőbb pénzügyi és gazdasági ellenőrző szerve, amely az Országgyűlésnek alárendelve látja el feladatát. Az Állami Számvevőszék ellenőrzési tevékenysége során minden más szervezettől független. Az Állami Számvevőszék általános hatáskörrel végzi a közpénzekkel és az állami és önkormányzati vagyonnal való felelős gazdálkodás ellenőrzését.

9.6.2. A kormányzati ellenőrzési szerv és az európai támogatásokat auditáló szerv ellenőrzése

A **Kormányzati Ellenőrzési Hivatal** (továbbiakban: Hivatal) Magyarország Kormányának kormányzati ellenőrzési szerve. A Hivatal irányítását a Miniszterelnökséget vezető miniszter látja el. **A kormányzati ellenőrzési szerv ellenőrzési jogköre kiterjed**

- a) a kormánydöntések végrehajtásának ellenőrzésére,
- b) az európai uniós forrásból, illetve az állam nevében kötött nemzetközi szerződés alapján finanszírozott egyéb programból nyújtott támogatás felhasználásának, a Kormány irányítása alá tartozó fejezetbe sorolt központi kezelésű előirányzat, fejezeti kezelésű előirányzat, társadalombiztosítás pénzügyi alapjai előirányzata, elkülönített állami pénzalapok előirányzata felhasználásának, valamint a Kormány irányítása vagy felügyelete alá tartozó költségvetési szervek kormányzati ellenőrzésére,
- c) a gazdálkodó szervezeteknek, a közalapítványoknak, a köztestületeknek, az alapítványoknak és az egyesületeknek nyújtott költségvetési támogatások és az államháztartás központi alrendszeréből nyújtott más támogatások - ideértve a nemzetközi szerződések alapján kapott támogatásokat és segélyeket is -, és az említett szervezetek részére meghatározott célra ingyenesen juttatott állami vagyon felhasználásának ellenőrzésére,
- d) a nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyonba tartozó és állami tulajdonban álló, valamint az olyan gazdasági társaságok - ide nem értve a Magyar Nemzeti Bankot - ellenőrzésére, amelyekben az állam többségi befolyással rendelkezik,
- e) azon alapítványok, közalapítványok ellenőrzésére, amelyek felett az alapítói jogokat a Kormány irányítása vagy felügyelete alá tartozó költségvetési szerv gyakorolja, vagy az államháztartás központi alrendszeréből támogatásban részesülnek,
- f) az állami kezesség vállalása és beváltása jogosságának ellenőrzésére, ideértve a központi költségvetés, valamint a tartozás eredeti kötelezettjénél és jogosultjánál a kezességi szerződés feltételei betartásának ellenőrzését,
- g) az a)-f) pontokban foglaltakkal összefüggésben létrejött jogviszonyokra, valamint azon szerződő felekre is, amelyek a jogviszony teljesítésében közvetlen vagy közvetett módon közreműködnek, és
- h) működési célú költségvetési támogatás nyújtása esetén a kedvezményezett működésének és gazdálkodásának ellenőrzésére.

Az **Európai Támogatásokat Auditáló Főigazgatóság** (a továbbiakban: Főigazgatóság, EUTAF) az államháztartásért felelős miniszter irányítása alá tartozó központi hivatalként működő központi költségvetési szerv. A Főigazgatóság ellátja az Európai Unió pénzügyi alapjai tekintetében az ellenőrzési hatósági feladatokat, az egyéb európai uniós és nemzetközi támogatások Kormány által meghatározott ellenőrzési feladatait.

Az **európai támogatásokat auditáló szerv** ellenőrzési jogköre kiterjed jogszabályban meghatározott forrásokból nyújtott költségvetési támogatásokkal kapcsolatos ellenőrzésekre a lebonyolításban érintett szervezeteknél, a kedvezményezetteknél, és a költségvetési támogatásokkal összefüggésben megvalósított beszerzésekre, az ezekre kötött szerződések teljesítésének vizsgálatára, ebben a vonatkozásban azon szerződő felekre is, amelyek a szerződés teljesítéséért felelősek, vagy abban közreműködnek.

9.6.3. A kincstári ellenőrzés

A kincstár ellenőrzési jogköre a helyi önkormányzat, nemzetiségi önkormányzat, társulás, térségi fejlesztési tanács és az általuk irányított költségvetési szerv

- a) számviteli szabályok szerinti könyvviteli kötelezettségének,
- b) adatszolgáltatási kötelezettségek szabályszerű teljesítésének,
- c) az éves költségvetési beszámoló megbízható, valós összképének vizsgálatára terjed ki.

Az államháztartás belső kontrollrendszere

Az államháztartás belső kontrollrendszere a költségvetési szervek belső kontrollrendszere - beleértve a belső ellenőrzést - keretében valósul meg.

9.6.4. A költségvetési szervek belső kontrollrendszere

A belső kontrollrendszer a kockázatok kezelése és tárgyilagos bizonyosság megszerzése érdekében kialakított folyamatrendszer, amely azt a célt szolgálja, hogy megvalósuljanak a következő célok:

- a) a működés és gazdálkodás során a tevékenységeket szabályszerűen, gazdaságosan, hatékonyan, eredményesen hajtásák végre,
- b) az elszámolási kötelezettségeket teljesítsék, és
- c) megvédjék az erőforrásokat a veszteségektől, károktól és nem rendeltetésszerű használattól.

A belső kontrollrendszer létrehozásáért, működtetéséért és fejlesztéséért a költségvetési szerv vezetője felelős az államháztartásért felelős miniszter által közzétett módszertani útmutatók figyelembevételével.

9.6.5. Belső ellenőrzés

A belső ellenőrzés kialakításáról, megfelelő működtetéséről és függetlenségének biztosításáról a költségvetési szerv vezetője köteles gondoskodni. A belső ellenőrzést végző személy vagy szervezet tevékenységét a költségvetési szerv vezetőjének közvetlenül alárendelve végzi, jelentéseit közvetlenül a költségvetési szerv vezetőjének küldi meg. **Az irányító szerv belső ellenőrzést végezhet**

- a) az irányítása alá tartozó bármely költségvetési szervnél,
- b) a saját vagy az irányítása, felügyelete alá tartozó költségvetési szerv használatába, vagyonkezelésébe adott nemzeti vagyonnal való gazdálkodás tekintetében,
- c) az irányító szerv által nyújtott költségvetési támogatások felhasználásával kapcsolatosan a kedvezményezetteknek és a lebonyolító szerveknek, és
- d) az irányítása alá tartozó bármely, a köztulajdonban álló gazdasági társaságok takarékosabb működéséről szóló 2009. évi CXXII. törvény 1. § a) pontjában meghatározott köztulajdonban álló gazdasági társaságnál.

A belső ellenőr **bizonyosságot adó és tanácsadó tevékenysége** keretében a jogszabályoknak és belső szabályzatoknak való megfelelést, a tervezést, gazdálkodást, és a közfeladatok ellátását vizsgálva megállapításokat és javaslatokat fogalmaz meg a költségvetési szerv vezetője részére. A belső ellenőr ezenkívül más tevékenységbe nem vonható be.

A belső ellenőrzést végző személy az ellenőrzött szervnél minősített adatot, üzleti titkot tartalmazó iratokba és más dokumentumokba is betekinthez, azokról másolatot, kivonatot

kérhet, személyes adatokat kezelhet az adatvédelmi, illetve a minősített adat védelmére vonatkozó előírások betartásával.

10. Információbiztonság és adatvédelem, a híradásra, összeköttetésre és adattovábbításra vonatkozó sajátos lehetőségek és szabályok

10.1. Az információbiztonság és adatvédelem jelentősége

A nemzet érdekében kiemelten fontos - napjaink információs társadalmát érő fenyegetések miatt - a nemzeti vagyon részét képező nemzeti elektronikus adatvagyon, valamint az ezt kezelő információs rendszerek, illetve a létfontosságú információs rendszerek és rendszerelemek biztonsága. Társadalmi elvárás az állam és polgárai számára elengedhetetlen elektronikus információs rendszerekben kezelt adatok és információk bizalmasságának, sértetlenségének és rendelkezésre állásának, valamint ezek rendszerelemei sértetlenségének és rendelkezésre állásának zárt, teljes körű, folytonos és a kockázatokkal arányos védelmének biztosítása, ezáltal a kibertér védelme.

Adatvédelemnek nevezzük a személyes adatok jogszerű kezelését, az érintett személyek védelmét biztosító alapelvek, szabályok, eljárások, adatkezelési eszközök és módszerek összességét

10.2. Az információbiztonság jogi szabályozása

Magyarország Alaptörvénye a személyes adatok védelméhez fizódó jogot és a közérdekű adatok megismeréséhez fűződő jogot is alapjogként határozza meg, és a két jog érvényesülésének ellenőrzéséről a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (NAIH) gondoskodik.

Az információbiztonság jogforrása az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságáról szóló 2013. évi L. törvény¹²⁷ (továbbiakban: ibtv.) rendelkezik.

Az ibtv. személyi hatály az alkotmányos rend fenntartása szempontjából kiemelt fontosságú közszolgálati szervek adatait kezelő szervezetek és a nemzeti adatvagyonot kezelő szervezetek mellett az európai és nemzeti létfontosságú információs rendszerek, rendszerelemek közé tartozó szervezetekre terjed ki. **Az ibtv rendelkezéseit kell alkalmazni:**

- a) a központi államigazgatási szervekre, a Kormány és a kormánybizottságok kivételével,
- b) a Köztársasági Elnöki Hivatalra,
- c) az Országgyűlés Hivatalára,
- d) az Alkotmánybíróság Hivatalára,
- e) az Országos Bírósági Hivatalra és a bíróságokra,
- f) az ügyészségekre,
- g) az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalára,
- h) az Állami Számvevőszékre,
- i) a Magyar Nemzeti Bankra,
- j) a fővárosi és megyei kormányhivatalokra,
- k) a helyi és a nemzetiségi önkormányzatok képviselő-testületének hivatalaira, a hatósági igazgatási társulásokra,
- l) a Magyar Honvédségre.

¹²⁷ 2013. évi L. törvény az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságáról

Az Ibtv. rendelkezéseit kell alkalmazni a fentiekén túl:

- a) a fentiekben felsorolt szervek és ezen szervek számára adatkezelést végzők,
- b) a jogszabályban meghatározott, a nemzeti adatvagyon körébe tartozó állami nyilvántartások adatfeldolgozói,
- c) az európai vagy nemzeti létfontosságú rendszerelemmé a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló törvény alapján kijelölt rendszerelemek

elektronikus információs rendszereinek védelmére.

A tárgyi hatály a kiemelt fontosságú közszolgálati szervek adatait és a nemzeti adatvagyon kezelő szervezetek, valamint az európai és nemzeti létfontosságú információs infrastruktúrák elektronikus információs rendszereinek védelmére vonatkozik.

10.3. Az információbiztonság alapfogalmai

Adat az információ hordozója, a tények, fogalmak vagy utasítások formalizált ábrázolása, amely az emberek vagy automatikus eszközök számára közlésre, megjelenítésre vagy feldolgozásra alkalmas;

Adatfeldolgozás: az adatkezelési műveletekhez kapcsolódó technikai feladatok elvégzése, függetlenül a műveletek végrehajtásához alkalmazott módszertől és eszköztől, valamint az alkalmazás helyétől, feltéve hogy a technikai feladatot az adatokon végzik;

Adatfeldolgozó: az a természetes vagy jogi személy, valamint jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki, vagy amely szerződés alapján - beleértve a jogszabály rendelkezése alapján kötött szerződést is - adatok feldolgozását végzi;

Adatgazda: annak a szervezeti egységnek a vezetője, ahová jogszabály vagy közjogi szervezetszabályozó eszköz az adat kezelését rendeli, illetve ahol az adat keletkezik;

Adatkezelés: az alkalmazott eljárástól függetlenül az adatokon végzett bármely művelet vagy a műveletek összessége, így különösen az adatok gyűjtése, felvétele, rögzítése, rendszerezése, tárolása, megváltoztatása, felhasználása, lekérdezése, továbbítása, nyilvánosságra hozatala, összehangolása vagy összekapcsolása, zárolása, törlése és megsemmisítése, valamint az adatok további felhasználásának megakadályozása, fénykép-, hang- vagy képfelvétel készítése, valamint a személy azonosítására alkalmas fizikai jellemzők rögzítése;

Adatkezelő: az a természetes vagy jogi személy, valamint jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki, vagy amely önállóan vagy másokkal együtt az adatok kezelésének célját meghatározza, az adatkezelésre (beleértve a felhasznált eszközt) vonatkozó döntéseket meghozza és végrehajtja, vagy az adatfeldolgozóval végrehajtatja;

Adminisztratív védelem: a védelem érdekében hozott szervezési, szabályozási, ellenőrzési intézkedések, továbbá a védelemre vonatkozó oktatás;

Az **információbiztonság** a szóban, rajzban, írásban, a kommunikációs, informatikai és más elektronikus rendszerekben, vagy bármilyen más módon kezelt adatok védelmére vonatkozik.¹²⁸ Ezzel szemben az **elektronikus információs rendszerek biztonsága** csak az

¹²⁸ Az információ-és kommunikációtechnológiák konvergenciája miatt magyarul az informatikai és kommunikációs technológia, néha az informatikai és kommunikációs rendszerek kifejezéseket, gyakran az angol

elektronikus információs rendszerekben szereplő adatok, és az azokat kezelő rendszer védelmét jelenti. Az íbtv pedig az elektronikus információs rendszerekben tárolt, kezelt információk védelmét célozza az azokat kezelő szervezetek tudatos biztonságának növelésén keresztül.¹²⁹

10.4. Biztonsági követelmények

Az elektronikus információs rendszerek biztonságának általános követelményei alapján meghatározott védelmi módok:

- a) logikai,
- b) fizikai,
- c) adminisztratív,

10.4.1. Az elektronikus információbiztonsági követelmények

Az elektronikus információs rendszerek biztonságának általános követelményei, hogy a védelem minden lehetséges módja (logikai, fizikai és adminisztratív védelem)¹³⁰ a tervezéstől a megvalósításig felhasználásra kerüljön. A védelem olyan legyen, hogy lehetőleg kerülje el a fenyegetések bekövetkezését, de ha ez nem lehetséges, akkor erről annak bekövetkezése előtt az érintettek szerezzenek tudomást.¹³¹

10.4.2. Az elektronikus információs rendszerek biztonsági osztályba sorolása

Annak érdekében, hogy az elektronikus információs rendszerek, valamint az azokban kezelt adatok védelme a kockázatokkal arányosan biztosítható legyen, az elektronikus információs rendszereket be kell sorolni egy-egy **biztonsági osztályba** a bizalmasság, a sértetlenség és a rendelkezésre állás szempontjából.

A biztonsági osztályba sorolás alkalmával - az érintett elektronikus információs rendszer vagy az általa kezelt adat bizalmasságának, sértetlenségének vagy rendelkezésre állásának kockázata alapján - **1-től 5-ig számozott fokozatot** kell alkalmazni, a számozás emelkedésével párhuzamosan szigorodó védelmi előírásokkal együtt. A biztonsági osztályba sorolást legalább háromévenként vagy szükség esetén soron kívül, dokumentált módon felül kell vizsgálni.

information and communication technology kifejezés rövidítését, az ICT-t vagy ennek átírását az IKT-t használják. Emellett az informatikai, infokommunikációs technológia, vagy az infokommunikációs rendszerek kifejezéseket is alkalmazzák. www.parlament.hu/irom39/10327/10327.pdf

¹²⁹ Az elektronikus információs rendszerek védelme széles körű információvédelem része, amely önállóan is működtethető. A NATO Security within the North Atlantic Treaty Organisation direktívája szerinti elektronikus információvédelmen (INFOSEC) kívül az információvédelem többi részét (személyi védelem, dokumentumvédelem, fizikai védelem elhárítás/hírszerzés) is magába foglalja, de csak az elektronikus információs rendszer vonatkozásában az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságáról.

¹³⁰ Az információ biztonságának érdekében a megelőzés-észlelés-reagálás-eseménykezelés, az ún. PreDeCo elvek felhasználásával a törvényjavaslat előírja a lehetséges biztonsági események megelőzését, a bekövetkezett biztonsági események kezelését. www.parlament.hu/irom39/10327/10327.pdf

¹³¹ <http://www.parlament.hu/irom39/10327/10327.pdf>

10.4.3. Az elektronikus információs rendszerrel rendelkező szervezetek biztonsági szintje

A kockázatokkal arányos, költséghatékony védelem kialakítása érdekében a szervezetet az elektronikus információs rendszerek védelmére való felkészültsége alapján a szervezetnek **biztonsági szintekbe** kell sorolni a jogszabályban meghatározott szempontok szerint.

Az elektronikus információs rendszer

- a) fejlesztését végző,
- b) üzemeltetését végző,
- c) üzemeltetéséért felelős vagy
- d) információbiztonságáért felelős

szervezeti egységeket az elektronikus információs rendszerek védelmére való felkészültségük alapján a szervezettől elvárt, eltérő biztonsági szintekbe kell sorolni jogszabályban meghatározott szempontok szerint.

A szervezet vagy szervezeti egységek biztonsági szintjét a szervezet védelemre való felkészültsége határozza meg. A szervezet vagy szervezeti egységek biztonsági szintjének meghatározását az elektronikus információs rendszer felhasználásának módja határozza meg, jogszabályban meghatározott szempontok szerint. A szervezet vagy szervezeti egység az általánost feltételeknek megfelelő, az adott szervezetre irányadó besorolási szintnél magasabb illetve alacsonyabb szintű besorolást is megállapíthat.

A szervezet vagy szervezeti egység jogszabályban meghatározott szempontok alapján meghatározza, hogy a vizsgálat elvégzésekor **melyik biztonsági szintnek felel meg.**

Ha a vizsgálat alapján meghatározott biztonsági szint alacsonyabb, mint az adott szervezetre vagy szervezeti egységre jogszabályban meghatározott biztonsági szint, akkor a szervezetnek a vizsgálatot követő 90 napon belül cselekvési tervet kell készítenie a számára előírt biztonsági szint elérésére.

A szervezet vagy felelős szervezeti egység biztonsági szintbe sorolását a szervezet vezetője hagyja jóvá, és felel annak a jogszabályoknak és kockázatoknak való megfeleléséért, a felhasznált adatok teljességéért és időszerűségéért. A biztonsági szintbe sorolás eredményét a szervezet informatikai biztonsági szabályzatában vagy szervezeti egységre irányadó szabályzatban kell rögzíteni.

10.5. A szervezeteknek az elektronikus információs rendszereik védelmét biztosító kötelezettségei

10.5.1. A szervezet vezetőjének kötelezettségei

A szervezet vezetője köteles gondoskodni az elektronikus információs rendszerek védelméről a következők szerint:

- a) biztosítja az elektronikus információs rendszerre irányadó biztonsági osztály tekintetében a jogszabályban meghatározott követelmények teljesülését,
- b) biztosítja a szervezetre irányadó biztonsági szint tekintetében a jogszabályban meghatározott követelmények teljesülését,
- c) az elektronikus információs rendszer biztonságáért felelős személyt nevez ki vagy bíz meg,

- d) meghatározza a szervezet elektronikus információs rendszerei védelmének felelőseire, feladataira és az ehhez szükséges hatáskörökre, felhasználókra vonatkozó szabályokat, illetve kiadja az informatikai biztonsági szabályzatot,
- e) gondoskodik az elektronikus információs rendszerek védelmi feladatainak és felelősségi köreinek oktatásáról, saját maga és a szervezet munkatársai információbiztonsági ismereteinek szinten tartásáról,
- f) rendszeresen végrehajtott biztonsági kockázatelemzések, ellenőrzések, auditok lefolytatása révén meggyőződik arról, hogy a szervezet elektronikus információs rendszereinek biztonsága megfelel-e a jogszabályoknak és a kockázatoknak,
- g) gondoskodik az elektronikus információs rendszer eseményeinek nyomon követhetőségéről,
- h) biztonsági esemény bekövetkezésekor minden szükséges és rendelkezésére álló erőforrás felhasználásával gondoskodik a biztonsági eseményre történő gyors és hatékony reagálásról, és ezt követően a biztonsági események kezeléséről,
- i) ha az elektronikus információs rendszer létrehozásában, üzemeltetésében, auditálásában, karbantartásában vagy javításában közreműködőt vesz igénybe, gondoskodik arról, hogy az e törvényben foglaltak szerződéses kötelemként teljesüljenek,
- j) ha a szervezet az adatkezelési vagy az adatfeldolgozási tevékenységhez közreműködőt vesz igénybe, gondoskodik arról, hogy az e törvényben foglaltak szerződéses kötelemként teljesüljenek,
- k) felelős az érintetteknek a biztonsági eseményekről és a lehetséges fenyegetésekről történő haladéktalan tájékoztatásáért,
- l) megteszi az elektronikus információs rendszer védelme érdekében felmerülő egyéb szükséges intézkedéseket.

10.5.2. Az elektronikus információs rendszer biztonságáért felelős személy feladata

Az elektronikus információs rendszer biztonságáért felelős személy feladata ellátása során a szervezet vezetőjének közvetlenül adhat tájékoztatást, jelentést. Az elektronikus információs rendszer biztonságáért felelős személy felel a szervezetnél előforduló valamennyi, az elektronikus információs rendszerek védelméhez kapcsolódó feladat ellátásáért. Ennek körében:

- a) gondoskodik a szervezet elektronikus információs rendszereinek biztonságával összefüggő tevékenységek jogszabályokkal való összhangjának megteremtéséről és fenntartásáról,
- b) elvégzi vagy irányítja az a) pont szerinti tevékenységek tervezését, szervezését, koordinálását és ellenőrzését,
- c) előkészíti a szervezet elektronikus információs rendszereire vonatkozó informatikai biztonsági szabályzatot,
- d) előkészíti a szervezet elektronikus információs rendszereinek biztonsági osztályba sorolását és a szervezet biztonsági szintbe történő besorolását,
- e) véleményezi az elektronikus információs rendszerek biztonsága szempontjából a szervezet e tárgykört érintő szabályzatait és szerződéseit,
- f) kapcsolatot tart a hatósággal és a kormányzati eseménykezelő központtal.

Az **elektronikus információs rendszer biztonságáért felelős személy** az Ibtv. törvény hatálya alá tartozó bármely elektronikus információs rendszerét érintő biztonsági eseményről a jogszabályban meghatározottak szerint tájékoztatni köteles a jogszabályban meghatározott szervet. Amennyiben a szervezet elektronikus információs rendszereinek mérete vagy

biztonsági igényei indokolják, a szervezeten belül elektronikus információbiztonsági szervezeti egység hozható létre, amelyet az elektronikus információs rendszer biztonságáért felelős személy vezet.

Az elektronikus információs rendszer biztonságáért felelős személy biztosítja az alábbi követelmények teljesülését

- a) a szervezet valamennyi elektronikus információs rendszerének a tervezésében, fejlesztésében, létrehozásában, üzemeltetésében, auditálásában, vizsgálatában, kockázatelemzésében és kockázatkezelésében, karbantartásában vagy javításában közreműködők,
- b) ha a szervezet az adatkezelési vagy az adatfeldolgozási tevékenységhez közreműködőt vesz igénybe, a közreműködők

az Ibtv. törvény hatálya alá tartozó elektronikus információs rendszereit érintő, biztonsággal összefüggő tevékenysége esetén.

Az elektronikus információs rendszer biztonságáért felelős személy feladatai és felelőssége más személyre nem átruházható. Az **elektronikus információs rendszer biztonságáért felelős személy jogosult** a közreműködőtől a biztonsági követelmények teljesülésével kapcsolatban tájékoztatást kérni. Ennek keretében a követelményeknek való megfeleléség alátámasztásához szükséges bekérni a közreműködői tevékenységgel kapcsolatos adatot, illetve az elektronikus információs rendszerek biztonsága tárgyában keletkezett valamennyi dokumentumot.

A szervezetenél **csak olyan személy végezheti az elektronikus információs rendszer biztonságáért felelős személy feladatait**, aki büntetlen előéletű, rendelkezik a feladatellátáshoz szükséges felsőfokú végzettséggel és szakképzettséggel. Az elektronikus információs rendszer biztonságáért felelős személy és az elektronikus információs rendszer biztonságával összefüggő feladatok ellátásában részt vevő személyek rendszeres szakmai képzésen, továbbképzésen vesznek részt.

10.6. Az elektronikus információs rendszerek biztonságának felügyelete

Az Ibtv. hatálya alá tartozó elektronikus információs rendszerek biztonságának felügyeletét a Kormány által kijelölt hatóság látja el. A Kormány a Nemzeti Elektronikus Információbiztonsági Hatósággént (a továbbiakban: hatóság) a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatot jelölte ki.

A hatóság feladata:

- a) az osztályba sorolás és a biztonsági szint megállapításának ellenőrzése és az ellenőrzés eredménye alapján döntés meghozatala,
- b) az elektronikus információs rendszerek osztályba sorolására és a szervezetek biztonsági szintjeire vonatkozó, jogszabályban meghatározott követelmények teljesülésének ellenőrzése,
- c) az ellenőrzés során a feltárt vagy tudomására jutott biztonsági hiányosságok elhárításának elrendelése, és eredményességének ellenőrzése,
- d) a rendelkezésre álló információk alapján kockázatelemzés elvégzése,
- e) a hozzá érkező biztonsági eseményekkel kapcsolatos bejelentések kivizsgálására irányuló hatósági eljárás megindítása,
- f) javaslattevés a létfontosságú rendszerek és létesítmények védelmi szabályozását biztosító, a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és

védelméről szóló törvény szerinti ágazati kijelölő hatóság részére a nemzeti létfontosságú rendszerelem kijelölésére,

- g) együttműködés a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló törvényben meghatározott elektronikus ügyintézési felügyelettel a szabályozott elektronikus ügyintézési szolgáltatás szolgáltatókra vonatkozó biztonsági követelmények teljesülésének ellenőrzésében,
- h) kapcsolattartás az elektronikus információbiztonság területén a nemzetbiztonsági szolgálatokkal,
- i) kapcsolattartás az eseménykezelő központokkal.

A hatóság az elektronikus információs rendszerek, és az azokban kezelt adatok biztonsága érdekében jogosult megtenni, elrendelni, ellenőrizni minden olyan, az elektronikus információs rendszer védelmére vonatkozó intézkedést, amellyel az érintett elektronikus információs rendszert veszélyeztető fenyegetések kezelhetők. Ennek érdekében jogosult:

- a) az érintett szervezeteknél a jogszabályokban foglalt biztonsági követelményeket és az ehhez kapcsolódó eljárási szabályok teljesülését ellenőrizni,
- b) a követelményeknek való megfelelés alátámasztásához szükséges dokumentumokat bekérni, illetve a megküldött dokumentációt felülvizsgálni,
- c) a biztonsági osztályba sorolást, a biztonsági szint megállapítását, vagy a védelmi intézkedéseket ellenőrizni, az ott feltárt hiányosságok felszámolásához szükséges intézkedéseket elrendelni, ezek teljesülését ellenőrizni,
- d) a központi és az európai uniós forrásból megvalósuló fejlesztési projektek tervezési szakaszában ellenőrizni az információbiztonsági követelmények megtartását,
- e) hazai információbiztonsági, kibervédelmi gyakorlatokat szervezni,
- f) a nemzetközi információbiztonsági, kibervédelmi gyakorlatokon felkérésre képviselni Magyarországot,
- g) véleményezési jogot gyakorolni a kormányzati eseménykezelő központnak az ágazatok közötti, a biztonsági események esetén követendő szabályokról és felelősségi körökről szóló tervezetével kapcsolatban.

Ha a szervezet a jogszabályokban foglalt biztonsági követelményeket és az ehhez kapcsolódó eljárási szabályokat **nem teljesíti, vagy nem tartja be**, a hatóság

- a) köteles felszólítani a szervezetet a jogszabályokban foglalt biztonsági követelmények és az ehhez kapcsolódó eljárási szabályok teljesítésére,
- b) ha az a) pontban meghatározottak ellenére a szervezet a jogszabályokban foglalt biztonsági követelményeket és az ehhez kapcsolódó eljárási szabályokat nem teljesíti, az eset összes körülményeinek mérlegelésével bírságot szabhat ki, amely további nem teljesülés esetén megismételhető.

Ha a szervezet költségvetési szerv, és a jogszabályokban foglalt biztonsági követelményeket és az ehhez kapcsolódó eljárási szabályokat **nem teljesíti, vagy nem tartja be**, a hatóság

- a) köteles felszólítani a szervezetet a jogszabályokban foglalt biztonsági követelmények és az ehhez kapcsolódó eljárási szabályok teljesítésére,
- b) ha az a) pontban meghatározottak ellenére a szervezet a jogszabályokban foglalt biztonsági követelményeket és az ehhez kapcsolódó eljárási szabályokat nem teljesíti, a szervezetet felügyelő szervhez - ha a szervezet azzal rendelkezik - fordulhat és kérheti a közreműködését,
- c) ha az a) és b) pontban meghatározottak ellenére a szervezet a jogszabályokban foglalt biztonsági követelményeket és az ehhez kapcsolódó eljárási szabályokat nem teljesíti, információbiztonsági felügyelő kirendelését kezdeményezheti.

Ha az **elektronikus információs rendszert** olyan

a) súlyos biztonsági esemény éri vagy

b) súlyos biztonsági esemény közvetlen bekövetkezése fenyegeti,

amely, a rendszert működtető szervezet működéséhez szükséges alapvető információk vagy személyes adatok sérülésével jár, a kormányzati eseménykezelő központ a védelmi feladatainak ellátása érdekében kötelezheti a szervezetet, hogy a súlyos biztonsági esemény megszüntetése vagy a fenyegetettség elhárítása érdekében szükséges intézkedéseket tegye meg.

A hatóság eljárásainak általános ügyintézési határideje 30 nap. A hatóság által lefolytatott hatósági eljárás ügyintézési határideje a logikai védelmi kötelezettség teljesítésére irányuló vizsgálat esetén százhusz nap.

10.6.1. Információbiztonsági felügyelő kirendelése

Az **információbiztonsági felügyelőt** a hatóság javaslatára az e-közigazgatásért felelős miniszter rendelheti ki. Az információbiztonsági felügyelő a fenyegetés elhárításához szükséges védelmi intézkedések eredményes megtétele érdekében intézkedéseket, eljárásokat javasolhat, a szervezet intézkedései tekintetében kifogással élhet.

Információbiztonsági felügyelőnek az a személy nevezhető ki, aki rendelkezik a feladatellátáshoz szükséges felsőfokú végzettséggel és szakképzettséggel, valamint legalább 3 év vezetői gyakorlattal.

10.6.2. Sérülékenységvizsgálat, biztonsági esemény vizsgálata

Az ibtv. a biztonsági események kezelése, a károk mérséklése érdekében megfogalmazza azokat a biztonsági eseményeket, kezelőfunkciókat, melyek értelmében hálózatbiztonsági helyzetértékeléseket, **folyamatos 24 órás ügyeletet kell működtetni**.

A hatóság az érintett szervezetet kötelezheti arra, hogy **sérülékenységvizsgálatot** végeztesen, valamint a biztonsági eseményt kivizsgáltsa. Ha a hatóság kötelezésének az érintett szervezet nem tesz eleget, a hatóság eljárási bírságot szab ki. A törvény hatálya alá tartozó szervezet sérülékenységvizsgálatot, biztonsági esemény vizsgálatát a hatóság felhívása nélkül is kezdeményezhet.

10.6.3. Kormányzati eseménykezelő központ

A Kormány a globális kibertér irányából érkező, valamint az állami és önkormányzati elektronikus információs rendszerek működését biztosító infokommunikációs infrastruktúrát, illetve a szervek nyílt elektronikus információs rendszereit érintő, biztonsági események és fenyegetések kezelése érdekében **kormányzati eseménykezelő központot működtet** a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok irányításáért felelős miniszter irányítása alatt. A szervek a tudomásukra jutott biztonsági események adatait kötelesek haladéktalanul a kormányzati eseménykezelő központ részére továbbítani.

10.7. Adattovábbítás

Adattovábbításnak minősül az adat meghatározott harmadik személy számára történő hozzáférhetővé tétele. Ha a minősített adatot kezelő szerv közreműködő segítségét veszi igénybe, és ehhez a közreműködőnek minősített adatot kell felhasználnia, – a minősítő eltérő rendelkezésének hiányában – a közreműködő részére a minősített adatot kezelő szerv vezetője

adja ki a felhasználói engedélyt.

Közreműködő az a természetes személy, aki az állami vagy közfeladatot ellátó szerv feladat- és hatáskörébe tartozó ügyben segítséget nyújt, és ehhez minősített adat felhasználása is szükséges.

A felhasználói engedély megadása előtt a minősített adatot kezelő szerv köteles ellenőrizni, hogy a közreműködőnél megteremtették-e a minősített adat védelméhez előírt feltételeket.

A közreműködőre az őt igénybe vevő minősített adatot kezelő szerv részére meghatározott személyi, fizikai, adminisztratív és elektronikus biztonságra vonatkozó feltételek vonatkoznak.

A felhasználói engedély nem adható ki, ha a közreműködő nem felel meg a személyi biztonsági feltételeknek. A közreműködő kizárólag a minősített adatot kezelő szervnél férhet hozzá a minősített adathoz, ha a minősített adatot kezelő szerv az ellenőrzése során megállapítja, hogy a közreműködőnél hiányoznak a fizikai biztonságra, az adminisztratív biztonságra vagy az elektronikus biztonságra vonatkozó feltételek.

11. Nemzetpolitika

11.1. A nemzetpolitika, és a nemzetpolitikai stratégia

A magyar állam határai és a magyar nemzet határai nem esnek egybe, ezért az anyaországnak segítenie kell a nemzet tagjai közötti kötelékek erősítését, nemzetpolitikájának a határokon belül és kívül élő nemzettársainak összetartozását, egymás iránti felelősségvállalását.

A **Magyar Nemzetpolitika** a külföldi magyar közösségek gyarapodása érdekében fogalmaz meg célokat, mert úgy véli, ez által valósulhat meg az összmagyar nemzet felemelkedése. Iránymutatásul szolgál ahhoz, hogy Magyarország hogyan viszonyuljon a külföldi magyarsághoz, milyen alapelvek alapján és hogyan támogassa a külföldi közösségek gyarapodását. A magyar állam a magyar nemzet letéteményese. Magyarország rendelkezik azon állami kerettel, amely nélkül a nemzetpolitika megalapozása és működtetése elképzelhetetlen; ez egyben kiemelt felelősséget is ró a magyar államra.

A **nemzetpolitikai stratégia** abban különbözik a magyar állam többi stratégiájától, hogy olyan intézkedéseket is tartalmaz, amelyek más államok állampolgárait érintik. A stratégia végrehajtásának számos területe más államok jogrendszerétől, gazdasági lehetőségeitől, politikai akaratától is függ. A nemzetstratégia figyelembe veszi a szomszédos államok jogrendjét, az Európai Unió kisebbségvédelemre vonatkozó alapelveinek keretét.

A Magyar Nemzetpolitika című dokumentum ezeknek a cselekvéseknek a rendszerbe foglalása. A dokumentumban közösen megfogalmaztuk a nemzetpolitikai kereteket, célokat és irányokat.

A kormányzatban a Magyar Nemzetpolitikáért felelős szervezet a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, Nemzetpolitikai Államtitkársága. A Nemzetpolitikáért Felelős Államtitkárság Semjén Zsolt, nemzetpolitikáért felelős miniszterelnök-helyettes irányítása alá tartozó szervezeti egység.

Az államtitkárság összehangolja a magyar állami szervek és a határon túli magyarság szervezetei és képviselői közötti kapcsolattartást, továbbá figyelemmel kíséri a más közigazgatási szervek feladat- és hatáskörébe tartozó nemzetpolitikai műveletek végrehajtását, szükség esetén intézkedéseket kezdeményez.

A Magyar Nemzetpolitika fejlesztése Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Nemzetpolitikai Államtitkárságán, a Magyar Állandó Értekezlet (MÁÉRT) szakszolgátaiban, a Magyar Diaszpóra Tanácsban, a tárcaközi egyeztetéseken, valamint a Nemzetpolitikai Kutatóintézetben folyik.

11.2. Jogszabályi alapok

11.2.1. Az Alaptörvény

Magyarország Alaptörvénye határozza meg¹³² Magyarország felelősségét a határain kívül élő magyarokért.

„Magyarország az egységes magyar nemzet összetartozását szem előtt tartva felelősséget visel a határain kívül élő magyarok sorsáért, elősegíti közösségeik fennmaradását és fejlődését, támogatja magyarságuk megőrzésére irányuló törekvéseiket, egyéni és közösségi jogaik érvényesítését, közösségi önkormányzataik létrehozását, a szülőföldön való boldogulásukat, valamint előmozdítja együttműködésüket egymással és Magyarországgal.”

11.2.2. A Nemzeti Összetartozás melletti tanúságtételről szóló törvény

Magyarország országgyűlése törvényt fogadott el¹³³ a Nemzeti Összetartozás melletti tanúságtételről. Ebben az Országgyűlés kinyilvánítja, hogy a több állam fennhatósága alá vetett magyarság minden tagja és közössége része az egységes magyar nemzetnek, melynek államhatárok feletti összetartozása valóság, s egyúttal a magyarok személyes és közösségi önazonosságának meghatározó eleme. Ebből kiindulva az Országgyűlés megerősíti Magyarország elkötelezettségét a magyar nemzet tagjainak és közösségeinek egymással való kapcsolatuk fenntartására és ápolására, és az Európában elfogadott gyakorlatot alapul vevő közösségi autonómia különböző formáira irányuló természetes igényének támogatására.

Az Országgyűlés kötelességének tekinti arra inteni a nemzet ma élő tagjait és a jövőbeni nemzedékeket, hogy a trianoni békediktátum okozta nemzeti tragédiára mindörökké emlékezve, más nemzetek tagjaiban okkal sérelmeket keltő hibáinkat is számon tartva, s ezekből okulva, az elmúlt kilencven esztendő küzdelmeiben az összefogás példáiból, a nemzeti megújulás eredményeiből erőt merítve, a nemzeti összetartozás erősítésén munkálkodjanak. Ennek érdekében az Országgyűlés június 4-ét, az 1920. évi trianoni békediktátum napját a Nemzeti Összetartozás Napjává nyilvánítja.

A Magyarországon és a határon túl élő magyarság kapcsolatainak erősítése, egymás jobb megismerése érdekében az Országgyűlés határozatot hozott az iskolai Nemzeti Összetartozás Napja bevezetéséről.

A határozatban az Országgyűlés felkérte a Kormányt, hogy készítse elő iskolai emléknap bevezetését a 2010/2011-es tanévtől a Nemzeti Összetartozás Napján. Tekintse át a szomszédos országokba irányuló iskolai tanulmányi kirándulások, a Kárpát-medencei magyar testvériskolák együttműködését annak érdekében, hogy valamennyi közoktatásban tanuló magyar fiatal legalább egyszer a magyar állam támogatásával eljusson a szomszédos országok magyar lakta területeire.

¹³² Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) Alapvetés fejezetének D) cikke határozza meg

¹³³ 2010. május 31-én a Nemzeti Összetartozás melletti tanúságtételről. 2010. évi XLV. törvény

11.3. Cselekvési területek

A cselekvési területek kiterjednek egyrészt Magyarországra, azon belül a magyar közigazgatásra, a magyar társadalomra, a külpolitikára, a támogatáspolitikára.

Kiterjednek másrészt a külhoni magyarokra, a szórványra és a csángókra, a diaszpórára, az oktatásra, a tudományra, a gazdaságfejlesztésre, a mezőgazdaságra, a környezetvédelemre, a turizmusra, a kultúrára és a kulturális örökségvédelemre, a civil szervezetekre, az egyházakra, az ifjúságra, a médiára, és a sportra.

11.3.1 A Magyar közigazgatás

A nemzetpolitikai stratégia arra épít, hogy a magyar közigazgatásban olyan hivatalnokok dolgoznak, akik elkötelezettek a nemzeti kérdések mellett, ezen belül a külhoni magyarok iránt. A nemzetpolitikai stratégiát a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Nemzetpolitikai Államtitkársága fogja össze. A stratégia megvalósítása során együttműködik a többi minisztériummal, háttérintézményekkel, valamint az Országgyűléssel és a Köztársasági Elnöki Hivatallal. Együttműködik továbbá alapítványokkal és civil szervezetekkel.

A nemzetpolitika szemszögéből a közigazgatásban dolgozók két kategóriája különböztethető meg:

- a) A kifejezetten nemzetpolitikával foglalkozó kormánytisztviselők és közalkalmazottak: a nemzetpolitikai döntéseket közvetlenül készítik elő és hajtják végre. Ebbe a csoportba tartoznak a Nemzetpolitikai Államtitkárság munkatársai, a különböző minisztériumokban, államtitkárságokon dolgozó, a nemzetpolitika egy-egy részterületét működtető kormánytisztviselők.
- b) A nemzetpolitikai ügyekkel érintőlegesen foglalkozó kormánytisztviselők, közalkalmazottak és önkormányzati alkalmazottak: közvetve vesznek részt a döntéshozatalban vagy a végrehajtásban.

11.3.2. Magyarországi társadalom

Magyarország nemzetpolitikája akkor lehet igazán eredményes, ha a **magyarországi lakosság támogatja az állam intézkedéseit**. A jó kommunikáció és az alább kiemelt programok hozzájárulnak a magyarországi fiatalok külhoni magyarokról szerzett ismereteinek bővítéséhez, a külhoni magyarok iránti rokonszenv megerősödéséhez.

11.3.3. Magyarság Háza

A **Magyarság Háza** egy olyan többfunkciós intézmény, amely az egységes magyar nemzet bemutatását, megismertetését tűzte ki céljául. A Magyarság Háza egy komplex kulturális bázisa a külhoni magyarságnak. Az intézmény egyszerre gyűjti és feldolgozza a világban élő magyar közösségekről, személyekről, teljesítményekről szóló ismereteket, másrészt tudásközpontként is működik, amely ezeket az ismereteket kiállítások, programok, rendezvények, kiadványok formájában tovább is adja. Feladata korszerű módon bemutatni a külhoni magyarság értékeit.

11.3.4. Határtalanul! (osztálykirándulási program)

Az Országgyűlés 2010. október 18-án országgyűlési határozatot fogadott el az iskolai Nemzeti Összetartozás Napja bevezetéséről, a magyarországi és a külhoni magyar fiatalok

közi kapcsolatok kialakításáról és erősítéséről a közoktatásban, valamint a Magyarország határain kívül élő magyarság bemutatásáról. A Magyarországon élő és a külföldi magyarság kapcsolatainak erősítése, egymás jobb megismerése érdekében a Kormány előkészítette az iskolai emléknap bevezetését a 2010/2011-es tanévtől a Nemzeti Összetartozás Napján. Az emléknap a trianoni döntésről szóló iskolai megemlékezések mellett a Kárpát-medencei magyar testvériskolai és diákközösségi kapcsolatok elmélyítését segíti elő.

A Kormány áttekintette a szomszédos országokba irányuló iskolai tanulmányi kirándulások, a Kárpát-medencei magyar testvériskolák együttműködésének, különösen a cseretáborozásoknak a tapasztalatait, és ezek alapján elkészítette a Határtalanul! országos programot.

11.3.5. Egyszerűsített honosítás

A honosítás a magyar állampolgárság megszerzésének egyik jogcíme, célja a magyar állampolgárság megszerzése az azzal járó jogok gyakorlása, illetve kötelezettségek teljesítése érdekében. Egyszerűsített honosítását az a nem magyar állampolgár kérheti, aki soha nem rendelkezett magyar állampolgársággal, és akinek felmenője magyar állampolgár volt, illetve valószínűsíteni tudja magyarországi származását és magyar nyelvtudását igazolja. Továbbá kedvezményesen honosítható az a nem magyar állampolgár, aki legalább tíz éve érvényes házasságban él olyan személlyel, aki az állampolgársági kérelem benyújtásának időpontjában magyar állampolgár, vagy öt éve érvényes házasságban él olyan személlyel, aki az állampolgársági kérelem benyújtásának időpontjában magyar állampolgár, és közös gyermekük született. Természetesen a magyar nyelvtudás igazolása az ő esetükben is elvárt. A magyar nyelvtudás igazolásától el lehet tekinteni cselekvőképtelen vagy korlátozottan cselekvőképes személyek esetében.

Az egyszerűsített honosítási, visszahonosítási ügyekben miniszteri előterjesztés alapján a köztársasági elnök dönt.

11.3.6. Hatékony támogatáspolitikai

A külföldi magyarok identitás megőrzésre irányuló erőfeszítéseinek Magyarország általi anyagi támogatása, mely elsősorban a közösségek gyarapodását biztosító intézményrendszer működését hivatott biztosítani.

11.3.7. Bethlen Gábor Alap

A **Bethlen Gábor Alap elkülönített állami pénzalap**, amelynek célja a Magyar Kormány nemzetpolitikai stratégiájához kapcsolódó célok megvalósulásának elősegítése. Kiemelt feladata a külföldi magyarság szülőföldjén történő egyéni és közösségi boldogulásának, anyagi, szellemi gyarapodásának elősegítése és kultúrájának megőrzése érdekében támogatások nyújtása. Feladata a támogatások igénybevétele és hatékony kihelyezése céljából átlátható pályázati rendszer működtetése. Az Alapkezelő tevékenységével hozzájárul a világ összmagyarsága nemzettudatának erősítéséhez, a magyar-magyar kapcsolatok ápolásához. A Bethlen Gábor Alap pénzeszközeinek kezelését a 2011. áprilisában létrehozott nonprofit gazdasági társaság, a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. végzi.

11. 4. Magyar–magyar kapcsolattartás, párbeszéd

11.4.1. Magyar Állandó Értekezlet (MÁÉRT)

A legfőbb magyar-magyar politikai egyeztetőforum, melyet a parlamenti, illetőleg tartományi képvisellel, valamint az Európai Parlamentben mandátummal rendelkező határon túli magyar szervezetek, a magyarországi parlamenti pártok, a Magyar Kormány, valamint a nyugati magyarság képviselői alkotják (1999. február 20-án alakult meg).

11.4.2. Magyar Diaszpóra Tanács

A világon szétszórtságban élő magyarság szervezeteinek közös fóruma, amely a diaszpórában élők sajátos igényeit és érdekeit tartja szem előtt, valamint megteremti a diaszpóra magyarságának önálló képviseletét (az első tanácskozásra 2011-ben került sor)

11.4.3. Kárpát-medencei Magyar Képviselek Fóruma

A Magyar Állandó Értekezlet kiegészítése a parlamenti együttműködés dimenziójával (az először 2004-ben összehívott testület működése háromszintű szervezeti szerkezetben történik).

11.4.4. Az Országgyűlés Nemzeti Összetartozás Bizottsága

A törvényhozás 2011 óta működő, nemzetpolitikával foglalkozó önálló, kötelezően létrehozandó állandó bizottsága, mely kapcsolatot tart a határon túli magyarság társadalmi és politikai szervezeteivel, figyelemmel kíséri a magyar nemzetpolitika eseményeit és a nemzetpolitikával kapcsolatos tevékenységet végző intézmények munkáját.

A felhasznált irodalom jegyzéke

- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
- Magyarország Alaptörvényének átmeneti rendelkezései (2011. december 31.);
- 1989. évi XXXIII. törvény a pártok működéséről és gazdálkodásáról;
- 1990. évi XCIII. törvény az illetékekről;
- 1993. évi LV. törvény a magyar állampolgárságról;
- 1994. évi LXXI. törvény a választott bírászkodásról;
- 1994. évi LXXXV. törvény a diplomáciai kapcsolatokról Bécsben, az 1961. évi április hó 18. napján kelt szerződésben biztosított kiváltságoknak, mentességeknek és könnyítéseknek az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet intézményeire, tisztségviselőire és alkalmazottaira, a részt vevő államok képviselőire és az EBEÉ missziók tagjaira való kiterjesztéséről;
- 1994. évi XXXIV. törvény a rendőrségről;
- 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról;
- 2000. évi C. törvény a számvitelről
- 2001. évi LXII. törvény a szomszédos államokban élő magyarokról;
- 2001. évi XLVI. törvény a konzuli védelemről;
- 2003. évi C. törvény az elektronikus hírközlésről;
- 2003. évi CXIII. törvény az Európai Parlament tagjainak választásáról;
- 2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról;
- 2003. évi XCII. törvény az adózás rendjéről az adózás rendjéről;
- 2004. évi LVII. törvény az Európai Parlament magyarországi képviselőinek jogállásáról;
- 2005. évi L. törvény a nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos eljárásról;
- 2007. évi CVI. törvény az állami vagyonról;
- 2007. évi CXXVII. törvény az általános forgalmi adóról;
- 2008. évi XXVII. törvény az egyes közjogi tisztségviselők esküjéről és fogadalmáról;
- 2009. évi CLV. törvény a minősített adat védelméről;
- 2009. évi CLV. törvény a minősített adatok védelméről;
- 2009. évi CLXIII. törvény a tisztességes eljárás védelméről, valamint az ezzel összefüggő törvénymódosításokról;
- 2010. évi CIV. törvény a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól;
- 2010. évi CLVII. törvény a nemzeti adatvagyon körébe tartozó állami nyilvántartások fokozottabb védelméről;
- 2010. évi CXXII. törvény a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról;
- 2010. évi CXXX. törvény a jogalkotásról;
- 2010. évi CXXXI. törvény a jogszabályok előkészítésében való társadalmi részvételtől;
- 2010. évi L. törvény a helyi önkormányzati képviselők és polgármesterek választásáról;
- 2010. évi XLIII. törvény a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról;
- 2010. évi XLV. törvény a nemzeti összetartozás melletti tanúságtételről;
- 2011. évi CCIII. törvény az országgyűlési képviselők választásáról;
- 2011. évi CCVI. törvény a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról;
- 2011. évi CCVIII. törvény Magyar Nemzeti Bankról;
- 2011. évi CLI. törvény az Alkotmánybíróságról;
- 2011. évi CLXII. törvény a bírák jogállásáról és javadalmazásáról;
- 2011. évi CLXIII. törvény az ügyészségről;
- 2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól;
- 2011. évi CLXXV. törvény az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról;
- 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól;
- 2011. évi CX. törvény a köztársasági elnök jogállásáról és javadalmazásáról;
- 2011. évi CXCIX. törvény a közszolgálati tisztviselőkről;
- 2011. évi CXCV törvény az államháztartásról;

- 2011. évi CXCVI. törvény a nemzeti vagyonról
- 2011. évi CXI. törvény az alapvető jogok biztosáról;
- 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról;
- 2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről;
- 2011. évi CXXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról;
- 2011. évi LXVI. törvény az Állami Számvevőszékről;
- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről;
- 2012. évi CLXVI. törvény a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről;
- 2012. évi I. törvény a Munka Törvénykönyvéről;
- 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről;
- 2013. évi CCXXXVIII. törvény a népszavazás kezdeményezéséről, az európai polgári kezdeményezéséről, valamint a népszavazási eljárásról;
- 2013. évi L. törvény az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságáról;
- 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről;
- 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról;
- 2015. évi CCXXII. törvény az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól
- 2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról;
- 2016. évi LII. törvény az állami tisztviselőkről;
- 2018. évi LV. törvény a gyűlekezési jogról;
- 2018. évi V. törvény Magyarország minisztériumainak felsorolásáról, valamint egyes kapcsolódó törvények módosításáról;
- 1144/2010. (VII. 7.) Korm. határozat a Kormány ügyrendjéről;
- 152/2014. (VI. 6.) Korm. rendelet a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről;
- 185/2015. (VII. 13.) Korm. rendelet a kormányzati eseménykezelő központ és az eseménykezelő központok feladat- és hatásköréről, valamint a biztonsági események kezelésének, a biztonsági események műszaki vizsgálatának és a sérülékenység vizsgálat lefolytatásának szabályairól A kormányzati eseménykezelő központ és az eseménykezelő központok feladat- és hatásköréről, valamint a biztonsági események kezelésének, a biztonsági események műszaki vizsgálatának és a sérülékenység vizsgálat lefolytatásának szabályairól;
- 187/2015. (VII. 13.) Korm. rendelet az elektronikus információs rendszerek biztonsági felügyeletét ellátó hatóságok, valamint az információbiztonsági felügyelő feladat- és hatásköréről, továbbá a zárt célú elektronikus információs rendszerek meghatározásáról;
- 210/2010. (VI. 30.) Korm. rendelet az Európai Támogatásokat Auditáló Főigazgatóságról;
- 254/2007. (X. 4.) Korm. rendelet az állami vagyonnal való gazdálkodásról;
- 273/2010. (XII. 9.) Korm. rendelet a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szervezetéről és egyes szervek kijelöléséről;
- 288/2010. (XII. 21.) Korm. rendelet a fővárosi és megyei kormányhivatalokról;
- 293/2010. (XII. 22.) Korm. rendelet a rendőrség belső bűnmegelőzési és bünfelderítési feladatokat ellátó szerve kijelöléséről, valamint feladatai ellátásának, a kifogástalan életvitel ellenőrzés és a megbízhatósági vizsgálat részletes szabályainak megállapításáról;
- 295/2010. (XII. 22.) Korm. Rendelet a terrorizmust elhárító szerv kijelöléséről és feladatai ellátásának részletes szabályairól;
- 355/2011. (XII. 30.) Korm. rendelet a Kormányzati Ellenőrzési Hivatalról;
- 368/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet az államháztartásról szóló törvény végrehajtásáról;
- 370/2011. (XII. 31.) Korm. rendelet; a költségvetési szervek belső kontrollrendszeréről és belső ellenőrzéséről
- 61/2009. (XII. 14.) IRM rendelet a jogszabályszerkesztésről;
- 90/2010. (III. 26.) Korm. rendelet a Nemzeti Biztonsági Felügyelet működésének, valamint a minősített adat kezelésének rendjéről;

- 92/2010. (III. 31.) Korm. rendelet az iparbiztonsági ellenőrzés és a telephely biztonsági tanúsítvány kiadásának részletes szabályairól;
- 28/2011. (VIII. 3.) NGM rendelet a költségvetési szervnél belső ellenőrzési tevékenységet végzők nyilvántartásáról és kötelező szakmai továbbképzéséről, valamint a költségvetési szervek vezetőinek és gazdasági vezetőinek belső kontrollrendszer témájú továbbképzéséről;
- 41/2015. (VII. 15.) BM rendelet az állami és önkormányzati szervek elektronikus információbiztonságáról szóló 2013. évi L. törvényben meghatározott technológiai biztonsági, valamint a biztonságos információs eszközökre, termékekre, továbbá a biztonsági osztályba és biztonsági szintbe sorolásra vonatkozó követelményekről;
- 42/2015. (VII. 15.) BM rendelet az elektronikus információbiztonságról szóló törvény hatálya alá tartozó egyes szervezetek hatósági nyilvántartásba vételének rendjéről;
- 4/2015. (IV. 10.) BM utasítás BM utasítás a Belügyminisztérium fejezet költségvetési gazdálkodásának rendjéről;
- 101/2010. (X. 21.) OGY határozat az iskolai Nemzeti Összetartozás Napja bevezetéséről, a magyarországi és külhoni magyar fiatalok közti kapcsolatok kialakításáról és erősítéséről a közoktatásban, valamint a Magyarország határain kívül élő magyarság bemutatásáról;
- A hazai és az uniós közigazgatási eljárásjog aktuális kérdései – Gerencsér Balázs, Berkes Lilla, Varga Zs. András (szerk.), Budapest, Pázmány Press, 2015.
- A közigazgatási eljárás – tankönyv a köztisztviselők továbbképzéséhez. MKI 2005.
- Az Európai Unió története, intézményrendszere és működése – elektronikus tananyag. MKI 2005.
- Balázs István: A közigazgatási eljárási jog fogalma és szabályozási rendszerei – In: Magyar közigazgatási jog: általános rész II. köt. – Debrecen, Egyetemi Kiadó, 2013. 38 - 46.o.
- Boros Anita: Új elemek a közigazgatási hatósági eljárásban – Új Magyar Közigazgatás, 2016.1.
- Brunáczki Margit - Lázár János - Sóti Kálmán: A közlekedés igazgatása. EDUSOFT KFT. 2001.
- Bujdosó András: A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló törvény át-fogó reformjának aktuális kérdései – Themis, 2014. 12.
- Dános Valér - Lakatos János - Sóti Kálmán: Jogi ismeretek: szöveggyűjtemény főiskolai hallgatók részére. Budapest: Rejtjel, 1999.
- Európa Tanács Miniszteri Bizottság CM/rec(2007) 7. ajánlása a jó közigazgatásról (good administration). EURÓPAI UNIÓ, EURÓPA TANÁCS
- Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése 1615 (2003) számú ajánlása a jó közigazgatás átfogó, egységes szabályozására.
- Hajas Barnabás: A közigazgatási hatósági eljárásjog megújítása – az általános közigazgatási rendtartásról szóló törvény kodifikációja – Fontes Iuris, 2015. 2.
- Hatósági eljárásjog a közigazgatásban – Patyi András (szerk.). Budapest - Pécs, Dialóg Campus K., 2012.
- Közigazgatási alapvizsga. Harmadik hatályosított kiadás. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs. 2016.
- Közigazgatási alapvizsga. MKI 2005.
- Közigazgatási szakvizsga - Általános közigazgatási ismeretek III. modul. Általános államháztartási ismeretek. Nemzeti Közzolgálati és Tankönyvkiadó Zrt. 2014.
- Közigazgatási szakvizsga. Első hatályosított kiadás. Dialóg Campus Kiadó. Budapest 2016.
- Közigazgatási vizsga tananyagok. Közigazgatási szakvizsga - Általános közigazgatási ismeretek I. modul. A központi állami szervek rendszere. Első hatályosított kiadás. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs 2016.
- Közigazgatási vizsga tananyagok. Közigazgatási szakvizsga - Általános közigazgatási ismeretek II. modul. Általános jogalkotási és jogalkalmazási ismeretek. Első hatályosított kiadás. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs 2016.
- Közigazgatási vizsga tananyagok. Közigazgatási szakvizsga. Általános közigazgatási ismeretek. IV. modul. Közigazgatás szervezési és vezetési ismeretek. Harmadik hatályosított kiadás Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs 2016.
- Közigazgatási vizsga tananyagok. Közigazgatási szakvizsga. Általános közigazgatási ismeretek. V. modul az Európai Unió szervezete, működése és jogrendszere. Első kiadás Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs 2016.
- Nemzeti Közzolgálati Egyetem - Közigazgatási alapvizsga tananyagok - Harmadik, hatályosított kiadás. Dialóg Campus kiadó Budapest-Pécs 2016.

- Nemzeti Közszerológálati Egyetem Űgykezelői alapvizsga tankönyv. Budapest 2012.
- Patyi András – Varga Zs. András: Általános közigazgatási jog Dialóg Campus, 2009.
- Rendészeti szakvizsga 2012. Budapest RASZB
- Rendészeti szakvizsga. Közigazgatási és integrált vezetési ismeretek I kötet. Közigazgatási ismeretek. Rendészeti Alap- és Szakvizsga Bizottság Budapest, 2018.
- Rendészeti szakvizsga. Közigazgatási és integrált vezetési ismeretek I kötet. Közigazgatási ismeretek. Rendészeti Alap- és Szakvizsga Bizottság Budapest, 2014.
- Rendészeti szakvizsga. Közigazgatási és integrált vezetési ismeretek II. kötet. Integrált rendészeti vezetési ismeretek. Rendészeti Alap- és Szakvizsga Bizottság Budapest, 2015.
- Söti Kálmán - Takács János: Szabálysértési jog Budapest: Rejtjel, 2000.
- Söti Kálmán: Büntetőjogi ismeretek, Budapest: Rejtjel, 2000.
- Söti Kálmán: Szabálysértési ismeretek. A rendőrszervező (tiszt) szakképzés központi jegyzete. ORFK. Rendészeti Szervek Kiképző Központja 1999. Budapest.
- Söti Kálmán: Szabálysértési jog Budapest: Rejtjel, 1998. ISBN: 9639149128
- Szalai Éva: A közigazgatási hatósági eljárás általános szabályai – In: Fazekas Marianna (szerk.): Közigazgatási jog: általános rész III., Budapest, ELTE Kiadó, 2013. 133-253.o.
- Tapa Barnabás - Hegedűs Tamás: Titkos ügykezelői ismeretek. Nemzeti Közszerológálati Egyetem Budapest 2014.
- Temesi István: A közigazgatási hatósági eljárás – In: A közigazgatás funkciói és működése, Budapest, NKE, 2014. 243 - 264.o.
- Tóthné Dr. jur. Demus Mária Ph.D. - Dr. Söti Kálmán: Rendészeti alapvizsga - Közigazgatási alapismeretek. Rendészeti alap- és Szakvizsga Bizottság Budapest, 2014.
- Űgykezelői alapvizsga Harmadik hatályosított kiadás. Dialog Campus kiadó Budapest Pécs Nemzeti Közszerológálati Egyetem 2016.
- Valló József: Közigazgatási eljárás – Budapest, Magyar Közigazgatás tudományi Intézet, 1937. Közigazgatás - és Közszerológáltatás - fejlesztési Stratégia 2014 - 2020 – kormány.hu
- Varga Zs. András: Tűnődések a Ket. hatályának dogmatikai alapjairól – Magyar Jog, 2014. 6.
- http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/0007_c4_1070_1072_penzugyekalapjai_scor_m/3_3_2_eszkozrendszer_1vRV5fSvGXHeQBe1.html
- http://penzugysziget.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=616&catid=118&Itemid=298
- <http://www.antiskola.eu/hu/referaty/25948-monetaris-es-fiskalis-politika/download/print?id=32263>
- http://www.kozszov.org.hu/dokumentumok/UMK/UMK_2014_4/09_Mogyorosi_Sandor.pdf
- <http://allamhaztartas.kormany.hu/koltsegvetesi-szervek>
- <http://www.parlament.hu/irom39/10327/10327.pdf>
- <http://m.ludita.uni-nke.hu/reposztorium/bitstream/handle/11410/10507/Teljes%20sz%C3%B6veg?sequence=1&isAllowed=y>
- MAGYARORSZÁG KORMÁNYA T/12233. számú törvényjavaslat az általános közigazgatási rendtartásról <http://www.parlament.hu/irom40/12233/12233.pdf>
- <http://www.jegyzo.hu/index.php?oldal=egyhir&id=2996>
- RÉSZLETES JELENTÉS AZ ÁLTALÁNOS KÖZIGAZGATÁSI RENDTARTÁS ELŐKÉSZÍTÉSÉRŐL <http://www.kormany.hu/download/c/c8/50000/20150514%20Jelent%C3%A9s%20az%20%C3%A1ltal%C3%A1nos%20k%C3%B6zigazgat%C3%A1si%20rendtart%C3%A1s%20koncepti%C3%B3j%C3%A1r%C3%B3l.pdf>
- MAGYARORSZÁG KORMÁNYA T/10096. számú törvényjavaslat a közigazgatási bürokrácia csökkentés keretében egyes adminisztratív kötelezettségek megszüntetésével összefüggő törvénymódosításokról <http://www.parlament.hu/irom40/10096/10096.pdf>
- http://www.parlament.hu/documents/10181/595001/Infojegyzet_2016_48_kozigazgatasi_hatosagi_eljaras.pdf/d0ce5bad-6a23-4a84-92b8-8a5eb641d4b3
- Közigazgatási hatósági eljárás 2016. október 6. Készítette: dr. Draskovich Edina Képviselői Információs Szolgálat e-mail:infoszolga@parlament.hu